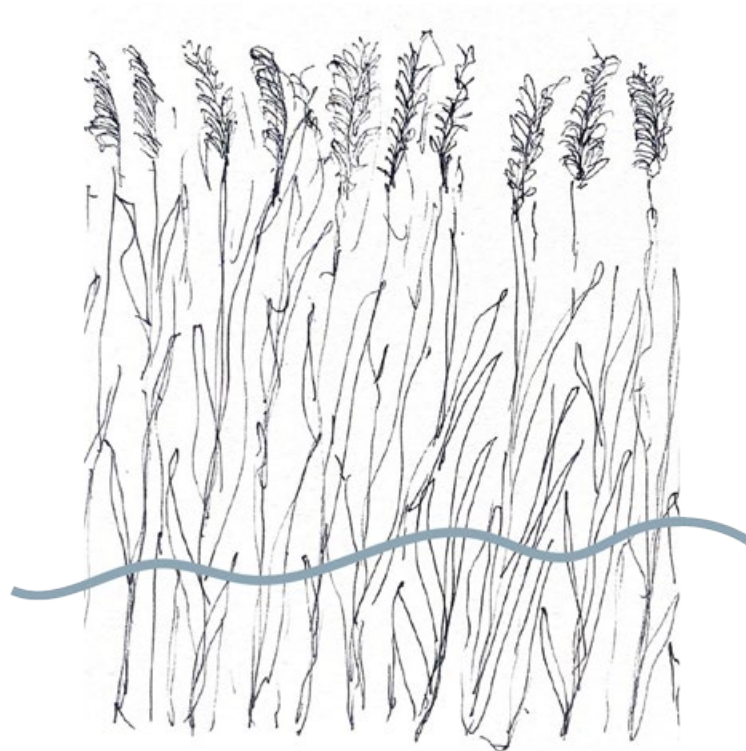

Μεσολόγγι

γύρω από τη λιμνοθάλασσα
της Κλείσοβας

*«στη θάλασσα εκεί τη ρηγή και την ήμερη,
στη θάλασσα εκεί την πλατιά, τη μεγάλη»*

Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο,
Τμ. Αρχιτεκτόνων Μηχανικών

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
Αθήνα, Σεπτέμβριος, 2023

ΤΙΤΛΟΣ

*«στη θάλασσα εκεί τη ρηγή και την ήμερη,
στη θάλασσα εκεί την πλατιά, τη μεγάλη»*

Μεσολόγγι: γύρω από τη
λιμνοθάλασσα της Κλείσοβας

ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΕΣ:

Ανδριώτη Ιωάννα
ar18901

Θεοχάρη Ελένη
ar17020

Λαλιώτη Κανέλλα
ar17917

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ
ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ:

Νικολάου Δήμητρα

ΣΥΜΒΟΥΛΟΙ:

Μωραΐτης Κώστας

Κλαμπατσέα Ειρήνη

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα διπλωματική εργασία εξετάζει προβληματικές που εμπίπτουν στο ευρύτερο πλαίσιο ενός αναπτυξιακού τοπιακού σχεδιασμού, επιλέγοντας ως πεδίο έρευνας την περιοχή του Μεσολογγίου και πιο συγκεκριμένα την Λιμνοθάλασσα της Κλείσοβας.

Περιλαμβάνει μια εκτενή έρευνα που αγγίζει τις ευρύτερες θεματικές που διαμορφώνουν την ταυτότητα του **Μεσολογγίου** – φυσικό περιβάλλον, παραγωγική ταυτότητα, ιστορική αξία και πνευματική ταυτότητα – αλλά και μια οργανωμένη ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης της περιοχής μελέτης.

Η πρόταση που την συνοδεύει περιλαμβάνει μια **ήπια και εύκολα αναστρέψιμη επέμβαση**, η οποία επιχειρεί να βελτιώσει τα κακώς κείμενα και να φέρει στην επιφάνεια τα αναλυθέντα στοιχεία της ταυτότητας του Μεσολογγίου χωρίς να υποσκάπτει το μέλλον. Συγκεκριμένα, βασίζεται σε ένα αναπτυξιακό όραμα το οποίο προσπαθεί να συνθέσει όλα τα μοναδικά στοιχεία του τόπου σε μία **ενιαία διαδρομή** ενεργοποιώντας παράλληλα την περιοχή γύρω από την λιμνοθάλασσα της Κλείσοβας.

Η επέμβαση, δομείται σε 2 επίπεδα – ένα σύνολο βελτιώσεων κατά μήκος της διαδρομής και την **τοποθέτηση περιπτέρων** σε επιλεγμένα σημεία γύρω από την λιμνοθάλασσα. Η περίμετρος της λιμνοθάλασσας προσεγγίζεται τμηματικά για την καλύτερη προσαρμογή στην φέρουσα ικανότητα της περιοχής, και με μέγιστη ευαισθητοποίηση για την ιδιαίτερη οικολογική της αξία. Για την σύνθεση των περιπτέρων εφευρέθηκε ένα **ευέλικτο μοναδιαίο σύστημα** (πολλαπλασιασμός μονάδας) που **αναδιαρθρώνεται** ώστε να παρέχει κατάλληλες παραλλαγές, την ομοιογένεια που αρμόζει σε μια ενιαία διαδρομή και την ένταξη στο τοπίο. Με **αφετηρία την παραδοσιακή πελάδα** του Μεσολογγίου, συστατικά του συστήματος αποτελούν τα κύρια στοιχεία που χαρακτηρίζουν την ταυτότητά της και επανασυνθέτονται ανά περίπτωση για την δημιουργία μιας **σύγχρονης πελάδας** κατ’ αναλογία της αρχικής. Οι 7 τυπολογίες που συντέθηκαν αποτελούν επτά στιγμιότυπα ή πιθανούς συνδυασμούς τους οποίους κρίναμε ότι εξυπηρετούν μία ολοκληρωμένη πρόταση. Η επέμβαση έχει έτσι έναν **πειραματικό χαρακτήρα** με μια ευελιξία δυνατοτήτων, δίνοντας μία **πιλοτική πρόταση για τη διαχείριση της περιοχής**.

Σε αυτό το εγχείρημα το συνθετικό κομμάτι δουλεύτηκε εξαρχής παράλληλα με το κατασκευαστικό ώστε να σχεδιαστεί ένας φορέας που συνδυάζει τις αναφορές στην *πελάδα* με την ευελιξία του συστήματος αλλά και την ένταξη στο τοπίο. Το σύνολο των κατασκευών είναι πασσαλόπηκτες (τοποθετούνται στο νερό) και ξύλινες, ώστε να υπακούν στις βασικές αρχές κατασκευής του ADISA (**Assembly for Disassembly**), τονίζοντας ακόμα παραπάνω τον ήπιο και αναστρέψιμο χαρακτήρα της συνολικής επέμβασης. Ο φορέας υπακούει σε αυστηρό κάναβο, διατηρώντας όμως μια ένταση και μορφολογική φυσικότητα στην κατακόρυφη διεύθυνση, ως αναφορά στο γύρω περιβάλλον.

Οι 7 τυπολογίες που προαναφέρθηκαν, περιλαμβάνουν παρατηρητήριο πτηνών, περίπτερο θέασης, περίπτερο ιστορικής ενημέρωσης, βοηθητικές λουτρικές εγκαταστάσεις, περίπτερο διαμονής, περίπτερο παραγωγικής ταυτότητας, και τέλος σταθμό εξυπηρέτησης.

ABSTRACT

The present thesis examines issues that fall within the broader framework of a developmental landscape planning, choosing as a research field the area of Messolonghi and more specifically the Kleisova Lagoon.

It includes an extensive research that touches on the broader themes that shape the identity of **Messolonghi** – natural environment, productive identity, historical value and intellectual identity – along with an organized analysis of the current state of the study area.

The architectural proposal that accompanies it, includes a **mild and easily reversible intervention**, that attempts to improve on shortcomings and bring the aforementioned elements of the identity of Messolonghi to light, without undermining its future. More specifically, the proposal as a whole is based on a developmental vision that seeks to **compose all the unique elements** of the locus onto a single route – a circular path, while simultaneously activating the area around the Kleisova Lagoon.

The intervention is structured in 2 levels – a set of improvements along the road or path and the **placement of pavilions** on selected points around the lagoon. The lagoon’s perimeter is approached in sections in order to ensure optimum adaptation to the carrying capacity and needs of the site, and with maximum awareness of its unique ecological value. A **flexible modular system** (module/unit multiplication) was invented for the composition of the pavilions, that can be **restructured** in order to provide suitable variations, the uniformity that is needed for a single continuous route and the integration into the landscape. Taking as a **starting point the traditional dwelling** – the “*pelada*” of Messolonghi, – the main elements that characterize its identity constitute the components of the system and are recomposed accordingly, in order to create a **modern version of the “pelada”** in analogy with the original one. The 7 typologies that were designed constitute seven snapshots or seven possible combinations, that were considered to serve the purpose of a complete and integrated proposal. Thus, the intervention has an **experimental character** with a flexibility of possibilities, providing a **pilot proposal for the management of the site**.

In this endeavor, the synthetic composition and the structural concept were developed simultaneously from the beginning, in order to design a timber frame that combines the references to the traditional “*pelada*” with the system’s flexibility and the integration into the surroundings. All of the structures are piled (placed in the water) and obey the main principles of ADISA (**Assembly for Disassembly**), further emphasizing the soft and reversible nature of the overall intervention. The structural system follows a strict grid, while maintaining an intensity and an organic morphology in the vertical axis, as a reference to the surrounding environment.

The 7 typologies mentioned above, include a bird observatory, a viewing pavilion, a pavilion relating to the historical identity of the area, auxiliary bathing facilities, an accommodation pavilion, a productive identity pavilion, and finally a service station.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	3	ΙΙΙ. Η ΠΡΟΤΑΣΗ	79
		– ο γύρος της Κλείσοβας	
I. ΤΟ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ	5	[Η ΠΡΟΤΑΣΗ]	81
– για το πεδίο μελέτης		MASTER PLAN	83
[ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ]	9	A. ΒΕΛΤΙΩΣΕΙΣ ΔΙΑΔΡΟΜΗΣ	89
[4 ΑΞΟΝΕΣ]	13	B. ΠΕΡΙΠΤΕΡΑ	91
1. ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	15	Η ΠΕΛΑΔΑ ΤΟΥ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ	91
2. ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΗ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ	19	ΑΠΟΔΟΜΗΣΗ ΠΕΛΑΔΑΣ	95
3. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΞΙΑ	24	[ΠΟΛΛΑΠΛΑΣΙΑΣΜΟΣ ΜΟΝΑΔΑΣ]	97
4. ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ	35	ΣΥΝΘΕΤΙΚΗ ΑΡΧΗ	97
		ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΣΤΙΚΗ ΑΡΧΗ	101
II. ΠΕΔΙΟ ΜΕΛΕΤΗΣ	37	ΠΕΡΙΠΤΕΡΟ ΘΕΑΣΗΣ	113
– για την υφιστάμενη κατάσταση		ΠΕΡΙΠΤΕΡΟ ΙΣΤΟΡΙΑΣ	123
[Η ΕΠΙΛΟΓΗ]	39	ΠΕΡΙΠΤΕΡΟ ΔΙΑΜΟΝΗΣ	129
ΠΕΔΙΟ ΜΕΛΕΤΗΣ	41	ΛΟΥΤΡΙΚΕΣ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ	137
[ΑΝΑΛΥΣΗ ΠΕΔΙΟΥ]	43	ΠΕΡΙΠΤΕΡΟ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΗΣ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ	145
ΑΝΑΓΛΥΦΟ	47	ΣΤΑΘΜΟΣ ΕΞΥΠΗΡΕΤΗΣΗΣ	151
ΧΡΗΣΕΙΣ ΓΗΣ	49	[ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΣΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΔΟΜΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ]	157
ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΙΧΘΥΟΠΑΝΙΔΑΣ	53		
ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΟΡΝΙΘΟΠΑΝΙΔΑΣ	55	ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ I	165
ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΧΛΩΡΙΔΑΣ	59	– λοιπό φωτογραφικό υλικό ομάδας	
ΖΩΝΕΣ ΕΠΙΤΡΕΠΟΜΕΝΩΝ ΔΡΑΣΕΩΝ	61	ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ II	189
ΤΟΠΟΣΗΜΑ	65	– το ταξίδι	
ΚΥΚΛΟΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ	69	ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ III	197
ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΕΝΟΤΗΤΩΝ	73	– ο επίλογος	
[ΟΙ 3 ΕΝΟΤΗΤΕΣ]	75	ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	203
ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ & ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ	77	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	204

*Τα πρώτα μου χρόνια τ'αζέχαστα τα 'ζησα
κοντά στ'ακρογιάλι,
στη θάλασσα εκεί τη ρηχή και την ήμερη,
στη θάλασσα εκεί την πλατιά, τη μεγάλη.*

*Και κάθε φορά που μπροστά μου η πρωτάνθιστη
ζωούλα προβάλλει,
και βλέπω τα ονειράτα κι ακούω τα μιλήματα
των πρώτω μου χρόνω κοντά στ'ακρογιάλι,*

*στενάζεις, καρδιά μου, το ίδιο αναστένασμα:
Να ζούσα και πάλι
στη θάλασσα εκεί τη ρηχή και την ήμερη,
στη θάλασσα εκεί την πλατιά, τη μεγάλη.*

*Μια μένα είν'η μοίρα μου, μια μένα είν'η χάρη μου,
δε γνώρισα κι άλλη:
Μια θάλασσα μέσα μου σα λίμνη γλυκόστρωτη
και σαν ωκιανός ανοιχτή και μεγάλη.*

*Και νά! μέσ'στον ύπνο μου την έφερε τ'όνειρο
κοντά μου και πάλι
τη θάλασσα εκεί τη ρηχή και την ήμερη,
τη θάλασσα εκεί την πλατιά, τη μεγάλη.*

*Κ'εμέ, τρισαλίμονο! μια πίκρα με πίκραινε,
μια πίκρα μεγάλη,
και δε μου τη γλύκαινες πανόριο ζαγνάντεμα
της πρώτης λαχτάρας μου, καλό μου ακρογιάλι!*

*Ποια τάχα φουρτούνα φουρτούνιαζε μέσα μου
και ποια ανεμοζάλη,
που δε μου την κοίμιζες και δεν την ανάπανεσ,
πανόριο ζαγνάντεμα, κοντά στ'ακρογιάλι;*

*Μια πίκρα είν'αμίλητη, μια πίκρα είν'αζήγητη,
μια πίκρα μεγάλη,
η πίκρα που είν'άσβυστη και μέσ'στον παράδεισο
των πρώτω μας χρόνω κοντά στ'ακρογιάλι.*

Κωστής Παλαμάς, Μια Πίκρα,
Οι Καημοί της Λιμνοθάλασσας

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

– Θέμα & Αφορμή

Η παρούσα Διπλωματική Εργασία εστιάζει στην περιοχή του Μεσολογγίου και πιο συγκεκριμένα στην Λιμνοθάλασσα (Λ/Θ) της Κλείσοβας.

Για την διατύπωση του θέματος επιλέξαμε να ξεκινήσουμε με το ποίημα «*Μια Πίκρα*» από την συλλογή *Οι Καημοί της Λιμνοθάλασσας* του Κωστή Παλαμά, απόσπασμα του οποίο τιτλοφορεί και την Διπλωματική. Πρόκειται για ένα από τα πιο χαρακτηριστικά ποιήματα του Μεσολογγίτη ποιητή που αναφέρεται στα παιδικά του χρόνια, δίπλα στη Λιμνοθάλασσα. Η νοσταλγία και έμπνευση που αποκαλύπτονται μέσα από τους στίχους φανερώνουν την μαγεία του Μεσολογγίου ως έναυσμα για ένα εσωτερικό ταξίδι, κάτι που συνεπαίρνει όποιον βρίσκεται εκεί.

Εδώ κρύβεται και η δικιά μας *αφορμή*. Η εξαιρετική ιδιαιτερότητα και η μοναδικότητα του Μεσολογγίου συνεπήραν και εμάς, γεννώντας μια επιθυμία να αναδείξουμε εκ νέου το πνεύμα του τόπου. Αυτή η επιθυμία, θα αποτελέσει το *εγχείρημά* μας.

Παράλληλα όμως, μέσα από το συγκεκριμένο ποίημα ο Κ. Παλαμάς καταφέρνει να εκφράσει και κάτι ακόμα. Κάτι εξαιρετικά σημαντικό, που μας συνόδεψε σε όλη τη διάρκεια της έρευνας μας: η λιμνοθάλασσα δεν είναι ΣΤΟ Μεσολόγγι, αλλά είναι **ΤΟ** Μεσολόγγι. Αποτελεί σημείο αναφοράς για κάθε πτυχή της ταυτότητας του, είτε αυτή αναφέρεται στην ιστορία, είτε στην αρχιτεκτονική, είτε στην έμπνευση γενικότερα.

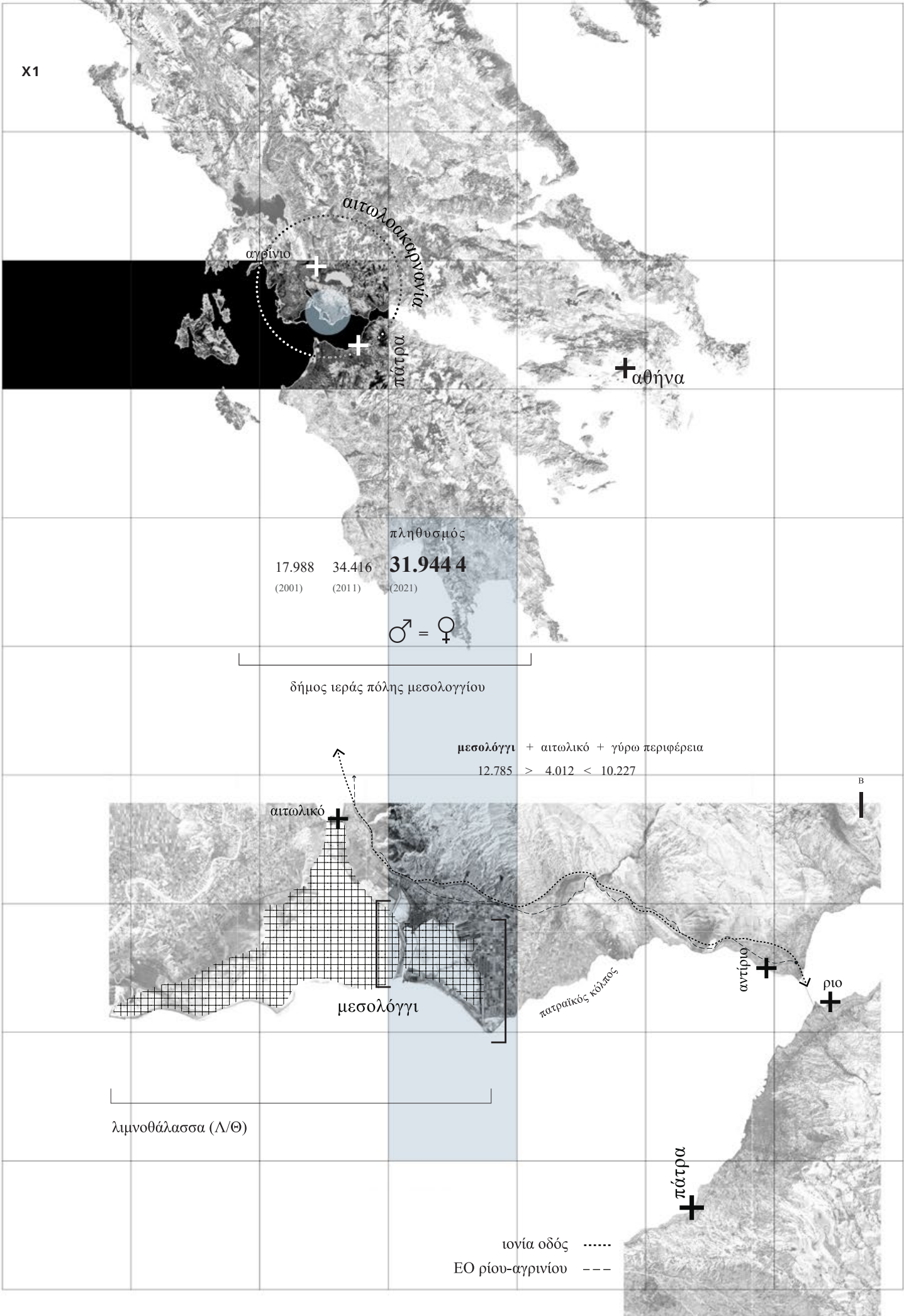
Μετά, λοιπόν, από την δική μας εξερεύνηση, διακρίναμε **4 βασικά επίπεδα** που συνθέτουν τον ιδιαίτερο χαρακτήρα του Μεσολογγίου. Το ύψιστης σημασίας *φυσικό περιβάλλον*, την μοναδική *παραγωγική του ταυτότητα*, την *μέγιστη ιστορική του αξία*, και την *πνευματική του ταυτότητα*. Με βάση αυτούς του 4 άξονες θα ακολουθήσει μια γνωριμία με τον τόπο, και σε συνδυασμό με τις παρατηρήσεις μας κατά την έρευνα πεδίου, θα διαμορφωθεί η πρόταση μας.

I. ΤΟ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ

– για το πεδίο μελέτης

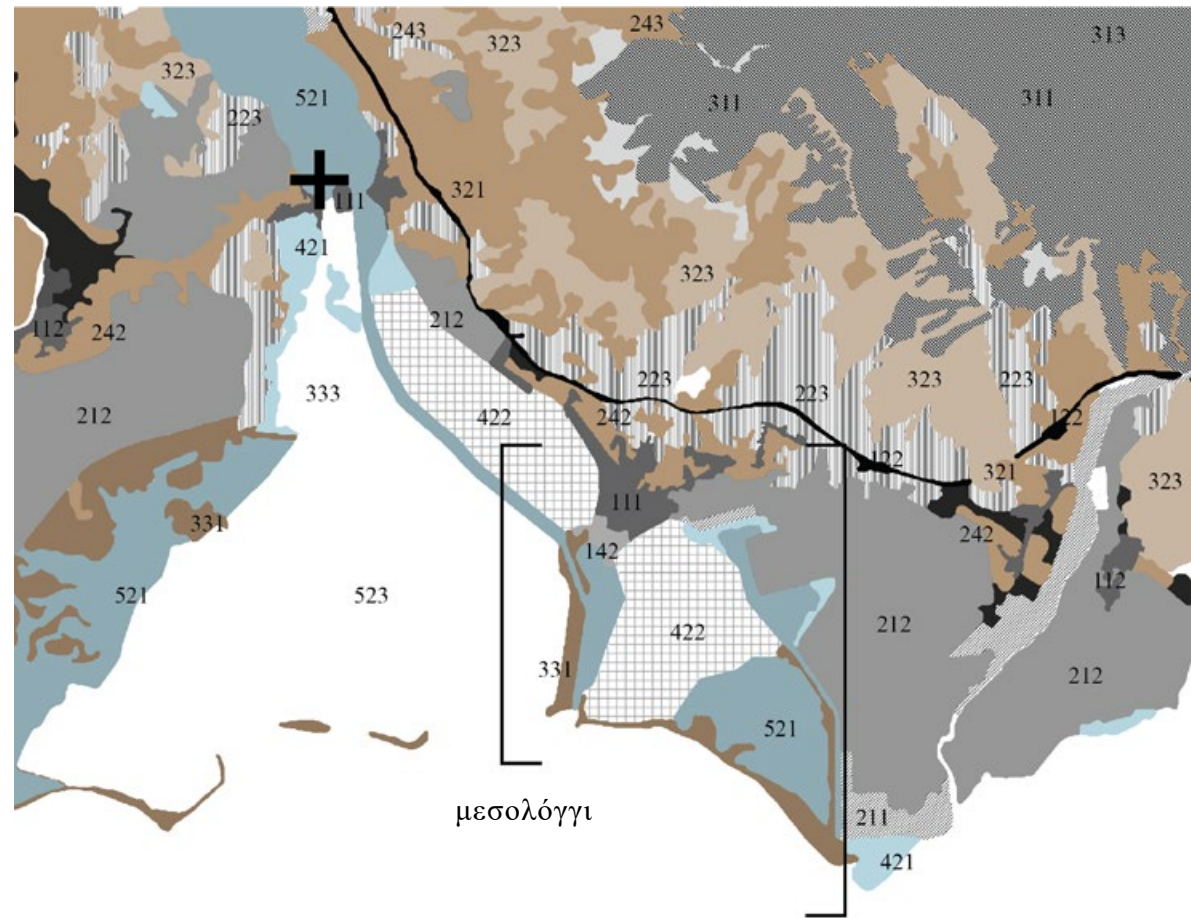

[ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ]

– Θέση & Πληθυσμιακά Στοιχεία

Το Μεσολόγγι βρίσκεται στην νοτιοδυτική πλευρά της Ελλάδας, και αποτελεί την **προτεύουσα** του νομού Αιτωλοακαρνανίας. Γειτνιάζει με το Αγρίνιο και περιβρέχεται από μια μεγάλη έκταση λιμνοθαλασσών οι οποίες καταλήγουν στον Πατραϊκό κόλπο και το Ιόνιο πέλαγος. Ο ευρύτερος **δήμος Ιεράς Πόλης Μεσολογγίου** συγκεντρώνει πληθυσμό 31.944 κατοίκων (ΕΛΣΤΑΤ, 2021) και υποδιαιρείται στην πόλη του Μεσολογγίου, το Αιτωλικό και την γύρω περιφέρεια. Η πόλη είναι το κέντρο του δήμου με την μεγαλύτερη πυκνότητα μόνιμων κατοίκων. Ωστόσο, αν γίνει σύγκριση με τα στοιχεία της απογραφής του 2011, παρατηρείται μια μείωση πληθυσμού στην περιοχή.

Η πρόσβαση από την Αθήνα και τις γύρω περιοχές, επιτυγχάνεται οδικώς μέσω των κεντρικών αρτηριών της Ιόνιας Οδού ή της Εθνικής οδού Ρίου-Αγρινίου.

– Ομαδοποίηση Καλύψεων Γης

Παρατηρώντας την ομαδοποίηση των καλύψεων γης από το corine του 2018 (Corinepiscus Land Monitoring Service, 2018) αντιλαμβανόμαστε ότι η πόλη του Μεσολογγίου αποτελεί έναν μικρό οικιστικό θύλακα **περιτριγυρισμένο από μεγάλης έκτασης φυσικό τοπίο** (είτε υπό την μορφή καλλιεργούμενης γης και εκτάσεων πρασίνου, είτε υπό την μορφή υδάτινων εκτάσεων). Εντός του υγροβιότοπου του Μεσολογγίου, όπως φαίνεται και από το χάρτη αναπτύσσεται και εκτεταμένα η χρήση των αλυκών.

1. 111 αστικός ιστός
2. 122 οδικά + σιδηροδρομικά δίκτυα
3. 142 εγκαταστάσεις αθλητισμού + αναψυχής
4. 211 μη αρδευόμενη αρόσιμη γη
5. 212 μονιμα αρδευόμενη γη
6. 223 ελαιώνες
7. 321 γη γεωργίας + φυσικοί βοσκότοποι
8. 311 δασικές εκτάσεις
9. 323 εκτάσεις με βλάστηση
10. 331 παραλίες, αμμόλοφοι, αμμουδιές
11. 421 βάλτοι
12. 422 αλυκές
13. 521 παράκτιες λιμνοθάλασσες
14. 523 θάλασσες + ωκεανοί

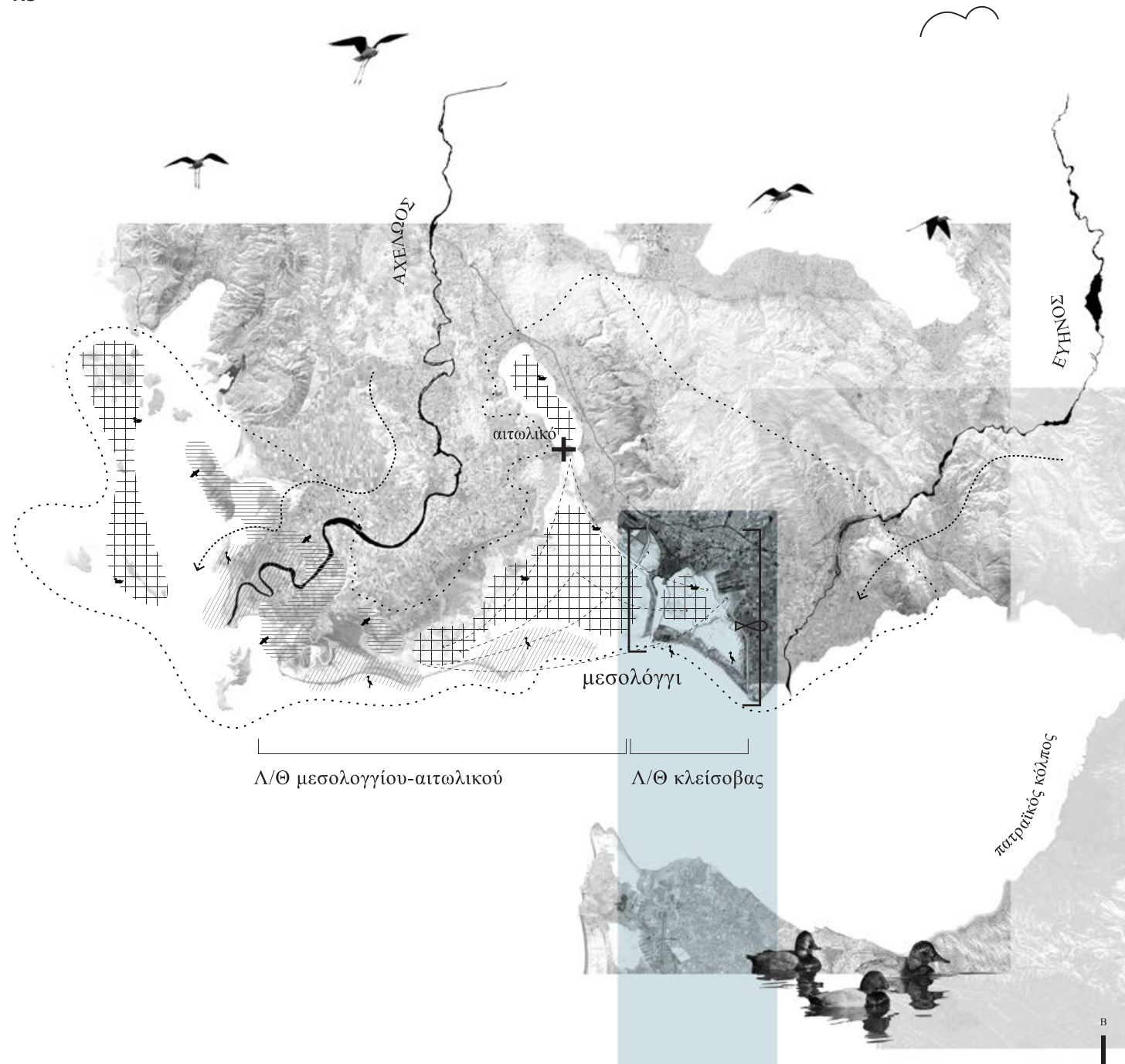
[4 ΑΕΟΝΕΣ]

1. Φυσικό Περιβάλλον

2. Παραγωγική Ταυτότητα

3. Ιστορική Αξία

4. Πνευματική Ταυτότητα

1. ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

☼ – Εθνικό Πάρκο Λιμνοθαλασσών Μεσολογγίου - Αιτωλικού (Λ/Θ)

Η ευρύτερη λιμνοθάλασσα του Μεσολογγίου, ανήκει στο Εθνικό Πάρκο Λιμνοθαλασσών Μεσολογγίου-Αιτωλικού και αποτελεί το μεγαλύτερο λιμνοθαλάσσιο σύστημα της Ελλάδας, με συνολική έκταση που ανέρχεται στα 220.000 στρέμματα (Καπώνης, Δ. & Γιαννακογεώργου Ο., 2010). Δημιουργήθηκε κυρίως από την δράση των δύο ποταμών που την οριοθετούν: του Ευήνου στα ανατολικά και του Αγγεώου στα δυτικά. Τα φερτά υλικά των ποταμών μετέτρεψαν σταδιακά την κλειστή λεκάνη σε μια ρηχή λιμνοθάλασσα, οριοθετημένη από τον Πατραϊκό κόλπο και από στενά αμμώδη νησιά (Παπαπανάγου, Ε., 2005). Πλέον χωρίζεται σε δύο τμήματα, την Λ/Θ Μεσολογγίου-Αιτωλικού και την Λ/Θ Κλείσσοβας.

Η περιοχή, στο σύνολό της, αποτελεί **υγροβιότοπο διεθνούς σημασίας** που εντάσσεται στο δίκτυο **Natura 2000**, και προστατεύεται υπό την **Συνθήκη Ramsar**. Πρόκειται για ένα οικοσύστημα με πλούσια χλωρίδα, ιχθυοπανίδα και ορνιθοπανίδα. Φιλοξενεί περίπου 300 είδη πουλιών καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου - υδρόβια, παρυδάτια και αρπακτικά - μεταξύ των οποίων πολλά είναι απειλούμενα (Παλιούρας, Α., 2009). Μάλιστα, τα είδη πτηνών που εντοπίζονται στη Λ/Θ του Μεσολογγίου συνιστούν περίπου το 75% του συνολικού αριθμού των ειδών της Ελλάδας, ενώ παράλληλα στην περιοχή έχουν εντοπιστεί 32 από τα συνολικά 38 είδη αρπακτικών πουλιών της Ευρώπης.

Δυστυχώς, το 1990 η λιμνοθάλασσα του Μεσολογγίου περιλήφθηκε στο «**Αρχείο Montreaux**», ένα μητρώο της λίστας Ραμσαρ, που περιλαμβάνει περιοχές οι οποίες βρίσκονται σε άμεσο κίνδυνο περιβαλλοντικής καταστροφής από ανθρωπογενείς παράγοντες.

- υδρόβια #
- παρυδάτια //
- αρπακτικά ≡
- ενδεικτικές διαδρομές πουλιών - - -

4

5

6

7

8

9

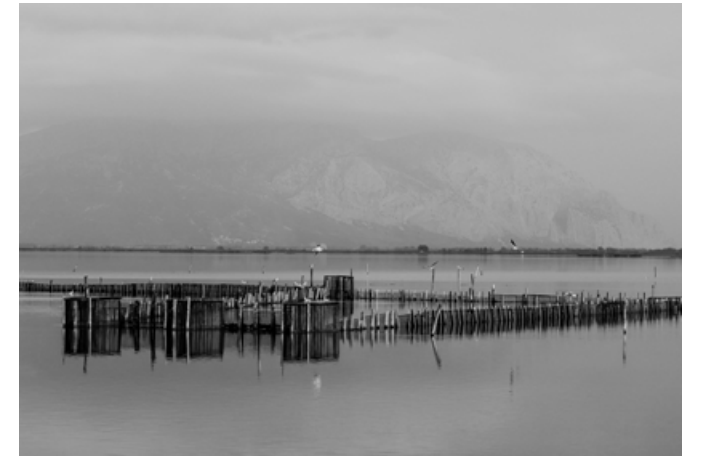
10

11

12

13

14

15

+ παραδοσιακές τεχνικές + εργαλεία:

1. **ιβήρι**
vivarium (εκτροφείο)

σταφνοκάρι

πριάρι

2. **γαΐτα**
~ 70εκ. βάθος

αφαίρεση καρίνας

προσαρμογή + σεβασμός στο λιμνοθάλασσιο περιβάλλον

3. **πελάδα**

ψαράδικη κοινωνία συνεργατικής εργασίας, συλλογικότητας

μεσολόγγι

50% ελληνικής παραγωγής αλατιού

ανγοτάραχο + παστά

ΑΣΠΗ ΛΑΥΚΗ

ΛΑΥΚΗ ΤΟΥΡΑΙΑΣ

2. ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΗ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

- Αλιεία + Αλυκές

Η αφθονία των φυσικών πόρων λόγω του υγροτόπου (γλυκού νερού, αλατιού, αλιευμάτων κ.α.), επέτρεψαν ιστορικά την ανάπτυξη της ναυτιλίας, της αλιείας, και του εμπορίου. Λαμβάνοντας υπόψιν πως οι λιμνοθάλασσες χαρακτηρίζονται ως τα πιο **ιχθυοπαραγωγικά συστήματα** του πλανήτη, δεν προκαλεί έκπληξη το γεγονός πως οι πρώτες κοινότητες που αναπτύχθηκαν στην περιοχή, συγκροτήθηκαν από κατοίκους που στήριζαν την επιβίωση τους κυρίως στο **ψάρεμα** (Παλιούρας, Α., 2009). Άλλωστε ακόμη και σήμερα, το Μεσολόγγι φημίζεται για το ψάρι του.

Παράλληλα, ο υγρότοπος που διαμορφώνεται από τη λιμνοθάλασσα έχει μεγάλη **αλατοληπτική αξία**, οδηγώντας στην εκτεταμένη εγκαθίδρυση αλυκών στην περιοχή, οι οποίες με την σειρά τους έχουν ιδιαίτερο οικολογικό ενδιαφέρον καθώς συντηρούν μεγάλη ποικιλία ζωής.

Σε αυτό το πλαίσιο, το μοναδικό οικοσύστημα του Μεσολογγίου υπαγόρευσε την ανάπτυξη ιδιαίτερων χαρακτηριστικών τεχνικών, στους τομείς της αρχιτεκτονικής, της αλιείας, και της παραγωγής αλατιού, διαμορφώνοντας έτσι μία σπουδαία **παράδοση βασισμένη στην καθημερινή εργατική ζωή**. Στο πέρασμα των αιώνων, ο τρόπος εκμετάλλευσης της λιμνοθάλασσας παρέμεινε **αναλλοίωτος**. Οι τεχνικές παραδοσιακής αλιείας μεταδόθηκαν από γενιά σε γενιά και είναι **άρρηκτα συνδεδεμένες με την οικολογία της περιοχής**.

Ολόκληρη η Κλεισόβα, εξακολουθεί να είναι ένα **φυσικό ιχθυοτροφείο** με σημαντική παραγωγή αλιευμάτων, χωρισμένη σε περιορισμένους χώρους, τα **ιβήρια**. Ο όρος **ιβήρι** ή **διβήρι** προέρχεται από το λατινικό *vinarium*=*εκτροφείο* και αποτελεί φραγμένο χώρο, τραπεζοειδούς σχήματος, στα σημεία που η λιμνοθάλασσα επικοινωνεί με την ανοιχτή θάλασσα. Η ονομασία αυτή υποδηλώνει το ευνοϊκό περιβάλλον διαβίωσης και ανάπτυξης των ψαριών, όχι με την έννοια της παροχής τεχνητής τροφής, αλλά με την έννοια της **αξιοποίησης άφθονης φυσικής τροφής** που παρέχει η λιμνοθάλασσα (Παλιούρας, Α., 2009).

Το **ιβήρι** κατασκευάζεται από πασσάλους καρφωμένους στο βυθό, πάνω στους οποίους στηρίζεται πλέγμα (καλαμωτή). Σε συγκεκριμένα σημεία των φραγμών υπάρχουν πόρτες από τις οποίες γίνεται η είσοδος των ψαριών, και ιχθυοπαγίδες όπου συλλαμβάνονται τα ψάρια. Η λειτουργία τους στηρίζεται στις **μετακινήσεις των ψαριών και την παλίρροια**. Τα περισσότερα ψάρια κινούνται αντίθετα στο ρεύμα του νερού, με αποτέλεσμα κατά την πλημμυρίδα, αυτά που βρίσκονται στη λιμνοθάλασσα να κινούνται προς τη θάλασσα και να εισέρχονται στο **ιβήρι** από την ανοιχτή πόρτα του. Όταν ο ψαράς κλείσει την πόρτα, τα ψάρια εγκλωβίζονται και περιφέρονται μέσα σε αυτό με αποτέλεσμα να παγιδευτούν στις ιχθυοπαγίδες (πήρες). Κατά την άμπωτη, τα νερά κινούνται με κατεύθυνση από τη λιμνοθάλασσα προς τη θάλασσα, ενώ τα ψάρια μετακινούνται προς το εσωτερικό της λιμνοθάλασσας, φεύγοντας από το **ιβήρι** (Παπαπανάγου, Ε., 2005).

Το σύνολο των **αλιευτικών εργαλείων** που χρησιμοποιούνται έχουν **προσαρμοστεί** στο ιδιαίτερο λιμνοθαλάσσιο περιβάλλον με σεβασμό προς την οικολογική ταυτότητα της περιοχής. Για την μετακίνηση στα ρηχά νερά, χρησιμοποιούνται ειδικά αλιευτικά σκάφη, οι **γαΐτες** και τα **πρόρια**, από τα οποία έχει αφαιρεθεί η καρίνα δημιουργώντας επίπεδο δάπεδο.

Άλλο ένα παράδειγμα αποτελεί το **σταφνοκάρι**, παραδοσιακό εργαλείο που συναντάται μόνο στην περιοχή του Μεσολογγίου. Πρόκειται για μια κατασκευή που τοποθετείται πάνω σε **πρυάρι**, και αποτελείται από δίκτυο τοποθετημένο σε σύστημα δύο τοξοειδών πασσάλων συνδεδεμένων σταυροειδώς μεταξύ τους.

Είναι σημαντικό επίσης να αναφερθούμε στην κοινωνική ζωή σε σχέση με την αλιευτική παράδοση, η οποία διαμόρφωσε στο εσωτερικό της λιμνοθάλασσας μία **ψαράδικη κοινωνία** που χαρακτηρίζεται από τη συνεργατική εργασία, τη συλλογικότητα και τη συμβίωση. Η οργάνωση της παραγωγής στα **ιβάρια** απαιτεί τη συντονισμένη δράση ομάδας ανθρώπων, του τσούρμου, που καλύπτουν όλες τις φάσεις της αλιευτικής δραστηριότητας (Παλιούρας, Α., 2009). Εργαζόμενοι σε πολυήμερες βάρδιες, οι περισσότεροι παρέμειναν συνεχώς στο ιβάρι, και κατοικία τους ήταν η **πελάδα**. Μία πασσαλόπηκτη καλύβα που τοποθετούνταν στο νερό ώστε να έχει την εποπτεία του κάθε αλιευτικού «οικοπέδου» - **ιβαρίου**.

Σχετικά με τις αλυκές, εκτός από συμπλήρωμα του τοπίου αποτελούν συγχρόνως και τόπο σημαντικής παραγωγικής δραστηριότητας, βασισμένη πάντα σε **φυσικές διεργασίες**, την εξάτμιση και τη φυσική ροή νερού. Σήμερα, στην περιοχή λειτουργούν οι αλυκές του Μεσολογγίου (ή άσπρη Αλυκή), οι οποίες είναι οι μεγαλύτερες αλυκές της Ελλάδας, καθώς και οι αλυκές της Τουρλίδας. Η ετήσια παραγωγή και των δύο μαζί καλύπτει περίπου το **50% των αναγκών της Ελλάδας σε αλάτι** (Παλιούρας, Α., 2009).

Η αφθονία αλατιού λόγω των αλυκών καλύπτει τις ανάγκες συντήρησης των αλιευμάτων, με άμεσο αντίκτυπο στην γαστρονομική παράδοση. Εκτός από την εκτεταμένη κατανάλωση παστών ψαριών, το πιο χαρακτηριστικό προϊόν που παράγεται στην περιοχή είναι το περίφημο **αυγοτάραχο Μεσολογγίου**. Πρόκειται για το μοναδικό αλιευτικό προϊόν ΠΟΠ της χώρας, και χαρακτηρίζεται ως το χαβιάρι της Ελλάδας. Παράγεται από τα αυγά της θηλυκής κεφάλου, τα οποία αλατίζονται, ξεραίνονται και επικαλύπτονται με μια λεπτή στρώση κεριού για να διατηρηθούν.

16

17

18

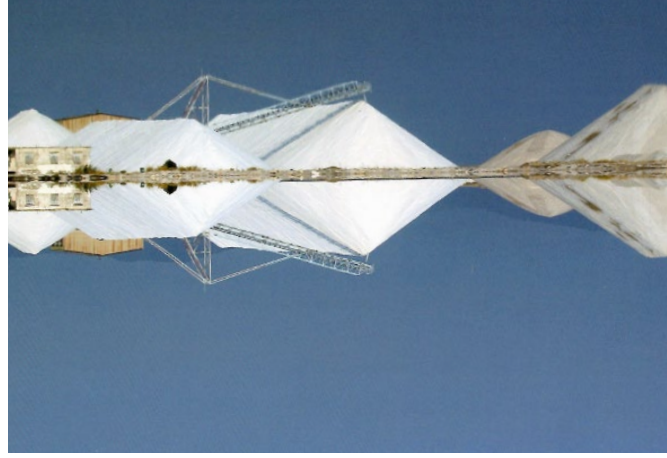
19

20

21

22

23

28

29

24

25

30

31

26

27

32

33

3. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΞΙΑ

■ φυσικό περιβάλλον
▲ πολιτισμός
+ παραγωγική ταυτότητα
● λοιπά ιστορικά γεγονότα

Η Αιτωλία

Η Αιτωλία

Το Μεσολόγγι αποτελεί έναν τόπο αμέριστης ιστορικής αξίας, τόσο για την Ελλάδα όσο και για τον κόσμο, καθώς η Έξοδος του Μεσολογγίου **συγκίνησε και παρακίνησε δυνάμεις και ανθρώπους πολύ μακριά από τα Ελληνικά σύνορα**. Μετά από εκτενή έρευνα σχετικά με την ιστορία του Μεσολογγίου, η συγκεκριμένη ιστορική μελέτη διαχωρίστηκε σε τρία βασικά τμήματα/χρονολογία, με κέντρο το γεγονός της Εξόδου.

Η Αιτωλία

Το «πριν», ξεκινά από τη γεωγραφική δημιουργία της λιμνοθάλασσάς του Μεσολογγίου, φτάνοντάς έως και τα γεγονότα του Ρωσοτουρκικού Πολέμου (Ορλωφικά) (8.000 π.Χ. -1774). Στη συνέχεια, ακολουθούν τα γεγονότα της Ελληνικής Επανάστασης και η **Έξοδος του Μεσολογγίου** (1821-1829). Τέλος, το «μετά» αναφέρεται στα όσα ακολούθησαν μετά την Έξοδο, και στο τρόπο με τον οποίο όλα όσα προηγήθηκαν επηρέασαν το Μεσολόγγι στη σύγχρονη εποχή (1830-2006).

Η Αιτωλία

Η Αιτωλία

Α [πριν την έξοδο]

Η Αιτωλία

Η Αιτωλία

Περί το 8.000 π.Χ. , τα φερτά υλικά των ποταμών Ευήνου και Αχελώου, μετατρέπουν σταδιακά την **κλειστή λεκάνη που προϋπήρχε** στη σημείο της εκβολής τους προς το Ιόνιο Πέλαγος σε μια **ρηχή λιμνοθάλασσα**, οριοθετημένη από τον Πατραϊκό κόλπο από στενά αμμώδη νησιά (Υπαιθρος Χώρα Α.Ε., 2016). Ταυτόχρονα, σχηματίζονται εύφορες πεδινές εκτάσεις που αργότερα θα χρησιμοποιηθούν για καλλιέργεια. Επιπλέον, βορειοανατολικά της περιοχής συναντώνται ο Αράκυνθος και η Βαράσοβα, ενώ παράλληλα γειτνιάζει με τις λίμνες Λυσιμαχεία και Τριχονίδα. **Σε αυτό το φυσικό χώρο, δημιουργείται αργότερα το Μεσολόγγι**. Η τοποθεσία του σε σχέση με το τρίγωνο Ζακύνθου-Κεφαλληνίας-Κορινθιακού, αποτελεί τη βασική αιτία ανάπτυξης του (Παλιούρας, 2009).

Η Αιτωλία

Ο **πρώτος καταγεγραμμένος αποικισμός** του Μεσολογγίου, εντοπίζεται τον 13ο αιώνα, όταν ψαράδες από κοντινά νησάκια και γειτονικές περιοχές εγκαθίστανται στη λιμνοθάλασσα, αξιοποιώντας το φυσικά εύφορο περιβάλλον και τα ζεστά νερά της. Πρόκειται για έναν **ψαράδικο οικισμό**, που αρχικά εκτεινόταν σε τρείς νησίδες οι οποίες σταδιακά ενοποιήθηκαν. Οι θέσεις τους αντιστοιχούν περίπου στις σημερινές θέσεις του ναού Αγίας Παρασκευής, του Δημαρχείου και του ναού του Αγίου Σπυρίδωνος (Ευαγγελάτος, 2007). Το όνομα του τόπου, προέρχεται από την ένωση δύο Ιταλικών λέξεων, “*mezzo*” και “*langi*”, που σε ελεύθερη μετάφραση σημαίνει «**εν τω μέσω των λιμνών**» (Κλεισοβίτης, 2010).

Η Αιτωλία

Το 1204, η **Αιτωλία** είναι μια από τις περιοχές που **εισάγονται στο Δεσποτάτο Ηπείρου**, ένα από τα κράτη που προέκυψαν από τη διάλυση της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας μετά την Δ΄ Σταυροφορία. Αποτελούσε **νόμιμη Ελληνική συνέχεια της Βυζαντινής αυτοκρατορίας**, μαζί με την Αυτοκρατορία της Νίκαιας και την Αυτοκρατορία της Τραπεζούντας. Η φεουδαλική υπόσταση του κράτους, οδήγησε συχνά τους ηγέτες του σε μια σειρά συμμαχιών, επιγαιμιών

Η Αιτωλία

Η Αιτωλία

και συγκρούσεων με Φράγκους, Ιταλούς, Σέρβους, Βούλγαρους, Βυζαντινούς ηγεμόνες του κράτους της Νίκαιας, καθώς και Αλβανούς και Βλάχους φυλάρχους (Ζιάγκος, 1974) (Miller, 1908).

Η Αιτωλία

Στα μέσα του επόμενου αιώνα (1349), ο Σέρβος Στέφανος Δουσάν εισβάλει στην Αιτωλία και Ακαρνανία, εκμεταλλευόμενος την κοινωνικοπολιτική αστάθεια και την αποδυνάμωση του Δεσποτάτου εξ αιτίας των εμφυλίων πολέμων και άλλων εξωτερικών παραγόντων. Στόχος του ήταν η δημιουργία μιας Σέρβικης αυτοκρατορίας, και η επέκταση του Σερβικού κράτους. Ωστόσο, το εγχείρημα αυτό συνάντησε αντίσταση από τις Οθωμανικές δυνάμεις, που ξεκίνησαν την πολεμική αντιπαράθεση με τους Σέρβους το 1371, κατορθώνοντας να έχουν υπό την κυριαρχία τους πολλές περιοχές που προηγουμένως είχαν εισβάλει Σέρβοι, **συμπεριλαμβανομένης και της Αιτωλίας το 1385**. Μέχρι το 1389, οι Οθωμανοί έχουν καταπνίξει πλέον τις φιλοδοξίες επέκτασης και κατάκτησης των Σέρβων, σημαίνοντας το τέλος της της στρατιωτικής δύναμης της Σερβίας (Παπασταματίου & Κοτζαγεώργης , 2015) (Δεληκάρη, 2013).

Η Αιτωλία

Για του επόμενους σχεδόν δύο αιώνες, η Αιτωλία βρίσκεται **υπό την κυριαρχία των Οθωμανών**, που συνεχίζουν να επεκτείνονται στα υπόλοιπα Βαλκάνια. Φτάνοντας στο 1571, όπου λαμβάνει χώρα η **Ναυμαχία της Ναύπακτου** στα νερά του Μεσολογγίου και του Πατραϊκού Κόλπου, και έχει ως αποτέλεσμα τη **συντριπτική ήττα των Οθωμανών** από τις ενωμένες δυνάμεις του συγκροτηθέντος συμμαχικού υπερ-στόλου των δυτικών Χριστιανικών κρατών, και των έως τότε υποδουλωμένων Βαλκανίων (Κραντονέλλη, 1994) (Φιλλιπής, 2005). Έτσι, το Μεσολόγγι μνημονεύεται και αναδεικνύεται η **στρατηγική του θέση**. Έως τότε, αναφερόταν μόνο ως ιχθυοτροφείο με μικρό συνοικισμό αλιέων από νησιά και πειρατών. Τότε **γεννάται η Πόλη του Μεσολογγίου** (Ευαγγελάτος, 2007).

Η Αιτωλία

Τα ακόλουθα χρόνια η Πόλη του Μεσολογγίου εξελίσσεται από μικρός ψαράδικος οικισμός σε εκτεταμένο οικισμό 300 κεραμοσκεπών οικημάτων. Παράλληλα, δραστηριοποιείται έντονα στον **παραγωγικό και εμπορικό τομέα**, καθώς παράγει προϊόντα υψηλής ζήτησης και πλέον διαθέτει εμπορικό στόλο (1684-1688). Μάλιστα, **το ναυπηγείο του Μεσολογγίου ήταν το 1^ο σε ολόκληρη τη χώρα** (Ευαγγελάτος, 2007).

Η Αιτωλία

Μεταξύ του 1689 και του 1690, η **Πόλη του Μεσολογγίου καταστρέφεται για πρώτη φορά** μετά τη γέννηση της από την εκδικητική manía του Μανιάτη πειρατή Λιμπεράκη Γερακάρη, ο οποίος εκείνη την περίοδο δρούσε ως όργανο των Οθωμανών, και είχε ως στόχο να σταματήσει την υποστήριξη των ντόπιων προς του Ενετούς (Σάθας, 1995) (Πλουμίδης, 1990). Οι καταστροφές για την πόλη συνεχίζονται, όταν το 1714 οι ξεκινά ο Τουρκο- Βενετικός πόλεμος, και ως συνέπεια **το Μεσολόγγι υποβάλλεται σε πολλά δεινά** (Σάθας, 1995).

Η Αιτωλία

Ωστόσο, η νέα Τουρκική κατοχή **δεν επέφερε μεγάλη αλλαγή στην οικονομική ζωή** της περιοχής. Οι Μεσολογγίτες με τα μικρά τους σκάφη, συνεχίζουν τις μεταφορές μέσα στο Ιόνιο Πέλαγος, και βοηθούν Βενετούς και Γάλλους εμπόρους στην φόρτωση και την εκφόρτωση των εμπορευμάτων στα λιμάνια, κυρίως προς και από την Κέρκυρα. Επιπλέον,

Η πόλη του Μεσολογγίου, από τον 17ο αιώνα

οι φορολογία που έχουν υποβάλει οι Τούρκοι στην Πόλη δεν ήταν πολύ πειστική, καθώς η περιοχή τότε υπαγόταν στον Μέγα Βεζίρη. Παράλληλα, το 1740 η Ναύπακτος αρχίζει να παρακμάζει, καθώς βρίσκεται υπό κατάληψη Οθωμανών από το 1701, έχοντας χάσει την εμπορική της ισχύ. Έτσι, **ξεκινά μια περίοδος ακμής για το Μεσολόγγι**, καθώς οι εμπορικές δραστηριότητες του λιμανιού της Ναύπακτου περνούν σε αυτό. Η πόλη αποκτά **διεθνή εμπορική δραστηριότητα**, που οδηγεί στην δημιουργία μιας **ναυτικής κοινότητα**. Μάλιστα, η **ναυτεμπορική δύναμη** του Μεσολογγίου γίνεται τόσο ισχυρή, που ο Γάλλος πρόξενος της Άρτας, εκφράζει τον φόβο για τον ανταγωνισμό των μεσολογγίτικων καραβιών και την απώλεια κέρδους από τη Γαλλική Ναυτιλία (Σάθας, 1995).

Η πόλη του Μεσολογγίου, από τον 18ο αιώνα

Αυτή η εποχή οικονομικής και εμπορικής ακμής, συναντάται τόσο σε βιοτικό, όσο και σε **πνευματικό επίπεδο**, με την **ίδρυση της Παλαμιακής Σχολής** το 1760, που υποδέχεται μαθητές από όλη την Ελλάδα, και της **Σχολής Ελληνικών Μαθημάτων** μόλις δύο χρόνια αργότερα, το 1762 (Messolonghi by Locals). Η ανάπτυξη ωστόσο, διακόπτεται σύντομα, όταν στην αρχή της ακόλουθης δεκαετίας, το 1770, το Μεσολόγγι **καταστρέφεται για δεύτερη φορά**. Δουλτινιώτες πειρατές της Αλβανίας, καταφέρνουν να **καταπνίξουν την Μεσολογγίτικη αντίσταση** μετά από μια βδομάδα. Μερικοί από τους κατοίκους κατορθώνουν να καταφύγουν στο Αιτωλικό και στα Επτάνησα. Η πόλη καίγεται, και **καταστρέφεται ένα σημαντικό ποσοστό του εμπορικού της στόλου** (Παπασταματίου & Κοτζαγεώργης , 2015). Οι καταστροφές συνεχίζονται και κατά την διάρκεια του **Ρωσο-Τουρκικού πολέμου** (1770-1774). Το Μεσολόγγι επαναστατεί, όπως και άλλες περιοχές της χώρας υποκινούμενο από τη Ρωσία, με τις πρώτες οχυρώσεις στην πόλη και στις νησίδες τις Λιμνοθάλασσας. Χωρίς τη βοήθεια της Ρωσίας, η επανάσταση των Ελλήνων **απέτυχε**, και έμεινε γνωστή στην ιστορία με τη δημόδη ονομασία **Ορλωφικά** ή τη (περισσότερο λόγια) Ορλώφεια (Αυγητίδης, 2006) (Σάθας, 1995).

Η πόλη του Μεσολογγίου, από τον 19ο αιώνα

Β | ελληνική επανάσταση – **έξοδος** |

Η πόλη του Μεσολογγίου, από τον 19ο αιώνα

Κατά τα χρόνια της **Ελληνικής Επανάστασης**, το Μεσολόγγι κατέχει **εξέχοντα ρόλο**, που την ιστορική χρονιά του 1821, έμελλε να γίνει ακόμη πιο σημαντικός.

Στις **20 Μαΐου του 1821**, το Μεσολόγγι **κηρύττει επανάσταση** με οπλαρχηγό τον Δημήτριο Μακρή, ακολουθώντας τις υπόλοιπες επαναστατημένες πόλεις της χώρας, ξεκινώντας ενεργά τη συμμετοχή του στην Ελληνική επανάσταση. Η **στρατηγική σημασία της θέσης του**, έγινε γρήγορα αντιληπτή από την τοπική ηγεσία της επανάστασης, και η πόλη δεν άργησε να γίνει η έδρα της διοίκησης της Δυτικής Ελλάδας (Οργανισμός της Δυτικής Χέρσου Ελλάδας) (ΙΕΕ, 1975).

Στις **25 Οκτώβριου του 1822**, το Μεσολόγγι **πολιορκείται για πρώτη φορά** από τον Ομέρ-Βρυώνη και τον Κιουταχή από τη στεριά, και από τον Γιουσούφ-πασά από τη θάλασσα. Ένα μήνα αργότερα, τη νύχτα των Χριστουγέννων, ο Ομέρ-Βρυώνης αποφασίζει να κάνει έφοδο

Η πόλη του Μεσολογγίου, από τον 19ο αιώνα

στο Μεσολόγγι, θεωρώντας πως θα βρει τους ντόπιους απροετοίμαστους. Ωστόσο, ένας Ηπειρώτης υπηρέτης των Τούρκων προλαβαίνει να ενημερώσει τον γραμματικό του Μακρή. Έτσι, η μάχη κρίνεται υπέρ των Μεσολογγιτών, και ως αποτέλεσμα η **Α΄ πολιορκία** της πόλης **λύνεται στις 31 Δεκεμβρίου**. Στις **10 Αυγούστου του 1823**, ο **Μάρκος Μπότσαρης** που έχασε τη ζωή του στη μάχη του Κεφαλόβρυσου, **μεταφέρεται στο Μεσολόγγι** με μια εντυπωσιακή πομπή, και ενταφιάζεται στην πόλη (Κασομούλης, 2005).

«Τη δε 10η Αυγούστου μετακομίσθη ο νεκρός Μάρκος εις Μεσολόγγι όπου εκηδεύθη λαμπρώς · μέγα δε πάνθος καθ’ όλην την Ελλάδα διήγειρεν ο θάνατος του, θεωρηθείς δικαίως εθνικόν δυστύχημα» – Σπυρίδων Τρικούπης

Η πόλη του Μεσολογγίου, από τον 19ο αιώνα

Τον **Σεπτέμβριο του 1823**, ο Ομέρ-Βρυώνης με τη βοήθεια αυτή τη φορά του Μουσταφά πασά, **ξανά επιχειρεί να εισβάλει στο Μεσολόγγι**. Οι κάτοικοι της πόλης για ακόμη μια φορά μάχονται και καταφέρνουν να βγουν **νικητές**. Στις **30 Νοεμβρίου** της ίδιας χρονιάς, η επιχείρηση της γνωστής ως **Β΄ πολιορκίας** του Μεσολογγίου **κρίνεται ανεπιτυχής** (Φωτιάδης, 2018).

Η πόλη του Μεσολογγίου, από τον 19ο αιώνα

Την **1η Ιανουαρίου του 1824**, εκδίδεται το **πρώτο φύλλο των «Ελληνικών Χρονικών»** με αρχισυντάκτη τον Ιωάννη Ιάκωβο Μάγερ, και τυπογράφο τον Δημήτριο Μεσθενέα. Με **εκδοτική έδρα το Μεσολόγγι**, η πολιτική και πολεμική εφημερίδα διακινούνταν αποκλειστικά μέσω συνδρομητών, έχοντας ένα ευρύ δίκτυο αντιπροσώπων. Έπειτα από πρωτοβουλία της ελληνικής διοίκησης, εκατό φύλλα κάθε έκδοσης διανεμόντας δωρεάν στον λαό, καθώς η εφημερίδα θεωρούταν ημιεπίσημο όργανο της Διοικήσεως της Δυτικής Ελλάδας. Τα περιεχόμενα της, απαρτίζονταν από προκηρύξεις και ανακοινώσεις της ελληνικής διοίκησης, εσωτερικές και εξωτερικές ειδήσεις, ενώ συχνά δημοσίευε και λογοτεχνικά κείμενα και επιστολές των συνδρομητών (Μάγερ Κ., 1957) (Σκιαδάς, 1982).

Η πόλη του Μεσολογγίου, από τον 19ο αιώνα

Λίγες μέρες αργότερα, στις **4 Ιανουαρίου καταφθάνει στο Μεσολόγγι ο Λόρδος Βύρωνας**, με σκοπό να πολεμήσει στο πλευρό των Ελλήνων αγωνιστών. Οι ντόπιοι τον υποδέχτηκαν μέσα σε ατμόσφαιρα εθνικής εξάρσεως. Φιλοξενήθηκε στο σπίτι του προκρίτου Χρήστου Καψάλη, και δεν άργησε να ξεκινήσει τη συνεργασία του με τον Αλέξανδρο Μαυροκορδάτο. Ο Λόρδος Βύρωνας κατέβαλε αξιοσημείωτη προσπάθεια στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων των στρατιωτικών του αξιωματών, ενώ παράλληλα κατόρθωσε να εμπνεύσει φιλανθρωπικά αισθήματα στους αντιμαχόμενους λαούς. Στις **19 Απριλίου του 1824, αφήνει την τελευταία του πνοή στο Μεσολόγγι** στο πλευρό Ελλήνων επαναστατών, μετά από υψηλό πυρετό που ανέπτυξε (Καρκανιά, 2016) (ΕΡΤ).

 «Έδωσα τα πάντα για την Ελλάδα, τώρα της δίνω και τη ζωή μου» – Λόρδος Βύρωνας

«*Ακου, Μπάϋρον, πόσο θρήνον κάνει, ενώ σε χαιρετά, η πατρίδα των Ελλήνων. Κλαίγε, κλαίγε, Ελευθερία*» – Διονύσιος Σολωμός

Στις **15 Απριλίου του 1825**, ξεκινά η **Γ΄ πολιορκία** του Μεσολογγίου, όταν μετά από εντολή του Κιουταχή ο Ιμπραήμ καταφθάνει στο εχθρικό στρατόπεδο με αξιόλογες στρατιωτικές δυνάμεις πάνω από 15.000 Αιγυπτίους. Παρά τον αποκλεισμό από τους Τούρκους,

Μιαούλης κατάφερε να ανεφοδιάσει το Μεσολόγγι

ο **Μιαούλης κατάφερε να ανεφοδιάσει το Μεσολόγγι** με όπλα και τρόφιμα, και οι Μεσολογγίτες είχαν προλάβει πίσω από την πρώτη τάφρο να ανοίξουν μια δεύτερη, καθώς και ένα ακόμη χαράκωμα. **Έως τις 31 Δεκεμβρίου** υπό την επίβλεψη του Μιχάλη Κοκκίνη ολοκληρώνονται και τα υπόλοιπα **οχυρωματικά έργα** (ανάχωμα, τάφρος, προμαχώνες) γύρω από την πόλη και τα νησάκια της Λιμνοθάλασσας. Στις **9 Ιανουαρίου 1826** λαμβάνει χώρα ο **τελευταίος ανεφοδιασμός** του Μεσολογγίου από τον Ελληνικό Στόλο υπό τον Ανδρέα Μιαούλη (Φωτιάδης, 1965) (Βακαλόπουλος, 1975).

Παράλληλα, η πολιορκία συνεχίζεται και πλέον η πίεση για τους ντόπιους γίνεται αφόρητη, ωστόσο συνεχίζουν να αντιστέκονται με σθένος. Το **Μάρτιο του 1826** προκειμένου να γίνει ευκολότερη η κατάκτηση του Μεσολογγίου, ο Κιουταχής αποφασίζει πως είναι απαραίτητο να κοπεί ο ανεφοδιασμός της πόλης, μέσω της **κατάληψης της νησίδας της Κλείσοβας**, την οποία φρουρούσαν 150 Μεσολογγίτες. Οι Τούρκοι δημιουργούν αντιπερισπασμό, προσποιούμενοι πως θα έκαναν επίθεση στην πόλη του Μεσολογγίου, αλλάζοντας απότομα πορεία προς την Κλείσοβα. **Οι Μεσολογγίτες καταφέρνουν να υπερτερήσουν**. Μετά από άλλες πέντε ανεπιτυχείς αλληπάληλες εφόδους των Τούρκων, **η μάχη της Κλείσοβας** καταλήγει στη **νίκη των Ελλήνων** την 25η Μαρτίου του 1826 (Βακαλόπουλος, 1975) (Ευαγγελάτος, 2007).

«Στο αιματοπότιστο νησί μια χούφτα παλληκάρια. Το μέγα δένδρο ανάστησε με τα χρυσά κλωνάρια. Ω! Μεσολόγγι! Ω! Δόξας γη! Κι’ αστράφτει στον αιώνα η Κλείσοβα του αλόφωτου Μετώπου σου Κορώνα!» – Κωστής Παλαμάς

Το Μεσολόγγι δεν έχει ανεφοδιαστεί εδώ και μήνες, και πυρομαχικά και τρόφιμα έχουν σχεδόν τελειώσει. Στις **3 Απριλίου του 1826**, γίνεται μια **ανεπιτυχής προσπάθεια ανεφοδιασμού** από τον Ανδρέα Μιαούλη. Η κατάσταση στην πόλη χειροτερεύει. Οι Έλληνες υπερασπιστές, αντιμετωπίζοντας μια δύσκολη κατάσταση με περιορισμένες προμήθειες και **αυξανόμενη πίεση** από τους πολιορκούντες Οθωμανούς, πήραν τη δύσκολη απόφαση να επιχειρήσουν μια **μαζική εκκένωση του άμαχου πληθυσμού και των μαχητών από την πόλη**.

Με επικεφαλής στρατιωτικούς και πολιτικούς ηγέτες, περίπου 8.000 άνθρωποι, συμπεριλαμβανομένων γυναικών, παιδιών και ηλικιωμένων κατοίκων, **ξεκίνησαν την έξοδο τη νύχτα μεταξύ της 10ης και 11ης Απριλίου, ξημερώματα της Κυριακής των Βαΐων**. Στόχος ήταν να διασπάσουν τις οθωμανικές γραμμές και να αναζητήσουν ασφάλεια και υποστήριξη σε άλλες περιοχές της Ελλάδας. Η εκκένωση ήταν γεμάτη προκλήσεις, καθώς η ομάδα έπρεπε να κινηθεί μέσα από **εχθρικό έδαφος, δύσκολες καιρικές συνθήκες και εχθρικές δυνάμεις**. Το χάραμα της Κυριακής, το **Μεσολόγγι βρίσκεται στα χέρια των Τούρκων κατακτητών**. (Κόκκινος, 1974) (Ευαγγελάτος, 2007) Παράλληλα, την ημέρα της εξόδου ο δημογέροντας **Χρήστος Καψάλης**, έβαλε φωτιά στην πυριτιδαποθήκη του σπιτιού του, μέσα στο οποίο είχαν συγκεντρωθεί τραυματίες, γέροντες και γυναικόπαιδα, και είχε περικυκλωθεί από Τούρκους. Προκάλεσε **έκρηξη, που παρέσυρε πολλούς από τους εχθρούς που είχαν εισβάλει** (Φωτιάδης, 2018) (Ελλήνων Φως, 2015).

Το τελευταίο προπύργιο του Μεσολογγίου, **έπεσε στις 12 Απριλίου**, την Μεγάλη Δευτέρα που ξημέρωσε μετά την Κυριακή της εξόδου. Ο Ανεμόμυλος που βρισκόταν πάνω σε μια νησίδα της Λιμνοθάλασσας, ήταν περικυκλωμένος από Τούρκους. Τα πυρομαχικά των Ελλήνων είχαν τελειώσει. Έτσι, ο Ιωσήφ Ρωγών, αποφασίζει να ανατινάξει τον Ανεμόμυλο, θυσιάζοντας τη ζωή του και των προμάχων του για το ιδανικό της ελευθερίας. Η ανατίναξη

Το Μεσολόγγι πέφτει

είχε ολέθριες συνέπειες και για τους πολιορκητές, και αποτέλεσε την **τελευταία πράξη αντίστασης** (Ρωμφαία, 2020) (Βακαλόπουλος, 1975).

Στον Ελλαδικό χώρο επικράτησε **βαριά θλίψη** με το νέο της Εξόδου. Μάλιστα, όταν τρεις μέρες μετά έφθασε η είδηση στην Επίδαυρο, όπου συνεδρίαζε η **Γ΄ Εθνοσυνέλευση**, οι επαναστάτες συγκλονισμένοι από το Ολοκαύτωμα **αποφάσισαν να την αναβάλουν**. Η κυβέρνηση Κουντουριώτη παραιτείται, και η επανάσταση μετά την πτώση του Μεσολογγίου έχει σχεδόν κατασταλεί. Ωστόσο, οι φλόγες που άναψαν στην Ιερή Πόλη εκείνο το βράδυ, έγιναν το καθαρτήριο πυρ που **έδωσε κίνητρο και δύναμη στους Έλληνες να συνεχίσουν να μάχονται** (Φωτιάδης, 1965) (Φαμπρ, 1999).

Στο εξωτερικό, η Έξοδος του Μεσολογγίου **ξεσήκωσε ένα κύμα ενθουσιασμού και συμπάθειας για τον ελληνικό λαό**, που μεταμορφώθηκε σε έντονη **φιλελληνική κίνηση**, την οποία ο Άγγλος αγωνιστής του 1821 και ιστορικός της Επανάστασης Τόμας Γκόρντον παραλλήλισε με το πνεύμα που επικρατούσε κατά την εποχή των σταυροφοριών. Τα μετέπειτα χρόνια το Μεσολόγγι γίνεται το **απόλυτο σύμβολο τραγικού ηρωισμού και αυτοθυσίας**. Το έπος της άμυνας και της εξόδου της φρουράς της ηρωικής πολιτείας, ανάγκασαν την πολιτισμένη Ευρώπη να θυμηθεί έντονα ότι σε μια γωνιά της Βαλκανικής, ένας μικρός χριστιανικός λαός, απόγονος του μεγάλου φωτοδότη της αρχαιότητας, κινδύνευε να εξολοθρευθεί από την πείνα και το μαχαίρι του βάρβαρου δυνάστη του. Έτσι, κάτω από την πίεση της κοινής γνώμης, στις Ευρωπαϊκές κυβερνήσεις, διαμορφώθηκε το **κατάλληλο κλίμα**, που οδήγησε στην **παρέμβαση των Μεγάλων Δυνάμεων και την αναγνώριση της Ελληνικής Επανάστασης**. Με την συνθήκη του Λονδίνου το 1827, που οδήγησε στην καταστροφή του τουρκοαιγυπτιακού στόλου στο Ναβαρίνο, **επισφραγίστηκε η Ελευθερία των Ελλήνων** (Μάγερ I. I., 2002) (Τρικούπης, 1994).

Ο Γερμανός ποιητής Μύλλερ μετά το Ολοκαύτωμα του Μεσολογγίου, μετονομάστηκε Έλληνας και δήλωσε: *«Χωρίς εσέ Ελλάς, τί θα ήταν ο Κόσμος;»*

Στις **2 Μαΐου του 1829**, υπογράφηκε η **συνθήκη απελευθέρωσης του Μεσολογγίου**, που σήμανε την παράδοση της πόλης στο νέο Ελληνικό Κράτος. Στις 14 Μαΐου του ίδιου έτους, υπογράφηκε η διαταγή καταγραφής των αγωνιστών των πολιορκιών του Μεσολογγίου από τον Ιωάννη Καποδίστρια (ΙΕΕ, 1975).

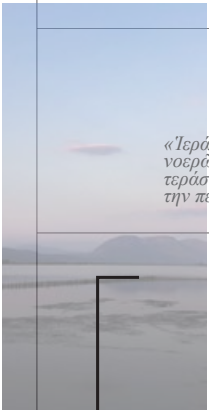

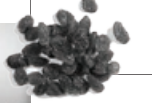
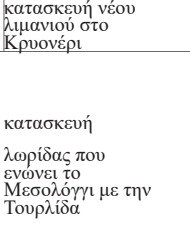

Η Έξοδος του Μεσολογγίου, **έγινε σύμβολο της θυσίας και της αποφασιστικότητας του ελληνικού λαού στον αγώνα του για ανεξαρτησία**. Παρά τις κακουχίες που αντιμετώπισαν, οι επιζώντες της εξόδου συνέχισαν να αγωνίζονται για την πατρίδα τους και **συνέβαλαν στην τελική επιτυχία του Ελληνικού Πολέμου της Ανεξαρτησίας**. Τα γεγονότα της Μεγάλης Εξόδου, αναδεικνύουν την **ανθεκτικότητα** του ελληνικού πληθυσμού και την **προσήλωσή** του στον αγώνα του, ακόμη και μπροστά σε φαινομενικά ανυπέρβλητες αντιξοότητες. Παραμένει **ένα από τα σημαντικότερα κεφάλαια στην ιστορία της ελληνικής ανεξαρτησίας**, ενώ παράλληλα αποτελεί **απόδειξη της ικανότητας του ανθρώπινου πνεύματος να αντέχει και να επιμένει σε περιόδους κρίσης**.

«Τα μάτια μου δεν είδαν τόπον ενδοζότερον από τούτο το αλωνάκι» – Διονύσιος Σολωμός

A [πριν την έξοδο]

B [ελληνική επανάσταση - έξοδος]

Γ [μετά την έξοδο]

	~ 8.000 π.Χ.	13 ^{ος} αι. μ.Χ.	1204	1385	1571	1684-1688	1689		1714	1740	1760	1762	1770	1770-1774	
	δημιουργία λιμνοθάλασσας Μεσολογίου	πρώτος αποικισμός	εισαγωγή Αιτωλίας στο Δεσποτάτο Ηπείρου	Αιτωλία υπό κυριαρχία Οθωμανών <i>mezzo laghi = μέσα σε λίμνες</i>	ναυμαχία Ναυπακτου γέννηση Πόλης Μεσολογίου	δημιουργία εκτεταμένου οικισμού + εμπορικού στόλου στο Μεσολόγγι 1 ^ο ναυπηγείο στην Ελλάδα	1η καταστροφή της Πόλης του Μεσολογίου από Μανιάτη πειρατή Λιμπεράκη Γερακάρη		Τουρκο-Βενετικός πόλεμος (καταστροφές)	έναρξη περιόδου ακμής (διεθνής εμπορική δραστηριότητα, δημιουργία ναυτικής κοινότητας)	ίδρυση Παλαιακτικής Σχολής / μαθητές από όλη την Ελλάδα	ίδρυση Σχολής Ελληνικών Μαθημάτων	2η καταστροφή Μεσολογίου από Δουλιτσιανούς πειρατές Αλβανίας	Ορλωφικά Ρωσοτουρκικός πόλεμος Μεσολόγγι επαναστάσι, Ελληνική Επανάσταση καταπνίγεται	
	 <i>«Τεράν σε όνομάζω και με σέβας βαθύτατον πατώ νοερός σήμερα το χώμα σου, συλλογιζόμενος τα τεράστια κατορθώματα, τα οποία ένεργήθησαν εις την περιφέρειάν σου.»</i>														
		1821	1822		1823		1824			1825		1826		1829	
	20 Μάη	κήρυξη επανάστασης στο Μεσολόγγι		Σεπ - 30 Νοεμ	Β' πολιορκία ανεπιτυχής επιχειρήση πολιορκίας από Ομέρ-Βρυώνη + Μουσταφά πασά	1 Ιαν	έκδοση 1ου φύλλου των «Ελληνικών Χρονικών»		15 Απρ 31 Δεκ	έναρξη Γ' πολιορκίας ολοκλήρωση οχυρωματικών έργων (ανάχωμα - τάφος - προμαχώνας) γύρω από Πόλη + νησάκια της ΛΘ, επίβλεψη Μιχ. Κοκκίνη	9 Ιαν 25 Μαρτ	τελευταίος ανεφοδιασμός της Πόλης από τον Ελληνικό Στόλο, υπό Ανδρ. Μιαούλη Μάχη της Κλείσοβας [νίκη Μεσολογγιτών]	2 Μάη	υπογραφή συνθήκης απελευθέρωσης Μεσολογίου – παράδοση στο νέο Ελληνικό κράτος	
			Α' πολιορκία Μεσολογίου από Ομέρ-Βρυώνη, Κιουταχί + Γιουσούφ πασά	10 Αυγ	ταφή Μάρκου Μπότσαρη στο Μεσολόγγι	4 Ιαν	άφιξη Λόρδου Βύρωνα				3 Απρ	ανεπιτυχής προσπάθεια ανεφοδιασμού από Ανδρ. Μιαούλη	14 Μάη	υπογραφή διαταγής καταγραφής αγωνιστών των πολιορκιών του Μεσολογίου από Ι. Καποδίστρια	
		25 Δεκ	ανεπιτυχής επίθεση τη νύχτα των Χριστουγέννων			19 Απρ	θάνατος Λόρδου Βύρωνα					10 Απρ (Κυριακή Βαίων) ΕΞΟΔΟΣ ανατίναξη Καψάλη			
			5 Μεσολογγίτες πρωθυπουργοί									12 Απρ	ανατίναξη ανεμίσιμου από Ραγών Ιωσήφ		
	1830-1840	1840	1855-1859	10 Οκτ 1862	1880-1885	1930	1937		1940-1949	1950	1970	1975	1982-1983	2002	2006
	Μεσολόγγι + Γαλαξίδι μεταξύ των 5 γεωγραφικών ενότητων με ναυπηγικές δραστηριότητες	έναρξη λειτουργίας αλυκών Μεσολογίου	παραγωγή / εμπορία σταφίδας + βελανιδιών	Μεσολόγγι ξεσηκώνεται από τον Ροντήρη στον αντιδυναστικό αγώνα (Βασιλεία Οθωμών)	περίοδος Τρικούπη κατασκευή σιδηροδρόμου Δ. Ελλάδας κατασκευή νέου λιμανιού στο Κρυονέρι	κατασκευή λιμανιού στη ΝΔ πλευρά της πόλης προέκταση πόλης με δημιουργία σάλτινων (αλιπέδων)	Λιάταγμα Γεωργίου Β' κηρύσσει ως Ιερή την πόλη του Μεσολογίου		Μεσολόγγι + γύρω περιοχές αντιστέκονται στη Γερμανο - Ιταλική κατοχή	νέα ακμή 11.000 στρ καλλιεργούμενης έκτασης υδρομίλυοι, δίκτυο άρδευσης, ελαιотреβεία + συνεταιρισμοί	περίοδος Στρατιωτικής Δικτατορίας καταστροφικές επεμβάσεις στο φυσικό περιβάλλον (πόλη, Κλείσοβας + αλυκών)	Συνθήκη Ραμσάρ για προστασία υδροβιότοπου ΛΘ	παραχώρηση της αλυκής της Τουρλίδας στον Δήμο Μεσολογίου	Ίδρυση φορέων διαχείρισης ΛΘ (ΦΕΚ.197Α')	Καθορισμός Εθνικού Πάρκου ΛΘ Μεσολογίου – Αιτωλικού (ΦΕΚ 447Α')
										γθνοτροφεία ΛΘ ανέρχονται σε σημαντικό οικονομικό πόρο (ψάρι + αγιοτάραχο)			ίδρυση ΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας – 7 παραρτήματα στο Μεσολόγγι		

ΕΛΕΥΘΕΡΟΙ ΠΟΛΙΟΡΚΗΜΕΝΟΙ

αναζοπύρωση φιλελληνισμού στο εξωτερικό - συγκίνηση διεθνούς κοινότητας
μεγάλη θλίψη στον Ελλαδικό χώρο
αναστροφή Γ' εθνοσυνέλευσης Επιδάουρου, παράιτηση Γ. Κουντουριώτη

Η πόλη του Μεσολογγίου

Η πόλη του Μεσολογγίου

Η πόλη του Μεσολογγίου

Η πόλη του Μεσολογγίου

Γ [μετά την έξοδο]

Η πόλη του Μεσολογγίου

Η πόλη του Μεσολογγίου

Την δεκαετία του 1830, το Μεσολόγγι και το Γαλαξίδι είναι μια από τις πέντε γεωγραφικές ενότητες με ενεργές **ναυπηγικές δραστηριότητες**. Επιπλέον, η πόλη του Μεσολογγίου βρίσκεται ανάμεσα στις 23 πόλεις που κρίνονται για **ανοικοδόμηση**, με έργα να ξεκινούν την ίδια δεκαετία (Κατσούλης, 2010).

Το **1840**, ξεκινά η λειτουργία των **Αλυκών του Μεσολογγίου**. Οι Αλυκές, που έχουν αποτυπωθεί στη συλλογική συνείδηση των Μεσολογγιτών και είναι απόλυτα συνυφασμένες με την ίδια την πόλη, ορίζουν με την λειτουργία τους την έναρξη μιας νέας παραγωγικής εποχής για το μεταπολεμικό Μεσολόγγι (Κορδόσης, 2022). Το διάστημα μεταξύ 1855 και 1859, ακολουθούν η **παραγωγή και η εμπορία σταφίδας και βελανιδιών** από το Μεσολόγγι, με το εμπορικό δίκτυο της πόλης να αναπτύσσεται ακόμη περισσότερο (Γιαννακοπούλου-Τριανταφυλλίδη, 2002).

Στις 10 Οκτωβρίου του 1862, την περίοδο της Βασιλείας του Όθωνος, το Μεσολόγγι ξεσηκώνεται από τον Ροντήρη στον **αντιδυναστικό αγώνα**. Η κατάληξη, ήταν η οριστική έξωση του Όθωνα από τη χώρα (Κλάψης, 2019) (Κυριακίδης, 1892). Ακολουθεί η **περίοδος Τρικούπη**, που ήταν η μακροβιότερη κυβέρνηση από την εποχή του Όθωνα. Μεταξύ 1880 και 1885, υπό τη νέα διακυβέρνηση πραγματοποιούνται σημαντικά έργα για την περιοχή του Μεσολογγίου. Ανάμεσα σε αυτά, ήταν η κατασκευή των Σιδηροδρόμων Δυτικής Ελλάδας, η κατασκευή νέου Λιμανιού στο Κρυονέρι, καθώς και η **κατασκευή λωρίδας που ένωσε το Μεσολόγγι με την Τουρλίδα**. Έτσι, όντας πλέον καλύτερα δικτυωμένο με την υπόλοιπη χώρα από στεριά και θάλασσα. Μέχρι το 1889, ο πληθυσμός της πόλης έχει διπλασιαστεί, φτάνοντας στους 12.000 κατοίκους. Το 1930, κατασκευάζεται το **λιμάνι στην νοτιοδυτική πλευρά του Μεσολογγίου**, και δημιουργούνται τα **σάλτσινα** (αλίπεδα), πάνω στα οποία **προεκτείνεται η πόλη** (Κυριακίδης, 1892) (tourlida.gr, 2009). Τρία χρόνια αργότερα, την Κυριακή των Βαΐων του **1937, το Μεσολόγγι ανακηρύσσεται ως Ιερά Πόλη** μετά από διάταγμα του Γεωργίου Β΄ (Σιάσος, 2020).

Κατά την περίοδο του Β΄ Παγκόσμιου Πολέμου, μεταξύ 1940 και 1949 όταν τα Γερμανο-Ιταλικά στρατεύματα εισβάλουν στην Ελλάδα, το Μεσολόγγι και οι γύρω περιοχές αντιστέκονται. Το λιμάνι της πόλης **βομβαρδίζεται** από τους συμμάχους, ενώ παράλληλά ο **εμφύλιος πόλεμος** που επικρατεί ταυτόχρονα με την Γερμανο-Ιταλική κατοχή, **διχάζει τραυματικά το Μεσολόγγι**, όπως και την υπόλοιπη χώρα (Σκουλάτος, Δημακόπουλος, & Κόνδης, 1987).

Η πόλη του Μεσολογγίου

Η πόλη του Μεσολογγίου

Η πόλη του Μεσολογγίου

Η πόλη του Μεσολογγίου

Α [πριν την έξοδο]

Η πόλη του Μεσολογγίου

Η πόλη του Μεσολογγίου

Μετά το τέλος της κατοχής και του εμφυλίου πολέμου, το 1950 ξεκινά μια νέα **περίοδος ακμής για το Μεσολόγγι**. Η πόλη διαθέτει πλέον 110.000 στρέμματα καλλιεργούμενης έκτασης, υδρόμυλους, δίκτυο άρδευσης, ελαιοτριβεία και συνεταιρισμούς. Ακόμη, **τα ιχθυοτροφία της λιμνοθάλασσας ανέρχονται σε σημαντικό οικονομικό πόρο**, με πάνω από 800.000 οκάδες ψαριών και 2.000 οκάδες **αυγοτάραχου**. Το Μεσολόγγι μαζί με το Αιτωλικό και τις 35 γειτονικές κοινότητες, αριθμούν στους 52.505 κατοίκους (Messolonghi by Locals).

Η πόλη του Μεσολογγίου

Ωστόσο, τη δεκαετία του 1970 η **στρατιωτική δικτατορία** που επικρατεί στην Ελλάδα έχει σημαντικές επιπτώσεις και για την πόλη του Μεσολογγίου. Τότε συμβαίνουν οι πιο **καταστροφικές επεμβάσεις** στο φυσικό χώρο της πόλης, της Κλείσοβας και των Αλυκών, που είχαν ως συνέπεια μεταξύ άλλων την **αποξήρανση μεγάλων εκτάσεων**. Οι παραδοσιακές καλλιέργειες αντικαθίστανται, και το **εμπόριο**, η **ναυτιλία** και **ναυπηγική** που χαρακτήριζαν την πόλη έως τότε **χάνονται**. Ο βαθμός επέμβασης στο φυσικό περιβάλλον του τόπου ήταν εξαιρετικά δραστικός, και συνέβη σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα σε σύγκριση με το παρελθόν (Σινάνης, 2004) (Messolonghi by Locals).

Η πόλη του Μεσολογγίου

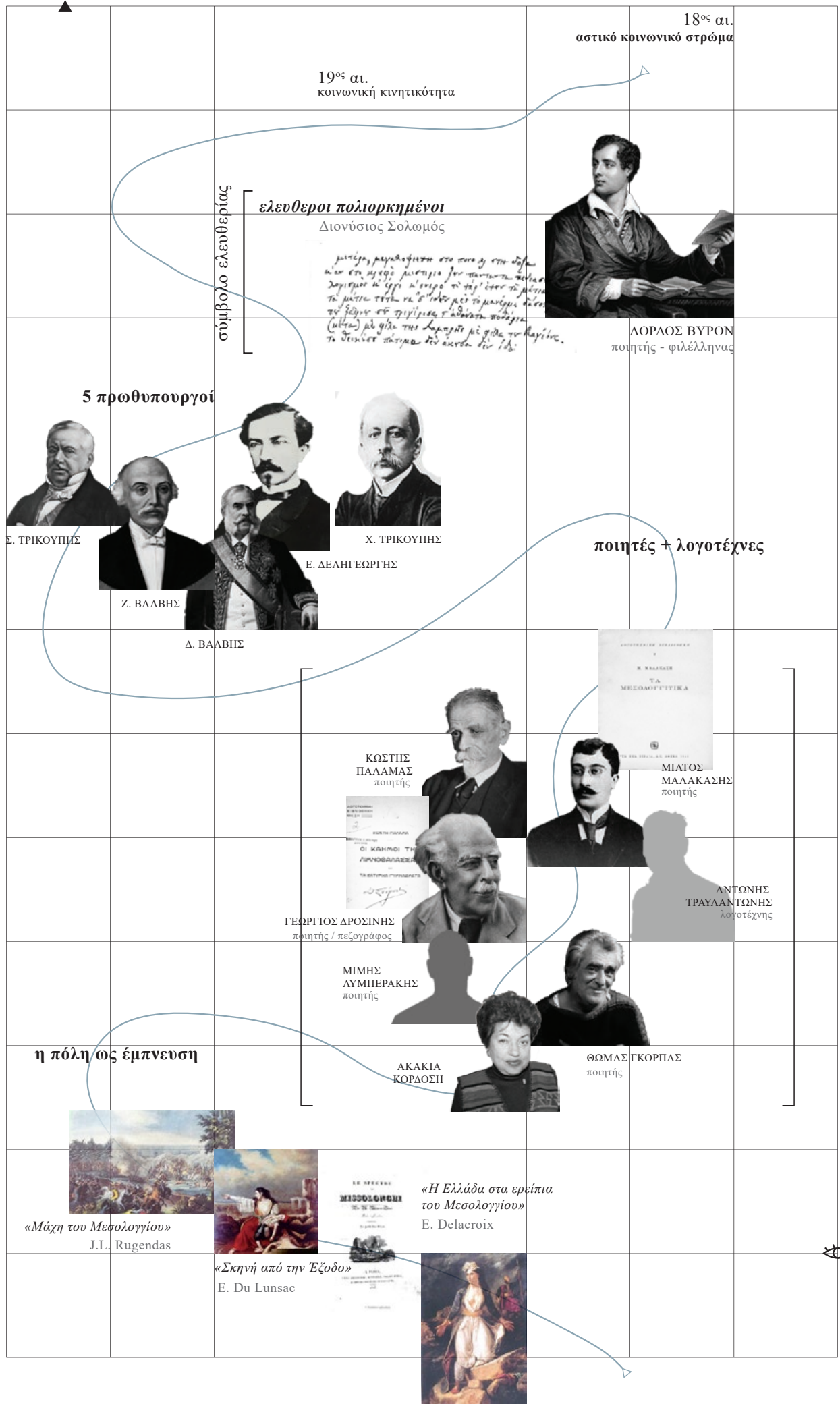
Η πόλη του Μεσολογγίου

Το **1975**, η σπουδαιότητα του φυσικού οικοτόπου της Λιμνοθάλασσας οδήγησε στη προστασία της από τη **συνθήκη Ramsar** (Ramsar, 2023). Το **1982, η Αλυκή της Τουρλίδας παραχωρείται στον Δήμο Μεσολογγίου** (ΦΕΚ 148/5-4-1982 τ.Β΄), ενώ το 1983 ιδρύεται το ΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας, με επτά παραρτήματα στο Μεσολόγγι. Το 2002 ιδρύεται ο φορέας διαχείρισης της Λιμνοθάλασσας του Μεσολογγίου (ΦΕΚ 197Α΄), και το 2006 καθορίζεται το **Εθνικό Πάρκο Λιμνοθάλασσας Μεσολογγίου-Αιτωλικού** (ΦΕΚ 447Α΄) (Δήμος Ιεράς Πόλης Μεσολογγίου, 2020) (Ο.ΦΥ.ΠΕ.Κ.Α., 2020).

Η πόλη του Μεσολογγίου

Η πόλη του Μεσολογγίου

Ακόμη και σήμερα, η πόλη **δεν έχει καταφέρει να επανέλθει στο επίπεδο της ακμής** που βρισκόταν τους περασμένους αιώνες. Ωστόσο, γίνονται σημαντικές **προσπάθειες ανάδειξης και προστασίας** τόσο της Πόλης του Μεσολογγίου, όσο και του μοναδικού φυσικού υγροβιότοπου της Λιμνοθάλασσας από τοπικούς φορείς και κατοίκους της πόλης.

4. ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

– Η πόλη του πνεύματος

Η πολιτισμική ταυτότητα του Μεσολογγίου, προσδιορίζεται κατεξοχήν από τη γεωφυσική αισθητική του τοπίου, τη δυναμική παρουσία της ψαράδικης κουλτούρας, και την ιστορική και εθνική υπερηφάνεια.

Τον 18ο αιώνα η επένδυση ενός συσσωρευμένου πλούτου στη ναυπηγική βιοτεχνία και την εμπορική ναυτιλία, οδήγησε στην εμφάνιση ενός νεοσύστατου κοινωνικού **αστικού στρώματος** στο Μεσολόγγι (Παλιούρας, Α., 2009). Η αυξημένη οικονομική δραστηριότητα επέφερε μια αξιόλογη **πνευματική κίνηση** που αποτυπώνεται έντονα στην παιδεία και γενικότερα στον πολιτισμό.

Ο αγώνας για ανεξαρτησία του 1821 βρήκε το Μεσολόγγι με εμφανή στοιχεία οικονομικής ακμής, με αρκετά προωθημένη την κοινωνική και πολιτισμική διαστρωμάτωση και με αυξημένη τάση για **κοινωνική κινητικότητα**. Με την ηρωική του αντίσταση, το Μεσολόγγι, συγκίνησε έναν μεγάλο αριθμό πνευματικών ανθρώπων σε όλο τον κόσμο, όπως ο πλέον γνωστός και σημαντικός φιλέλληνας, Άγγλος ποιητής **Λόρδος Βύρων**, ο οποίος κατέφθασε στο Μεσολόγγι, όπου και πέθανε.

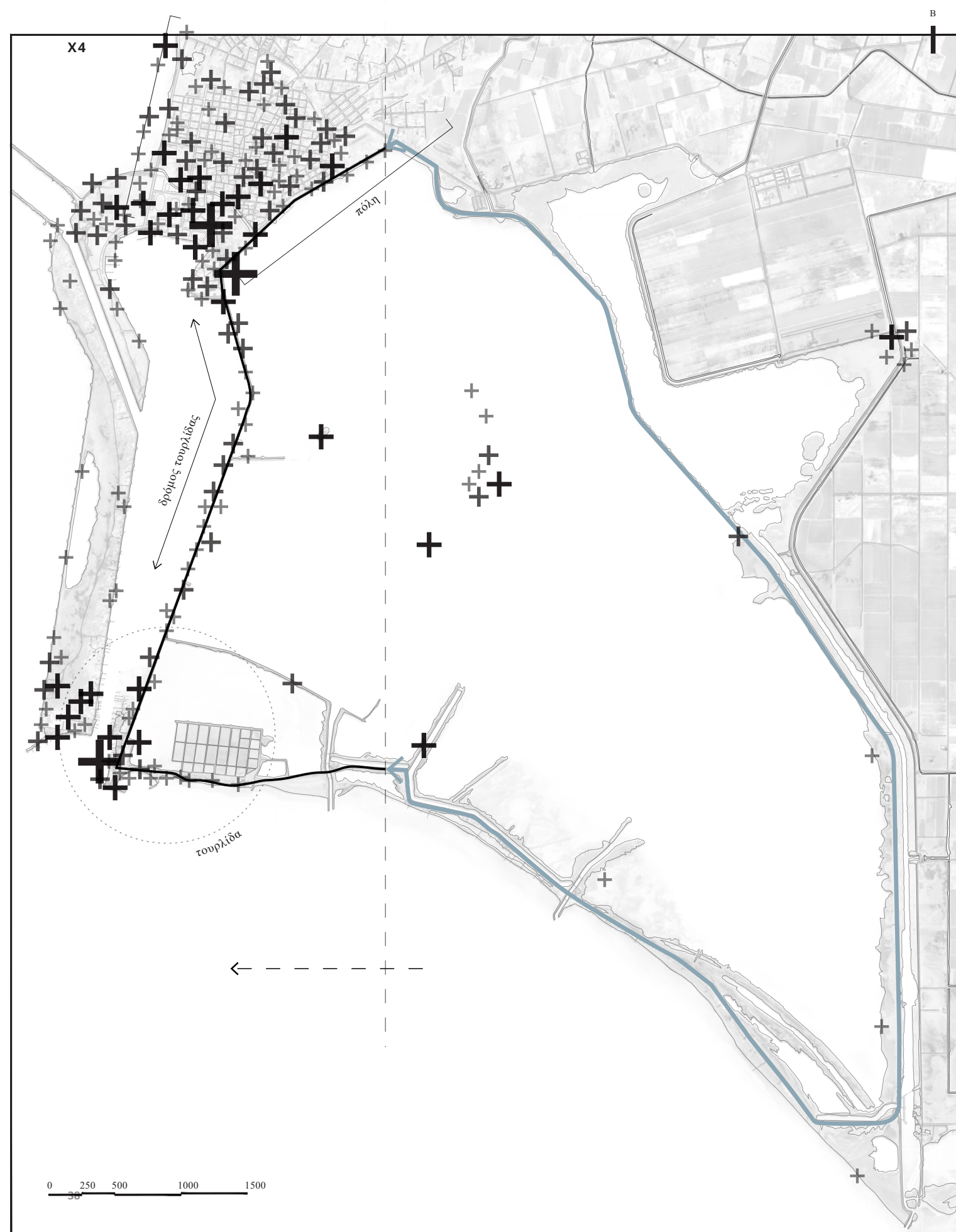
Μετά τους **Ελεύθερους Πολιορκημένους** του Διονύσιου Σολωμού, ένα από τα σημαντικότερα έργα της ελληνικής ποίησης, το ιστορικό Μεσολόγγι ως **σύμβολο ελευθερίας** ταξιδεύει την Ελληνική και παγκόσμια λογοτεχνία εξασφαλίζοντας τη διαχρονικότητα του. Ο Σολωμός, ξεκινώντας από το γεγονός της εξόδου, ανάγεται στον αγώνα του ανθρώπου για την ηθική, και την εσωτερική του ελευθερία που πολιορκείται από τη φυσική βία. Ουσιαστικά υπογραμμίζει ότι παρά τους πειρασμούς, οι Μεσολογγίτες διατήρησαν ακέραιο το ήθος τους, παραμένοντας εσωτερικά ελεύθεροι, αν και ήταν πολιορκημένοι.

Το Μεσολόγγι εκτός από την πόλη των αθανάτων ηρώων, είναι και η πόλη των **5 πρωθυπουργών**, (Σπυρίδωνα Τρικούπη, Ζαφείριου-Ζηνόβιου Βάλβη, Δημήτριου Βάλβη, Επαμεινώνδα Δεληγιώργη και Χαρίλαου Τρικούπη) των κορυφαίων ποιητών, και μία πόλη της μουσικής με έντονα στοιχεία καλλιτεχνικής ευαισθησίας. Εξέθρεψε πληθώρα λογοτεχνών, οι οποίοι επηρεασμένοι από τον τόπο καταγωγής τους συνέβαλαν στη διαμόρφωση της νεοελληνικής λογοτεχνίας. Ονομαστικά, μπορούμε να διακρίνουμε τον Κωστή Παλαμά, τον Μίλτο Μαλακάση, τον Γεώργιο Δροσίνη, τον Αντώνη Τραυλαντώνη, τον Θωμά Γκόρπα, την Ακακία Κορδόση και τον Μίμη Λυμπεράκη.

Τέλος, η ομορφιά του τοπίου, φαίνεται πως συγκινεί και εμπνέει διαχρονικά λογοτέχνες και εικαστικούς, που νιώθουν την ανάγκη της αποτύπωσης στιγμιότυπων και δραστηριοτήτων του περιβάλλοντος στο έργο τους.

II. ΠΕΔΙΟ ΜΕΛΕΤΗΣ

– για την υφιστάμενη κατάσταση

[Η ΕΠΙΛΟΓΗ]

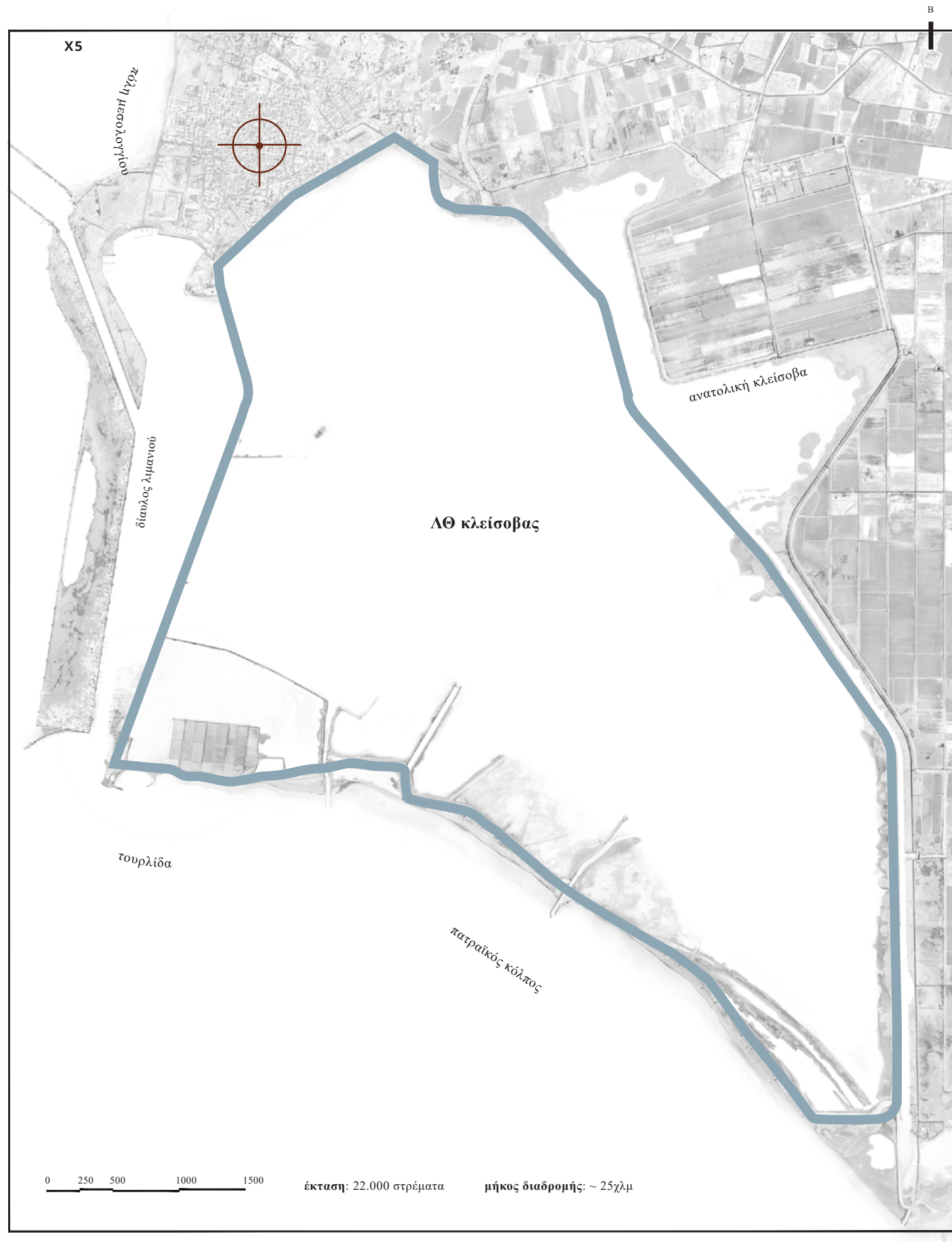
– Αρχική πρόθεση & αναθεώρηση

Κατά την αναζήτηση του καλύτερου τρόπου ανάδειξης της πολύ-επίπεδης ταυτότητας του Μεσολογγίου, αρχική πρόθεση ήταν η ενασχόληση με το παράκτιο τμήμα που εφάπτεται στην Κλείσοβα. Δηλαδή, τον δρόμο και την παραλία της Τουρλίδας. Ωστόσο, κατά την επίσκεψη σε τοπικό μη κερδοσκοπικό οργανισμό (Messolonghi By Locals), εντοπίστηκε ένας χάρτης του Μεσολογγίου, πάνω στον οποίο είχε ζητηθεί από τους ντόπιους να τοποθετήσουν μια πινέζα στο αγαπημένο τους σημείο (αναπαραγωγή του αρχικού παρουσιάζεται στον X4). Το αποτέλεσμα, φανέρωνε έναν αισθητό **κορεσμό στο αριστερό τμήμα** της Λ/Θ – καθώς οι περισσότερες πινέζες ήταν τοποθετημένες εκεί – και μια προφανή αποξένωση και αποκοπή της υπόλοιπης περιμέτρου. Αυτή η νέα σκοπιά, σε συνδυασμό με προσωπικές παρατηρήσεις, καθώς και ένα σύνολο συζητήσεων με τους κατοίκους και τις τοπικές αρχές, οδήγησε στην **επέκταση της περιοχής μελέτης**, ώστε να είναι δυνατή η επανένταξη του παραγκωνισμένου τμήματος της λιμνοθάλασσας στην καθημερινότητα των κατοίκων.

X4: Πυκνώσεις Σημείων Ενδιαφέροντος Κατοίκων
αναπαραγωγή από Mesolonghi by Locals

— αρχική πρόθεση
— συμπλήρωση για ολοκλήρωση διαδρομής

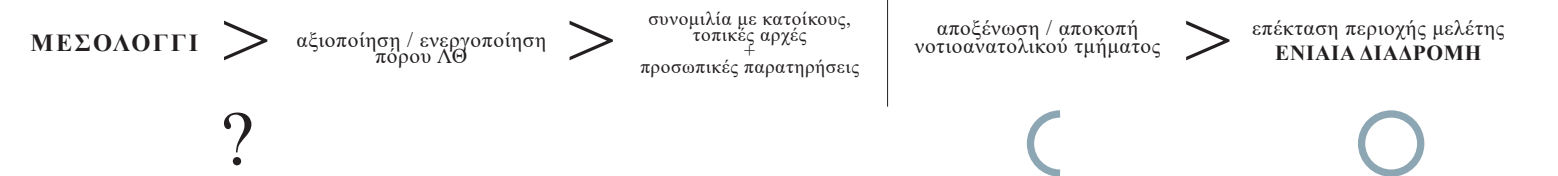

— ΠΕΔΙΟ ΜΕΛΕΤΗΣ

Ο Γύρος της Κλείσοβας

Συνεπώς, πεδίο μελέτης της διπλωματικής αποτελεί ολόκληρος ο γύρος της Κλείσοβας – μια διαδρομή περίπου **25 χιλιομέτρων** περιμετρικά της Λ/Θ που εφάπτεται στην πόλη και έχει έκταση περίπου **22.000 στρέματα**. Η διαδρομή εμπεριέχει στα νοτιοδυτικά την παραλία και τον δόμο της Τουρλίδας, όπως και το τμήμα της περιμετρικής οδού που εφάπτεται στην πόλη και την Λ/Θ ταυτόχρονα.

[**ΑΝΑΛΥΣΗ ΠΕΔΙΟΥ**]

– προς μια κατάλληλη επέμβαση

Για την συγκρότηση μιας ολοκληρωμένης πρότασης που θα διαχειρίζεται και θα αναδεικνύει με τον καλύτερο τρόπο την περιοχή έγινε μια εκτεταμένη ανάλυση με σκοπό την αναγνώριση τόσο της κατάλληλης χωροθέτησης των σημείων επέμβασης, όσο και των χαρακτηριστικών αυτής.

34

35

36

37

38

39

40

41

42

43

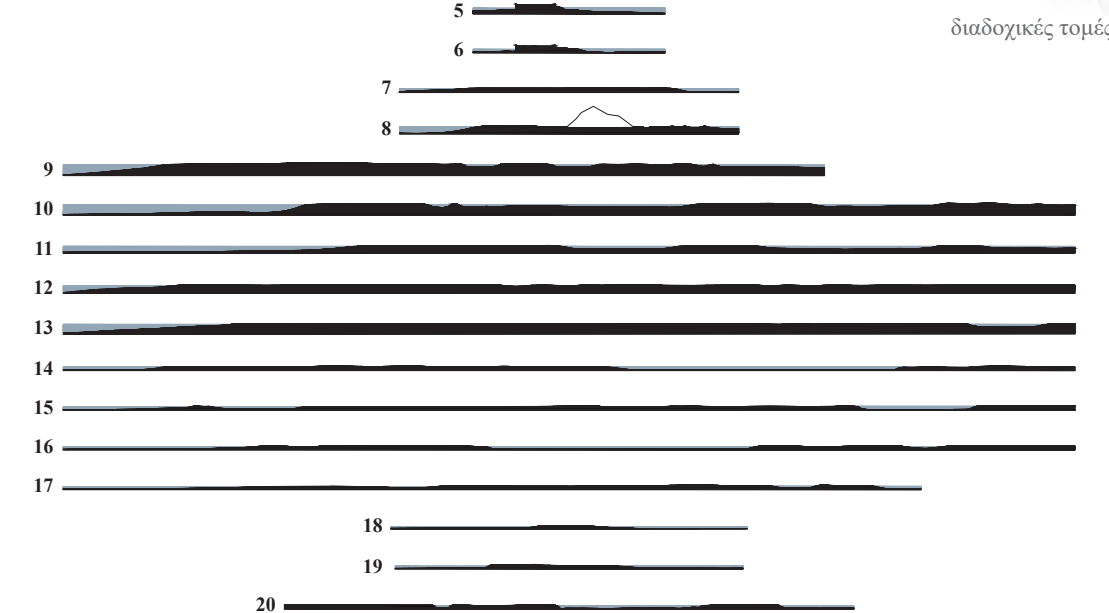
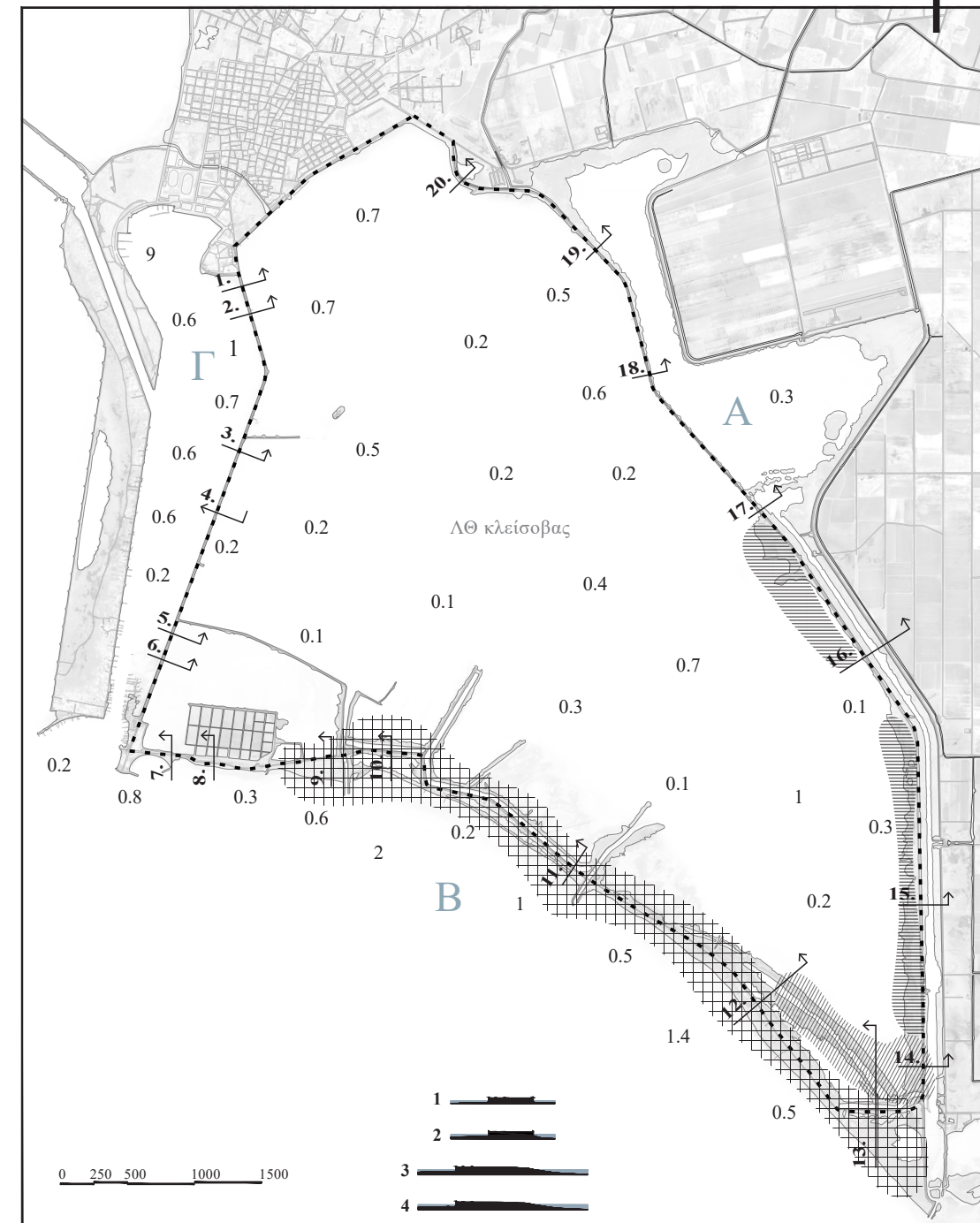
44

45

μέσο βάθος < 1μ.

X6

Πεδίο Μελέτης

ΑΝΑΓΛΥΦΟ

... πεδίο μελέτης

Το Μεσολόγγι χαρακτηρίζεται από **εξαιρετικά επίπεδο ανάγλυφο**, τόσο στην στεριά όσο και στον βυθό. Η Κλείσοβα αποτελεί μια πολύ **ρηχή** λιμνοθάλασσα με μέσο βάθος μικρότερο του μέτρου. Στα τμήματα της ακτής που βλέπουν προς τη θάλασσα, διαμορφώνονται **ιλιώδεις ακτές** οι οποίες με την παλίρροια κατακλύζονται και αποκαλύπτονται περιοδικά, και προς το εσωτερικό διαμορφώνονται **αμμυρόβαλτοι και λασποτόπια**.

*τα βάθη που αναγράφονται στον χάρτη βασίστηκαν σε ναυτικούς χάρτες που παρείχε το λιμεναρχείο Μεσολογγίου

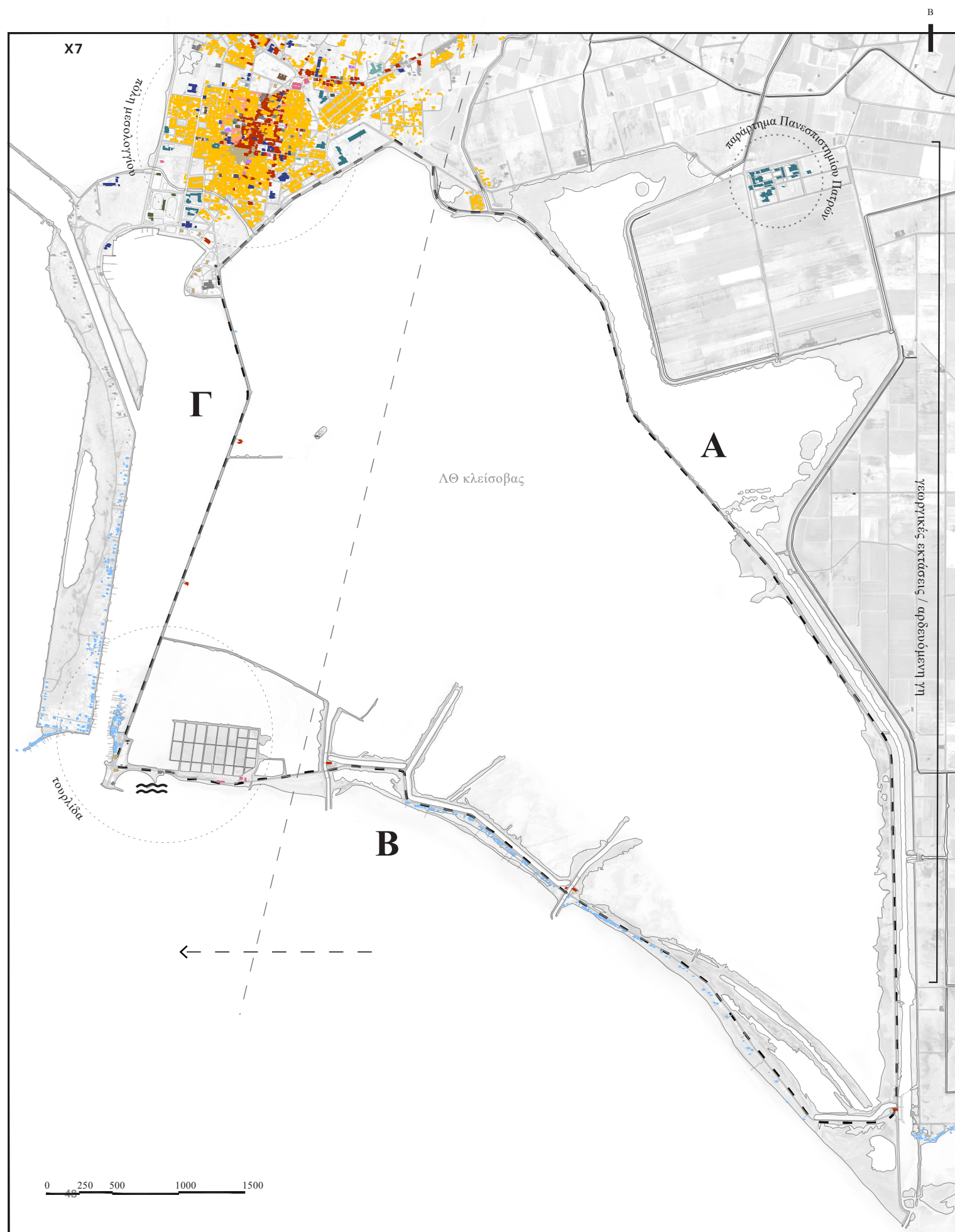
- ⊗ λασποτόπια / σάλτινα
- ⊕ ιλιώδεις ακτές
- ⊖ αμμυρόβαλτοι

46

47

ΧΡΗΣΕΙΣ ΓΗΣ

--- πεδίο μελέτης

Από τον χάρτη των χρήσεων, παρατηρείται πως το μεγαλύτερο ποσοστό των κατοικιών, βρίσκονται σχεδόν αποκλειστικά στην περιοχή της πόλης του Μεσολογγίου, με τον εμπορικό πυρήνα να τοποθετείται στο κέντρο της. Στην περιοχή του λιμανιού εντοπίζονται χρήσεις **εστίασης και αναψυχής**, όπως και στην περιοχή της Τουρλίδας. Στα ανατολικά, **δεν υπάρχουν ιδιαίτερες χρήσεις** πέρα από το παράρτημα του Πανεπιστημίου Πατρών και ελάχιστα σημεία εργασίας σχετικά με την αλιεία. Στο νότιο τμήμα χωροθετείται ένας μεγάλος αριθμός **πελάδων**, πλέον υπό τη μορφή **αυθαίρετων κατοικιών** παραθέρησης.

● κατοικία	● πρόνοια / περίθαλψη	● προσωπικές υπηρεσίες
● εμπόριο	● εστίαση / αναψυχή	● αθλητικές εγκαταστάσεις
● εκκλησίες	● πολιτισμός	● διατηρητέα κτίρια
● διοίκηση / υπηρεσίες	● καταλύματα	● λοιπές χρήσεις
● εκπαίδευση	● πελάδες	

48

49

50

51

52

53

54

55

56

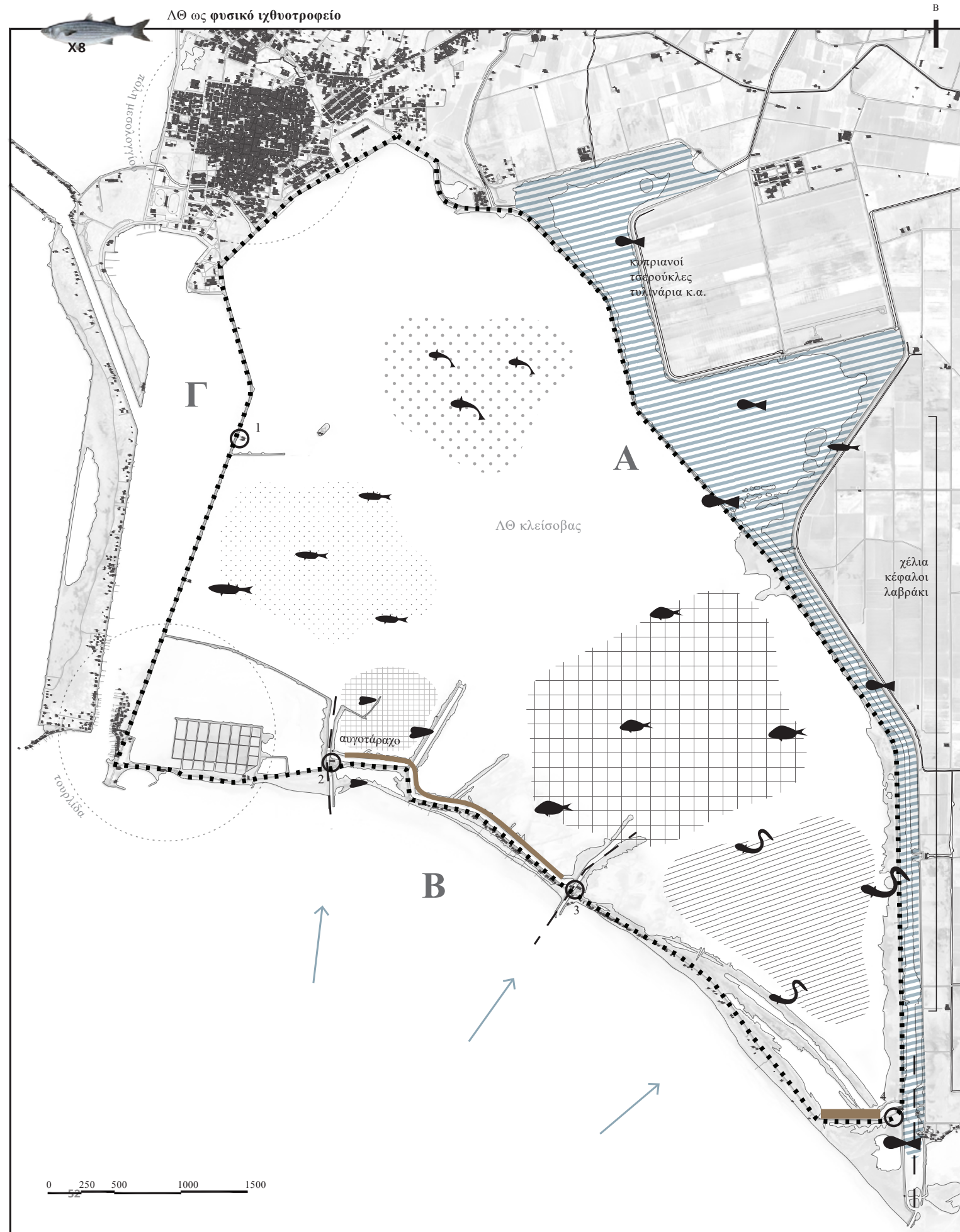
57

58

59

ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΙΧΘΥΟΠΑΝΙΔΑΣ

... πεδίο μελέτης

Η Λ/Θ της Κλείσοβας λειτουργεί ολόκληρη ως **φυσικό ιχθυοτροφείο**. Νότια, εντοπίζονται τα 4 σημεία εργασίας, τα ιβάρια του Μεσολογίου μαζί με τους αντίστοιχους ιχθυοφραγμούς, οι οποίοι αποτελούν ανοίγματα προς την ανοιχτή θάλασσα. Μέσω των ιχθυοφραγμών γίνεται εφικτή η είσοδος και έξοδος των ψαριών. Τα ιβάρια ενοικιάζονται από το Ελληνικό Δημόσιο σε αλιευτικούς συνεταιρισμούς και καλύπτουν επίσης την παραγωγή αυγοτάραχου.

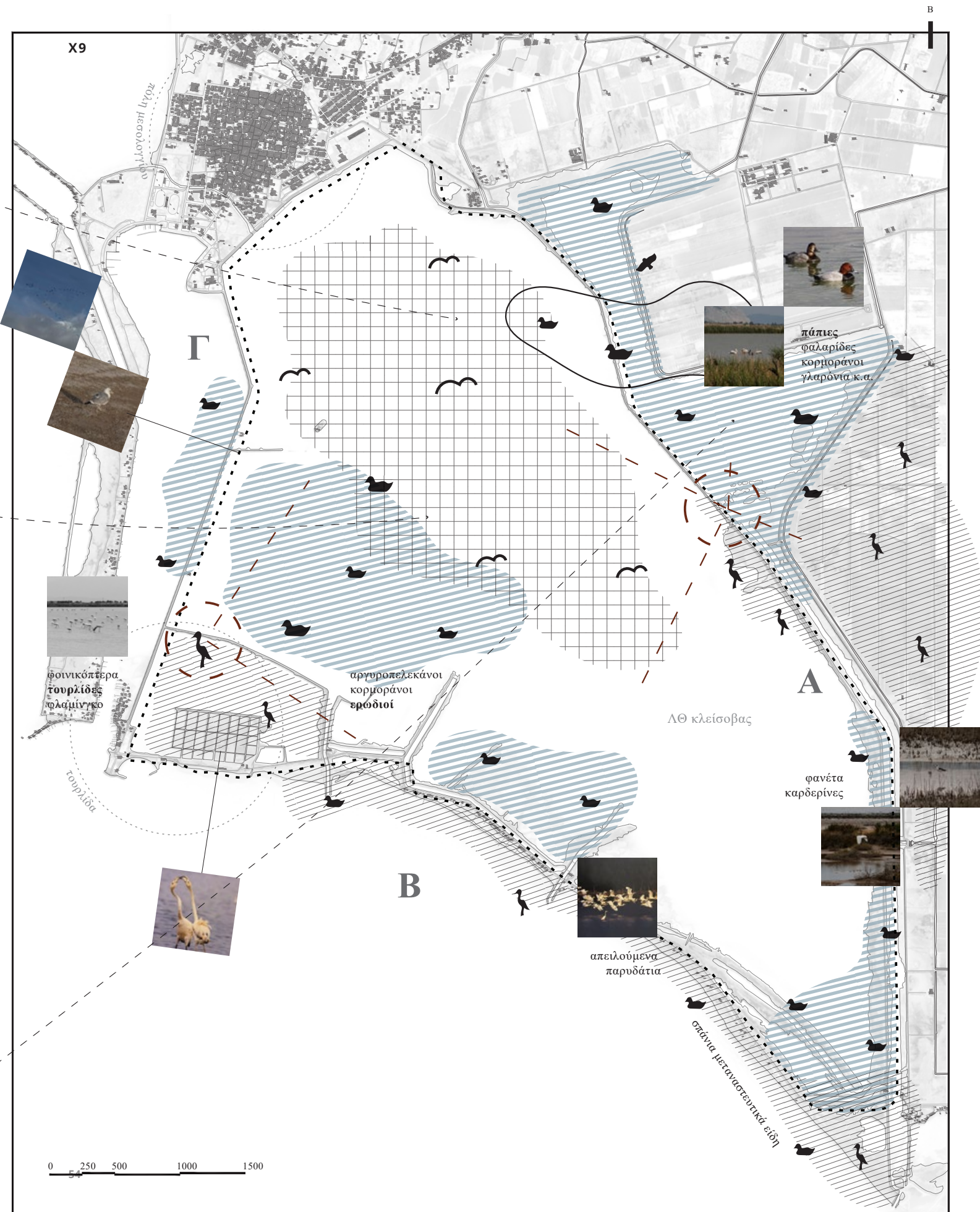
Μετά τη δεκαετία του '60 η Λ/Θ οριοθετήθηκε στο βορειοανατολικό της τμήμα από τον δρόμο που υπάρχει σήμερα, με αποτέλεσμα να **αποκοπεί το ανατολικό της κομμάτι**. Στο τμήμα αυτό εισρέουν δύο χειμάρροι, και αποστραγγίζονται νερά από τη γύρω γεωργική έκταση. Η εκτεταμένη εισροή **γλυκών υδάτων** οδήγησε στην διαμόρφωση ενός **οικοσυστήματος που διαφοροποιείται** από την υπόλοιπη Κλείσοβα. Η ποικίλη ιχθυοπανίδα εκεί **απαρτίζεται** από κυπρίνους, τσερούκλες, τυλινάρια κ.α.

Το χέλι, ο κέφαλος και το λαβράκι, **επικούν** σε όλες τις ζώνες διαβάθμισης, από το γλυκό μέχρι το αλμυρό νερό. Ενώ στο κεντρικό τμήμα έχουμε και πληθυσμούς γαβού και τσιπούρας.

○ ιβάρια αλιευτικών συνεταιρισμών
ενοικιαζόμενα από το Ελληνικό Δημόσιο

1. ιβάρι Τουρλίδας
2. ιβάρι Βόρειου Διάλου Κλείσοβας
3. ιβάρι Κλείσοβας
4. ιβάρι Μπούκας

γλυκά νερά	είσοδος ψαριών (άνοιξη)
τσιπούρα	τάφροι ιχθυοαποθέματος
χέλι	ιχθυοφραγμοί
λαβράκι	
κέφαλος	
γαβός	

ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΟΡΝΙΘΟΠΑΝΙΔΑΣ

... πεδίο μελέτης

Η πλούσια ιχθυοπανίδα αντικατοπτρίζεται στην ποικιλία και το πλήθος των **ψαροφάγων** πουλιών που εντοπίζονται στο μεγαλύτερο μέρος της περιοχής.

Στο βορειοανατολικό αποκομμένο τμήμα της Λ/Θ διαχειμάζουν πολλά είδη παπιών, ένας μεγάλος αριθμός από φαλαρίδες και μια πληθώρα από σπάνια είδη πτηνών, με αποτέλεσμα την επίσης έντονη παρουσία θηρευτών και αρπακτικών. Ακόμη, στο συγκεκριμένο σημείο υπάρχει μεγάλη αποικία αργυροπελεκάνων.

Στην κάτω δεξιά γωνία της λιμνοθάλασσας αποκαλύπτεται ένα εκτενές λασποτόπι που είναι πάντοτε γεμάτο από διάφορα είδη **παρυδάτιων** πουλιών ενώ στις αλυκές της Τουρλίδας συχνάζουν σπάνια γλαρόνια, φοινικόπτερα, ερωδιόι και οι ομόνυμες τουρλίδες.

Στο μέτωπο της λιμνοθάλασσας προς τον Πατραϊκό κόλπο, μαζεύονται πάρα πολλά **υδρόβια**, απειλούμενα παρυδάτια καθώς και ένας μεγάλος αριθμός σπάνιων μεταναστευτικών ειδών.

- ψαροφάγα
- υδρόβια
- παρυδάτια
- - ενδεικτικές διαδρομές πουλιών
- αποικία αργυροπελεκάνων

60

61

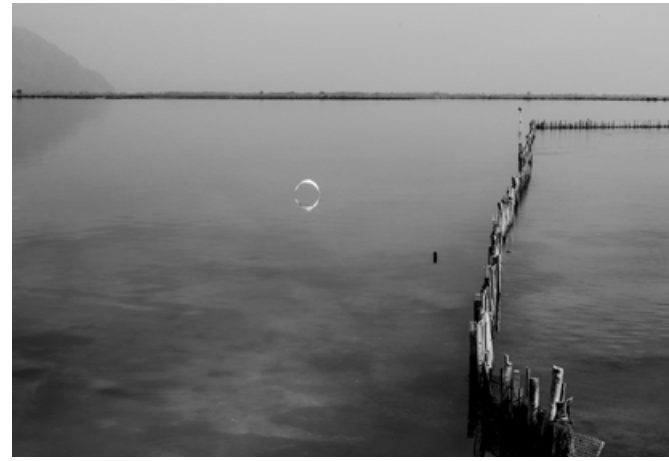
66

67

62

63

68

69

64

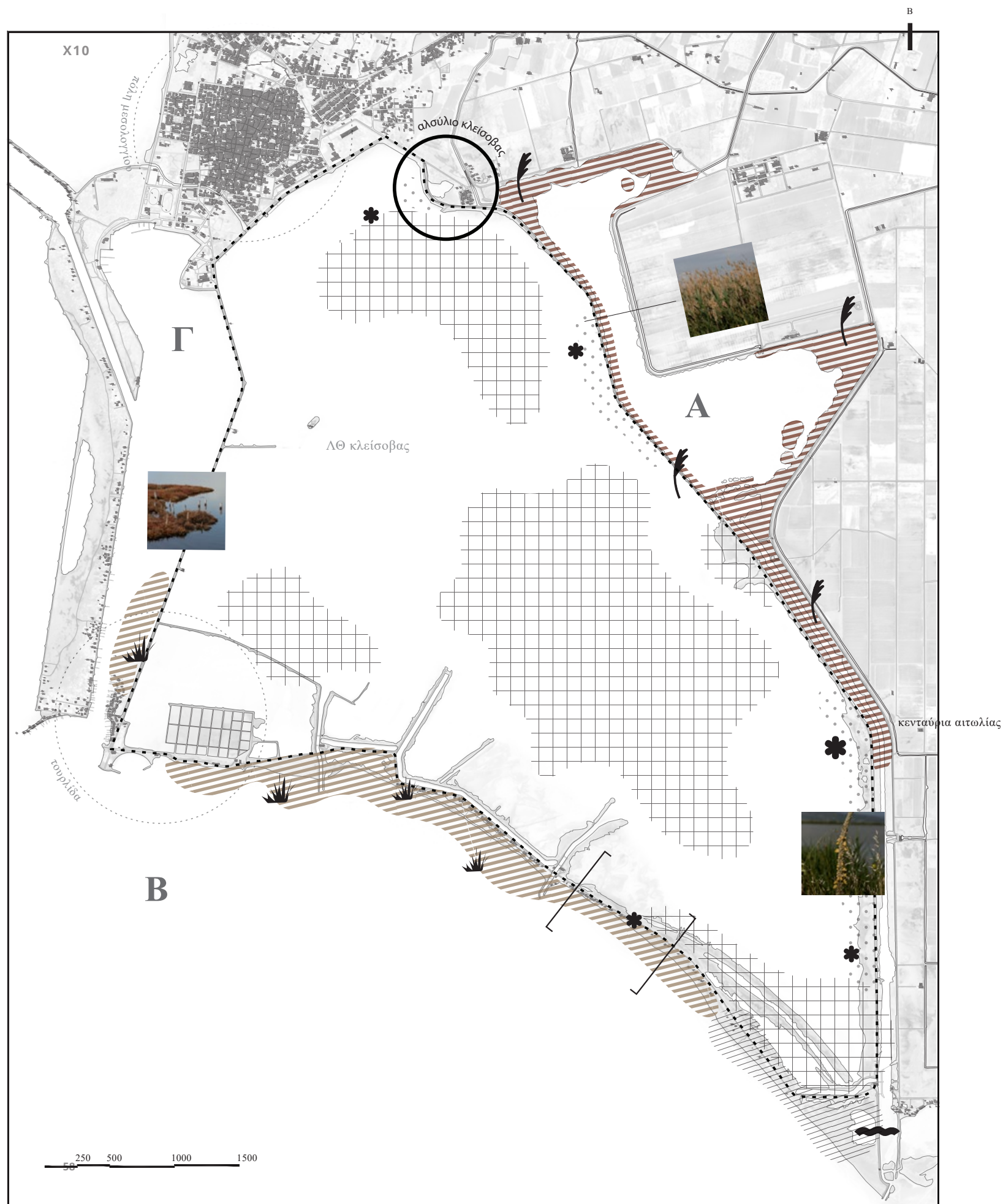
65

70

71

ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΧΛΩΡΙΔΑΣ

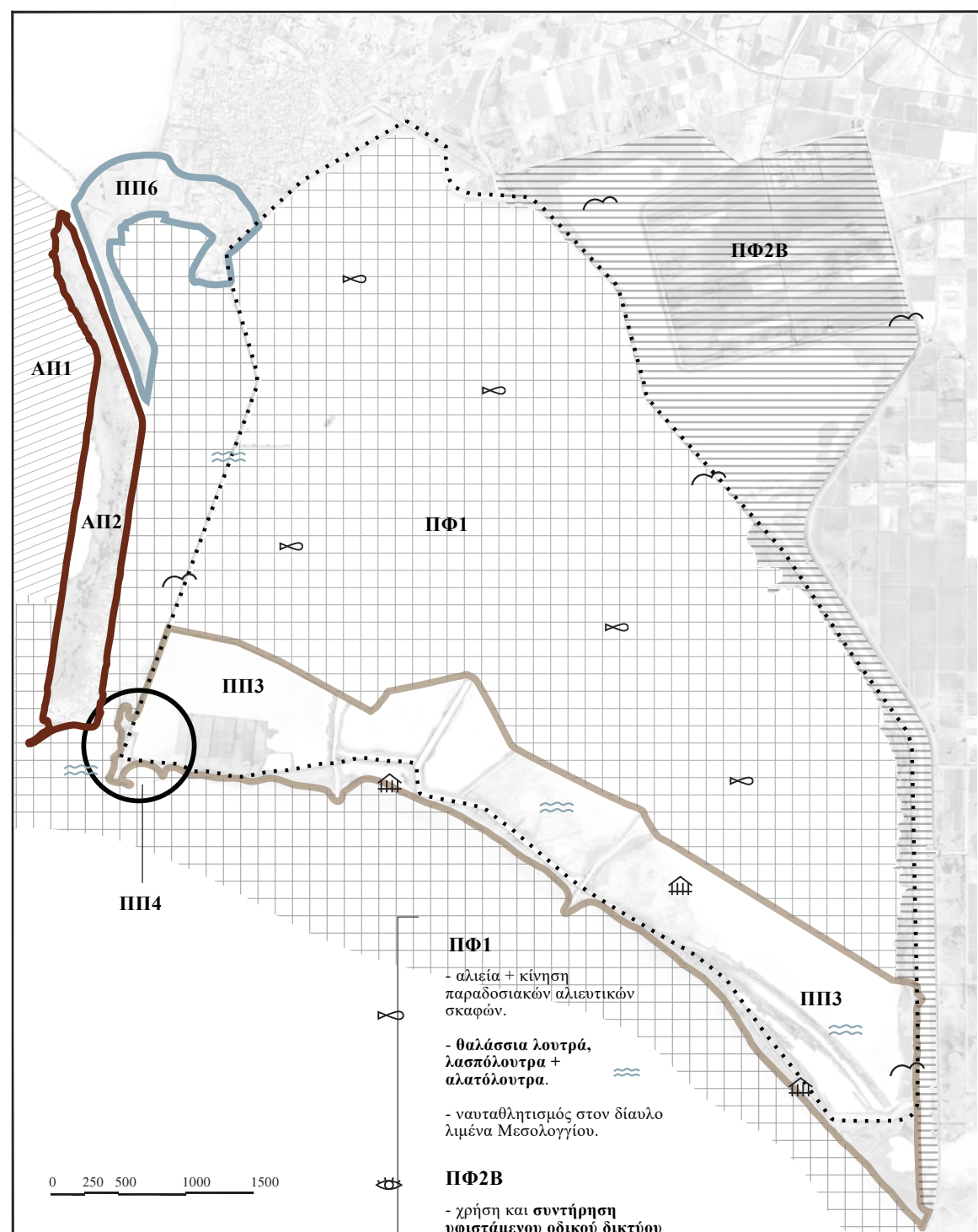
--- πεδίο μελέτης

Η χλωρίδα που εντοπίζεται στην περιοχή, αποτελείται από ένα συνδυασμό **αλόφιλης και υδρόβιας βλάστησης** στο σύνολο της έκτασης. Τα γλυκά νερά του ανατολικού τμήματος οδήγησαν στην ανάπτυξη αξιόλογης έκτασης από **καλαμιώνες**, ένας τύπος βιότοπου που είναι αρκετά περιορισμένος στην ευρύτερη υγροτοπική περιοχή.

Η ευρύτερη έκταση της κεντρικής Λ/Θ καλύπτεται από αρμορίθρες, ενώ η χερσαία έκταση που τη διαχωρίζει από τον Πατραϊκό κόλπο καλύπτεται από αρμυρίκια και αμμοθίνες. Στην περιοχή παρατηρούνται και διάφορα σπάνια είδη χλωρίδας, όπως η κενταύρια Αιτωλίας, και διάφορα αγριολούλουδα.

Στην βορειοανατολική γωνία, υπάρχει το αλούλιο της Κλείσοβας που πλέον έχουν φυτευτεί συστάδες από διάφορα είδη δέντρων.

- καλαμιώνες
- αρμυρίκια
- [ ] θαλασσόκρινα
- αμμοθίνες
- * αγριολούλουδα

ΠΦ1
- αλιεία + κίνηση παραδοσιακών αλιευτικών σκαφών.
- θαλάσσια λουτρά, λασπόλουτρα + αλατόλουτρα.
- ναυταθλητισμός στον διάυλο λιμένα Μεσολογίου.

ΠΦ2B
- χρήση και συντήρηση υφιστάμενου οδικού δικτύου για την εξυπηρέτηση επιτρεπόμενων δραστηριοτήτων.

ΠΠ3
- διημέρευση + διανυκτέρευση > δημιουργία αναγκαίας υποδομής σε μεμονωμένα διακριτά καταλύματα.

- θαλάσσια λουτρά + ελαφρά υποδομή για την εξυπηρέτηση των λουόμενων (σκιάδες, αποδυτήρια, ντους, wc).

ΠΠ4
- κυκλοφορία + στάθμευση οχημάτων.
- απαγορεύεται κάθε επέκταση του δρόμου και χώρου στάθμευσης.

ΖΩΝΕΣ ΕΠΙΤΡΕΠΟΜΕΝΩΝ ΔΡΑΣΕΩΝ

– Νομοθετικό Πλαίσιο

Όπως αναφέρθηκε και σε προηγούμενη ενότητα, η ευρύτερη περιοχή της Λ/Θ και των εφαπτόμενων χερσαίων εκτάσεων εντάσσεται στην Συνθήκη Ραμσάρ ως υδροβιότοπος διεθνούς σημασίας. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με το ΦΕΚ.447/Α χαρακτηρίστηκαν «ως Εθνικό Πάρκο οι λιμνοθαλάσσιες, χερσαίες, ποτάμιες περιοχές του νοτίου τμήματος του Νομού Αιτωλοακαρνανίας που βρίσκονται εκτός των ορίων των εγκεκριμένων Γενικών Πολεοδομικών Σχεδίων και εκτός των ορίων των οριοθετημένων οικισμών κάτω των 2000 κατοίκων». Σύμφωνα με το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο, η έκταση εντός του Εθνικού Πάρκου, χωρίζεται σε Ζώνες Απόλυτης Προστασίας και Ζώνες Προστασίας της Φύσης.

Γενικά, επιτρέπονται:

ΖΩΝΕΣ ΑΠΟΛΥΤΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ

- Οι επιστημονικές έρευνες και η παρακολούθηση του οικοσυστήματος.
- Η παρατήρηση της φύσης σύμφωνα με το σχετικό Κανονισμό Διοίκησης και Λειτουργίας του Φορέα Διαχείρισης.
- Η εκτέλεση εργασιών για τη διατήρηση, προστασία και βελτίωση των οικοσυστημάτων.
- Η πρόσβαση ατόμων για την φύλαξη – επόπτευση της περιοχής και για την εκτέλεση των επιτρεπόμενων χρήσεων κατόπιν αδειάς από τον Φορέα Διαχείρισης.
- Η συντήρηση – αναστήλωση ναών, μοναστηριών και αρχαιολογικά προστατευμένων αντικειμένων.

ΖΩΝΕΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ

- Η παρατήρηση της φύσης σύμφωνα με το σχετικό Κανονισμό Διοίκησης και Λειτουργίας του Φορέα Διαχείρισης.
- Οι επιστημονικές έρευνες – παρακολούθηση του οικοσυστήματος και η περιβαλλοντική εκπαίδευση.
- Η εκτέλεση έργων που αποσκοπούν στη διαχείριση, συντήρηση και λειτουργία επιτρεπόμενων δραστηριοτήτων και εγκαταστάσεων, καθώς και στη διατήρηση, προστασία, αποκατάσταση και βελτίωση των χαρακτηριστικών των οικοσυστημάτων, στην παρατήρηση της φύσης, την περιβαλλοντική εκπαίδευση, τη φύλαξη και τη συντήρηση των υφιστάμενων υποδομών.
- Η εκτέλεση έργων διαχείρισης υδάτινων πόρων, συμπεριλαμβανομένων των έργων βελτίωσης υδατοποιότητας ή ανανέωσης των υδάτων.

- Η **ήπια αναψυχή και οι οικοτουριστικές δραστηριότητες** σύμφωνα με το σχετικό Κανονισμό Διοίκησης και Λειτουργίας του Φορέα Διαχείρισης.

- Ο καθαρισμός καναλιών, αυλάκων και τάφρων επιτρέπεται από τον Αύγουστο μέχρι και το Μάρτιο, δηλαδή εκτός αναπαραγωγικής περιόδου της ορνιθοπανίδας.

- Η μεταφορά και η διάθεση των υλικών που προκύπτουν από τον ως άνω καθαρισμό των καναλιών κ.λπ. και η διαχείριση αυτών διέπονται από τις διατάξεις της κοινής υπουργικής απόφασης ΦΕΚ1909/Β/22.12.2003 και του ΦΕΚ 179/Α/6.8.2001.

- Η εγκατάσταση μόνιμης **ελαφριάς υποδομής που εξυπηρετεί την περιβαλλοντική εκπαίδευση, την οικολογική ευαισθητοποίηση του κοινού, την ήπια αναψυχή, τους λουομένους**, σε θέσεις και με όρους δόμησης που προτείνονται από ειδική μελέτη, για την εξυπηρέτηση των επιτρεπόμενων δραστηριοτήτων, καθώς και για τη φύλαξη και επόπτευση του χώρου. Οι κατασκευές πρέπει κατά κανόνα να είναι **μικρού όγκου και ελαφρού τύπου, να ακολουθούν την παραδοσιακή τεχνική της περιοχής**, ώστε να προσαρμόζονται στην ιδιαίτερη αισθητική του περιβάλλοντος χώρου. Οι σχετικές αρχιτεκτονικές μελέτες εγκρίνονται από την αρμόδια ΕΠΑΕ ύστερα από γνώμη του Φορέα Διαχείρισης.

- Για την υλοποίηση κάθε έργου μεγάλης κλίμακας που οι επιπτώσεις του πιθανά να απειλήσουν ευαίσθητα οικοσυστήματα, είτε λόγω κακής λειτουργίας του, είτε λόγω επίδρασης αστάθμητων παραγόντων ή ατυχήματος, απαιτείται, κατά τη φάση της περιβαλλοντικής αδειοδότησής του, η εξέταση όλων των προσφερόμενων εκτός της παρούσας Ζώνης εναλλακτικών λύσεων. Αν από τη λεπτομερή εξέταση των προαναφερόμενων εναλλακτικών λύσεων τεκμηριωθεί επαρκώς, και με βάση περιβαλλοντικά κριτήρια, ότι το έργο μπορεί να υλοποιηθεί μόνο εντός της παρούσας Ζώνης, τότε απαιτείται η επιβολή πολύ αυστηρών περιβαλλοντικών όρων και η συστηματική παρακολούθηση της τήρησής τους.

Συγκεκριμένα, στις Ζώνες που απαιτούνται στην περιοχή μελέτης έχουμε τις εξής χρήσεις ενδιαφέροντος:

ΠΦ1

- Η αλιεία στα υφιστάμενα φυσικά ιχθυοτροφεία των λιμνοθαλασσών, σύμφωνα με την ισχύουσα αλιευτική νομοθεσία και η **κίνηση των παραδοσιακών αλιευτικών σκαφών**.

- Τα έργα υποδομής και βελτίωσης της αλιευτικής διαχείρισης εφ’ όσον συμβάλλουν στη διατήρηση, συντήρηση και εκσυγχρονισμό των υφισταμένων ιχθυοσυλληπτικών εγκαταστάσεων και γενικότερα στην αιφορική εκμετάλλευση της αλιείας.

- Η διατήρηση και η συντήρηση των παραδοσιακών υποδομών πρόσδεσης (προβλήτες) των αλιευτικών πλωτών μέσων, καθώς και των καταλυμάτων των αλιέων των μισθωμένων ιχθυοτροφείων.

- Τα **θαλάσσια λουτρά, λασπόλουτρα και αλατόλουτρα**.

- Ο Ναυταθλητισμός με κωπήλατα σκάφη καθώς και με μικρά ιστιοφόρα (όχι ταχύπλοα) στο δίαυλο λιμένα Μεσολογγίου.

- Η λειτουργία του λιμένα και της μαρίνας αναψυχής στο Μεσολόγγι και των αλιευτικών καταφυγίων.

- Η εγκατάσταση μόνιμης **ελαφριάς υποδομής που εξυπηρετεί την περιβαλλοντική εκπαίδευση, την ήπια αναψυχή και τους λουόμενους**.

ΠΦ2Β

- Η **χρήση και συντήρηση του υφισταμένου οδικού δικτύου, για την εξυπηρέτηση των επιτρεπόμενων δραστηριοτήτων** και για τη φύλαξη και επόπτευση της περιοχής.

- Η συντήρηση και αναστήλωση των υφισταμένων μοναστηριών και μνημείων.

- Οι αρχαιολογικές ανασκαφές.

ΠΠ3

- Η **διημέρευση και διανυκτέρευση** και η δημιουργία της αναγκαίας υποδομής σε μεμονωμένα διακριτά καταλύματα εμβαδού εκάστου μέχρι 50 τ.μ. και συνολικού ύψους μέχρι 5μ. από το πέριξ φυσικό έδαφος. Το ύψος αυτό μπορεί να αυξάνεται κατά 0,60 μ., εφόσον λόγω μορφολογίας του εδάφους (βαλτώδες έδαφος) απαιτείται κατασκευή υποστηρικτικών πασσάλων. Ανώτατο όριο καλυπτόμενης επιφάνειας για το σύνολο των επιτρεπόμενων χρήσεων ανά υποπεριοχή, ορίζεται το 2% της έκτασης της υποπεριοχής. Συντελεστής δόμησης ορίζεται 0,03.

- Τα **θαλάσσια λουτρά και ελαφρά υποδομή για την εξυπηρέτηση των λουόμενων** (ανάλογος εξοπλισμός, σκιάδες, αποδυτήρια, ντους, W.C., κ.λπ.)

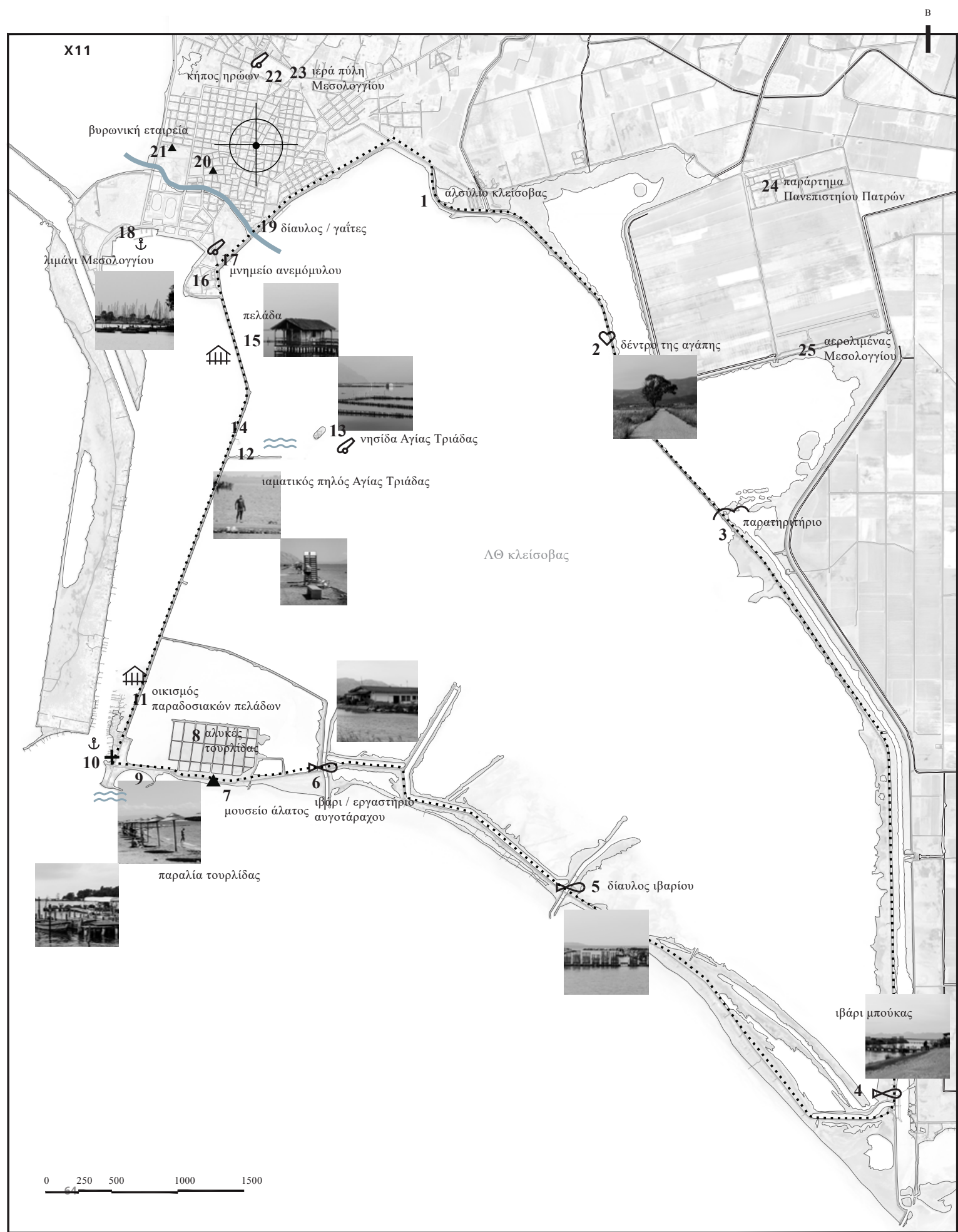
- Η συντήρηση των υφιστάμενων ξύλινων προβλητών πρόσδεσης σκαφών και γαϊτών. Για την κατασκευή νέων απαιτείται σχεδιασμός μετά από γνωμοδότηση του Φορέα Διαχείρισης. Απαγορεύεται η κατασκευή λιμενικών έργων οποιασδήποτε μορφής.

- **Απαγορεύονται οι επιχωματώσεις, ή όποιες εργασίες αλλοιώνουν τη φυσική βλάστηση** και τη γεωμορφολογία

ΠΠ4

- Επιτρέπεται η **κυκλοφορία και στάθμευση οχημάτων**.

- Δεν επιτρέπεται οποιαδήποτε επέκταση του δρόμου ή του χώρου στάθμευσης.

ΤΟΠΟΣΗΜΑ

... πεδίο μελέτης

Ανάμεσα στα τοπόσημα και τα σημεία ενδιαφέροντος που χωροθετούνται στην περιοχή, εντοπίζουμε κάποια τα οποία έχουν εξέχουσα σημασία για την επέμβαση μας. Μεταξύ άλλων, σημειώνουμε την νησίδα της Αγίας Τριάδας, όπου έλαβε χώρα η **ιστορική μάχη της Κλείσοβας** τα χρόνια της Ελληνικής Επανάστασης, το **μνημείο του ανεμόμυλου** που ανατινάχθηκε από τον Ρωγών Ιωσήφ μετά την Έξοδο, το ανάχωμα του **ιαματικού Πηλού Αγίας Τριάδας** που έχει αναγνωριστεί ως ιαματικός για θεραπεία ρευματικών παθήσεων και άλλων νόσων του νευρικού συστήματος, τον οικισμό των πελάδων, την παραλία της Τουρλίδας, και το **Μουσείο Άλατος** πλησίον των αλυκών.

10 ψαρολίμανο / ταβέρνα
14 συναυτηρισμός ψράδων
16 ξενοδοχείο Θεοξένεια
20 οικία Παλαμά / οικία Τρικούπη

12 Αναγνώριση πηλού Αγίας Τριάδας Μεσολογγίου ως ιαματικού (πηλοθεραπεία ρευματικών παθήσεων, ισχιαλγίες, ωσόσουε του νευρικού συστήματος) (Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, α.φ. 2459 / 2017)

▲ δομές πολιτισμού
— ρέμα μεσολογγίου
● κέντρο πόλης

⌘ παραδοσιακή αρχιτεκτονική
⌘ σημεία ιστορικού ενδιαφέροντος
∞ ιχθυοφραγμοί

Αλάτιο Κλείσοβας

72

Δίανλος Ιβαρίου

73

78

Συναίτερισμός Ψαράδων

79

Νησίδα Αγίας Τριάδας

Ψαρολίμανο Τουρλίδας

74

Δέντρο της Αγάπης

75

80

Ιβάρι / Εργαστήριο Αυγοτάραχου

81

Λιμάνι Μεσολογγίου

Παραλία Τουρλίδας

76

Οικισμός Πελάδων

77

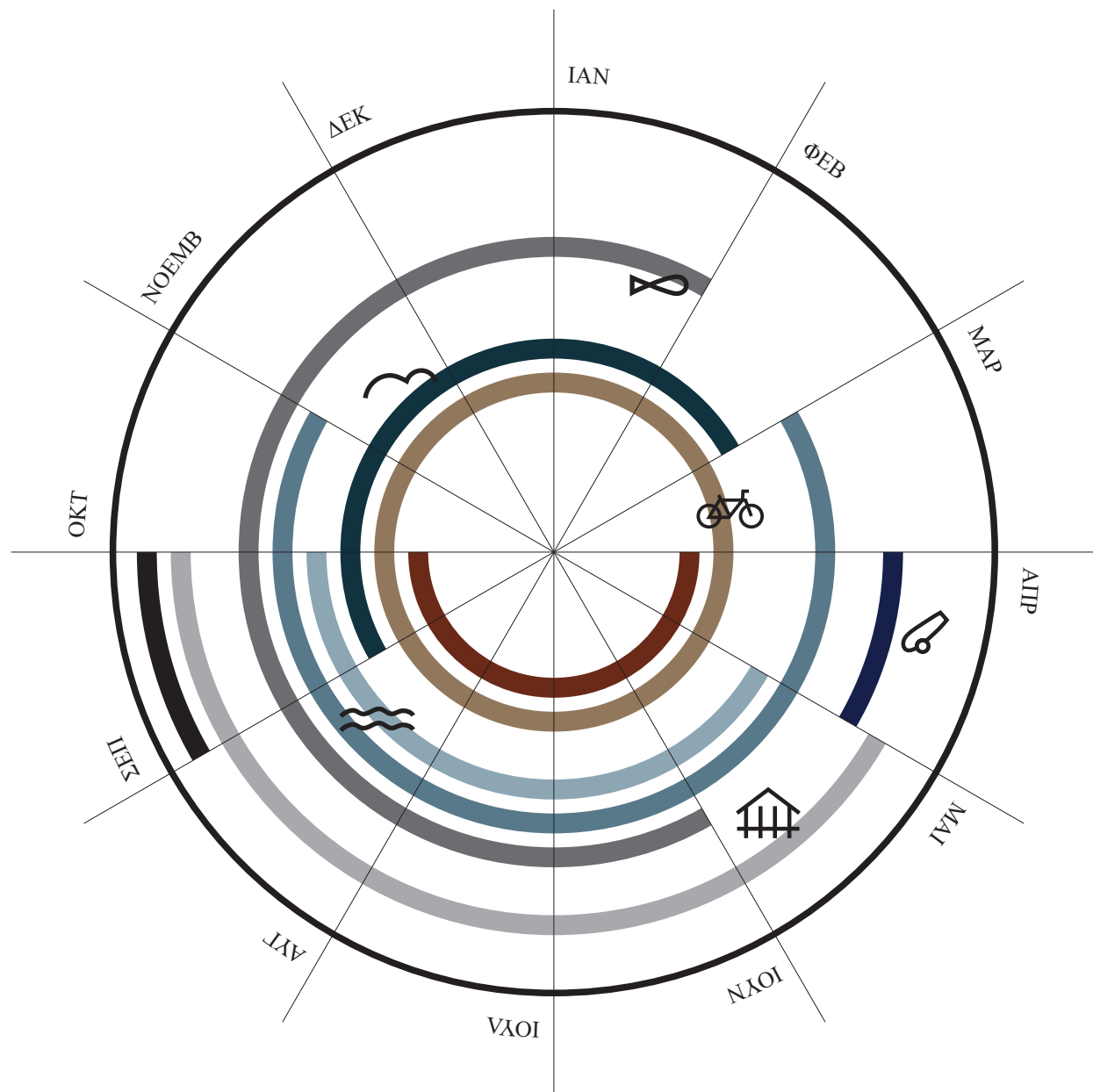
82

Ιβάρι Μπούκας

83

Πελάδα

- περπάτημα / τρέξιμο
- ποδηλατάδα
- παρτήρηση ορνιθοπανίδας
- συγκομιδή αλατιού
- λασπόλουτρα
- παραλία
- διημέρευση σε πελάδες
- εορτασμοί εξόδου

ΚΥΚΛΟΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ

Μετά τη καταγραφή των δραστηριοτήτων που παρατηρούνται στην περιοχή, εντοπίζεται η εκτεταμένη **χρήση του ποδηλάτου** (απότοκο του επίπεδου ανάγλυφου) για ποδηλατάδες όλο τον χρόνο, καθώς και η χρήση του δρόμου της Τουρλίδας από πολλούς κατοίκους σε καθημερινή βάση, για **άθληση** (τρέξιμο και περπάτημα). Επιπλέον, η πλούσια ορνιθοπανίδα έχει εγκαθιδρύσει την παρατήρηση πουλιών, ιδιαίτερα τους χειμερινούς μήνες καθώς τότε υπάρχουν περισσότερα είδη πτηνών λόγω των μεταναστεύσεων. Η ιαματική λάσπη της Αγίας Τριάδας προσελκύει **μεγάλο αριθμό λουόμενων** τόσο από το Μεσολόγγι όσο και από τις γύρω περιοχές, ως θεραπευτική πρακτική για ρευματικά και άλλες παθήσεις. Παράλληλα, η παραλία της Τουρλίδας υποστηρίζει το καθημερινό μπάνιο στην παραλία.

Την περίοδο από τον Ιούνιο μέχρι τον Φεβρουάριο γίνεται αλίευση στα ιχθυοτροφεία λόγω της αυξημένης ύπαρξης ψαριών εντός της Λ/Θ, ενώ καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου πολλοί κάτοικοι **ψαρεύουν ερασιτεχνικά** σε διάφορες περιοχές της περιοχής μελέτης, συμπεριλαμβανομένου του δρόμου της Τουρλίδας. Επίσης, πολλοί κάτοικοι διατηρούν σύγχρονες πελάδες ως εξοχικές κατοικίες στις οποίες **παραθερίζουν** τους καλοκαιρινούς μήνες και τον Σεπτέμβριο γίνεται η συγκομιδή του αλατιού στις Αλυκές.

84

85

90

91

86

87

92

93

88

89

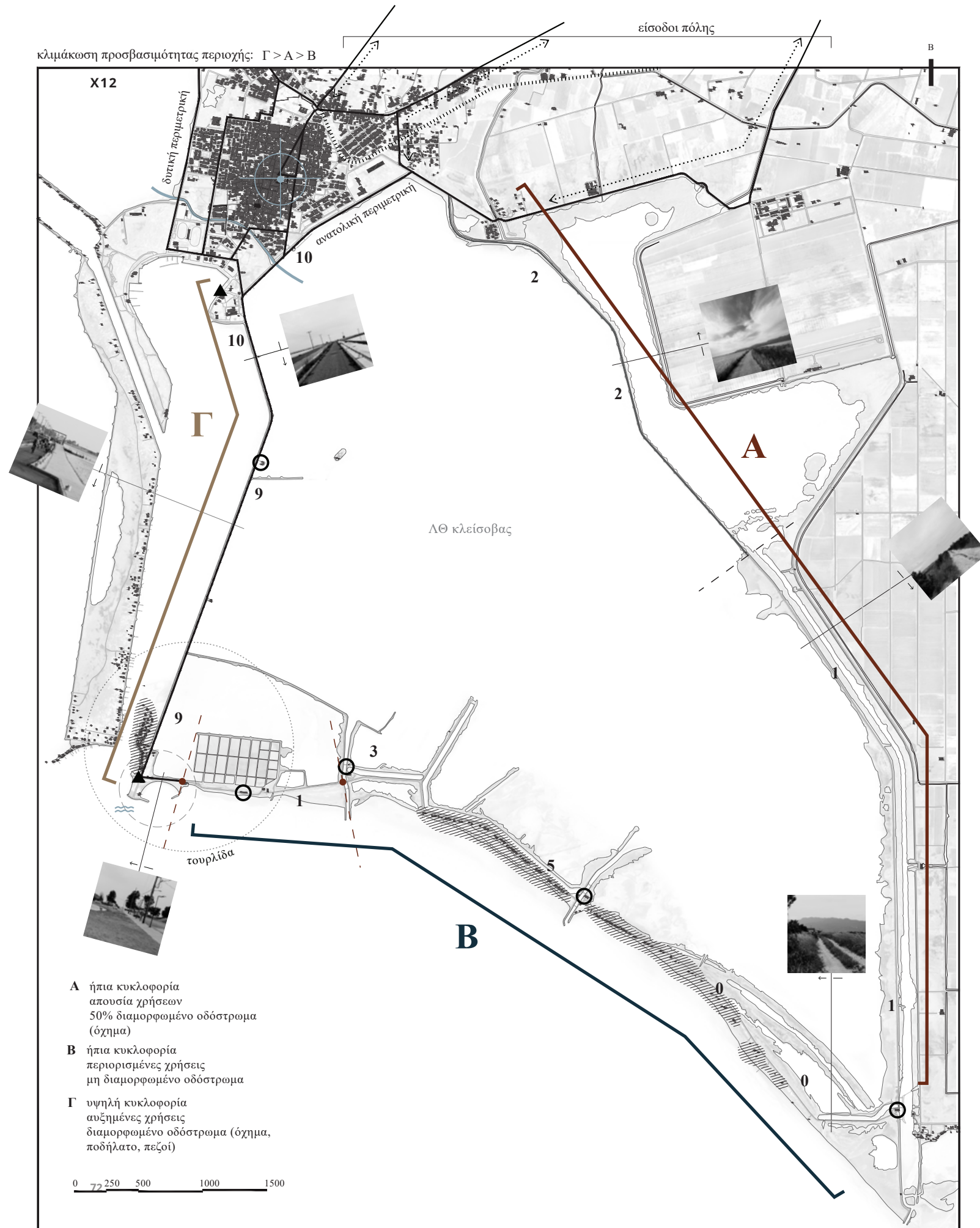

94

95

ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΕΝΟΤΗΤΩΝ

A – B – Γ

Κατά την ανάλυση της περιοχής μελέτης και την έρευνα πεδίου, αναγνωρίστηκαν **τρεις διακριτές ενότητες** με διαφορετικά χαρακτηριστικά.

Οι ενότητες Α και Γ, είναι οι δύο πιο άμεσα προσβάσιμες από τις εισόδους της πόλης, με τη Γ να εφάπτεται στον αστικό ιστό. Για αυτό το λόγο η ενότητα Γ έχει υψηλή κυκλοφορία, ενώ παράλληλα χωροθετούνται διάφορες χρήσεις κατά μήκος της, όπως χώροι εστίασης και αναψυχής. Ακόμη, η συγκεκριμένη ενότητα έχει διαμορφωμένο οδόστρωμα για την υποστήριξη μετακίνησης οχημάτων, ποδηλάτων και πεζών (άσφαλτος + πλάκες). Αντιθέτως, η ενότητα Α υποστηρίζει μία πολύ πιο ήπια κυκλοφορία με την ολοκληρωτική απουσία χρήσεων. Το οδόστρωμα της, είναι διαμορφωμένο μέχρι τη μέση της ενότητας με άσφαλτο και το πλάτος του δρόμου αρκετά μικρό υποστηρίζοντας την μονή κυκλοφορία οχημάτων, παρόλο που δεν πρόκειται για μονόδρομο. Για την αντιστάθμιση του προβλήματος, υπάρχουν διαμορφωμένες διαπλατύνσεις ανά τακτά διαστήματα στο μεγαλύτερο τμήμα της διαδρομής.

Στην ενότητα Β επικρατεί μια ενδιάμεση κατάσταση, καθώς ενώ έχει ήπια κυκλοφορία, μη διαμορφωμένο οδόστρωμα και υπάρχουν περιορισμένες χρήσεις κατά μήκος της. Αυτές, περιλαμβάνουν κατοικίες παραθέρισης και τα ιχθυοτροφεία που απαιτούν καθημερινή πρόσβαση από τους κατοίκους.

Εντοπίζεται, λοιπόν, και μια **σταδιακή κλιμάκωση της εμπλοκής στην καθημερινότητα** των κατοίκων ανά ενότητα. Πιο συγκεκριμένα, η ενότητα Γ εμπλέκεται πιο ενεργά, με την εμπλοκή αυτή να γίνεται διακριτά λιγότερη στην ενότητα Β, ενώ μειώνεται σχεδόν εντελώς στην ενότητα Α. Η διαπίστωση αυτή συνοδεύεται και από την αντίστοιχη κλιμάκωση του ανθρώπινου στοιχείου στο τοπίο, όπως φαίνεται και από το φωτογραφικό υλικό.

Συνοπτικά, η ευκολία **προσβασιμότητας** της συνολικής περιοχής μελέτης κλιμακώνεται από το Γ στο Α και έπειτα στο Β, ενώ η εμπλοκή στην καθημερινότητα των κατοίκων από το Γ στο Β και έπειτα στο Α.

- A** ήπια κυκλοφορία
απουσία χρήσεων
50% διαμορφωμένο οδόστρωμα
(όχημα)
- B** ήπια κυκλοφορία
περιορισμένες χρήσεις
μη διαμορφωμένο οδόστρωμα
- Γ** υψηλή κυκλοφορία
αυξημένες χρήσεις
διαμορφωμένο οδόστρωμα (όχημα,
ποδήλατο, πεζοί)

0 250 500 1000 1500

- περιοχές κατοικιών παραθέρισης
- παλιά σιδηροδρομική γραμμή
- δευτερεύον δρόμος με άσφαλτο
- χρήσεις εστίασης / αναψυχής
- ρέμα μεσολογίου
- κύριες οδικές αρτηρίες
- δείκτης εμπλοκής σε καθημερινότητα κατοίκων
- σημεία καθημερινής εργασίας
- φραγμοί

A

96

97

98

99

100

101

102

<

B

103

104

105

106

107

108

109

<

Γ

110

111

112

113

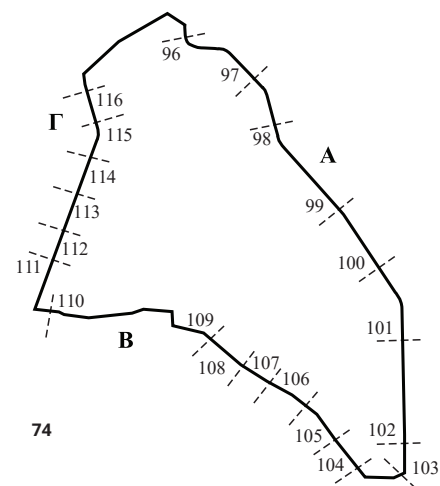
114

115

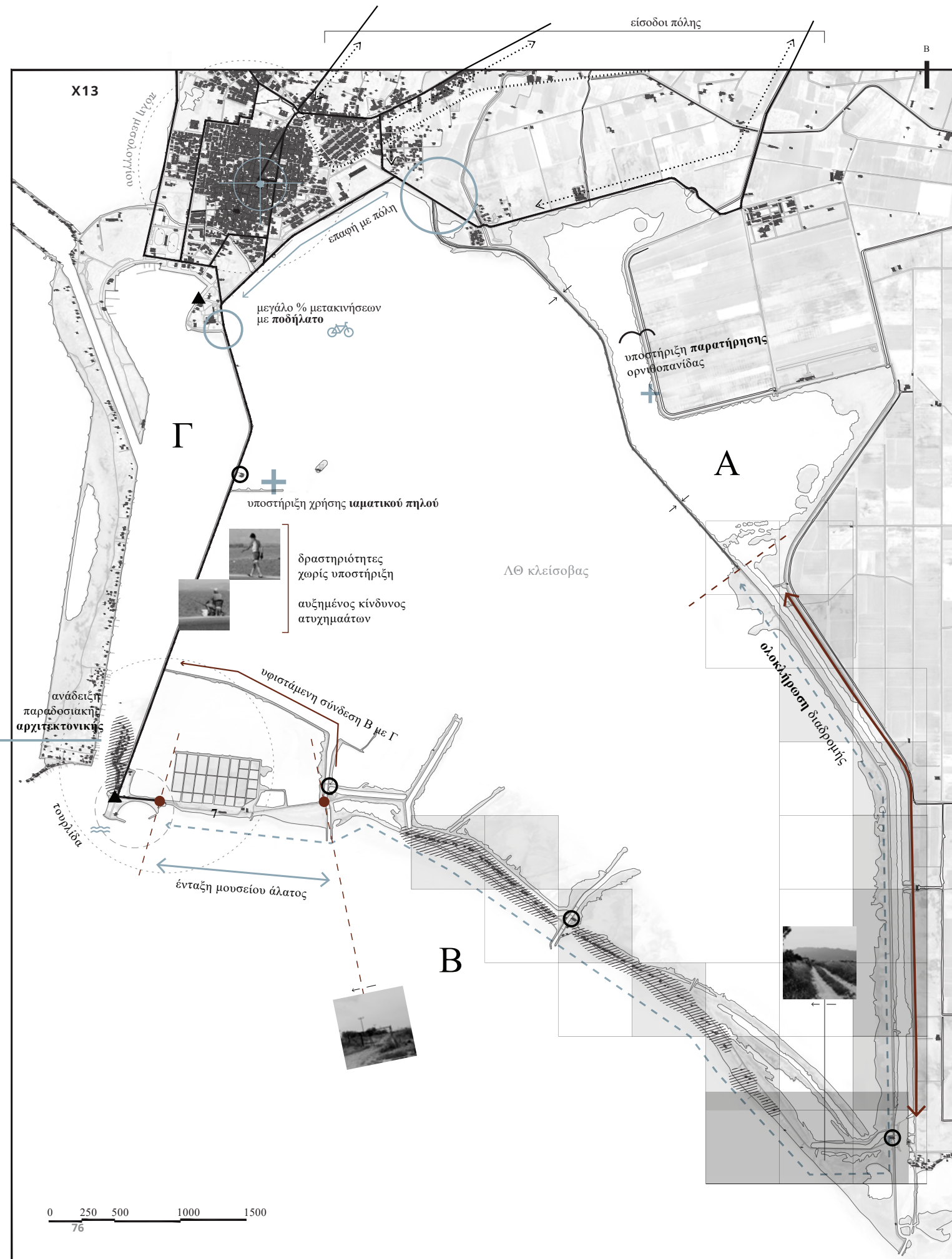

116

[ΟΙ 3 ΕΝΟΤΗΤΕΣ]

κλιμάκωση ανθρώπινης παρουσίας
& εμπλοκής στην καθημερινότητα
των κατοίκων

● ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ & ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ●

A – B – Γ

Ο παραπάνω διαχωρισμός εξυπηρετεί την **προσαρμογή της επέμβασης** στις ανάγκες και την φέρουσα ικανότητα κάθε τμήματος. Προκειμένου, λοιπόν, να οδηγηθούμε σε στοχευμένες χειρονομίες για τη διαχείριση της περιοχής, συντάχθηκε ένας χάρτης προβλημάτων και δυνατοτήτων, ο οποίος σε συνδυασμό με την ανάλυση που έχει προηγηθεί, οδήγησαν στη συγκρότηση του Master Plan.

Στο κομμάτι των **προβλημάτων**, εντοπίστηκαν τρία βασικά ζητήματα. Αρχικά, η διακοπή της διαδρομής στη μέση της ενότητας A, που συνδυάζεται με την κλιμακούμενα δυσχαρή πρόσβαση της υπόλοιπης περιοχής λόγω του κακής ποιότητας οδοστρώματος. Έπειτα, η ύπαρξη δυο φυσικών φραγμών που διακόπτουν την άμεση σύνδεση των περιοχών Γ και Β και αποκόπτουν το Μουσείο Άλατος. Τέλος, η απουσία υποδομών υποστήριξης δραστηριοτήτων όπως τα λασπόλουτρα και το ερασιτεχνικό ψάρεμα κατά μήκος της περιοχής Γ που συντελεί στον αυξημένο κίνδυνο ατυχημάτων λόγω της κίνησης πεζών στην άκρη της λωρίδας των οχημάτων.

Στη συνέχεια, αναγνωρίστηκαν πέντε βασικές **δυνατότητες** της περιοχής. Η πιο προφανής είναι η ολοκλήρωση της διαδρομής που διακόπτεται στη μέση της ενότητας A. Μάλιστα, η άμεση επαφή με την πόλη και την είσοδο από την γύρω περιφέρεια (A), μπορεί να ενισχύσει και να βοηθήσει τον υπερτοπικό της χαρακτήρα. Στη συνέχεια, ο υγροβιότοπος προσφέρεται για παρατήρηση πτηνών από φυσιολάτρες και επιστήμονες, ιδιαίτερα στην ενότητα A λόγω της γεινιάσης και με το αποκομμένο ανατολικό τμήμα της Λ/Θ. Επίσης, η ύπαρξη του αναγνωρισμένου ιαματικού πηλού δίνει την δυνατότητα προσέλκυσης κοινού προς την περιοχή με την εγκαθίδρυση βοηθητικών εγκαταστάσεων για την υποστήριξη των λασπόλουτρων. Τέλος, το παραδοσιακό κτιριακό απόθεμα των πελάδων μαζί με τις αντίστοιχες τεχνικές κατασκευής προσφέρεται για ανάδειξη αλλά και αξιοποίηση από μια πρόταση εναρμονισμένη με την οικολογική ταυτότητα της περιοχής μελέτης.

- περιοχές πελάδων
- χρήσεις εστίασης / αναψυχής
- παλιά σιδηροδρομική γραμμή
- σημεία καθημερινής εργασίας
- φραγμοί
- 7 μουσείο άλατος
- κλιμάκωση δυσβατότητας δρόμου

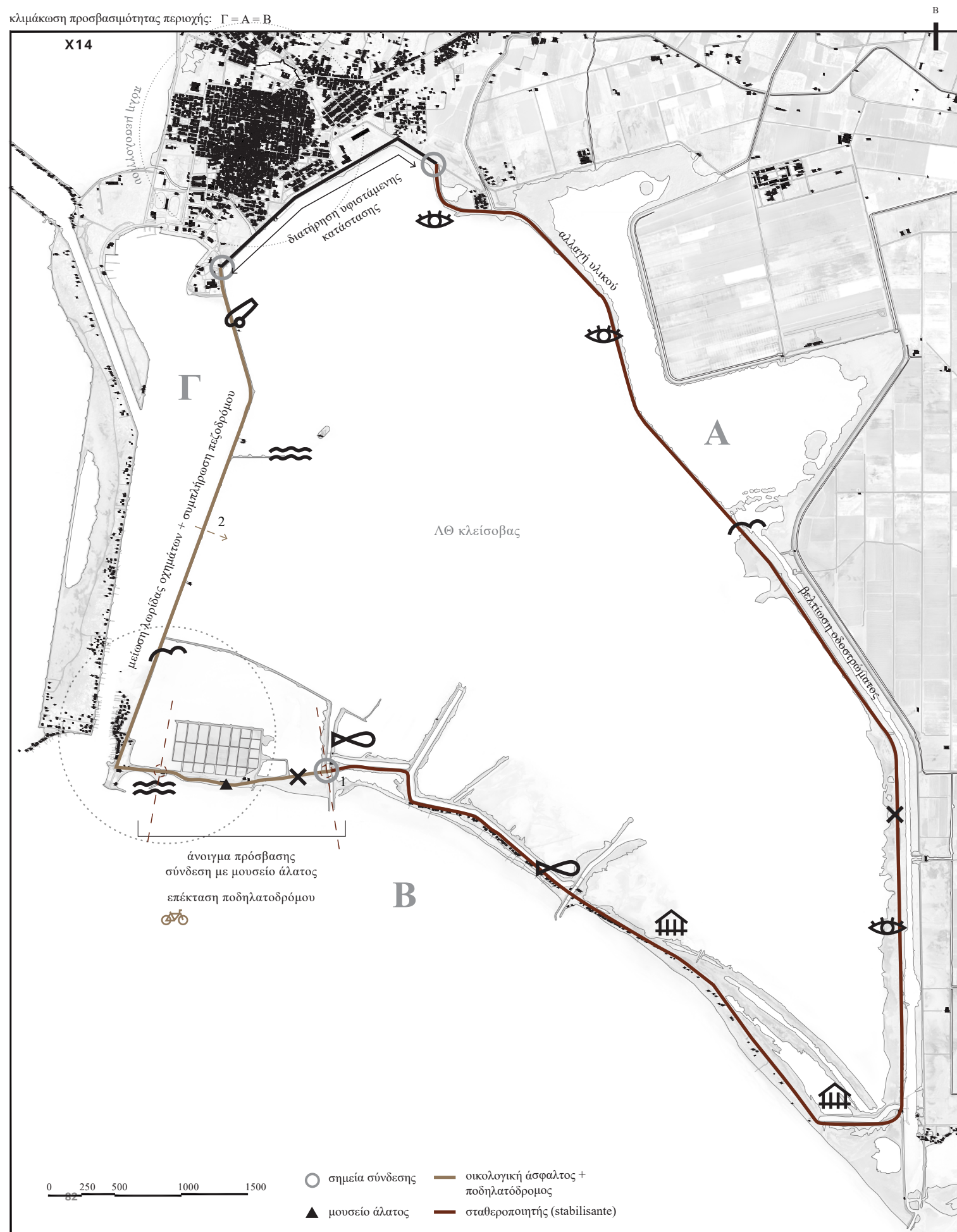
III. Η ΠΡΟΤΑΣΗ

– ο γύρος της Κλείσοβας

[Η ΠΡΟΤΑΣΗ]

Έχοντας κάνει μια εκτεταμένη ανάλυση της περιοχής μελέτης, κάνουμε μια πρόταση που αποσκοπεί στην αξιοποίηση του πόρου της Λ/Θ και στην καλύτερη δυνατή διαχείριση της περιοχής. Αναγνωρίζοντας ότι έχουμε να κάνουμε με ένα βιότοπο υψηλής σημασίας, σκοπός είναι μια **ήπια και εύκολα αναστρέψιμη** επέμβαση, η οποία βελτιώνει τα κακώς κείμενα και **φέρνει στην επιφάνεια τα στοιχεία της ταυτότητας** του Μεσολογγίου χωρίς να υποσκάπτει το μέλλον. Σε αυτό το πλαίσιο, η πρότασή μας βασίζεται σε ένα **αναπτυξιακό όραμα** το οποίο προσπαθεί να **συνθέσει** όλα τα μοναδικά στοιχεία του τόπου σε **μία ενιαία διαδρομή**. Συγκεκριμένα, δομείται σε δύο επίπεδα: το πρώτο περιλαμβάνει ένα σύνολο **βελτιώσεων** κατά μήκος του περιμετρικού δρόμου που εξισώνουν την προσβασιμότητα μεταξύ των τριών τμημάτων, ενώ το δεύτερο την **τοποθέτηση περιπτέρων** γύρω από την Λιμνοθάλασσα της Κλείσοβας.

MASTER PLAN

τοποθέτηση περιπτέρων + βελτιώσεις διαδρομής

Όπως προαναφέρθηκε, λόγω των διακριτών χαρακτηριστικών των τριών ενότητων που συγκροτούν τη διαδρομή, κρίθηκε αναγκαία η υιοθέτηση διαφοροποιήσεων στην αντιμετώπιση της καθεμίας. Συγκεκριμένα, στις περιοχές Α και Β (βλ. χάρτη Χ14) που βρίσκονται σε άμεση επαφή με το φυσικό περιβάλλον επιλέγουμε την **ελάχιστη δυνατή** επέμβαση. Συστήνεται μονάχα η **βελτίωση του οδοστρώματος** και η χρήση **σταθεροποιητή** σε όλο το μήκος της διαδρομής που αναγράφεται με κόκκινη σήμανση. Η ασφαλτος που προϋπάρχει στο τμήμα Α αντικαταστάται παρέχοντας **ομογένεια σε όλη την ενότητα της ήπιας κυκλοφορίας**, με την επιλογή ενός πιο φυσικού υλικού και εύκολα ανατρέψιμου. Οι προϋπάρχουσες διαπλατύνσεις του δρόμου διατηρούνται εφόσον λειτουργούν στην διευκόλυνση της κυκλοφορίας.

Η Γ περιοχή ως δρόμος υψηλής κυκλοφορίας έχει διαφορετική αντιμετώπιση. Ενώ **διατηρείται το υφιστάμενο δίκτυο**, προτείνεται η αλλαγή του υλικού κατά μήκος του δρόμου σε **οικολογική ασφαλτο** και η μείωση του πλάτους της λωρίδας των οχημάτων για τη **συμπλήρωση πεζοδρομίου** και από τη δεξιά πλευρά, δίνοντας χώρο στους πεζούς που μετακινούνται για ιαματικά λουτρά, ή ψαρεύουν ερασιτεχνικά. Επίσης, κρίνεται σκόπιμη η **επέκταση του ποδηλατοδρόμου** για να εξυπηρετεί τόσο την παραλία όσο και το Μουσείο Άλατος. Αυτές οι αλλαγές, μαζί το **άνοιγμα των δύο φραγμών** που εμποδίζουν τη διέλευση στο τμήμα Β από την παραλία, δύναται να συνδέσουν άμεσα τα 3 τμήματα εντάσσοντας και το Μουσείο ενεργά στην διαδρομή.

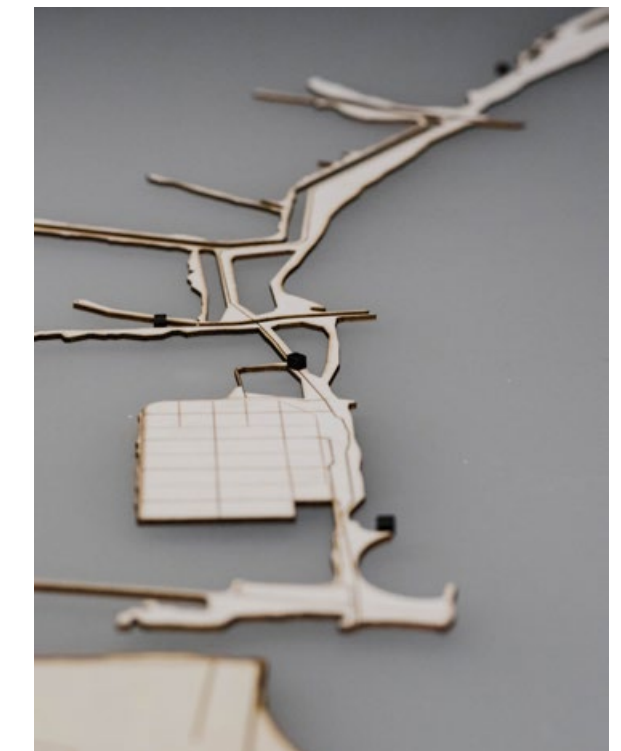
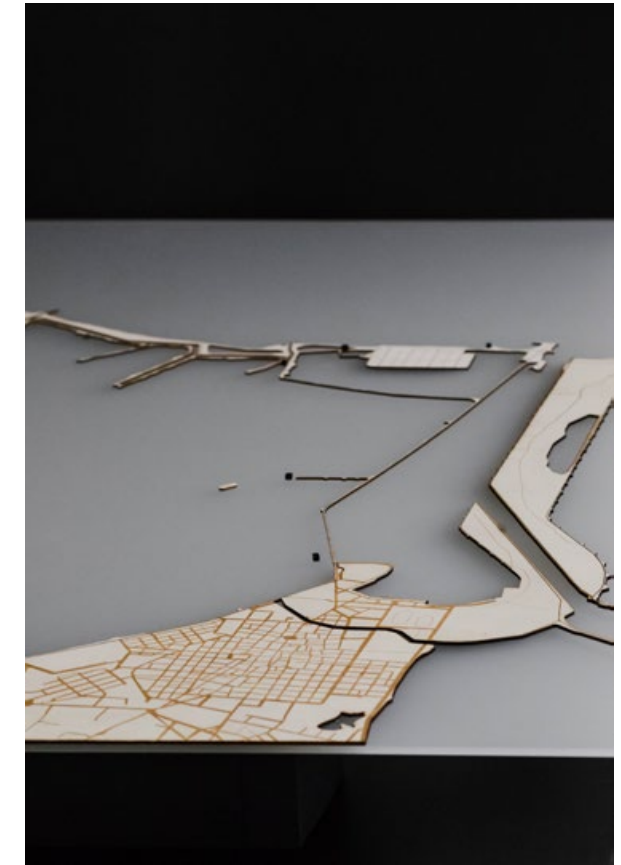
Το δεύτερο σκέλος της πρότασης μας, περιλαμβάνει την **τοποθέτηση περιπτέρων περιμετρικά** της Κλείσοβας. Η χωροθέτηση των περιπτέρων βασίστηκε στο συνδυασμό όλης της χαρτογράφησης που προηγήθηκε μαζί με την έρευνα πεδίου για κάθε σημείο ξεχωριστά. Η επιλογή του περιεχομένου και των χρήσεων που θα υποστηρίξει το καθένα έγινε με βάση τους άξονες διερεύνησης που θέσαμε στην αρχή, τη βιβλιογραφική έρευνα, την επικοινωνία με τις τοπικές αρχές και την προσωπική μας κρίση.

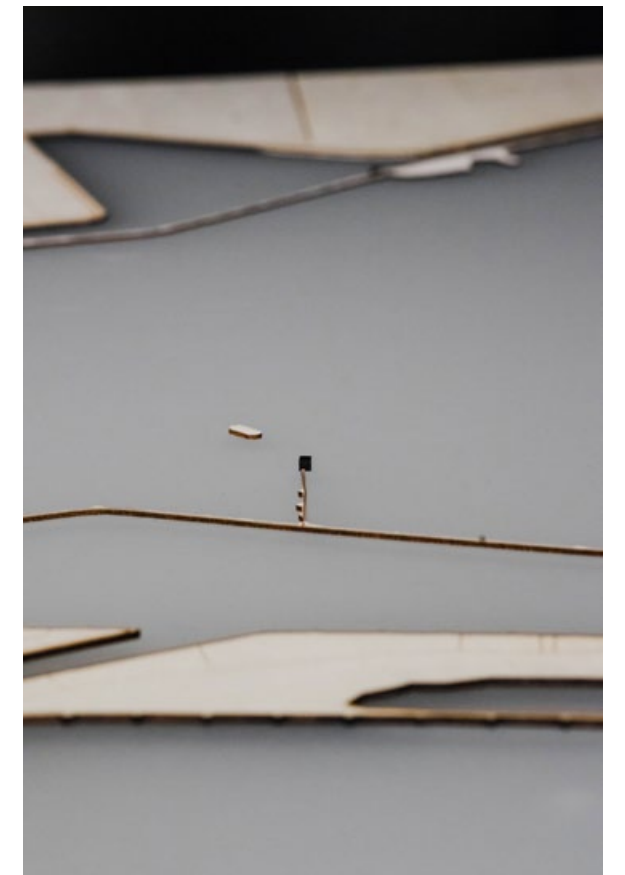
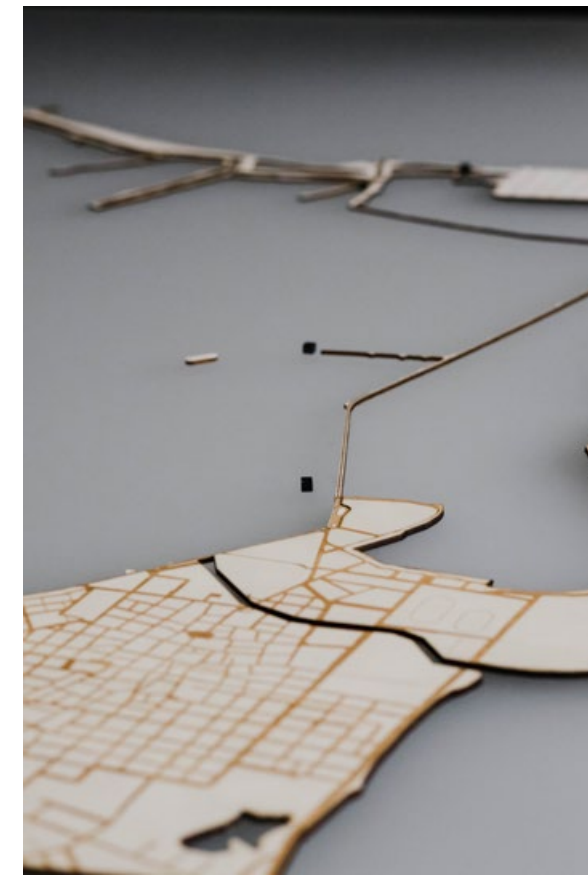
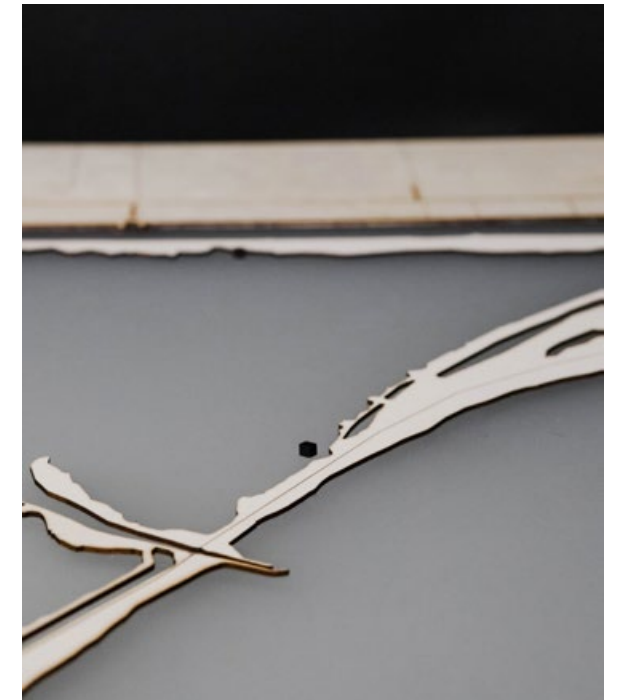
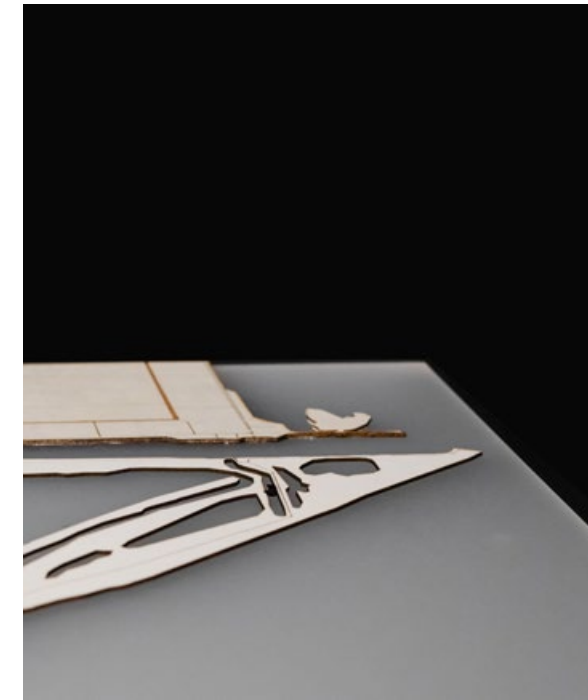
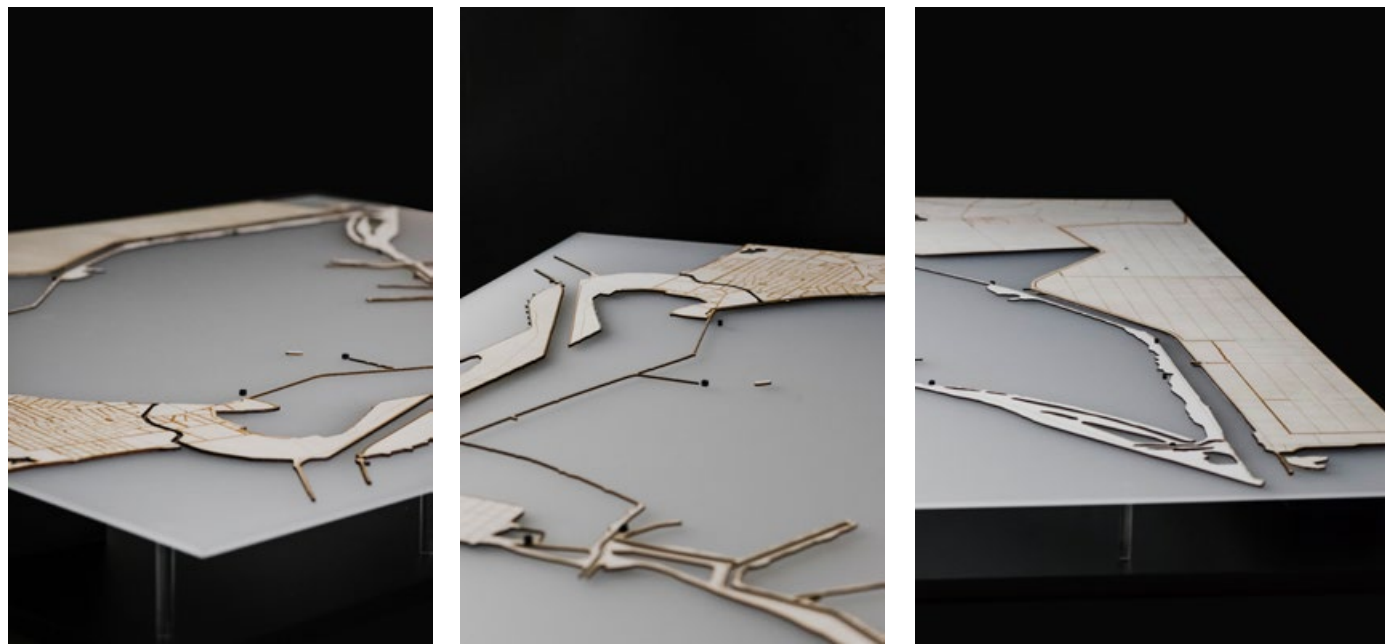
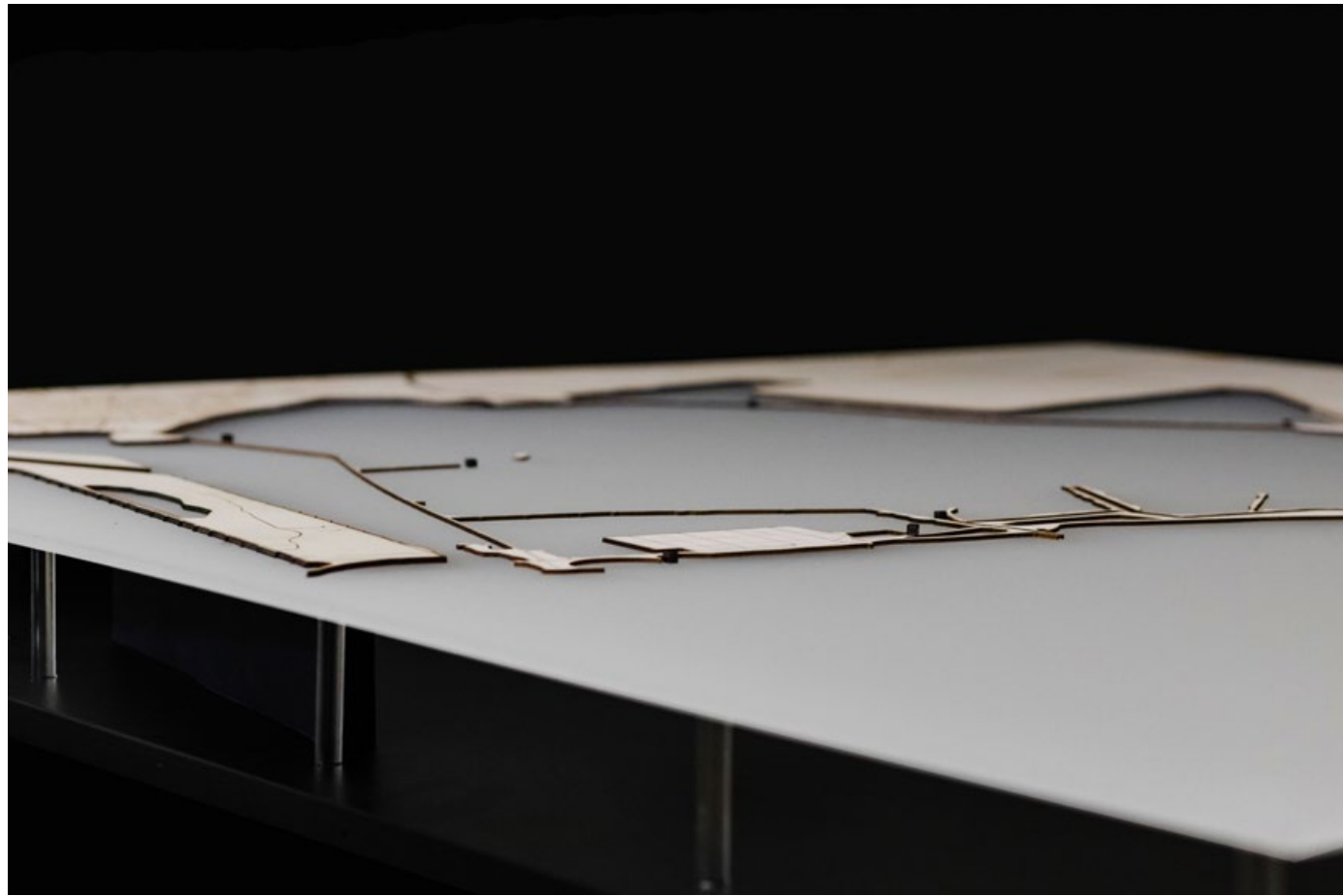
Τα περίπτερα διακρίνονται σε **7 διαφορετικές τυπολογίες** που ανά περίπτωση μπορεί να επαναλαμβάνονται σε επιλεγμένα σημεία.

☞ Το **παρατηρητήριο πτηνών**, τοποθετείται σε δύο σημεία για την οπτική κάλυψη του μεγαλύτερου μέρους της Κλείσοβας. Το πρώτο σημείο βρίσκεται στην ενότητα Α λόγω της επαφής με το ανατολικό τμήμα, ενώ εκείνο της ενότητας Γ γειτνιάζει με τις αλυκές προσφέροντας παράλληλα και εποπτεία του κεντρικού τμήματος. Και στις δύο περιπτώσεις πρόκειται για προνομιακές θέσεις όπως αναγνωρίστηκε στην ανάλυση.

👁 Το **περίπτερο θέασης** τοποθετείται σε τρία σημεία της περιοχής Α με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά. Η ήπια κυκλοφορία εξασφαλίζει την ηρεμία και δυνατότητα ανάπαυσης για την απόλαυση του τοπίου ενώ συνδυάζει παράλληλα θεάσεις της πόλης με εικόνες φυσικού περιβάλλοντος. Όπως διανύουμε την διαδρομή, στο πρώτο σημείο έχουμε την κοντινότερη οπτική επαφή με την πόλη αλλά και με το ιδιαίτερο περιβάλλον που δημιουργεί το αλσύλλιο. Έπειτα συναντάμε το δέντρο της αγάπης που αποτελεί ήδη σημείο στάσης για τους επισκέπτες και παρέχει την εποπτεία της κεντρικής Λ/Θ συμπεριλαμβανομένου της νησίδα της Αγίας Τριάδας. Τέλος, στο κατώτερο σημείο υπάρχει δυνατότητα απομάκρυνσης από τον δρόμο και εισχώρηση στο φυσικό περιβάλλον.

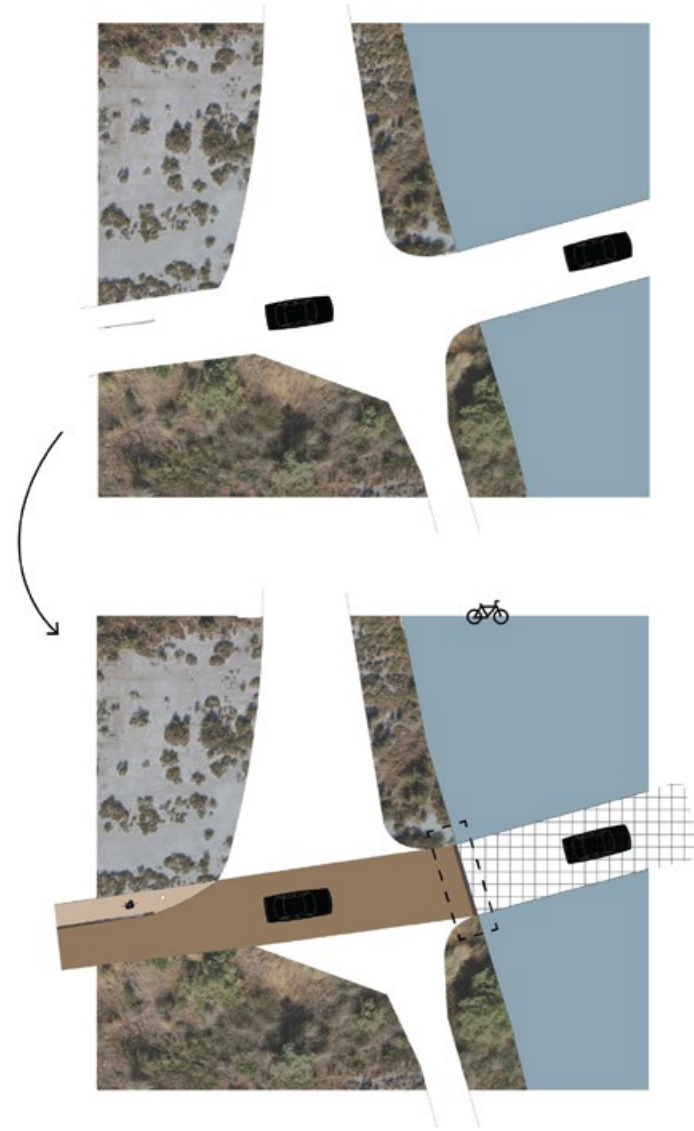
- Το **περίπτερο ιστορίας** τοποθετείται σε μια μόνο θέση που εξασφαλίζει γειτνίαση με την πόλη του Μεσολογγίου, το μνημείο του ανεμόμυλου αλλά και την καλή οπτική επαφή με την νησίδα της Αγίας Τριάδας.
- Οι **βοηθητικές λουτρικές εγκαταστάσεις** τοποθετούνται φυσικά στο ανάχωμα του ιαματικού πηλού αλλά και στην παραλία της Τουρλίδας.
- Το **περίπτερο διαμονής** τοποθετείται σε δύο σημεία του τμήματος Β όπου επιτρέπεται η διανυκτέρευση σύμφωνα με τις επιτρεπόμενες δράσεις (Ζώνη ΠΠ3). Η περιοχή επίσης λαμβάνει ήδη χρήσεις κατοικιών παραθέρισης οπότε τα επιλεγμένα σημεία εντάσσονται σε ένα ήδη υπάρχον δίκτυο όμοιων χρήσεων κρατώντας όμως μια απόσταση για την καλύτερη επαφή με τη φύση.
- Το **περίπτερο παραγωγικής** ταυτότητας τοποθετείται επίσης σε δύο σημεία του τμήματος Β το οποίο έχει και μεγαλύτερη καθημερινή κίνηση. Αυτά ανταποκρίνονται στις θέσεις των ιχθυοφραγμών και γειτνιάζουν με τα υπάρχοντα ιβάρια (συμπεριλαμβανομένου της περιοχής παραγωγής αυγοτάραχου) ώστε να είναι δυνατή η συνδυαστική τους λειτουργία.
- Ο **σταθμός εξυπηρέτησης** τοποθετείται σε δύο θέσεις ώστε να εξυπηρετεί κατάλληλα μια μεγάλης έκτασης διαδρομή. Συγκεκριμένα, λαμβάνοντας υπόψιν πως στην Γ περιοχή υπάρχουν χρήσεις προσβάσιμες από το κοινό, τοποθετούνται σταθμοί μόνο στο σημείο σύνδεσης ΓΒ, παραλαμβάνοντας και επισκέπτες του Μουσείου Άλατος, και σε ενδιάμεσο σημείο των ΒΑ από όπου απουσιάζουν χρήσεις.

1

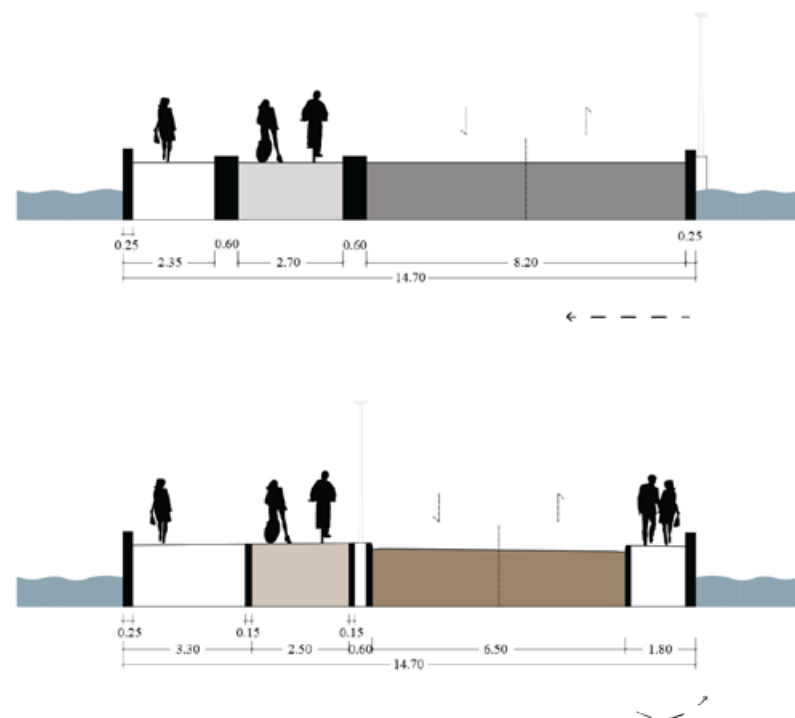
Α. ΒΕΛΤΙΩΣΕΙΣ ΔΙΑΔΡΟΜΗΣ

– σημεία 1,2

Στη συνέχεια γίνεται εμβάθυνση σε δύο επιλεγμένα σημεία της διαδρομής (σημεία 1,2 όπως αναγράφονται στον Χ14), όπου φαίνονται οι αλλαγές που προτείνονται στο υπάρχον οδικό δίκτυο και η ενδεικτική **διαχείριση των σημείων σύνδεσης** στις περιπτώσεις που υπάρχει χρήση διαφορετικών υλικών. Συγκεκριμένα, η κάτοψη αναφέρεται στο σημείο της περιοχής Β όπου καταλήγει ο ποδηλατόδρομος και η οικολογική ασφαλτος, και ξεκινάει η διαμόρφωση του δρόμου με σταθεροποιητή. Για την συναρμογή των δύο υλικών τοποθετείται ένας αρμός από αρχιτεκτονημένο σκυρόδεμα.

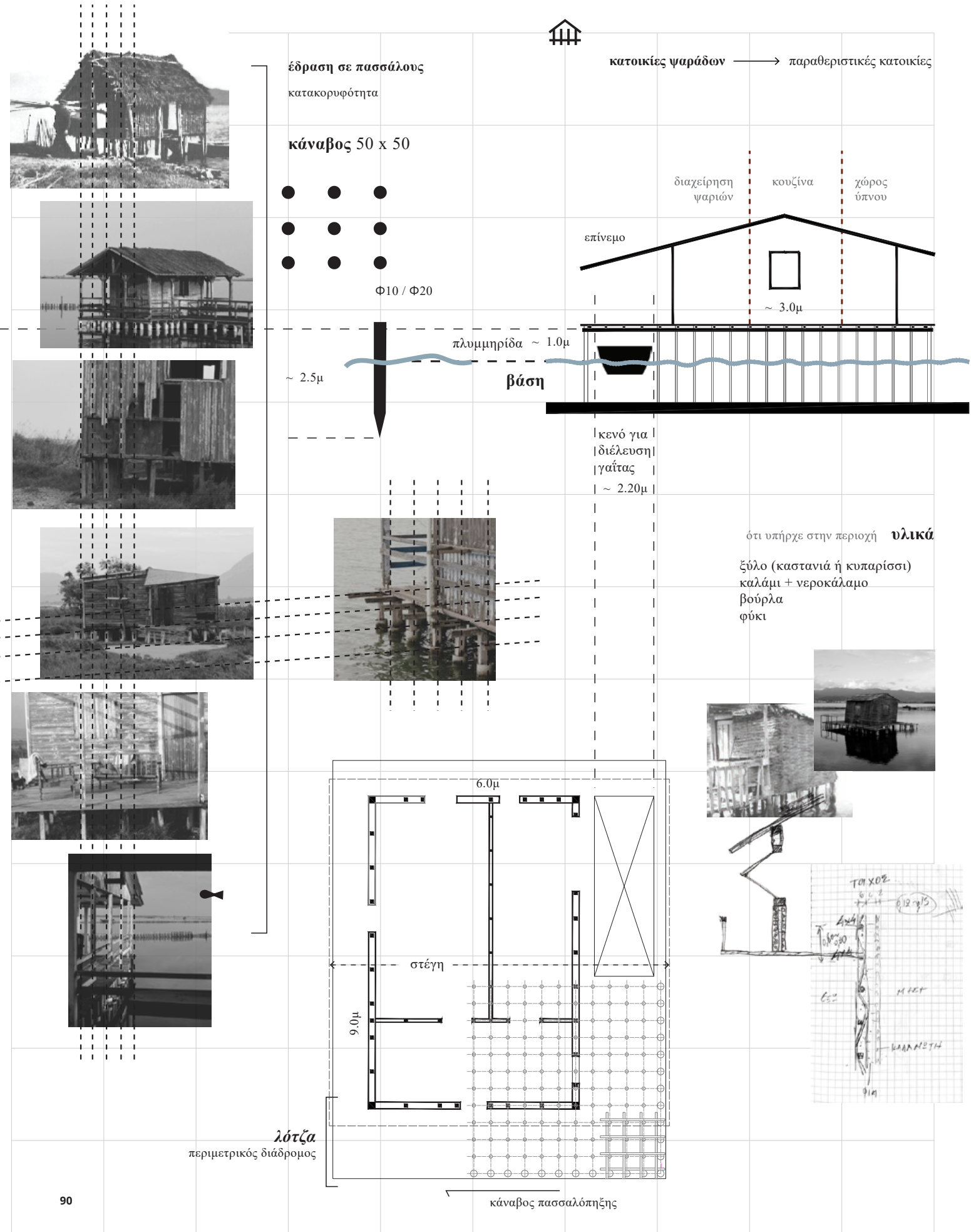
Οι συγκριτικές τομές του σημείου 2 (πριν και μετά) πραγματοποιούνται στον δρόμο της Τουρλίδας (περιοχή Γ). Φαίνονται οι δύο λωρίδες των οχημάτων να έχουν μειωθεί δίνοντας χώρο για την κατασκευή πεζοδρόμου και την **ασφαλή διέλευση** πεζών και από τα δεξιά.

2

[-] αρμός αλλαγής υλικών / αρχιτεκτονημένο σκυρόδεμα

● οικολογική ασφαλτος ● ποδηλατόδρομος ⊕ σταθεροποιητής

Β. ΠΕΡΙΠΤΕΡΑ

– πώς θα ήταν μια σύγχρονη πελάδα?

Για την σύνθεση των περιπτέρων θέλαμε να βρούμε ένα ευέλικτο σύστημα που να μπορεί να αναδιαρθρώνεται ώστε να παρέχει τις κατάλληλες παραλλαγές για τις απαιτήσεις κάθε τυπολογίας αλλά και την ομοιογένεια που αρμόζει σε μια ενιαία διαδρομή. Έχοντας λάβει υπόψιν και το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο που υποδεικνύει ελαφριές κατασκευές που ακολουθούν τις παραδοσιακές τεχνικές της περιοχής, πολύ σημαντική υπήρξε και η εξασφάλιση της ένταξης στο τοπίο.

Για αυτό τον λόγο, αφετηρία του σχεδιασμού αποτέλεσε η παραδοσιακή πελάδα του Μεσολογγίου, που είναι η κατεξοχήν κατάλληλη κατασκευή για την Λ/Θ και το γύρω περιβάλλον.

Η ΠΕΛΑΔΑ ΤΟΥ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ

– αποτύπωση παραδοσιακής κατασκευής

Οι πελάδες ξεκίνησαν παραδοσιακά ως οι κατοικίες των ψαράδων και πλέον έχουν λάβει σύγχρονα στοιχεία ως παραθεριστικές κατοικίες των Μεσολογγιτών. Πρόκειται για πασσαλόπηκτες κατασκευές που τοποθετούνταν μέσα στο νερό σε βάση από πασσάλους εντός κανάβου 50X50εκ. Στην κατασκευή υπολογιζόταν πλημμυρίδα περίπου ενός μέτρου για την προστασία από τις διακυμάνσεις της στάθμης της Λ/Θ και το συνολικό μήκος των πασσάλων έφτανε περίπου 2,5 μ. Η διατομή τους ήταν από Φ10-20, με τις πιο μεγάλες διατομές να χρησιμοποιούνται εξωτερικά και όπου χρειαζόταν περεταίρω ενίσχυση. Πάνω στους πασσάλους τοποθετούνταν τα καδρόνια περίπου 8-10 εκατοστά σταυρωτά και έπειτα το πέτσωμα του δαπέδου. Η στέγη της πελάδας ήταν συνήθως δίριχτη, έφτανε περίπου τα 3μ. και στέγαζε επίσης τμήμα του περιμετρικού διαδρόμου – που ονομάζεται λότηα. Η λότηα διέθετε κενό για την διέλευση της γαΐτας σε συνδυασμό με αραίωση του κανάβου της πασσαλόπηξης από κάτω.

Για την κατασκευή χρησιμοποιούνταν ότι υλικά προσέφερε η γύρω περιοχή. Αυτά συνήθως ήταν ξύλο καστανιάς ή κυπαρίσσι για τον φορέα, καλάμι, νεροκάλαμο, βούρλα και φύκι για τις πληρώσεις. Η διαμόρφωση των τοιχωμάτων γινόταν με διπλή καλαμωτή και φύκι αναμιγμένο με λάσπη.

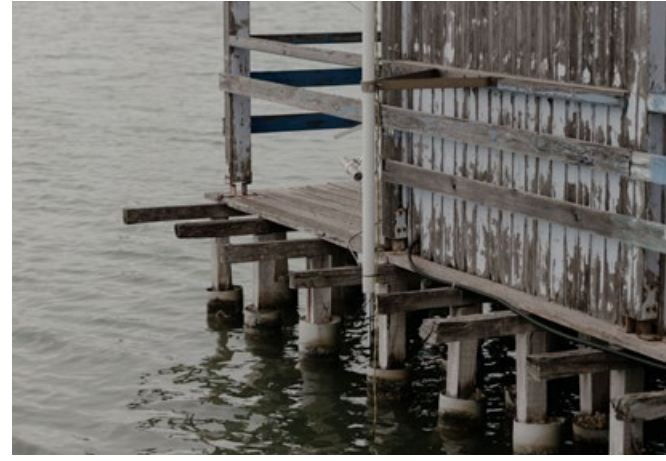
117

118

119

120

121

122

123

124

125

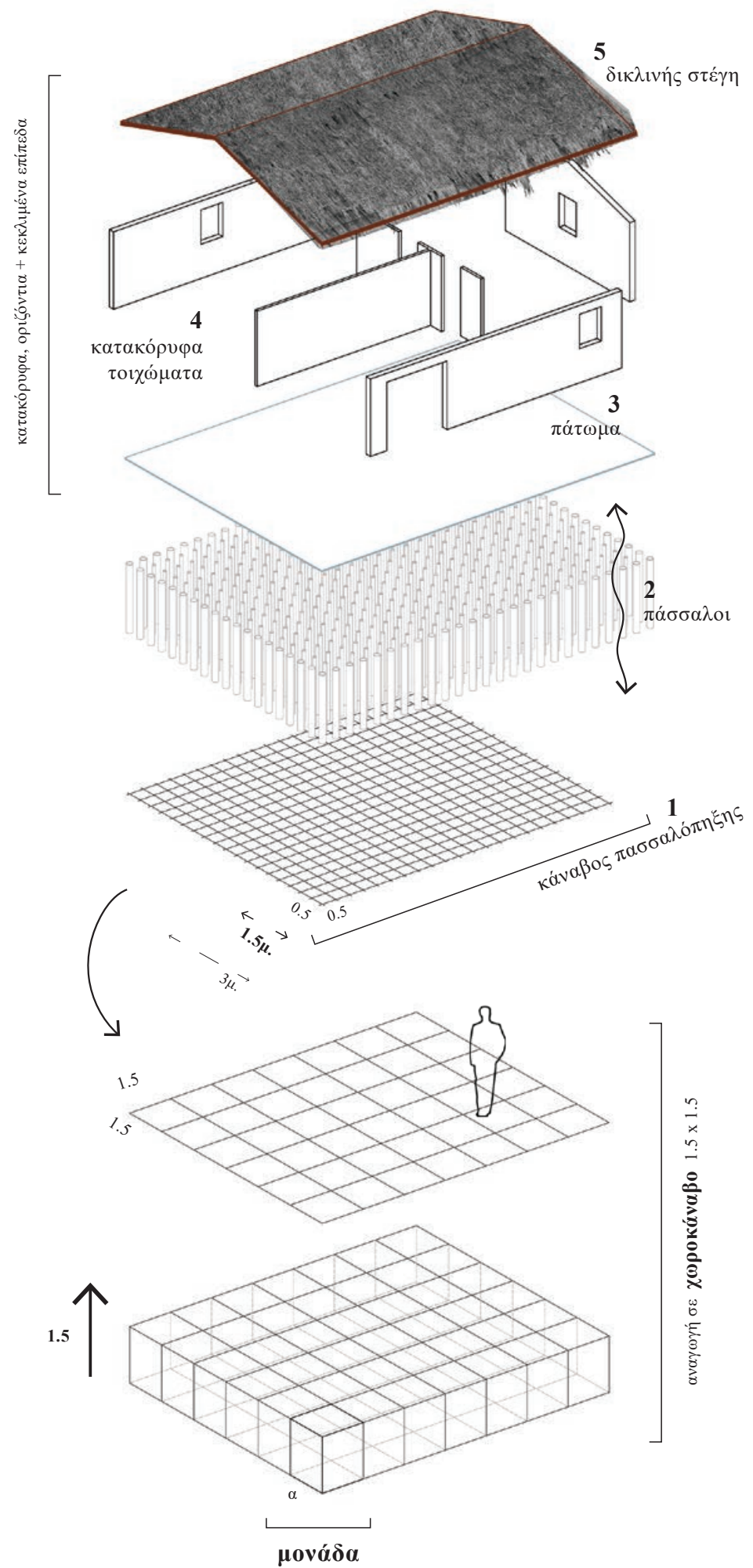
126

127

128

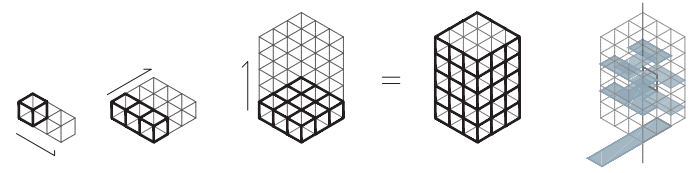
ΑΠΟΔΟΜΗΣΗ ΠΕΛΑΔΑΣ

– βασικές δομές & μετρική κλίμακα

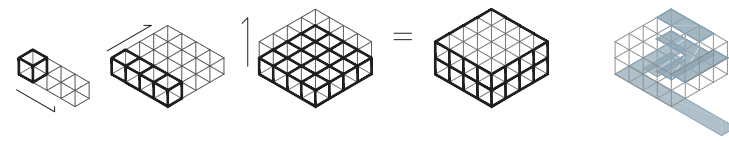
Η αποδόμηση της πελάδας στα κύρια στοιχεία που χαρακτηρίζουν την ταυτότητά της, έδωσε τα διαφορετικά συστατικά του συστήματος που αναζητούσαμε. Αυτά είναι η **δικλινής στέγη**, τα **κατακόρυφα τοιχώματα**, το **πάτωμα**, οι **πάσσαλοι** και ο **κατασκευαστικός κάναβος 50Χ50**. Αυτά τα στοιχεία παίρνουμε και επανασυνθέτουμε επιχειρώντας την δημιουργία μιας σύγχρονης, δικής μας πελάδας **κατ' αναλογία της αρχικής**.

Αναγνωρίζοντας τον κάναβο της πασσαλόπληξης ως ένα από τα πιο σημαντικά στοιχεία της κατασκευής, τον μετατρέπουμε σε ένα πιο βιώσιμο μέγεθος, – **1,5Χ1,5μ.** – και τον ανάγουμε σε **χωροκάναβο**.

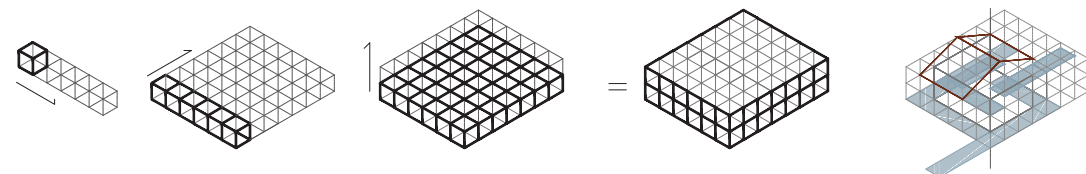
παρατηρητήριο

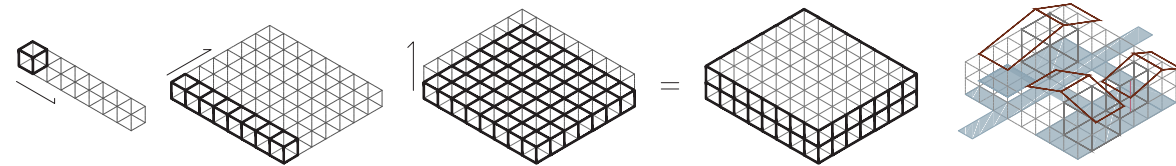
π. θέασης / πολιτισμού

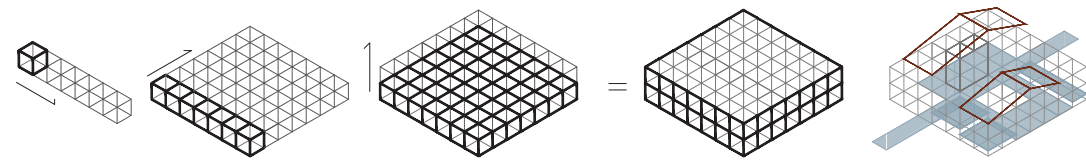
π. ιστορίας

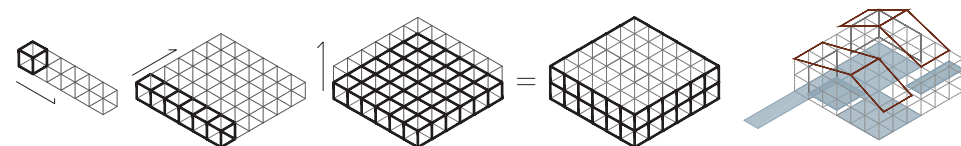
π. διαμονής

βοηθητικές εγκαταστάσεις
λασπόλουτρων / παραλίας

π. παραγωγικής
ταυτότητας

σταθμός εξυπηρέτησης

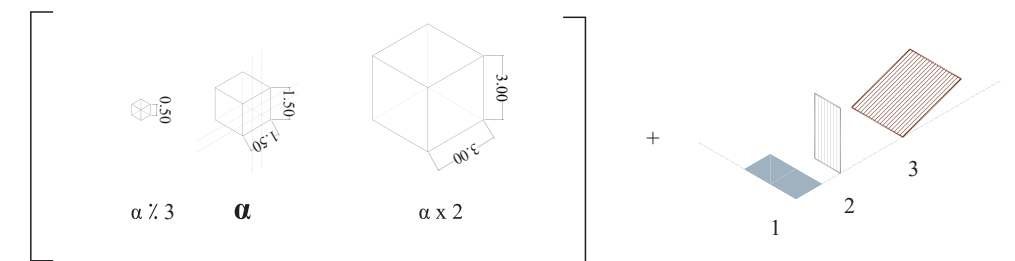
[ΠΟΛΛΑΠΛΑΣΙΑΣΜΟΣ ΜΟΝΑΔΑΣ]

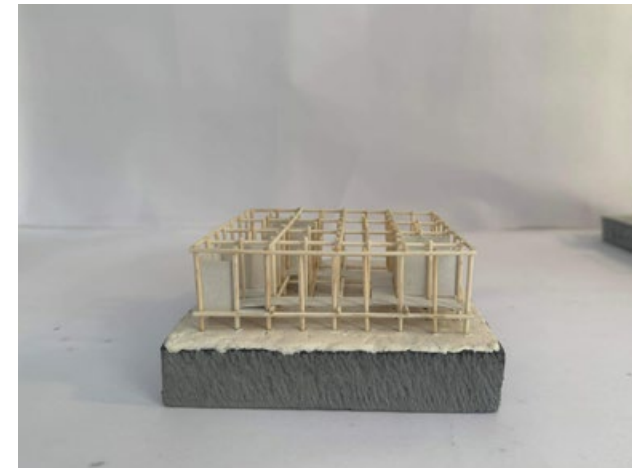
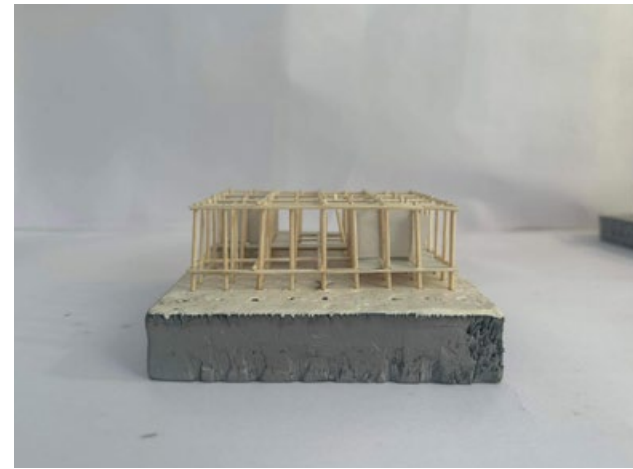
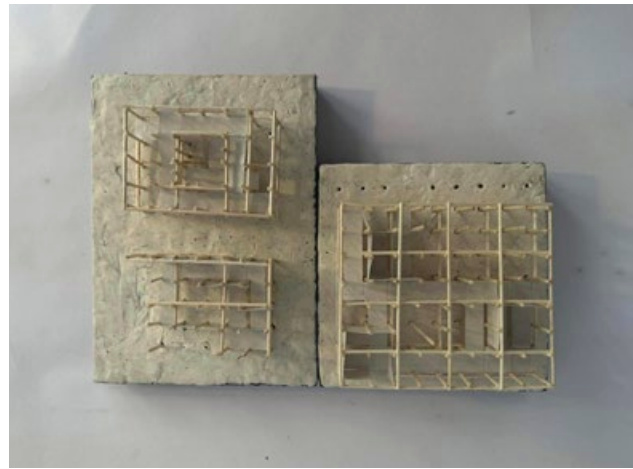
ΣΥΝΘΕΤΙΚΗ ΑΡΧΗ

– ένα ευέλικτο σύστημα

Αυτός ο χωροκάναβος, αποτελεί την **μονάδα** του συστήματος που πολλαπλασιάζεται και δημιουργεί ανά περίπτωση διαφορετικές μορφές. Το λεξιλόγιό μας αποτελείται από κάθετα, οριζόντια και κεκλιμένα επίπεδα τα οποία έρχονται και **τοποθετούνται ελεύθερα μέσα στον αυστηρό χωροκάναβο** ώστε να εξυπηρετούν τις διαφορετικές χρήσεις, ανάγκες και χωρικές ποιότητες. Ένα τέτοιο μοντέλο επανάληψης δίνει πολλές συνθετικές δυνατότητες διατηρώντας παράλληλα μία ενιαία μορφή μεταξύ των διαφορετικών περιπτώσεων.

Οι 7 τυπολογίες που συνθέσαμε αποτελούν **επτά στιγμιότυπα** ή πιθανούς συνδυασμούς οι οποίοι κρίναμε ότι εξυπηρετούν μία ολοκληρωμένη πρόταση. Η επέμβαση έχει έτσι έναν **πειραματικό χαρακτήρα με μία ευελιξία δυνατοτήτων** και δίνει μία πιλοτική πρόταση για τη διαχείριση της περιοχής.

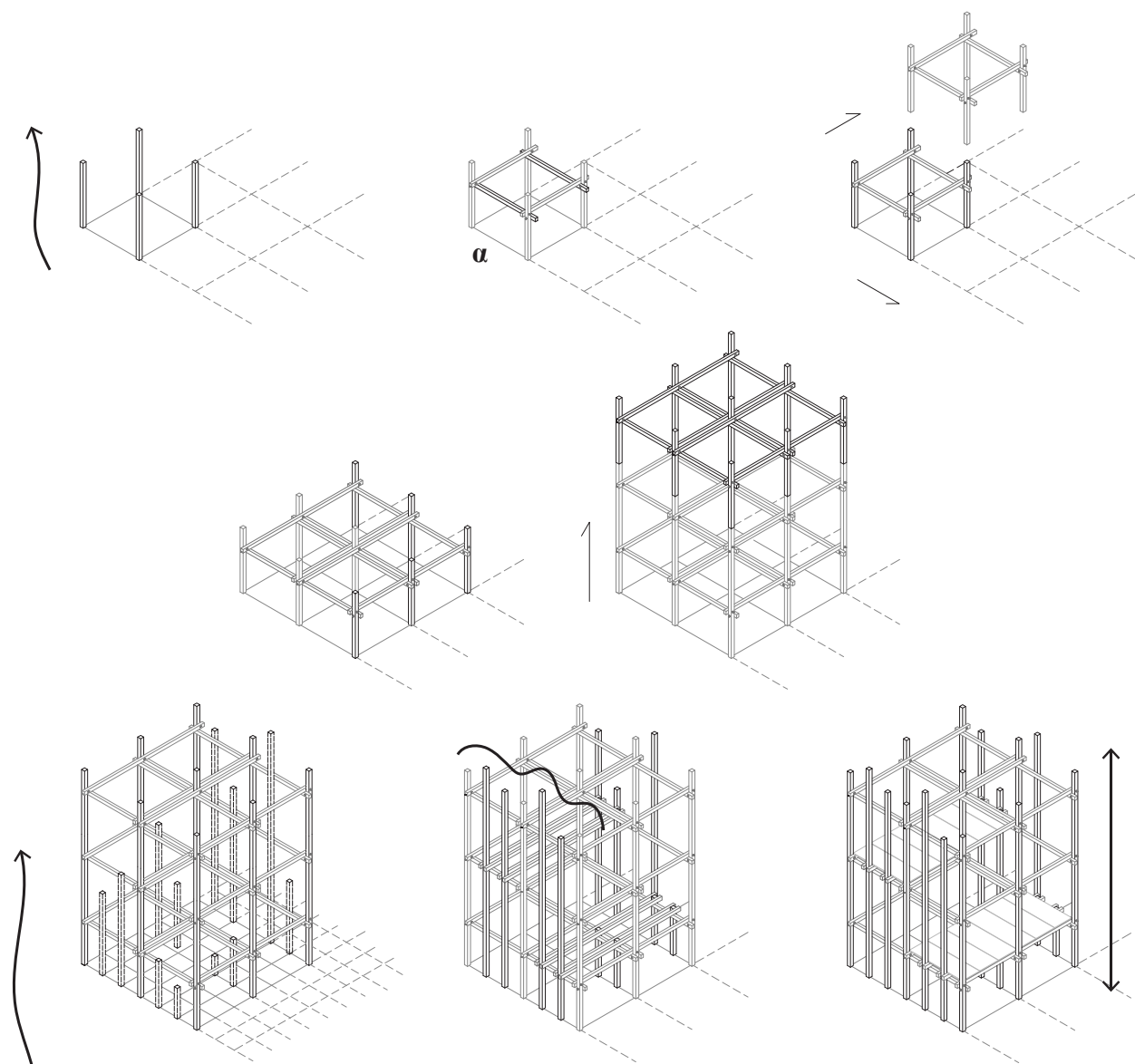

- μακέτες συνθετικής εξερεύνησης
χωροκάναβος + επίπεδα

- μακέτες συνθετικής εξερεύνησης
χωροκάναβος + επίπεδα + πυκνώσεις

[ΠΟΛΛΑΠΛΑΣΙΑΣΜΟΣ ΜΟΝΑΔΑΣ]

ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΣΤΙΚΗ ΑΡΧΗ

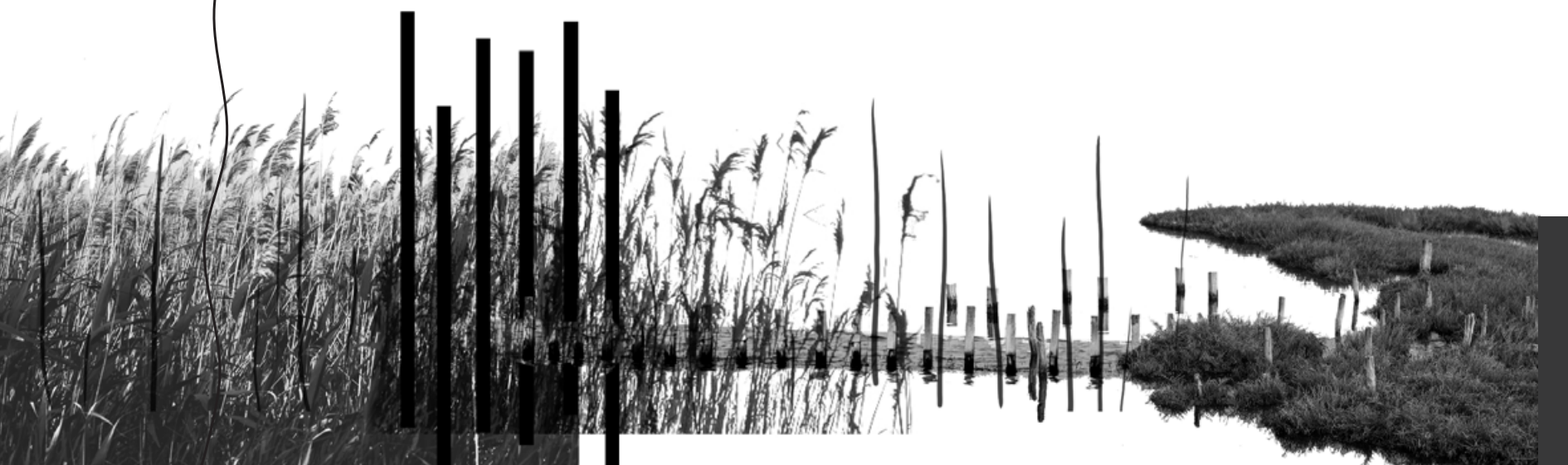
– ένα ευέλικτο σύστημα

Σε αυτό μας το εγχείρημα το συνθετικό κομμάτι δουλεύτηκε εξαρχής παράλληλα με το κατασκευαστικό, ώστε να εφεύρουμε έναν φορέα που συνδυάζει τις **αναφορές στην πελάδα** με την **ευελιξία** του συστήματος, την **αναστρεψιμότητα** αλλά και την **ένταξη στο τοπίο**. Έτσι, επιλέχθηκαν ξύλινες **διατομές που δίνουν υπόσταση στον χωροκάναβο** που προκύπτει από τον πολλαπλασιασμό της μονάδας. Παράλληλα, η θεμελίωση όλων των κατασκευών γίνεται με **πασσαλόπηξη**, παίρνοντας έτσι μια απόσταση από το φυσικό έδαφος. Σε συνδυασμό με την τοποθέτησή τους στο νερό, το περιβάλλον μπορεί να μείνει σχεδόν άθικτο, αφού δεν απαιτούνται αναδιατάξεις για την κατασκευή. Η σύνδεση των περιπτέρων με τη στεριά επιτυγχάνεται με **πασσαλόπηκτες προβλήτες** που – όπως και στις πελάδες – επεκτείνονται εκτός του χωροκάναβου.

Στο σύνολο των κατασκευών επιχειρείται μια **ένταση στον κατακόρυφο άξονα**. Για την διαμόρφωση των όψεων και την ενίσχυση του φορέα όπου απαιτείται περαιτέρω στήριξη (π.χ. στήριξη των επιπέδων), χρησιμοποιούμε την υποδιαίρεση του κανάβου, δηλαδή το 50X50. Ανεβάζουμε, όπου χρειάζεται, υποστρώματα **σαν να εκφύονται οργανικά από το έδαφος**.

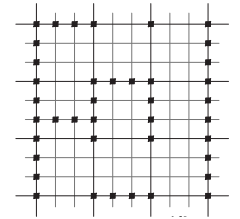
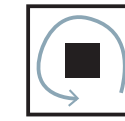
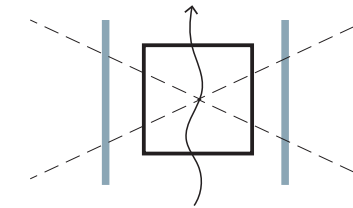
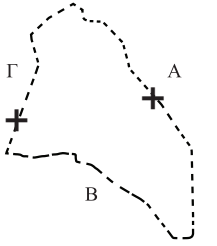
Τέτοιες **φυτώδεις, ελεύθερες μορφές** συναντώνται σε όλο το εύρος του τοπίου, είτε στα φράγματα των ψαράδων είτε στο φυσικό περιβάλλον και τους καλαμιώνες. Η φυσικότητα των μορφών ενισχύεται από άνισες ξύλινες περσίδες οι οποίες τοποθετούνται σε διάφορα σημεία των κατασκευών. Οι περσίδες ομαδοποιούνται σε **πικνώσεις και αραιώσεις** ανάμεσα στα υποστρώματα παρέχοντας σκίαση και κάποια παραπάνω ιδιωτικότητα όπου αυτό είναι επιθυμητό.

Σε όλα τα σημεία της κατασκευής όπου χρειάζεται προστασία λόγω ύψους, τα κιγκλιδώματα ενισχύονται με **πλέγμα-δίχτυ**, ως μια περαιτέρω αναφορά στην παράδοση.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΡΙΟ

Το παρατηρητήριο αναπτύσσεται **καθ' ύψος** και υποστηρίζει την εποπτεία της περιοχής από ψηλά αλλά και την ορνιθοπαρατήρηση.

Ο χώρος οργανώνεται σε διαδοχικά επίπεδα **γύρω από τον πυρήνα** του κτιρίου δημιουργώντας μια διαδρομή με έξαρση το ανώτερο «μπαλκόνι». Οι υποδιαίρεσεις του κανάβου πυκνώνουν στις πλευρές ορνιθολογικού ενδιαφέροντος διαμορφώνοντας 2 πιο «κλειστές» όψεις ως τοίχους παρατήρησης. Ο άξονας εισόδου διατηρείται διαμπερής επιτρέποντας την εκτεταμένη θέαση του τοπίου. Σε ενδιάμεσο επίπεδο διαμορφώνεται κάθισμα από το οποίο η θέα **καθάρνεται** μέσω του ξύλινου φορέα. Το ανώτερο επίπεδο προσφέρει σφαιρική θέαση και είναι προσβάσιμο με ανεμόσκαλα.

Το παρατηρητήριο τοποθετείται σε 2 τοποθεσίες – μία μέσα στο νερό και μια εκτός του νερού, στην περιοχή των καλαμιώνων. Στην περιοχή όπου υπάρχουν καλάμια έχει σχεδιαστεί έτσι ώστε στο πίσω του μέρος η **φύτευση να εισχωρεί στην κατασκευή** επιχειρώντας μια άμεση συνομιλία με το φυσικό περιβάλλον.

Σε αντίθεση με τις υπόλοιπες κατασκευές, στην προκειμένη περίπτωση οι περσίδες τοποθετούνται στον πυρήνα τονίζοντας την «καρδιά» και αφήνοντας στην περιφέρεια ανοιχτή.

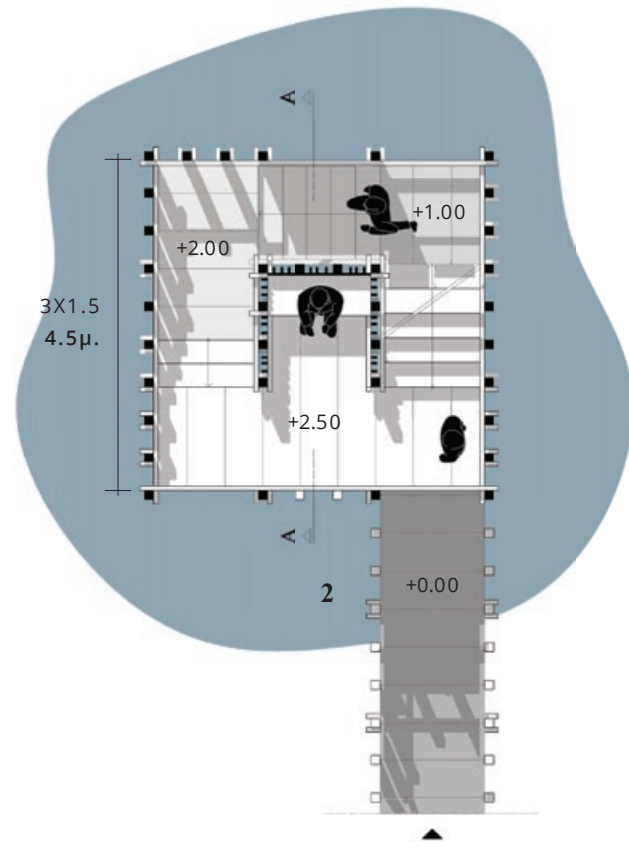
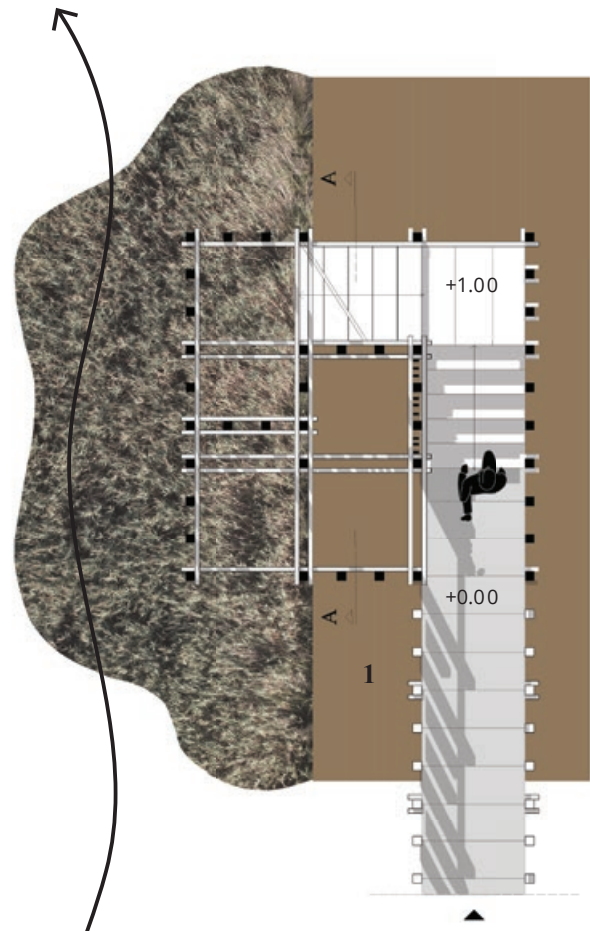

χωροκάναβος κατασκευής

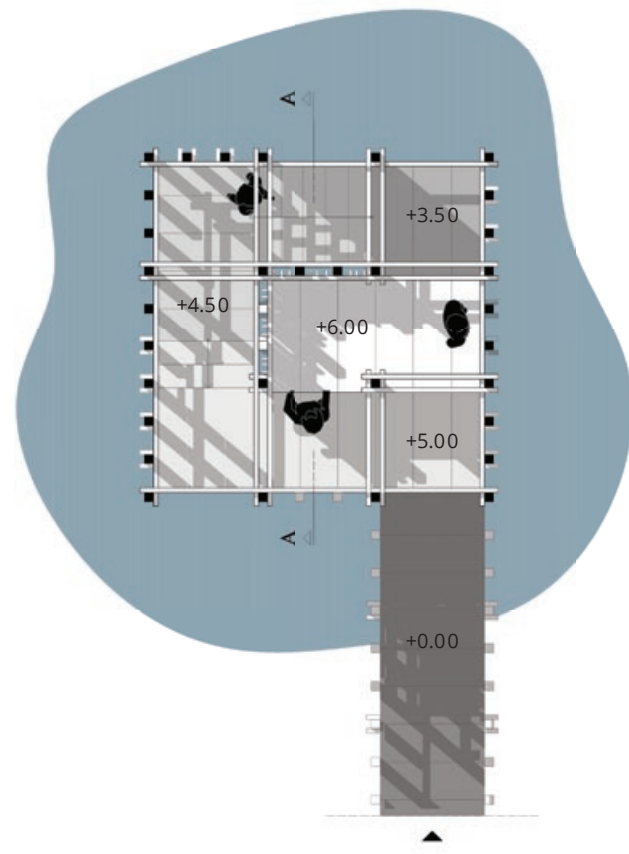
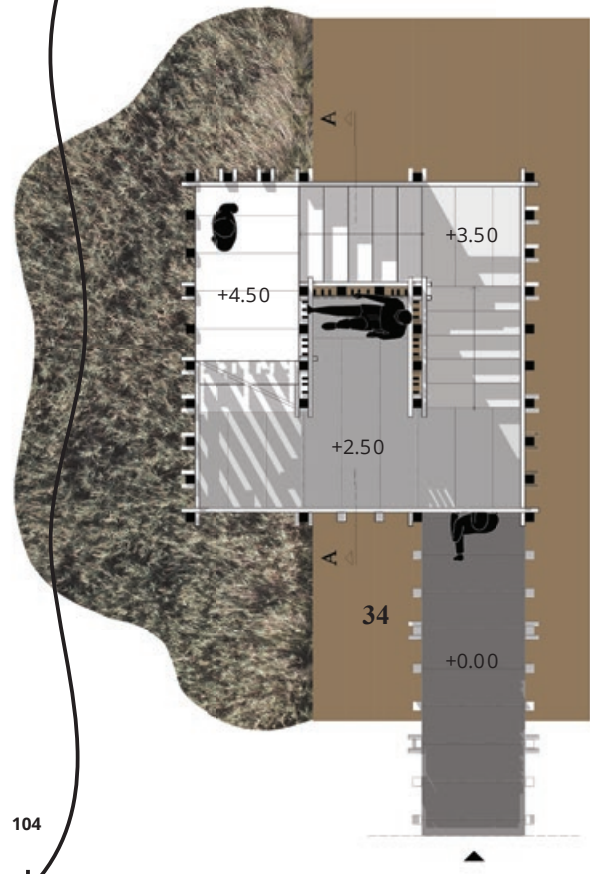

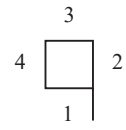
φέρων οργανισμός

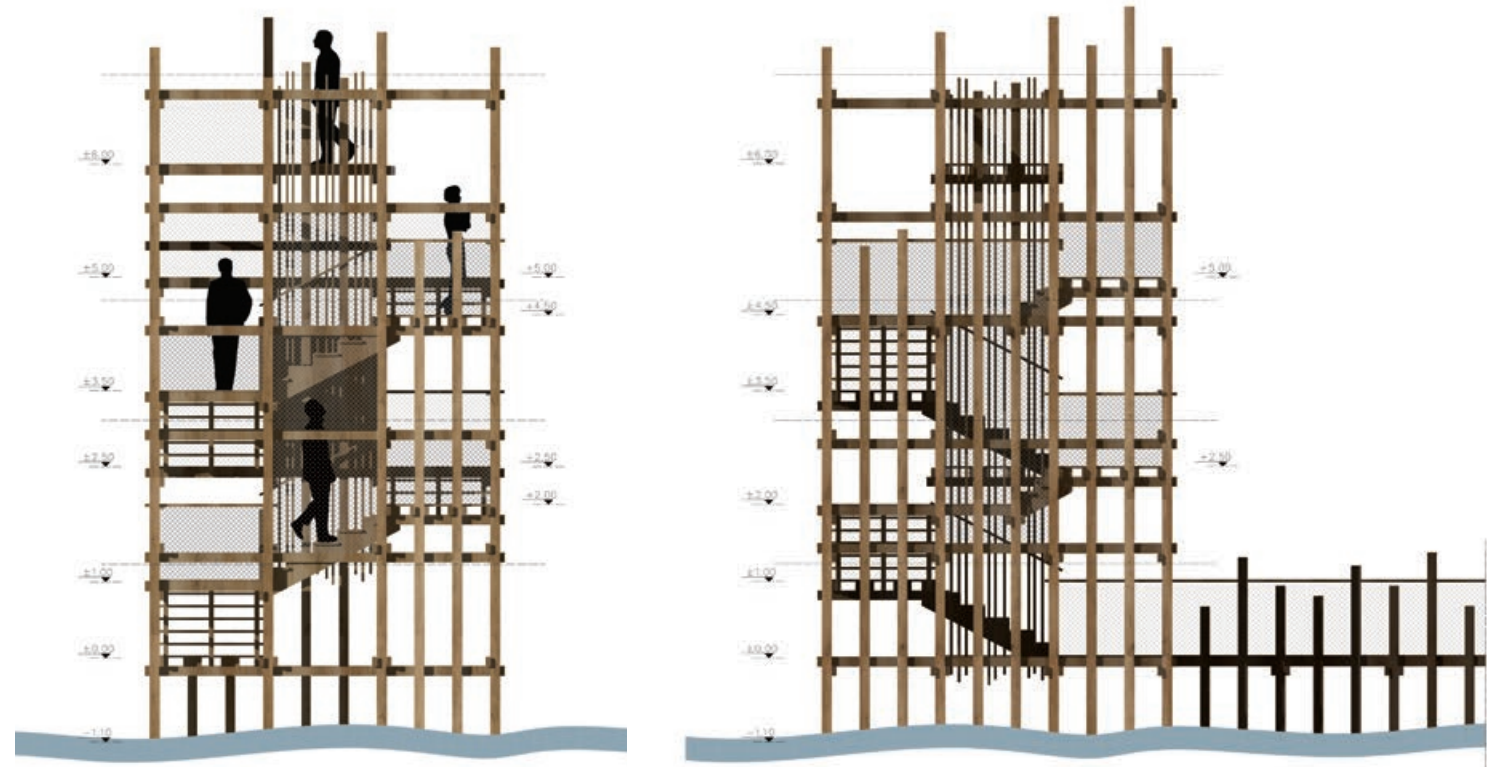
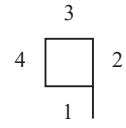

ζώνη καλαμιών
εισχώρηση στην κατασκευή

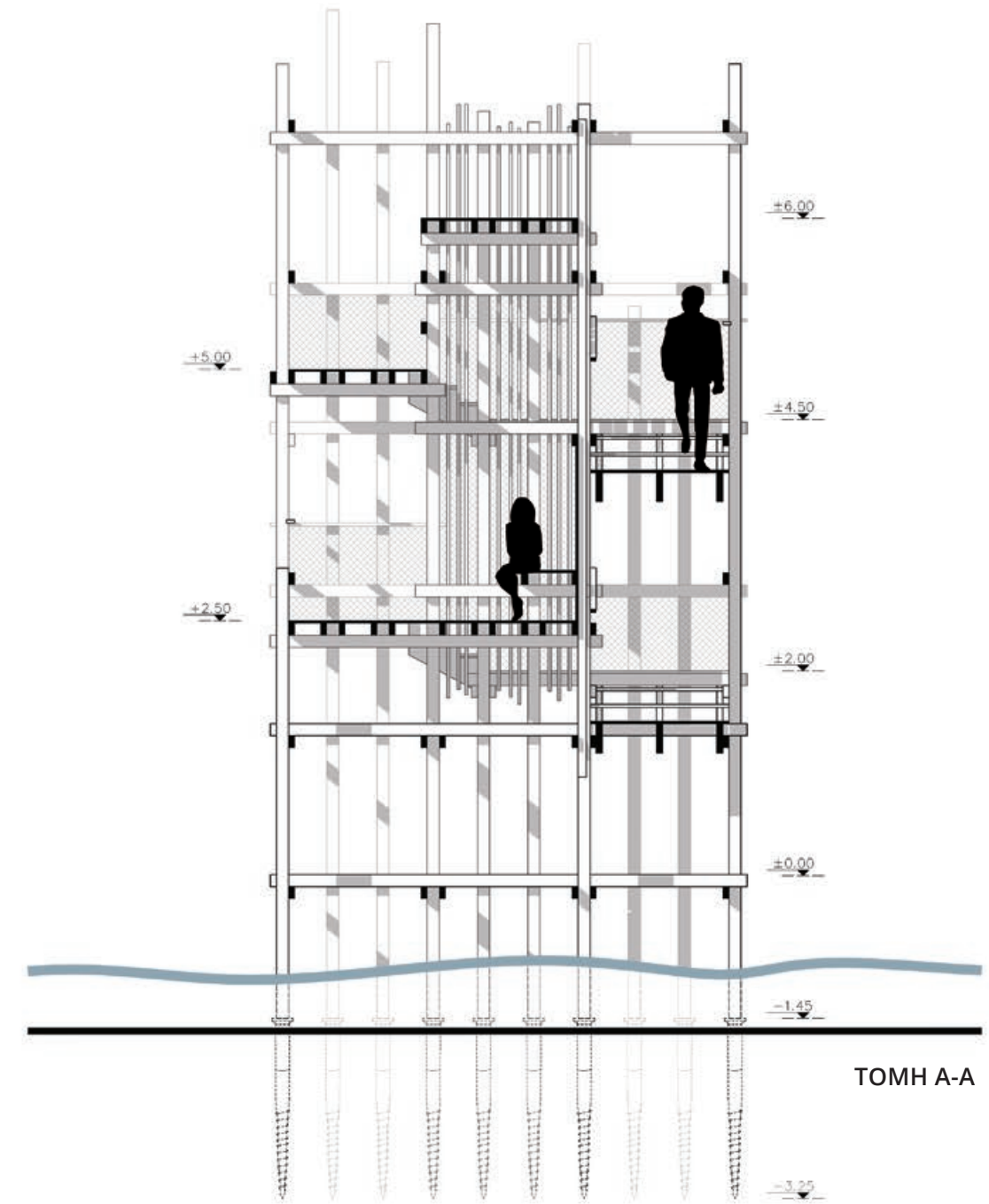

ΟΨΗ 3

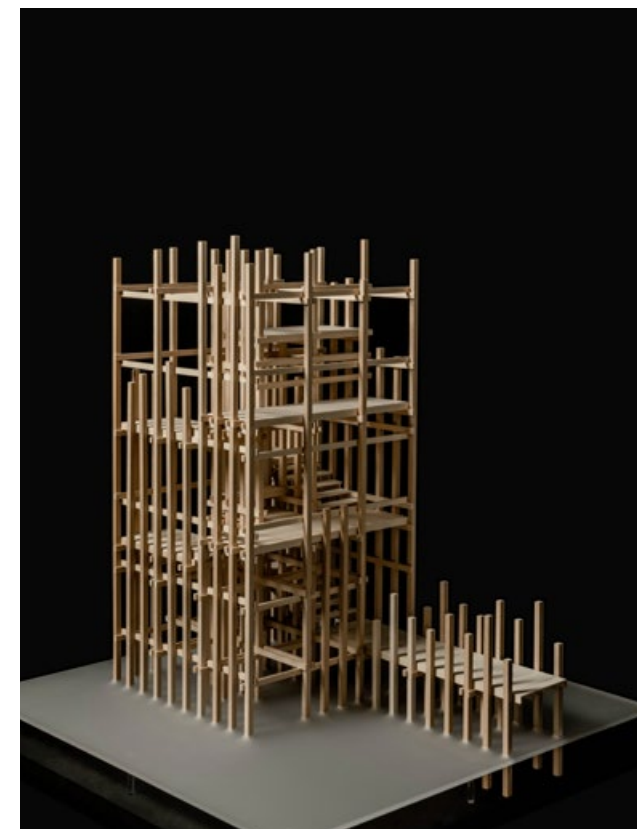
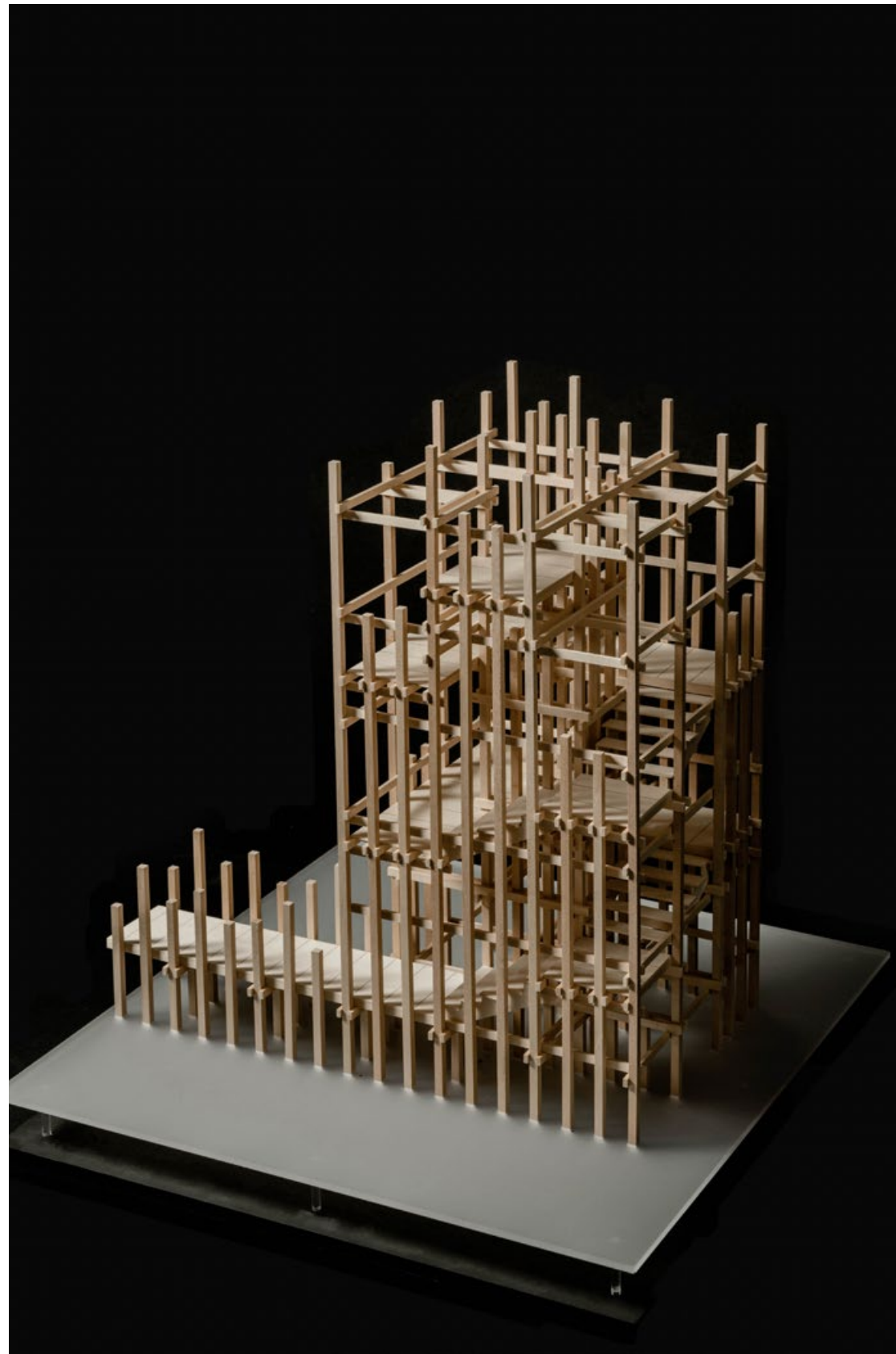
ΟΨΗ 4

ΟΨΗ 3

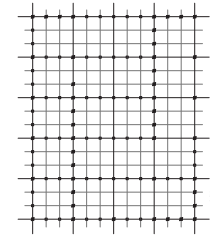
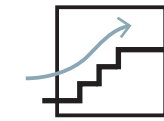
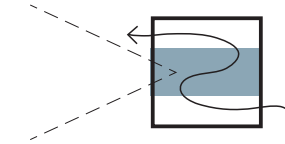
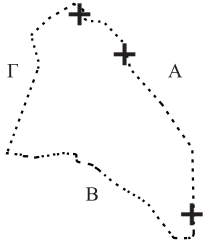
ΤΟΜΗ Α-Α

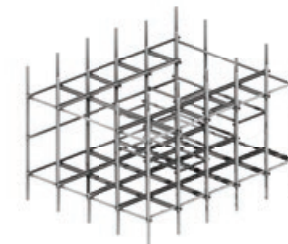
ΠΕΡΙΠΤΕΡΟ ΘΕΑΣΗΣ

– πνεύμα + τοπίο

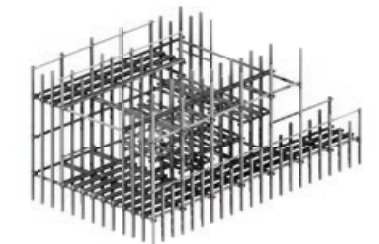
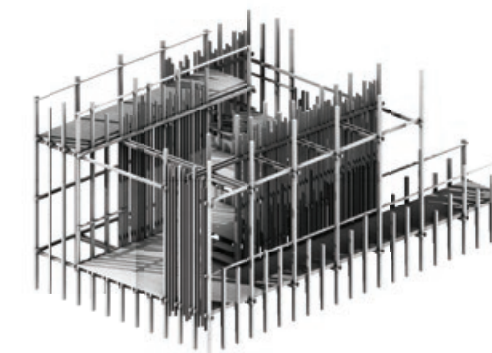

Το περίπτερο θέασης αποτελεί μια στάση για την απόλαυση του τοπίου. Η κατασκευή συνοδεύεται από κωδικούς QR, δίνοντας τη δυνατότητα ανάγνωσης λογοτεχνικών κειμένων και ποιημάτων, που γράφτηκαν ή εμπνεύστηκαν από το Μεσολόγγι και τη λιμνοθάλασσα. Έτσι, επιτυγχάνεται η – κυριολεκτική και πνευματική – ενσωμάτωση του παρατηρητή στη θέα που παρέχει μια **υπερβατική αίσθηση του τοπίου**. Η εμπειρία της ανάγνωσης των κειμένων **διευρύνεται στο χώρο και το χρόνο** επιτρέποντας στον επισκέπτη να βιώσει σφαιρικά και συναισθηματικά τη λιμνοθάλασσα.

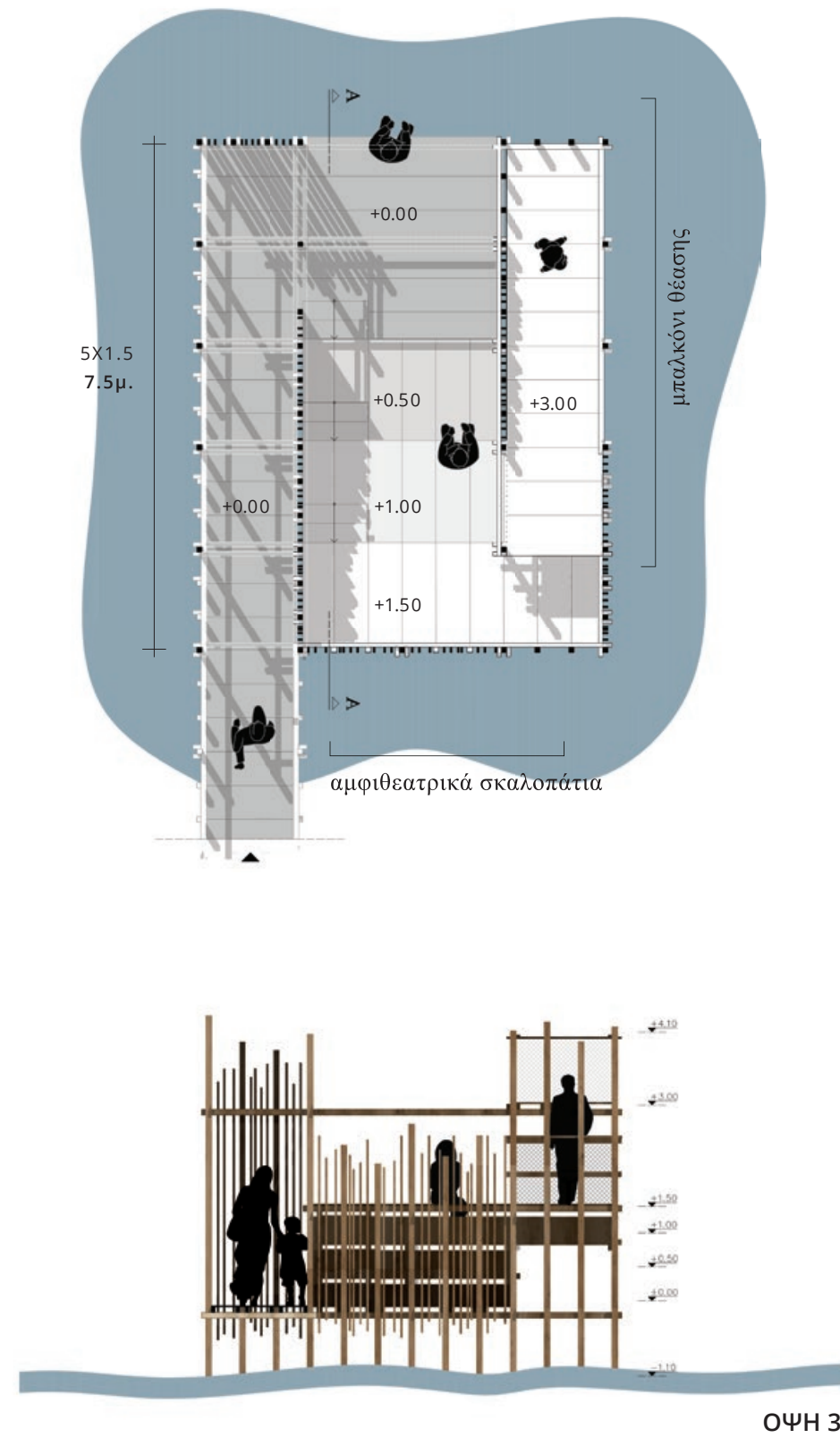
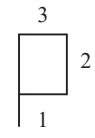
Όπως και στο παρατηρητήριο, ο χώρος διαρθρώνεται σε διαφορετικά επίπεδα τα οποία σε αυτή την περίπτωση δημιουργούν **κερκίδες ανάπαυσης** και θέασης. Το ανώτερο «μπαλκόνι» είναι και εδώ προσβάσιμο με ανεμόσκαλα.

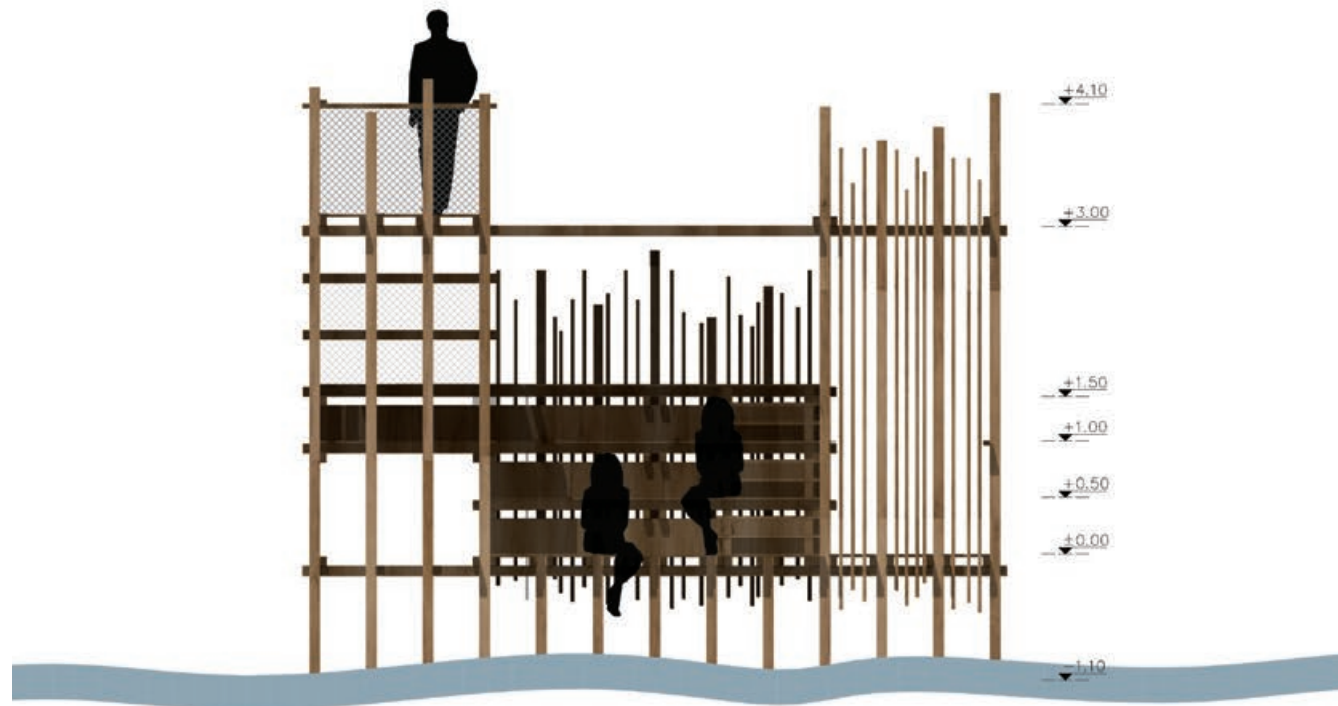
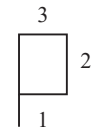

χωροκάναβος
κατασκευής

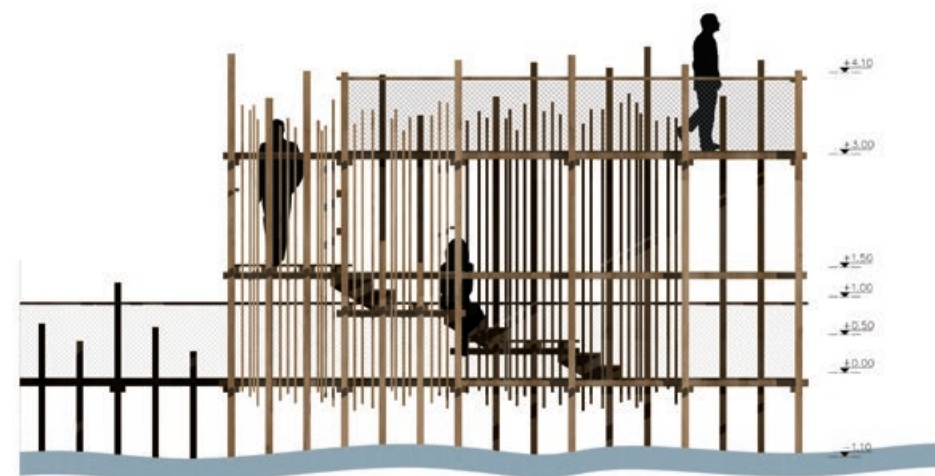

φέρων
οργανισμός

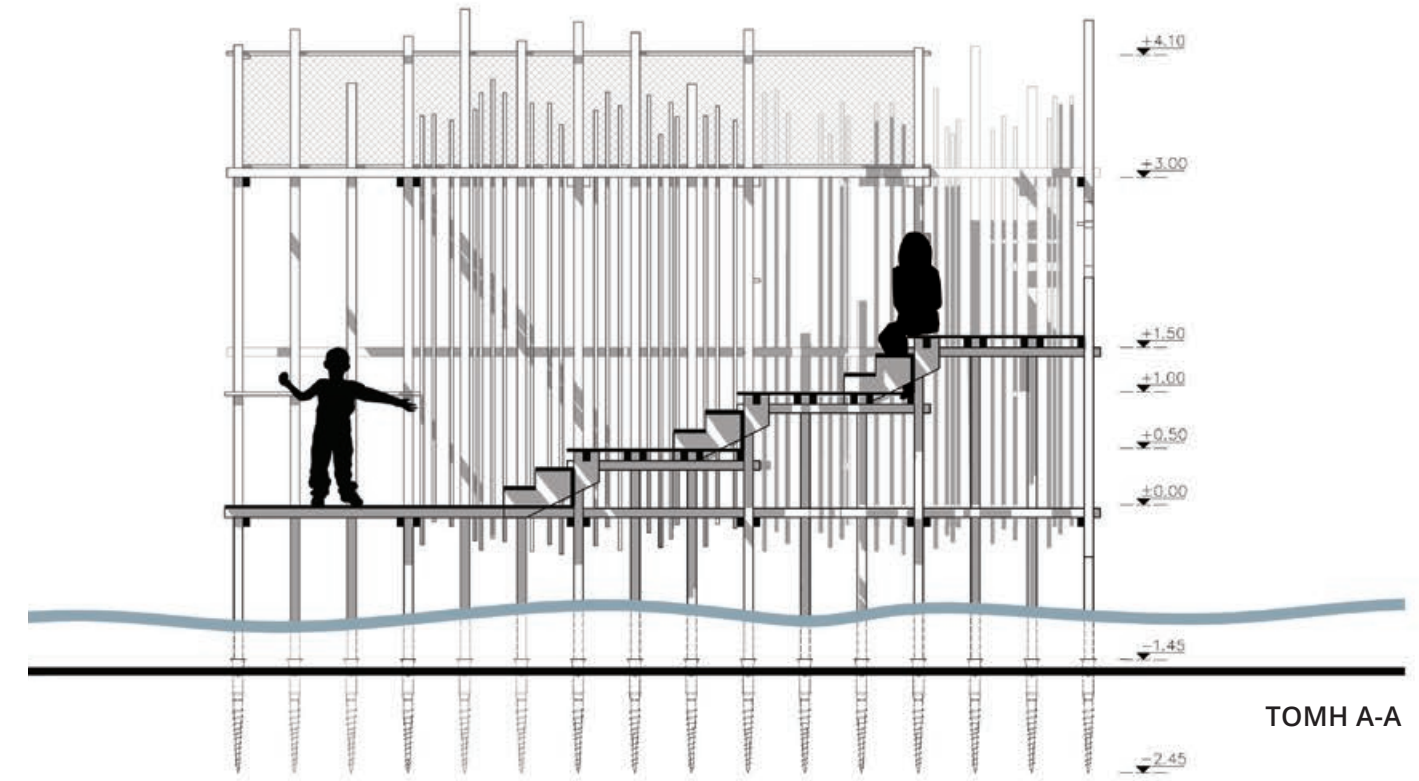

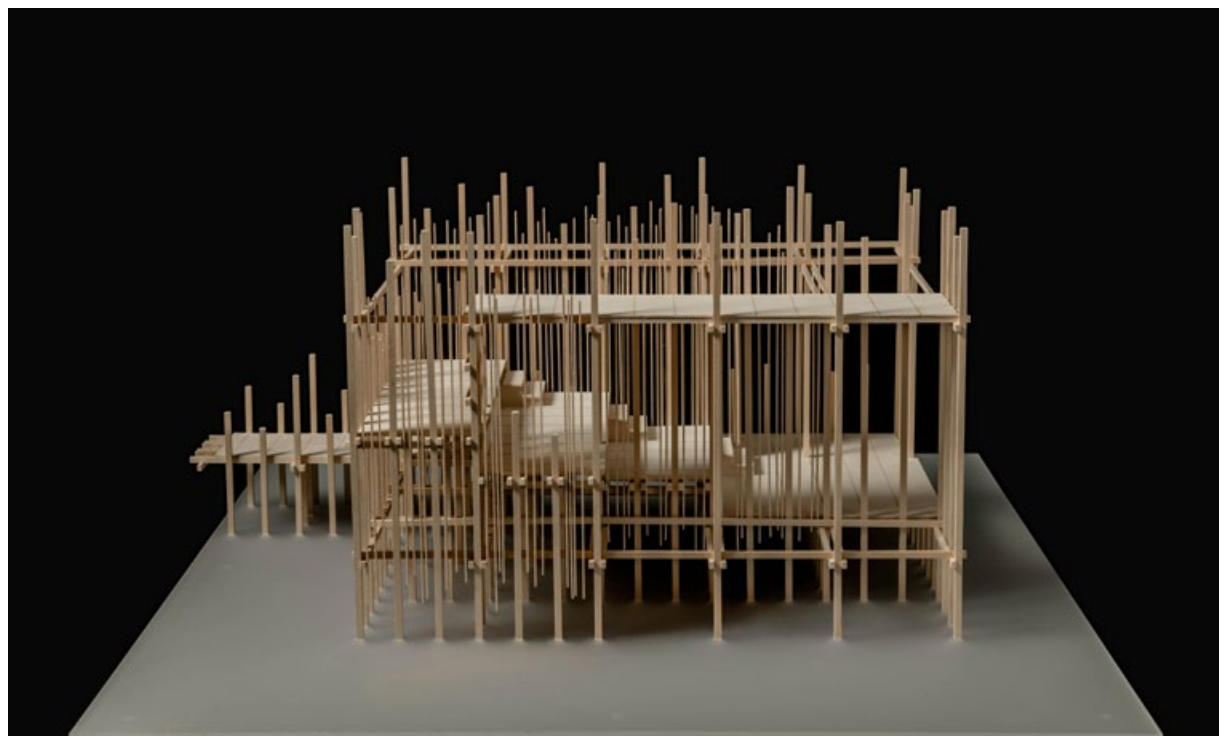
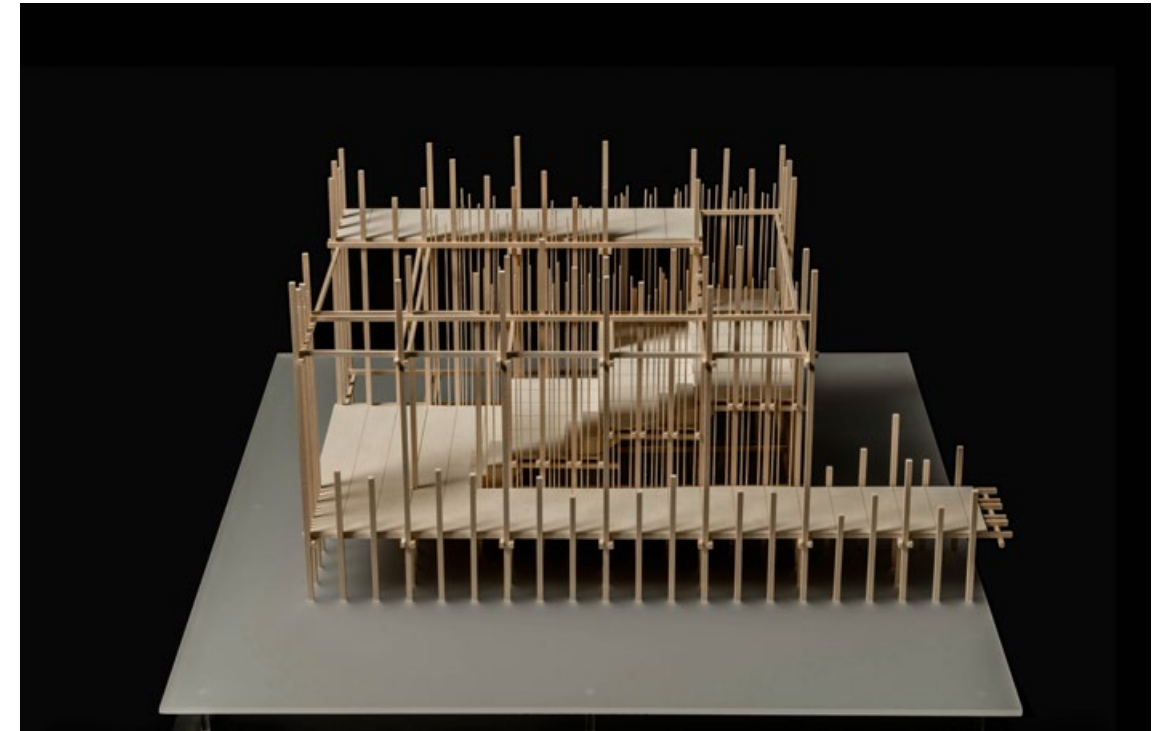
ΟΨΗ 3

ΟΨΗ 2

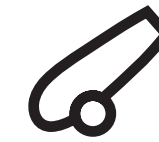

TOMH A-A

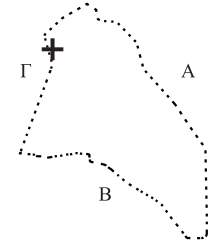
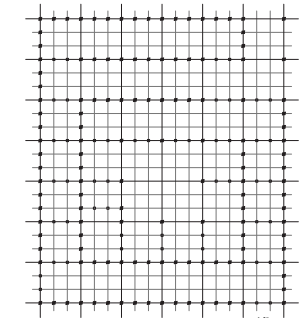
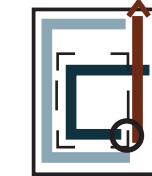
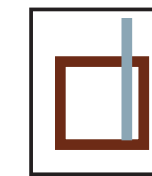

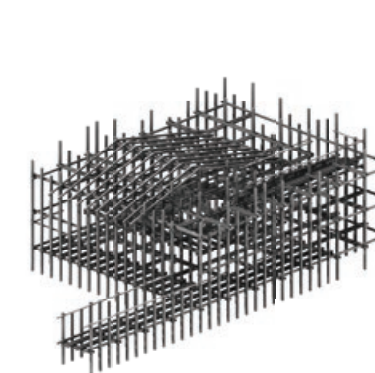
ΠΕΡΙΠΤΕΡΟ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

– πριν, κατά, μετά την έξοδο

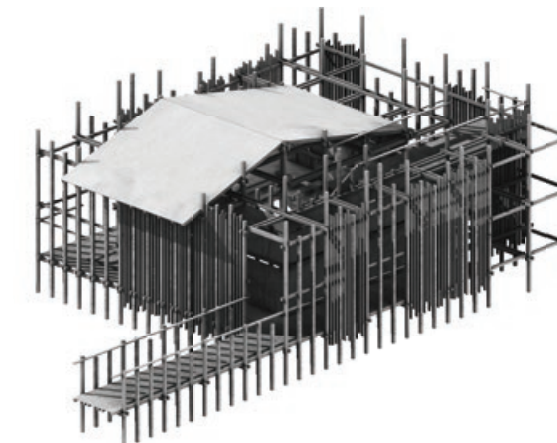

Το περίπτερο διαμορφώνεται ως μια ιστορική **διαδρομή** (ή αναδρομή) με διαδοχικά επίπεδα και **εναλλαγές σκεπασμένων και μη χώρων**. Σε αντίθεση με άλλα περίπτερα αποτελείται από ένα **κλειστό κύβο σε υποχώρηση** από το πλέγμα του φορέα. Στο κέντρο του περικλειστού χώρου έχει σχεδιαστεί κενό για να υπάρχει άμεση σχέση με το νερό.

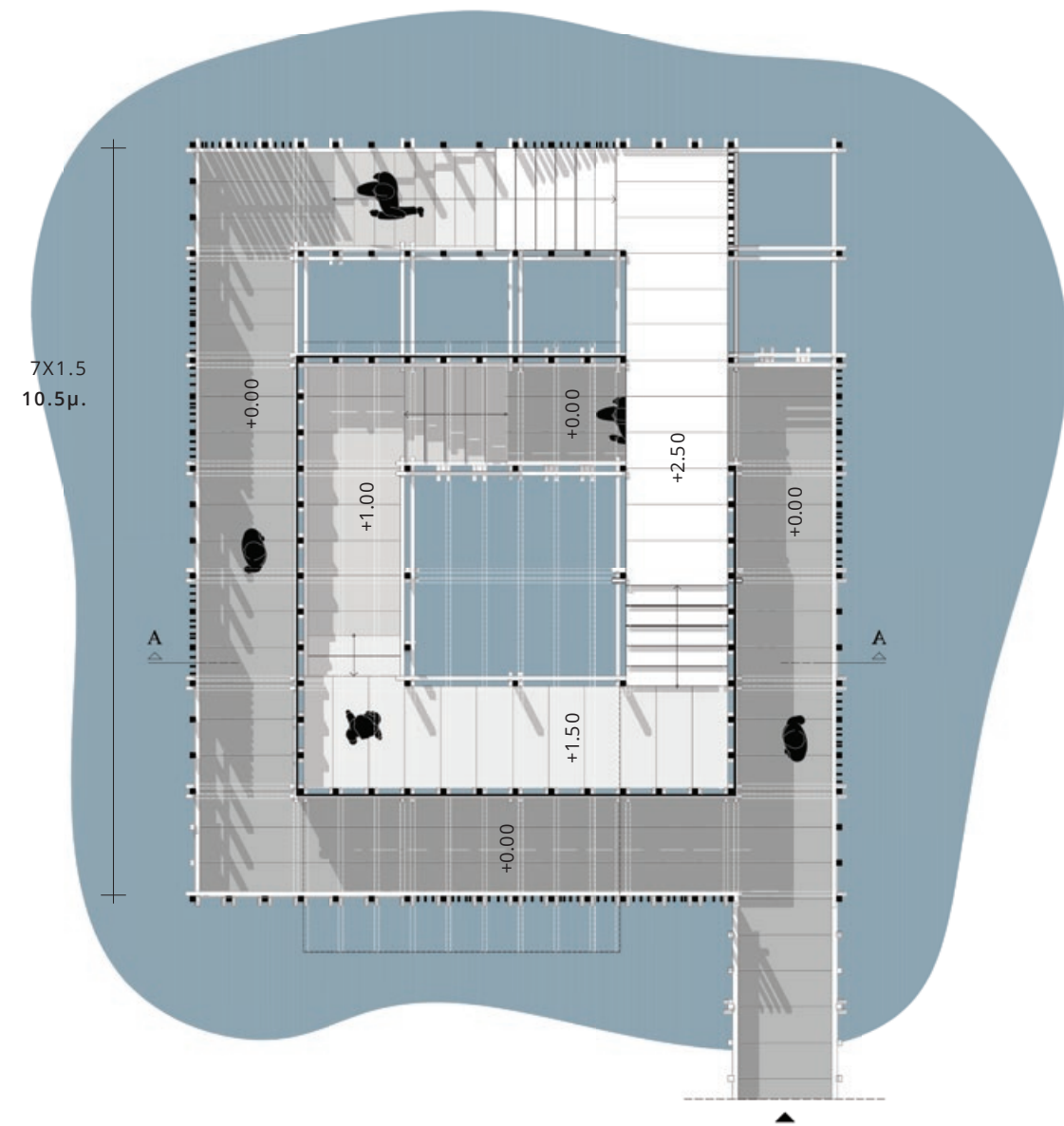
Οι χωρικές ποιότητες της διαδρομής **επιχειρούν μια αναλογία** με το ιστορικό υπόβαθρο. Ξεκινώντας από το Μεσολόγγι πριν την επανάσταση εισερχόμαστε στον περικλειστο σκεπασμένο χώρο που αναφέρεται στα γεγονότα του '21 – μια πιο σκοτεινή περίοδος σε έναν πιο σκοτεινό χώρο – και ανεβαίνουμε σταδιακά προς το ανώτερο ακάλυπτο επίπεδο που αποτελεί την **κορύφωση** της διαδρομής. Εκεί γίνεται μια κυριολεκτική «έξοδος» από το σκεπασμένο τμήμα, ως **αλληγορική αναφορά** στην ηρωική έξοδο των Μεσολογγιτών. Το επίπεδο αυτό αποτελεί μια **ανάσα**, δίνοντας μια αίσθηση ελευθερίας λόγω της ανεμπόδιστης θέασης του γύρω τοπίου και του προσανατολισμού του προς την απέραντη λιμνοθάλασσα. Η κατάβαση στο τελικό τμήμα αφορά τον αντίκτυπο και τα γεγονότα που ακολούθησαν (περίοδος μετά την έξοδο). Στην σκάλα κατάβασης έχει επίσης σχεδιαστεί κενό ώστε να δοθεί μια απόσταση και να αποκοπεί από τον κεντρικό πυρήνα. Αυτή η επιλογή έγινε σκόπιμα τόσο για τον τουρισμό, **πάλι, της «καρδιάς»** όσο και για την παροχή μιας ιδιαίτερης αίσθησης ανεξαρτησίας στον επισκέπτη, ο οποίος κατεβαίνοντας περιβάλλεται και από τις δύο πλευρές από νερό.

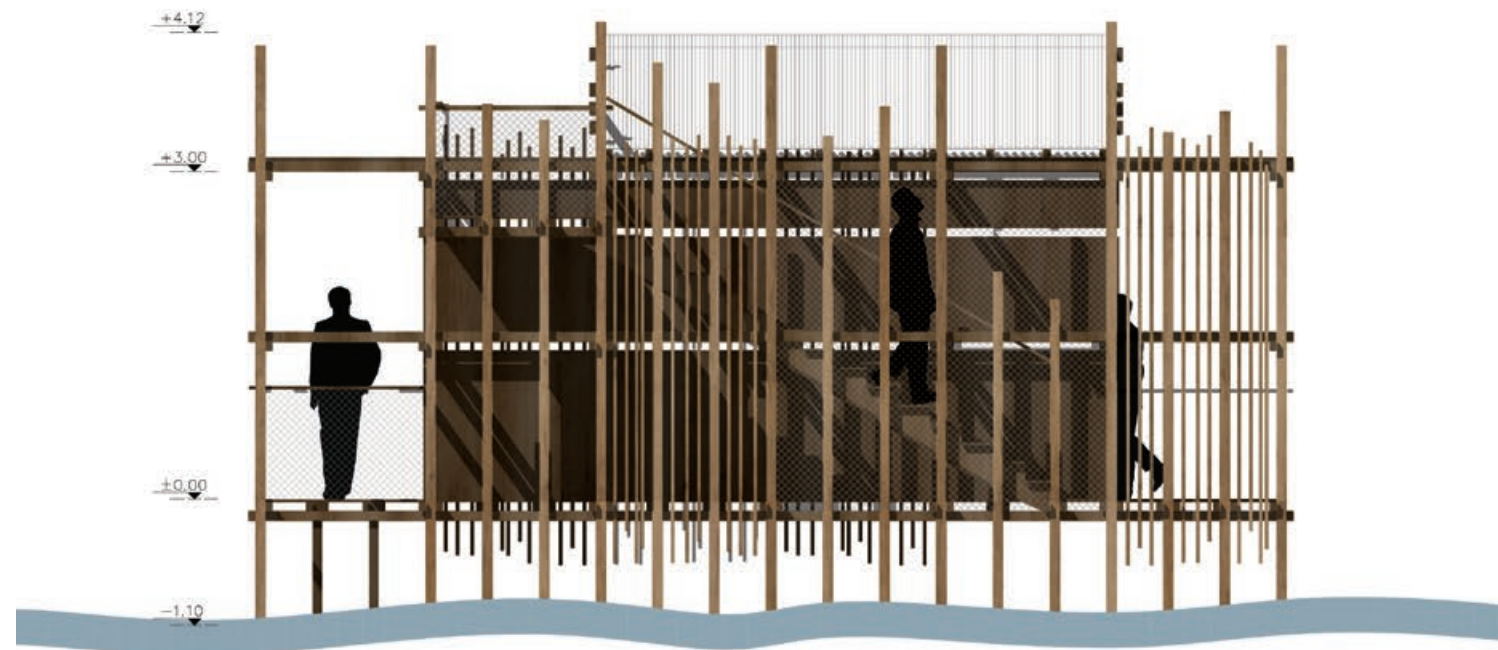
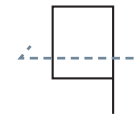
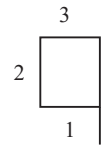

χωροκάναβος
κατασκευής

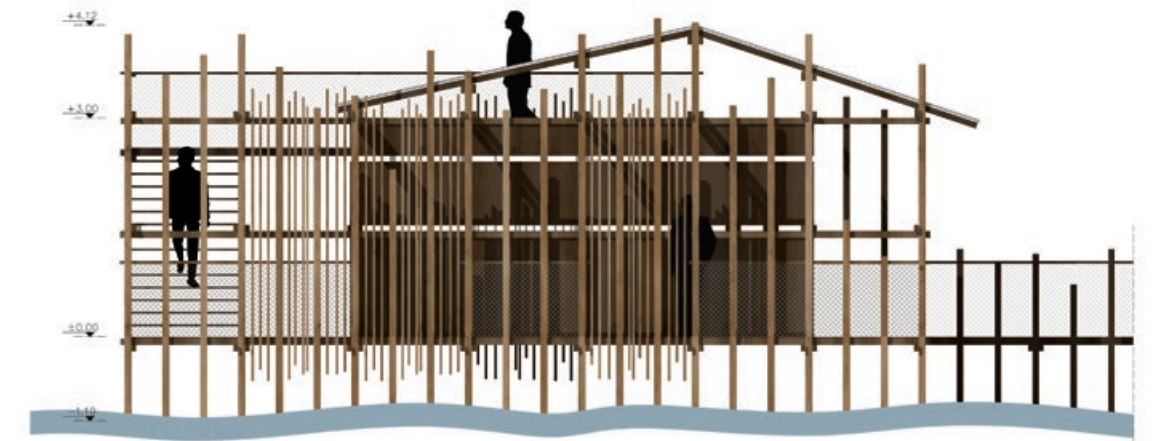

φερον
οργανισμός

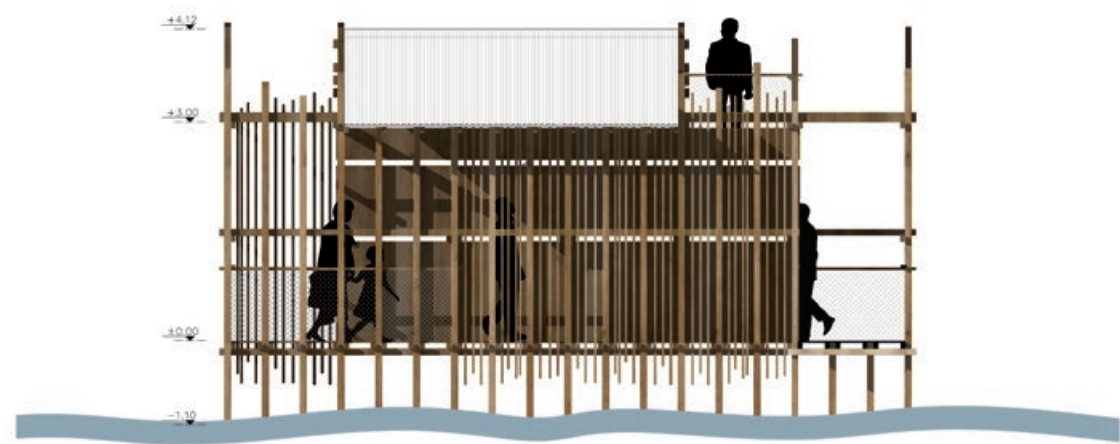

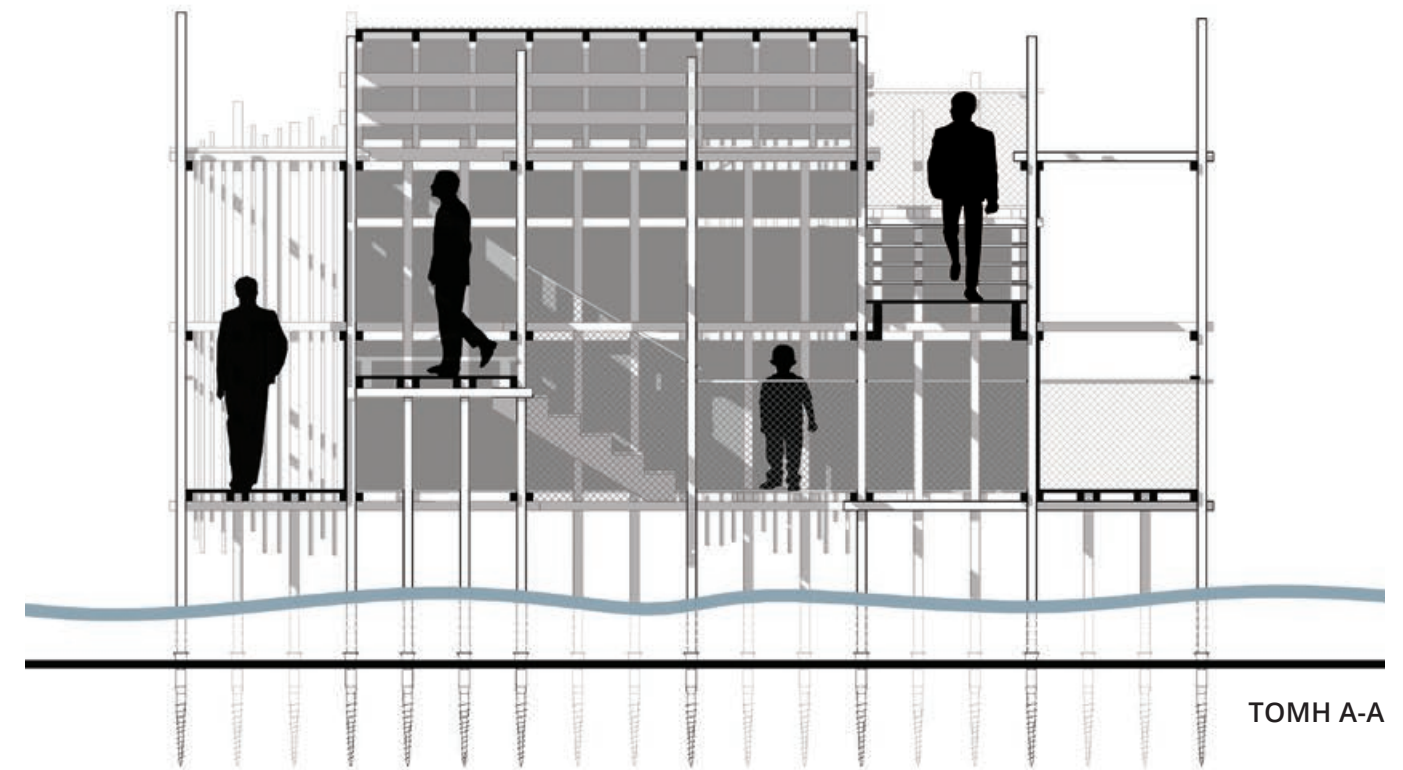
ΟΨΗ 1

ΟΨΗ 3

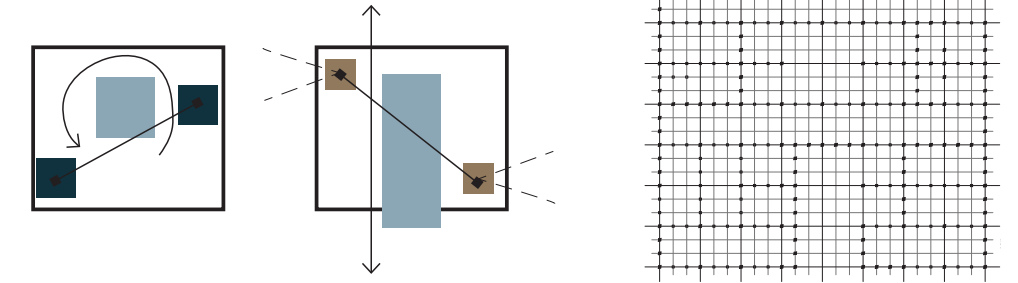
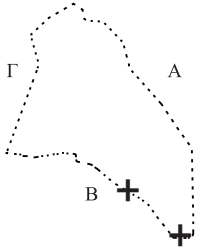
ΟΨΗ 2

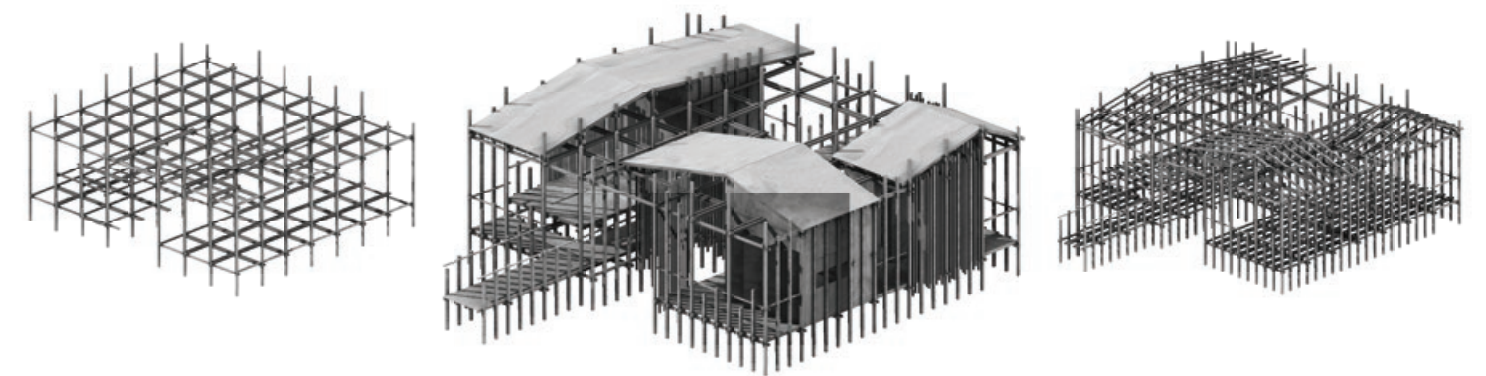
ΤΟΜΗ Α-Α

ΠΕΡΙΠΤΕΡΟ ΔΙΑΜΟΝΗΣ

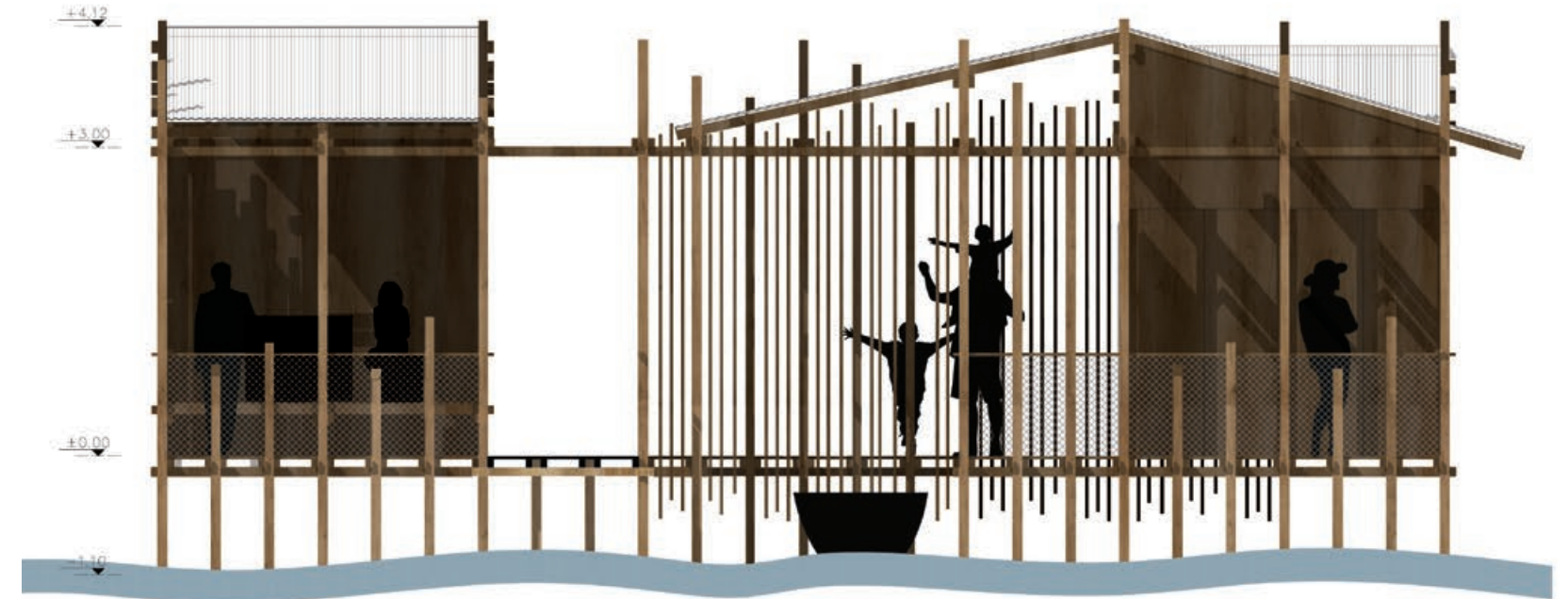
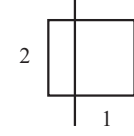
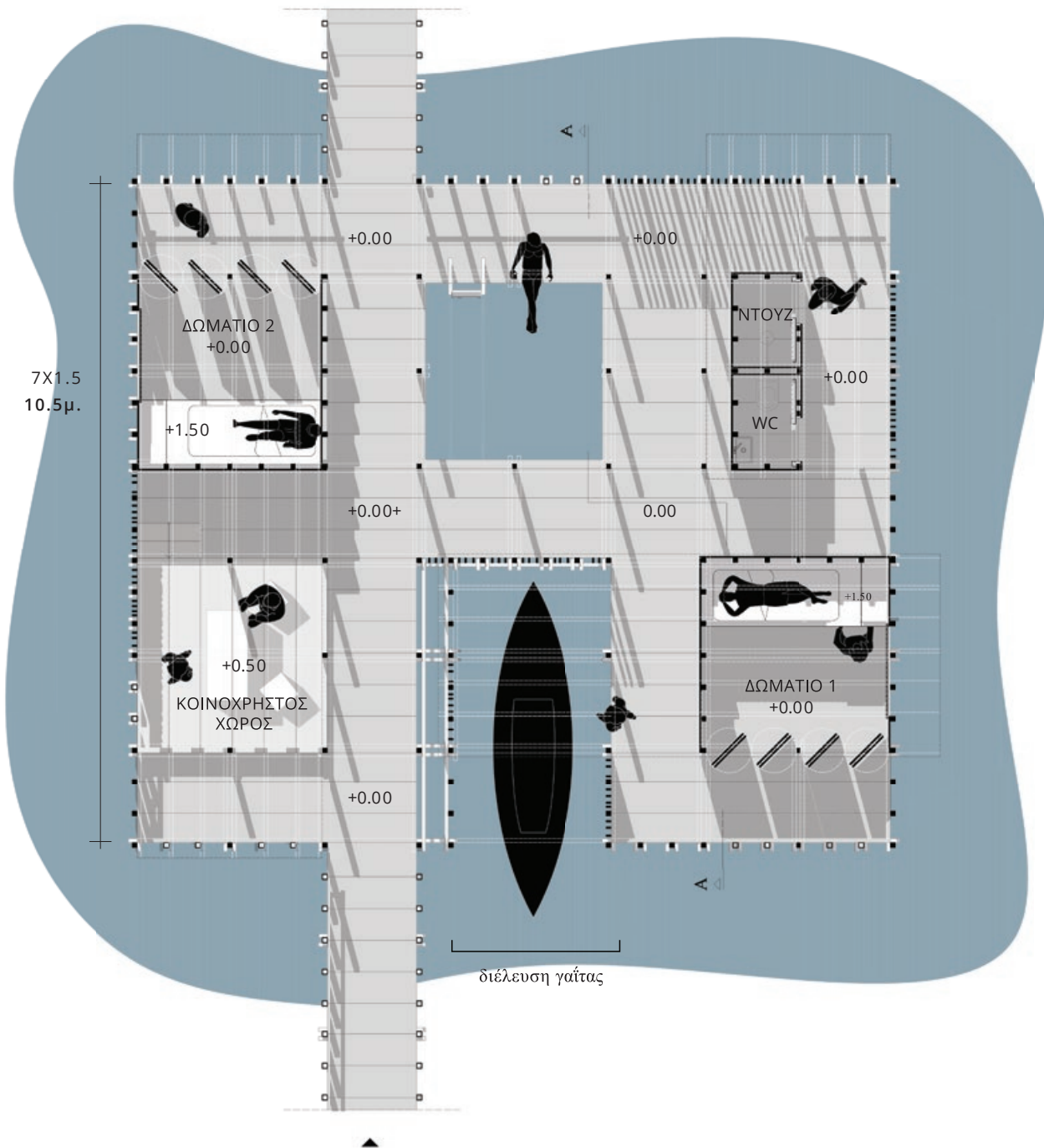

Το περίπτερο υποστηρίζει τη διανυκτέρευση εν είδη κάμπινγκ για λάτρεις της φύσης, φοιτητές, ακαδημαϊκούς και παρατηρητές. Η μονάδα περιέχει 2 δωμάτια για διανυκτέρευση με sleeping bag, βοηθητικές εγκαταστάσεις και κοινόχρηστους χώρους. Στην είσοδο υπάρχει κενό για την διέλευση γαϊτάνων – ακόμη μια αναφορά στις παραδοσιακές κατασκευές. Στο κέντρο της κατασκευής δημιουργείται ένας εσωτερικός πυρήνας νερού, δίνοντας μια «ανάσα» και επαφή με το υδάτινο στοιχείο.

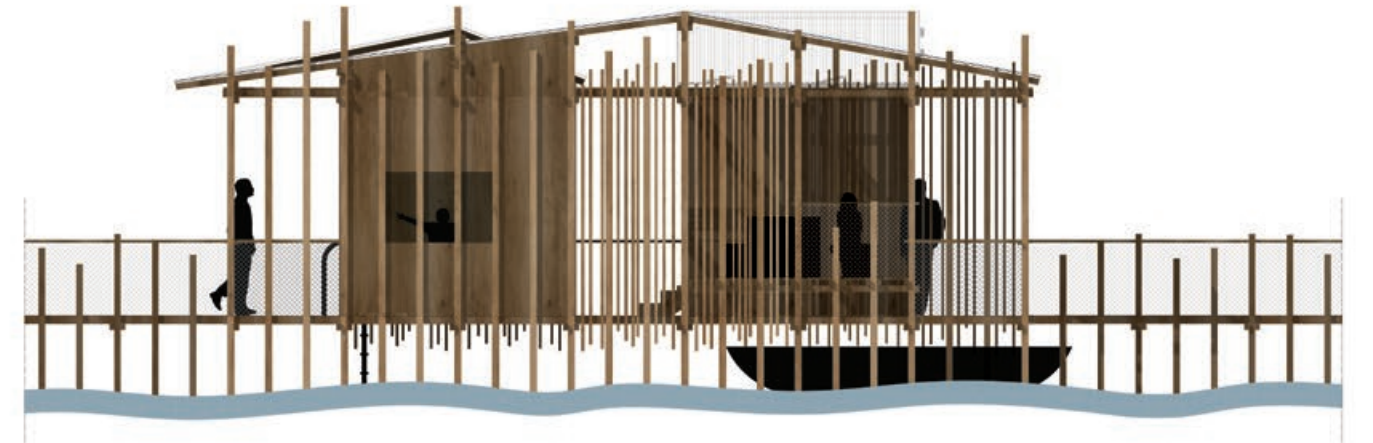

χωροκάναβος κατασκευής

φέρων οργανισμός

ΟΨΗ 1

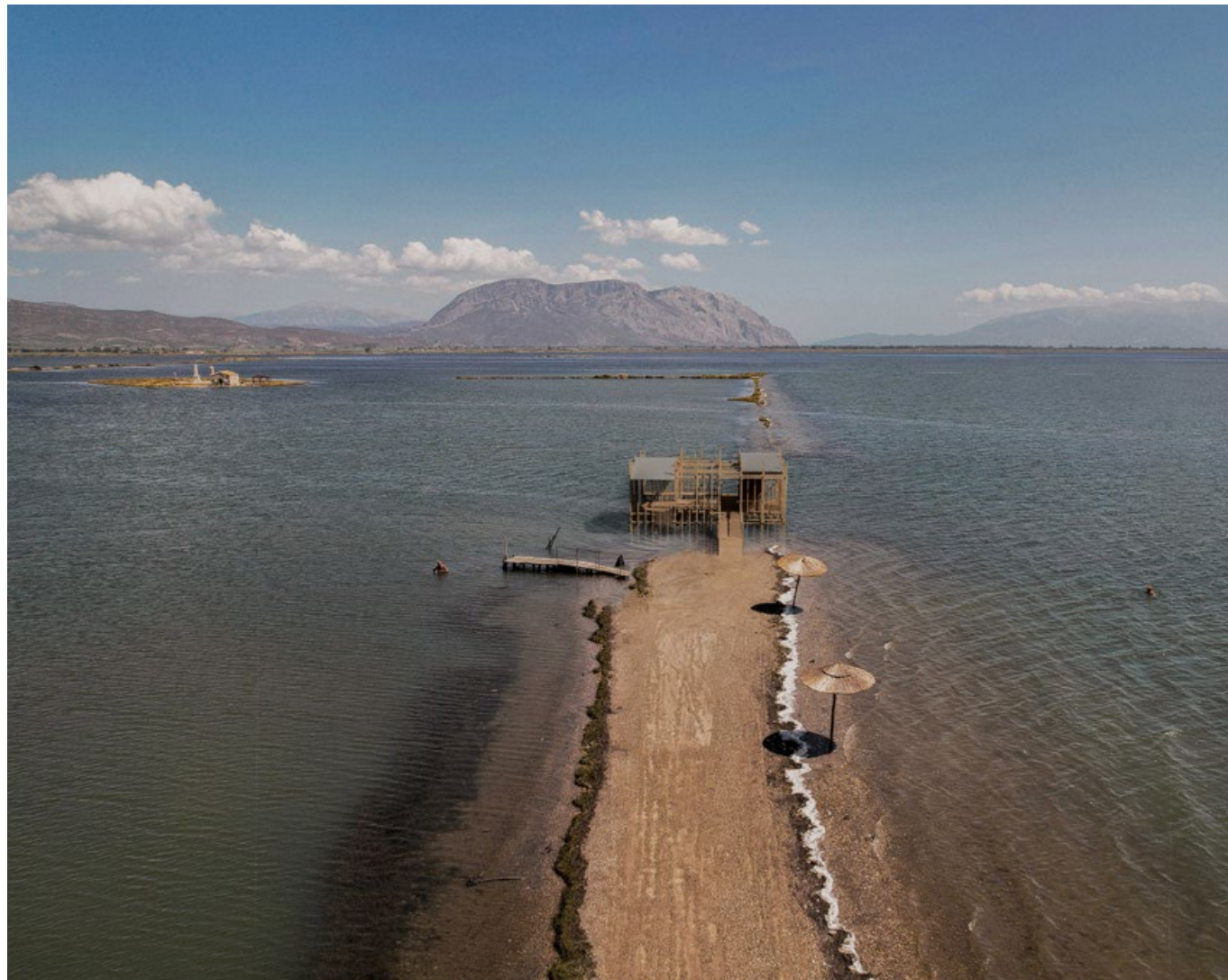
ΟΨΗ 2

ΤΟΜΗ Α-Α

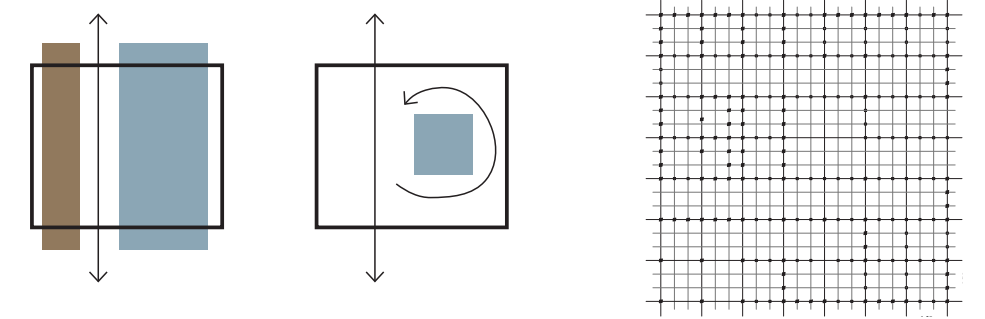
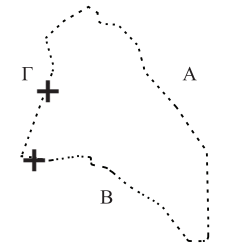

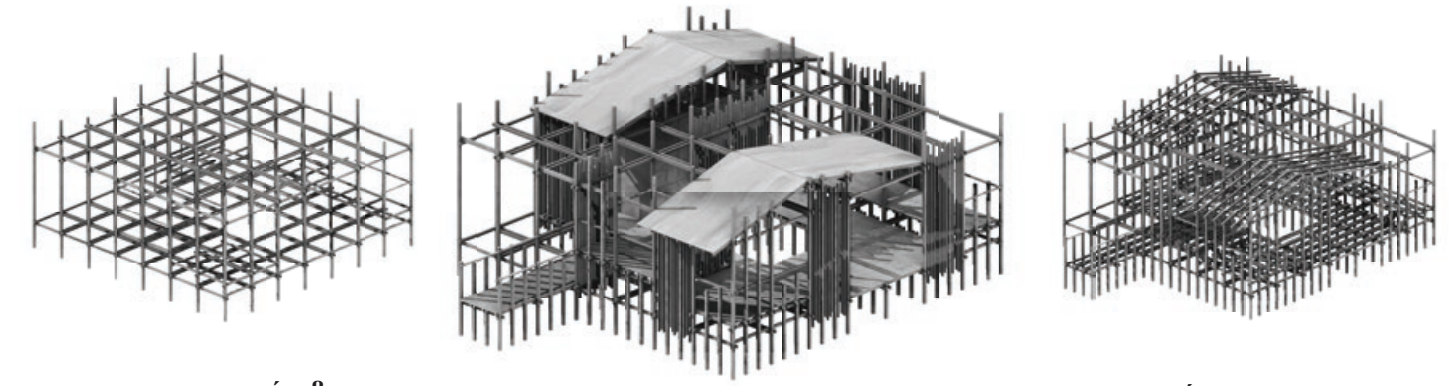
ΛΟΥΤΡΙΚΕΣ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ

-υποστηρικτικές λειτουργίες παραλίας + λασπόλουτρων

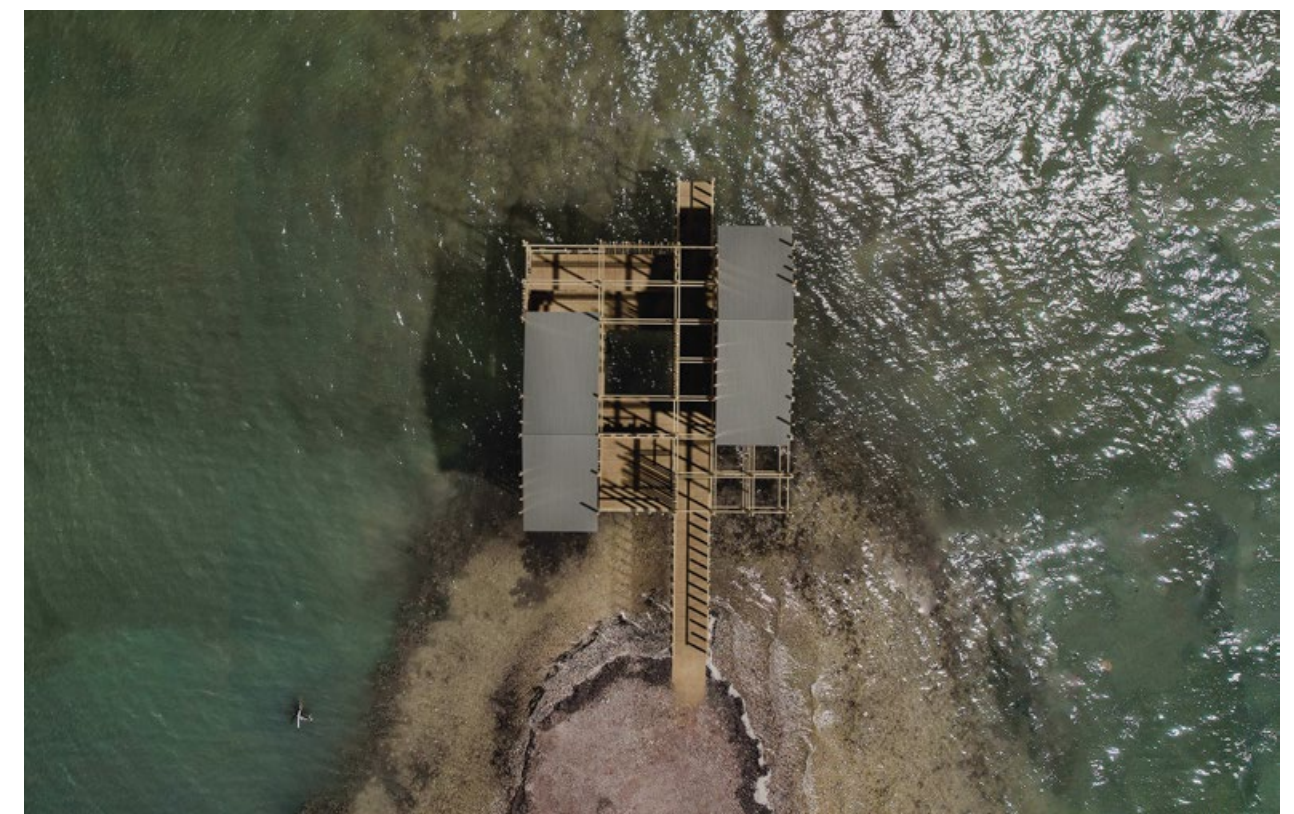
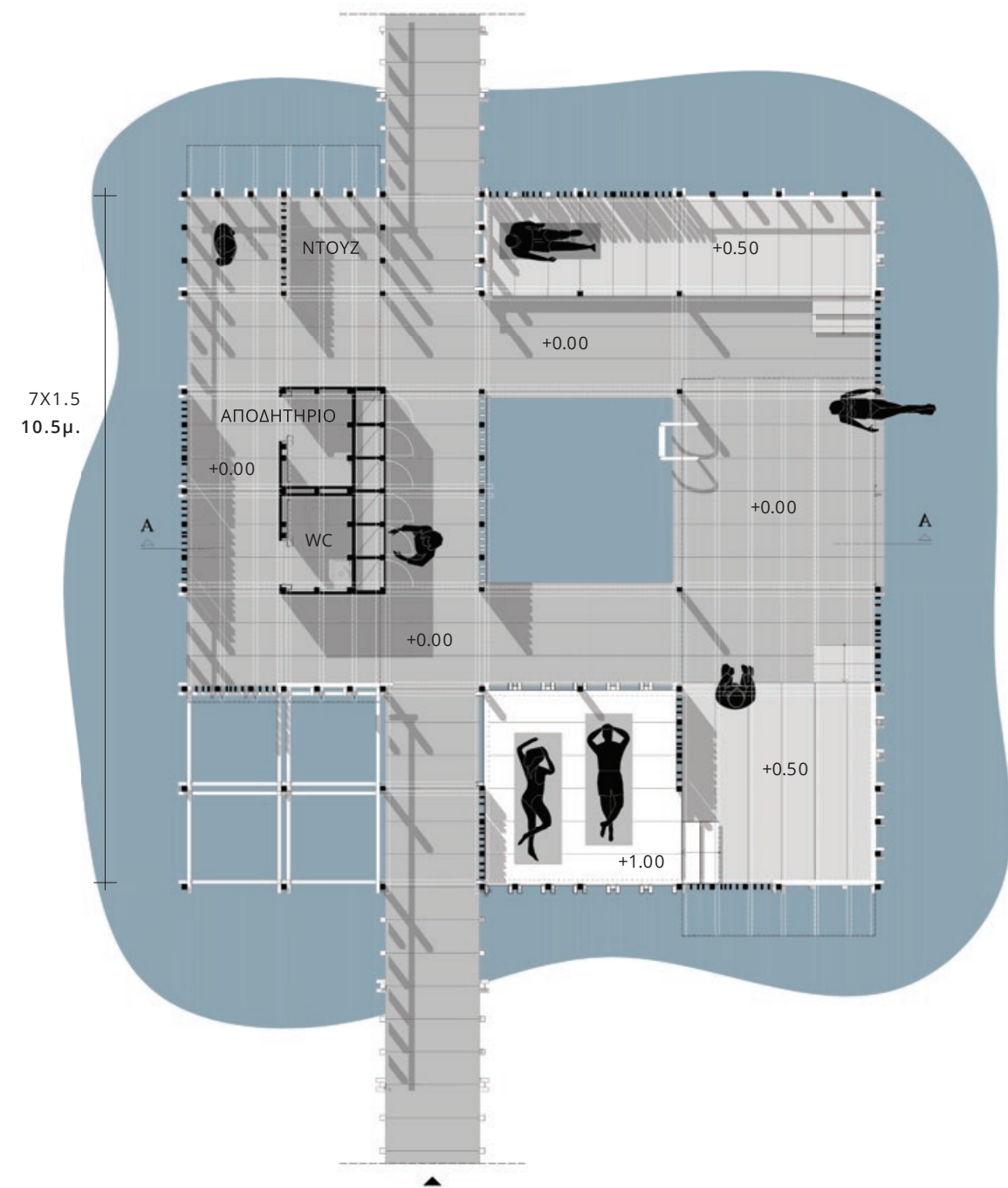
Το περίπτερο αποτελεί ελαφριά υποδομή για την εξυπηρέτηση των λουόμενων, όπως αναγράφεται στην σχετική νομοθεσία. Περιλαμβάνει βασικές βοηθητικές εγκαταστάσεις για την εξυπηρέτηση της παραλίας της Τουρλίδας και της περιοχής λασποθεραπείας με ιαματικό πηλό.

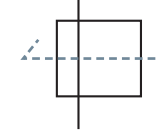
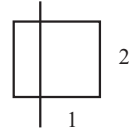
Σχηματικά, η κάτοψη χωρίζεται κυριολεκτικά και λειτουργικά από τον άξονα εισόδου σε **δύο τμήματα**. Στην αριστερή πλευρά αναπτύσσονται όλες οι λειτουργίες εξυπηρέτησης των λουόμενων, όπως τουαλέτα, αποδυτήριο, ντουζ και lockers. Ενώ η δεξιά πλευρά διαθέτει επίπεδα, σε διαφορετικά ύψη, ως επιφάνειες ανάπαυσης και ηλιοθεραπείας, από τα οποία κάποια στεγάζονται με δικλινή στέγη και κάποια όχι. Στο κέντρο δημιουργείται ένας εσωτερικός πυρήνας νερού για τους λουόμενους, κάνοντας το υγρό φυσικό στοιχείο κομμάτι του περιπτέρου.

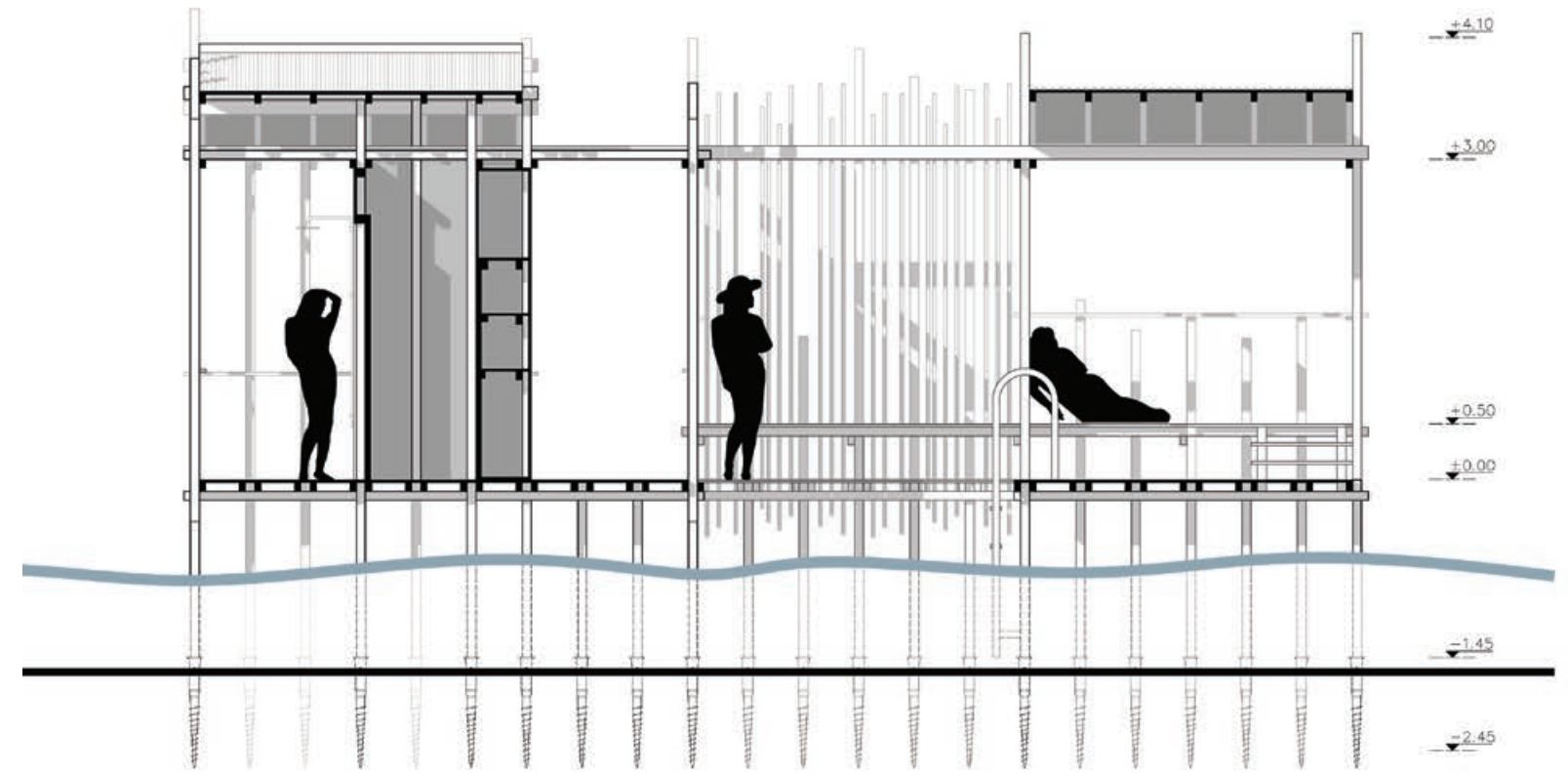
χωροκάναβος κατασκευής

φέρων οργανισμός

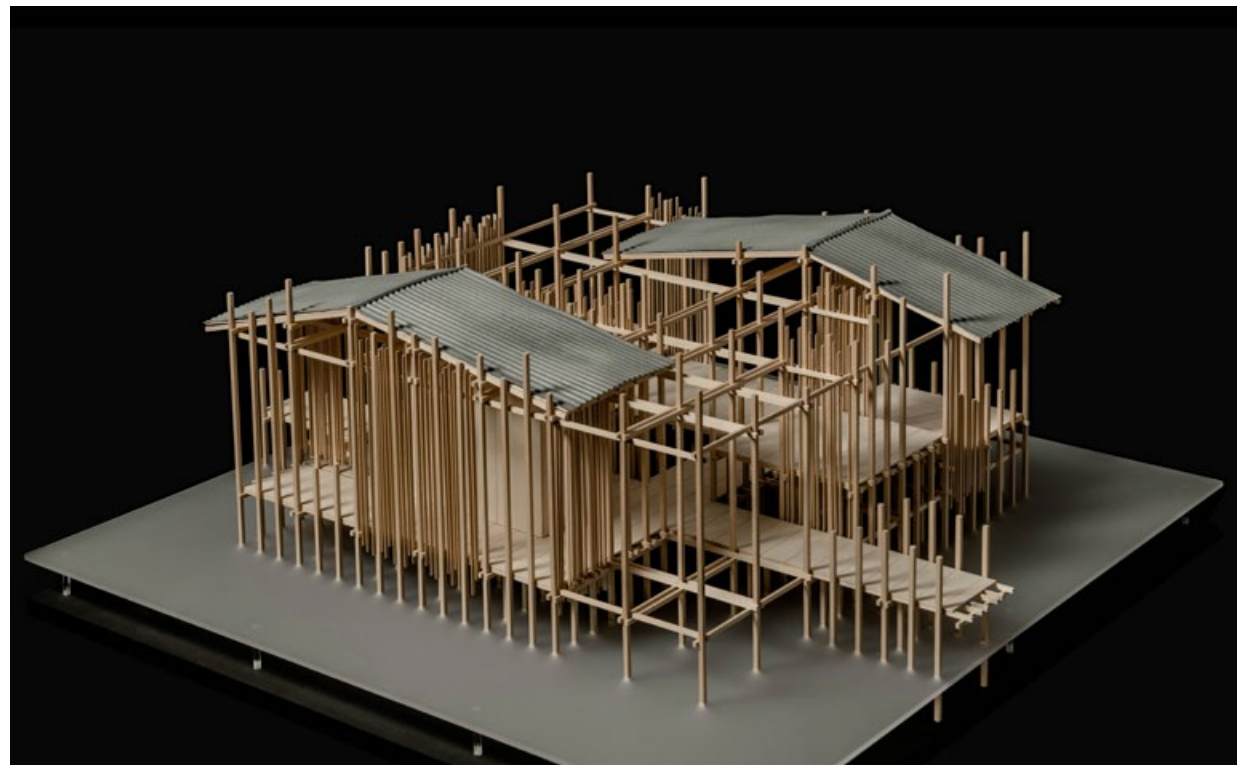
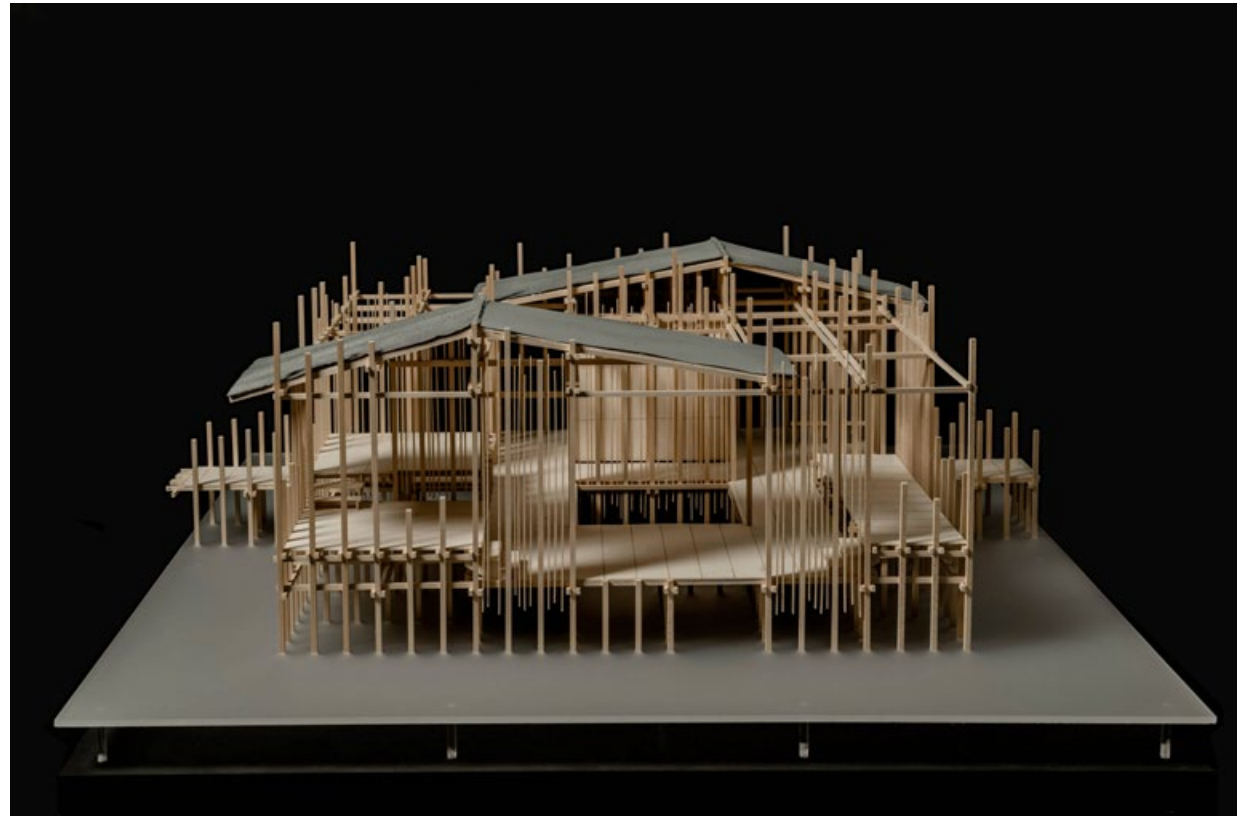
ΟΨΗ 1

ΤΟΜΗ Α-Α

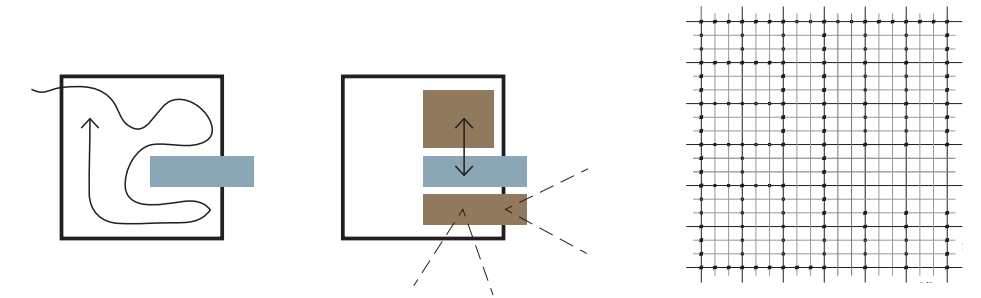
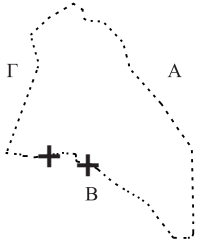
ΟΨΗ 2

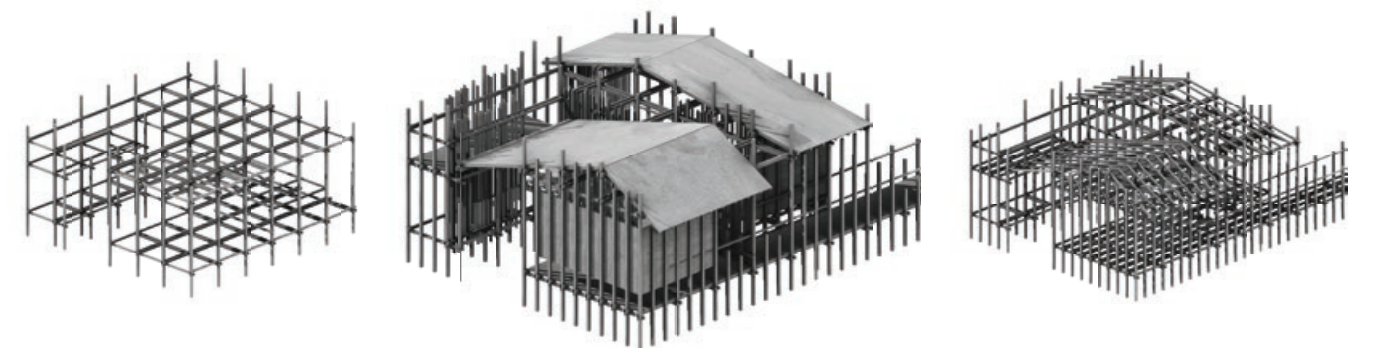
ΠΕΡΙΠΤΕΡΟ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΗΣ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ

- ψάρεμα + αυγοτάραχο

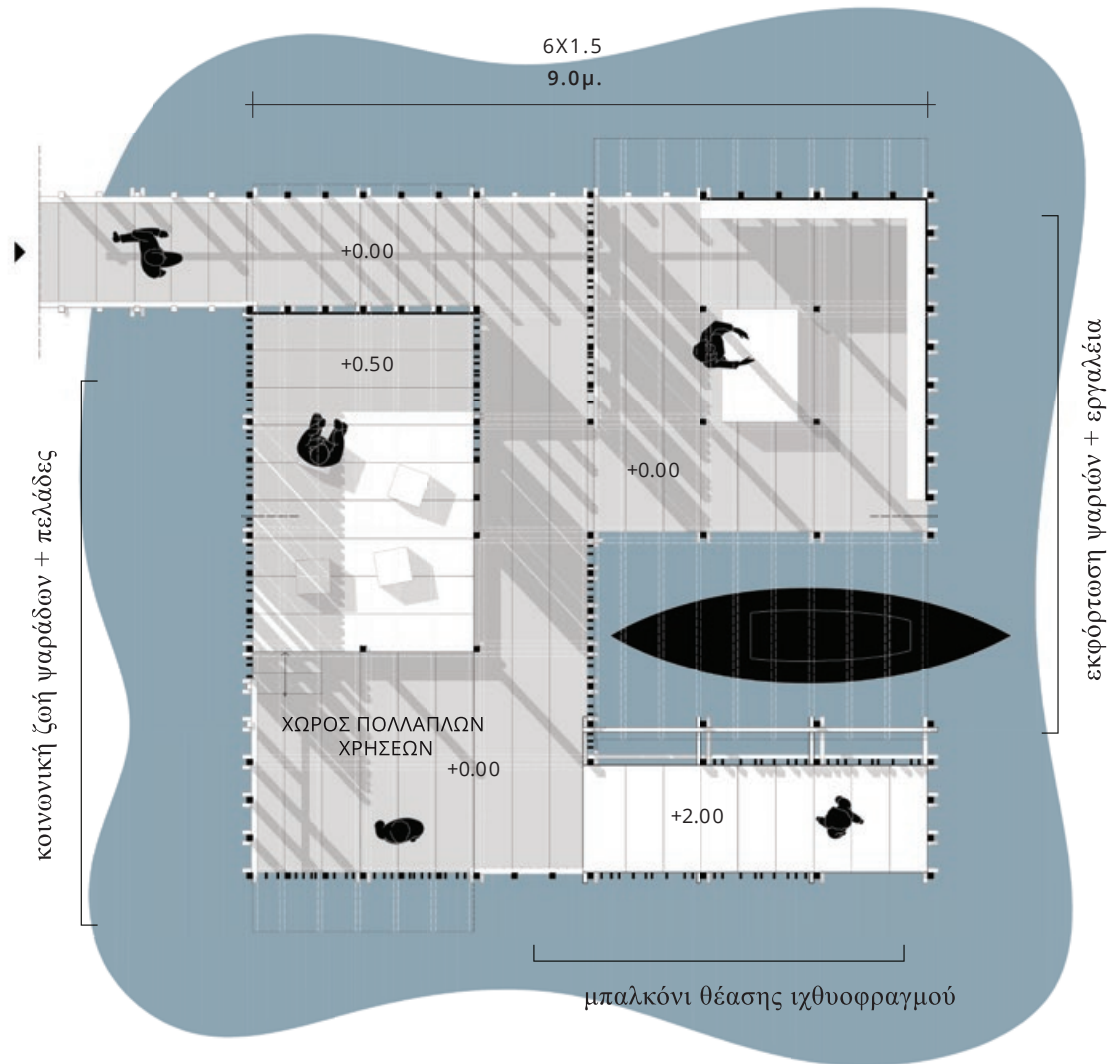
Δίπλα στους δύο ενεργούς ιχθυοφραγμούς, που αποτελούν μέρος του τοπικού συνεταιρισμού ψαράδων και παραγωγής αυγοτάραχου, τοποθετείται η έκτη τυπολογία του περιπτερού παραγωγικής ταυτότητας. Το περίπτερο εξυπηρετεί την ενημέρωση σχετικά με τις ιδιαίτερες **παραδοσιακές αλιευτικές τεχνικές και εργαλεία**, την ζωή και την **κοινωνία των ψαράδων** στην πρώτη θέση (γεινίαση με ιχθυοφραγμό) αλλά και την **παραγωγή αλιευτικών προϊόντων και αυγοτάραχου** στην δεύτερη θέση (γεινίαση με περιοχή παραγωγής αυγοτάραχου). Λειτουργώντας έτσι, ως συνέχεια της παραγωγικής δραστηριότητας και ως πόρος προσέλκυσης, ντόπιων και μη, στην περιοχή.

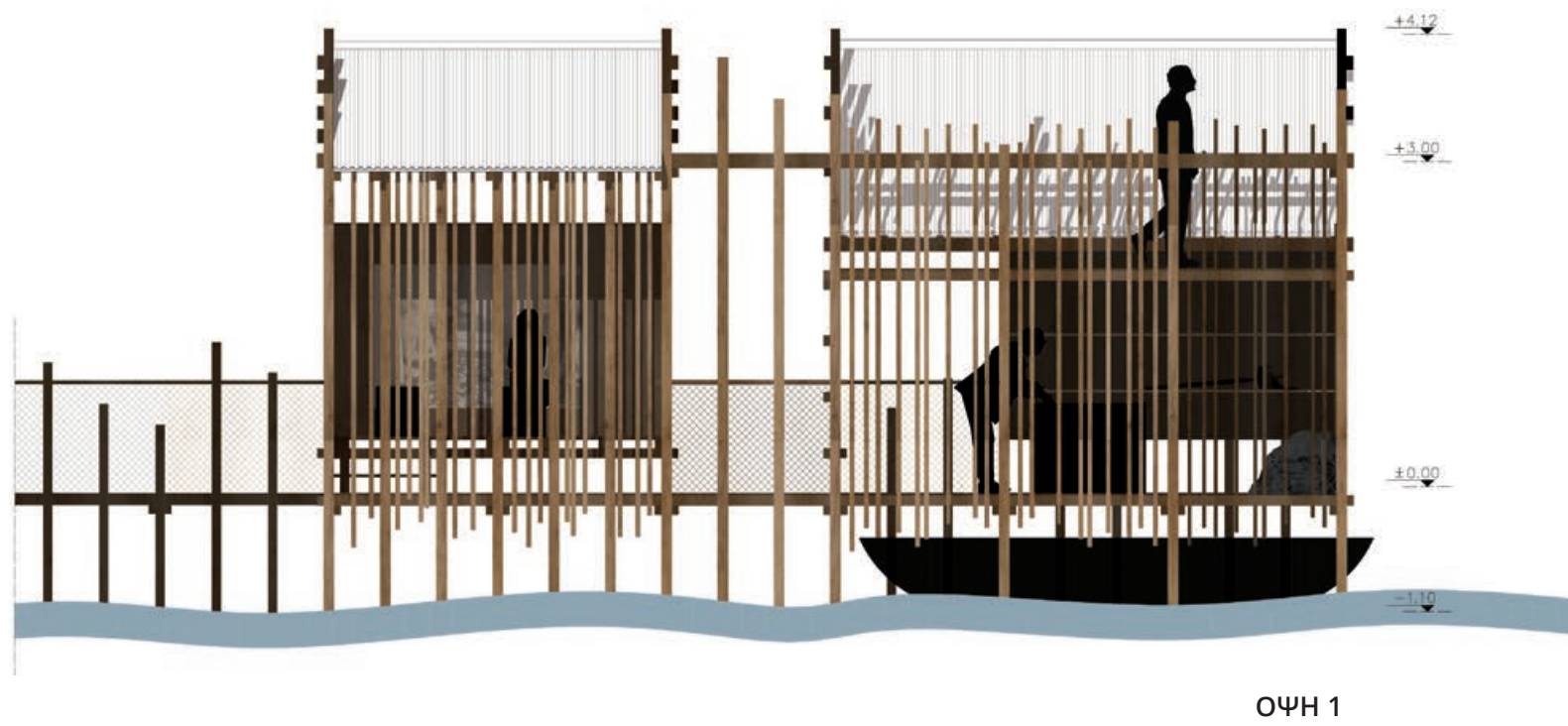
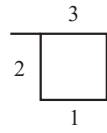
Η τυπολογία έχει ελεύθερη κάτοψη υποκινώντας ροϊκή διαδρομή, κατά την οποία ο επισκέπτης μπορεί να διαβάσει αναρτημένες πινακίδες ενημέρωσης, και να παρατηρήσει την έκθεση με τις μεθόδους κατασκευής του αυγοτάραχου ή τα ιδιαίτερα εργαλεία και τεχνικές που χρησιμοποιούνται στην αλιευτική δραστηριότητα. Το περίπτερο διαθέτει επίσης **κενό για την διέλευση γαίτας**, ως αντίστιξη της παραδοσιακής πελάδας. Υπερυψωμένος υπάρχει ένας χώρος πολλαπλών χρήσεων όπου θα μπορούσαν να γίνονται σχετικές προβολές αλλά και ένα «μπαλκόνι» παρατήρησης, που κοιτάει προς τις τάφρους ιχθυοπανίδας.

χωροκάναβος κατασκευής

φέρων οργανισμός

ΟΨΗ 1

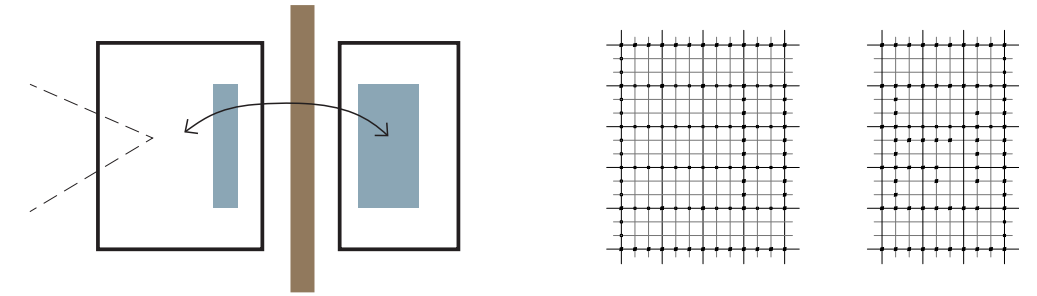
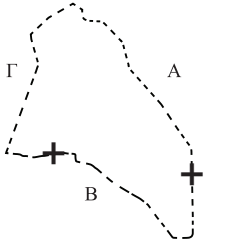
ΟΨΗ 2

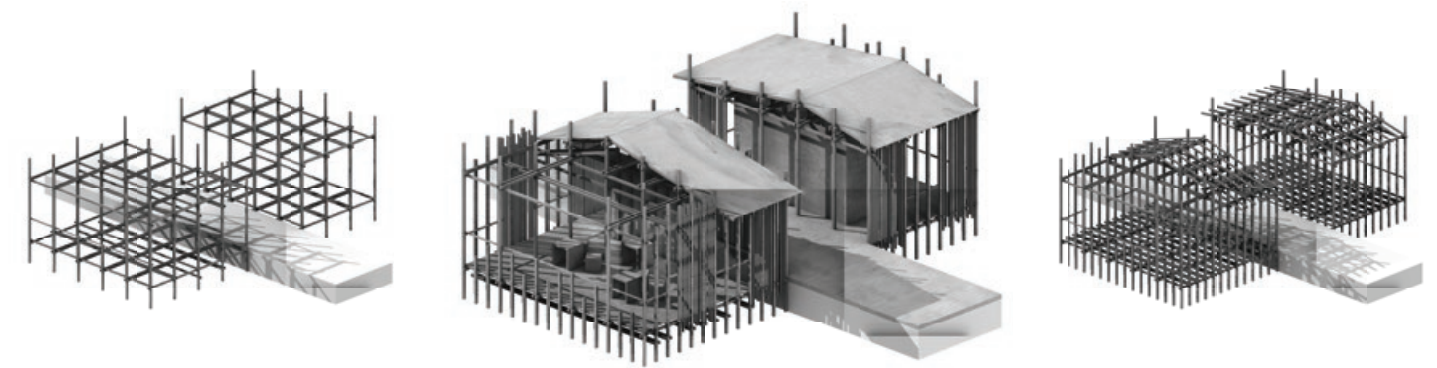
ΟΨΗ 3

ΣΤΑΘΜΟΣ ΕΞΥΠΗΡΕΤΗΣΗΣ

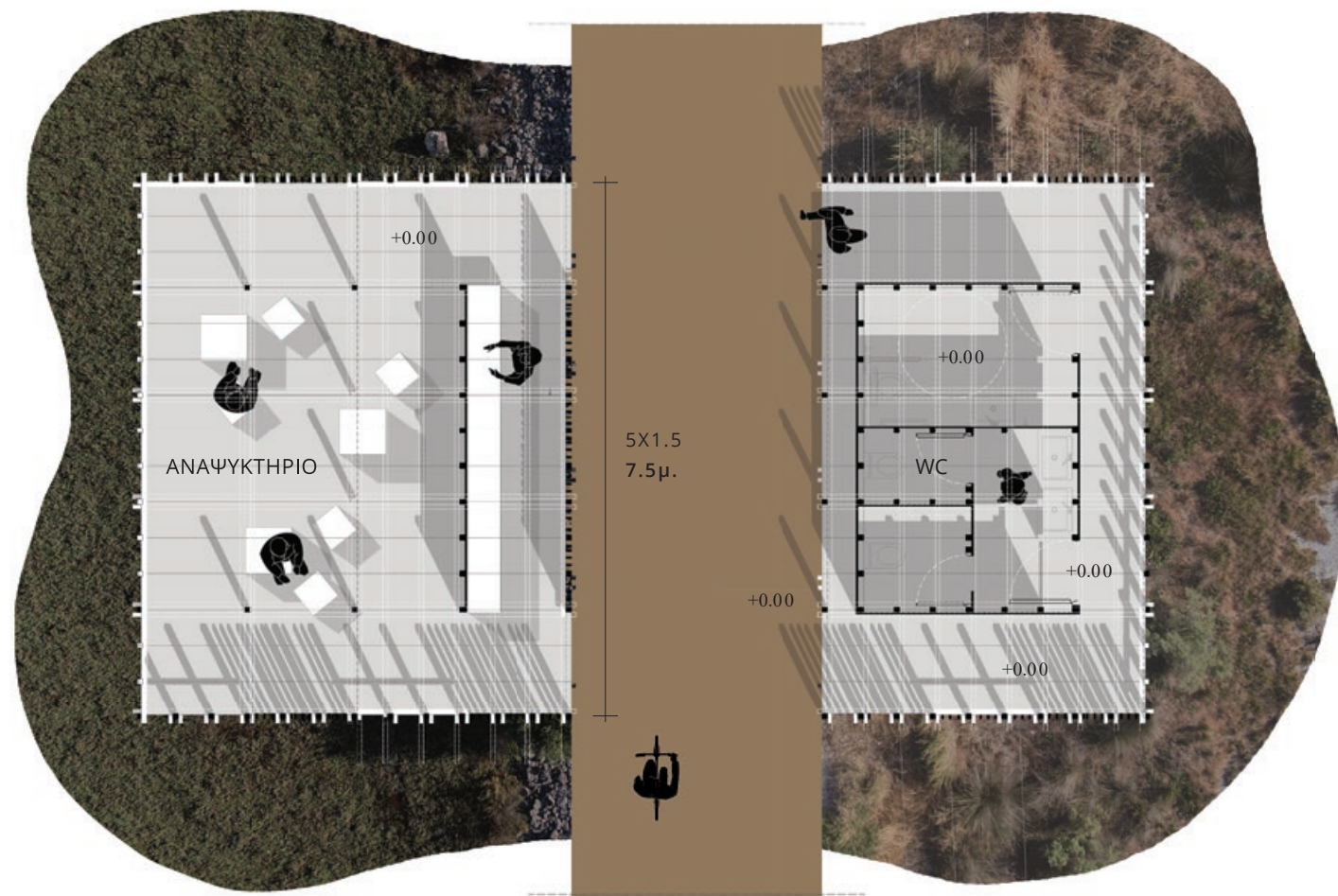
Ο σταθμός περιλαμβάνει στάση με αυτόματο αναψυκτήριο και wc για την εξυπηρέτηση της εκτενούς διαδρομής. Κατά μήκος της διαδρομής τοποθετούνται δύο μονάδες **εκατέρωθεν του δρόμου**. Στο αριστερό τμήμα της κατασκευής αναπτύσσεται αναψυκτήριο, με παροχή στεγασμένου αυτόματου πωλητή και εκτόνωση αυτού σε ένα υπαίθριο χώρο με τραπέζοκαθίσματα για απόλαυση της θέας και ξεκούραση. Στο δεξί τμήμα τοποθετούνται οι τουαλέτες.

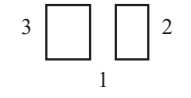

χωροκάναβος κατασκευής

φέρων οργανισμός

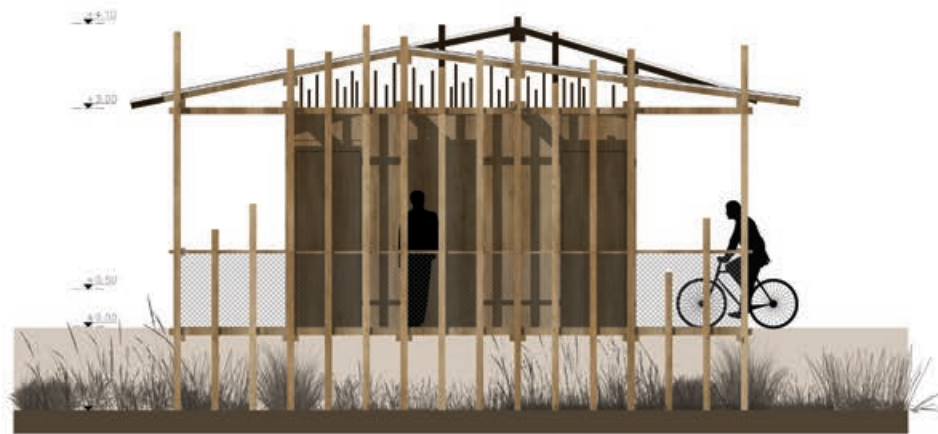

ΟΨΗ 1

ΟΨΗ 3

ΟΨΗ 2

[ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΣΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΔΟΜΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ]

– συναρμολόγηση - αποσυναρμολόγηση / επανατοποθέτηση - επανάχρηση

Όλες οι τυπολογίες που αναλύθηκαν, αποτελούνται από έναν φορέα, που συνδυάζει τις αναφορές στην πελάδα, με την ευελιξία και **αναστρεψιμότητα** του συστήματος αλλά και την ένταξη στο τοπίο.

Το ξύλο – ως **βιώσιμο και φυσικό υλικό** – και κατ' επέκταση τα δομικά συστήματα από ξύλο, έχουν πολλά πλεονεκτήματα ως προς το περιβαλλοντικό τους αποτύπωμα (υλικό με αρνητικές εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα, ελάχιστη αποθηκευμένη ενέργεια, εύκολα ανακυκλώσιμο, αναστρέψιμο κλπ.). Στο όνομα μιας ήπιας και αναστρέψιμης επέμβασης, το ξύλο μας παρέχει και άλλο ένα πολύ σημαντικό πλεονέκτημα. Οι ξύλινες κατασκευές, όταν είναι κατάλληλα σχεδιασμένες, μπορούν να αποσυναρμολογούνται και να επανασυναρμολογούνται σε άλλη θέση, ή τμήματά αυτών μπορούν να ανακυκλωθούν και να χρησιμοποιηθούν σε άλλες κατασκευές.

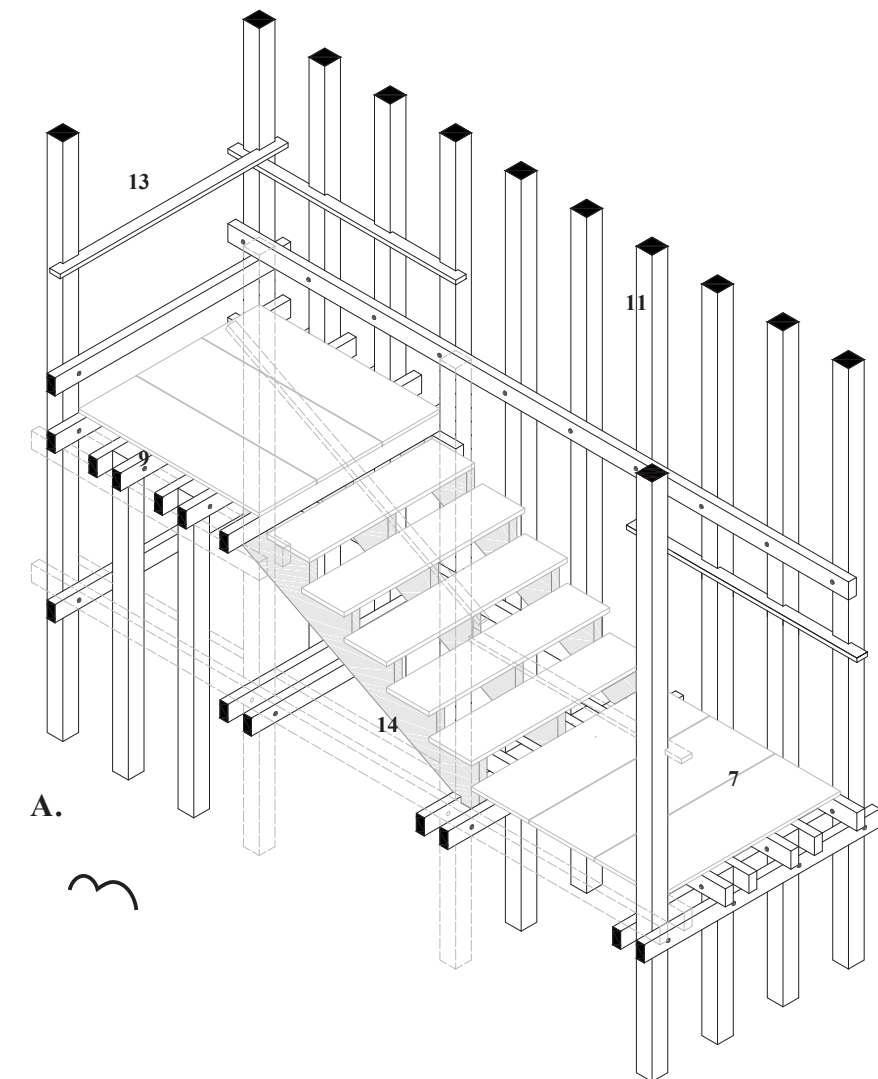
Στην επιλογή του συγκεκριμένου φορέα υπήρξε μέριμνα για την **οικονομία της κατασκευής** – ελάχιστες δυνατές διαφορετικές διατομές, – την **ευκολία στησίματος** και την δυνατότητα μεταβολής βάσης των αρχών ADISA – **Assembly for Disassembly**. Όλα τα ξύλινα στοιχεία είναι από **φυσική ξυλεία** καστανιάς ή κυπαρισσιού, όπως και το ξύλο που χρησιμοποιείται στις πελάδες. Στην κατακόρυφη διάσταση, η πυκνή διάταξη των υποστυλωμάτων επιτρέπει την χρήση μικρών διατομών, οι οποίες μπορούν εύκολα να βρεθούν στην αγορά, διευκολύνοντας την κατασκευή. Απλά μεταλλικά μπουλόνια συνδέουν τα υποστυλώματα με τα οριζόντια δοκάρια, δημιουργώντας ισχυρό κόμβο εύκολο στην συναρμολόγηση και την αποσυναρμολόγηση.

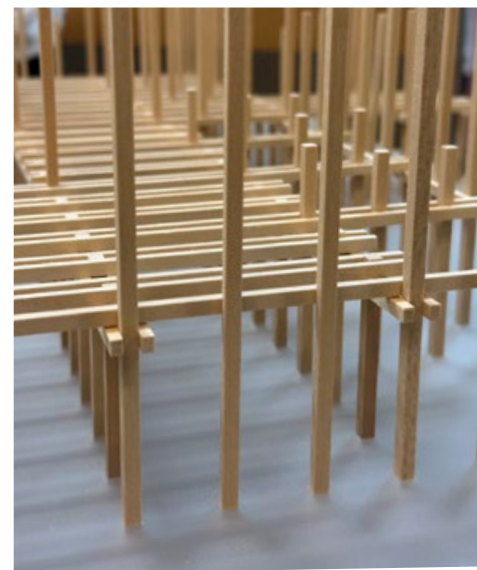
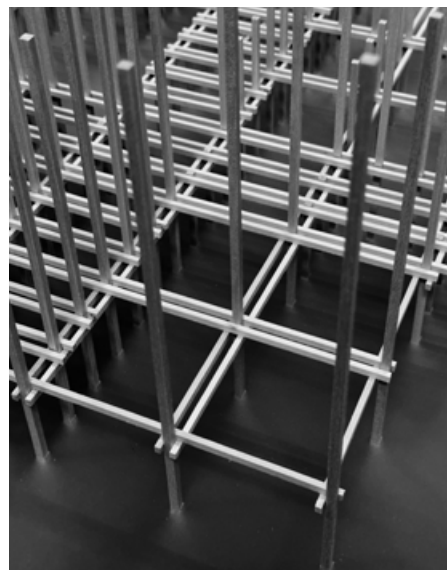
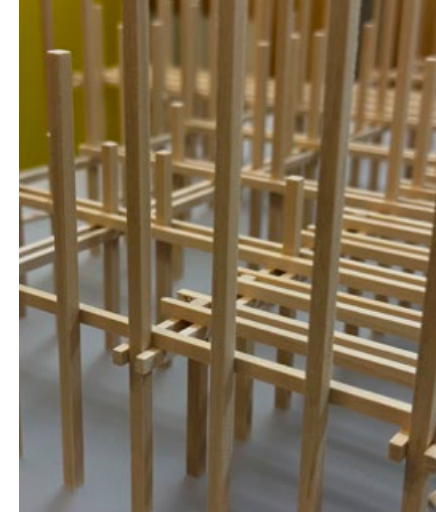
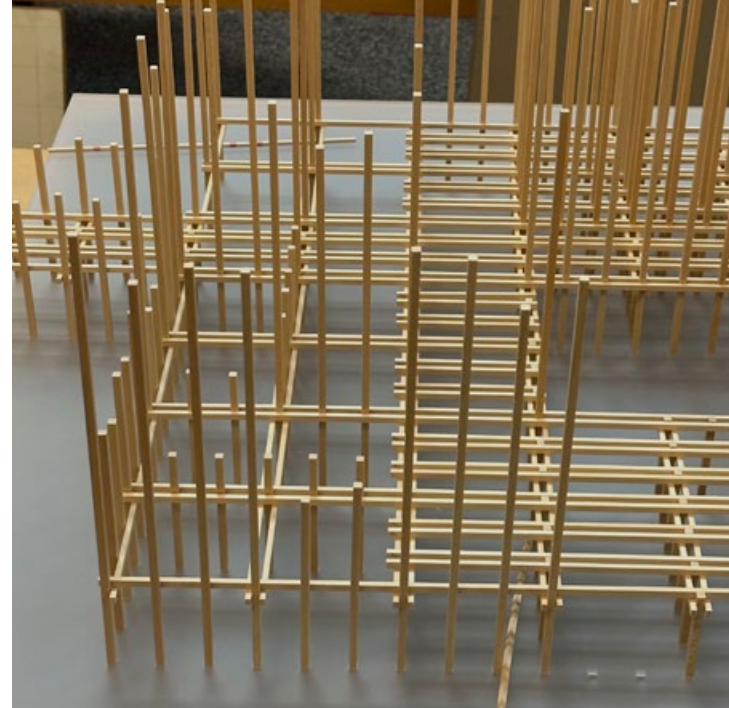
Αναλυτικά, το κατασκευαστικό σύστημα σε όλες τις τυπολογίες έχει τα ακόλουθα στοιχεία:

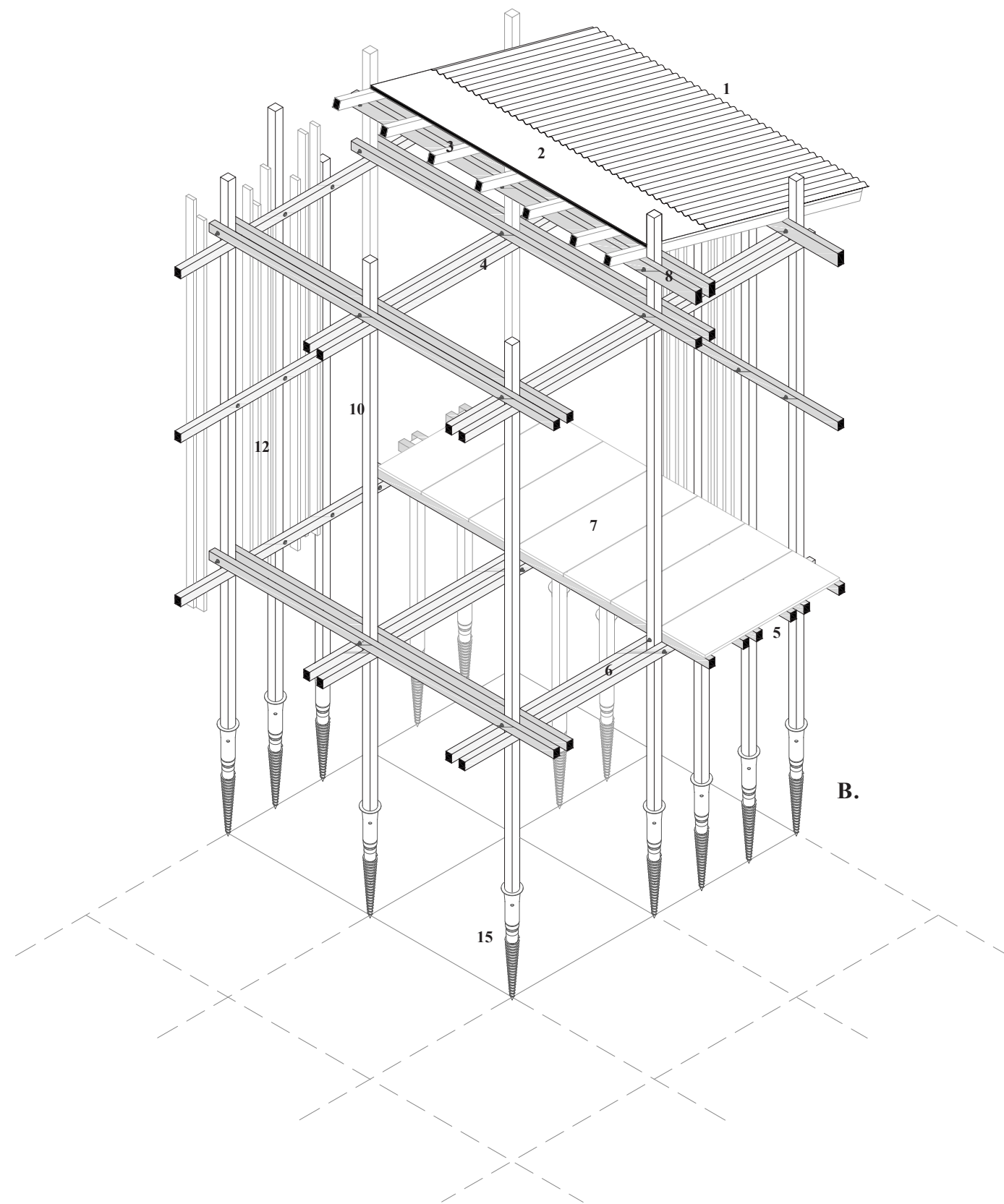
Στην κατακόρυφη διάσταση, τα υποστυλώματα διατάσσονται υπακούοντας σε κατασκευαστικό κánaβo, ανά 50 έως 150εκ. και καταλήγουν σε **μεταλλικούς πασσάλους** με μορφή βίδας, κατάλληλα επεξεργασμένους για συνθήκες μέσα στο νερό. Η λύση αυτή προτιμήθηκε από τη λύση πασσάλων από σκυρόδεμα που χρησιμοποιείται στις σύγχρονες πελάδες διότι υπηρετεί καλύτερα τη γενικότερη προσπάθεια αναστρεψιμότητας και επανάχρησης των κατασκευών.

Στην οριζόντια διεύθυνση, το σύνολο των οριζόντιων δοκών είναι **διπλές εσωτερικά και μονές εξωτερικά** ώστε να μην διακόπτεται η συνέχεια των κατακόρυφων στοιχείων της όψης. Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, αυτή η επιλογή έγινε συνειδητά ως βασικό στοιχείο της αρχιτεκτονικής σύνθεσης με αναφορές στην κατακορυφότητα των καλαμιώνων και των πασσάλων που συναντώνται στο γύρω τοπίο. Όλες οι οριζόντιες δοκοί σε όλα τα επίπεδα της κατασκευής συνδέονται με τα υποστυλώματα διατομής 8X8εκ. μονάχα με **ένα μπουλόني** διαμέτρου 10χιλ (M10) γαλβανισμένο και ροδέλα διαμέτρου 20-30εκ.. Η σύνδεση αυτή δίνει την δυνατότητα εύκολης αποσυναρμολόγησης και επανασυναρμολόγησης όπως προαναφέρθηκε.

6.0x8.0cm	1	φύλλα «τσίκου» γαλβανιζέ	6.0x12.0cm	8	οριζόντιες δοκοί έδρασης αμειβόντων 6.0x12.0cm, ανά 1.5m
	2	φύλλα κόντρα-πλακέ 2.0cm		9	δοκοί πατώματος 6.0x8.0cm
	3	αμειβόντες στέγης, ανά 50cm		10	υποστυλώματα 8.0x8.0cm, ανά 50cm - 1.5m
	4	διασταυρούμενες οριζόντιες δοκοί απόληξης φορέα, ανά 1.5m, διπλές εσωτερικά		11	υποστυλώματα 12.0x12.0cm, ανά 50cm - 1.5m
	5	δοκίδες πατώματος, ανά 50cm, διπλές εσωτερικά		12	ξύλινες κατακόρυφες περσίδες 3.0x8.0cm
	6	κύριες δοκοί πατώματος, ανά 1.5m		13	ξύλινο κτηκλίδωμα 3.0x8.0cm
	7	δάπεδο από λωρίδες κόντρα-πλακέ πάχους 2.5cm + πλάτους 50cm, με διάκενο 5mm		14	ξύλινη βαθμιδοφόρος 6.0x26.0cm
			3.0x8.0cm	15	βιδωτός μεταλλικός γαλβανισμένος πάσσαλος

Η επικάλυψη της στέγης διαμορφώνεται από φύλλα τσίγκου γαλβανιζέ. Κάτω από αυτά τοποθετούνται φύλλα κόντρα πλακέ πάχους 2εκ.τα οποία διαμορφώνουν την οροφή. Τα φύλλα κόντρα πλακέ εδράζονται σε αμείβοντες που τοποθετούνται ανά 50εκ. Οι αμείβοντες εδράζονται σε οριζόντιες δοκούς, διπλές στο εσωτερικό των κτιρίων και μονές στην περίμετρο, διατομής 6Χ12εκ. Αντίστοιχες οριζόντιες δοκοί υπάρχουν και σε χαμηλότερη στάθμη για το δέσιμο της κατασκευής στην απόληξη των υποστυλωμάτων και των τοιχοπετασμάτων.

Το δάπεδο έχει διαμορφωθεί επίσης από λωρίδες κόντρα πλακέ πάχους 2.5εκ και πλάτους 50εκ. με διάκενο 5μμ. Και εδώ η έδραση γίνεται σε διπλές δοκούς εσωτερικά και μονές εξωτερικά, διατομής 6Χ8εκ.

Σε διάφορα σημεία των κατασκευών υπάρχουν ξύλινες κατακόρυφες περσίδες διατομής 3Χ8εκ., οι οποίες τοποθετούνται μεταξύ των κενών του κανάβου και ακουμπάνε στα υποστυλώματα από την μικρή τους πλευρά ώστε να διατηρούν την απαραίτητη ακαμψία για κάλυψη μεγάλων αποστάσεων.

Τα κιγκλιδώματα διαμορφώνονται από την ίδια διατομή, τοποθετημένη οριζόντια και «δαγκωτά» στα υποστυλώματα.

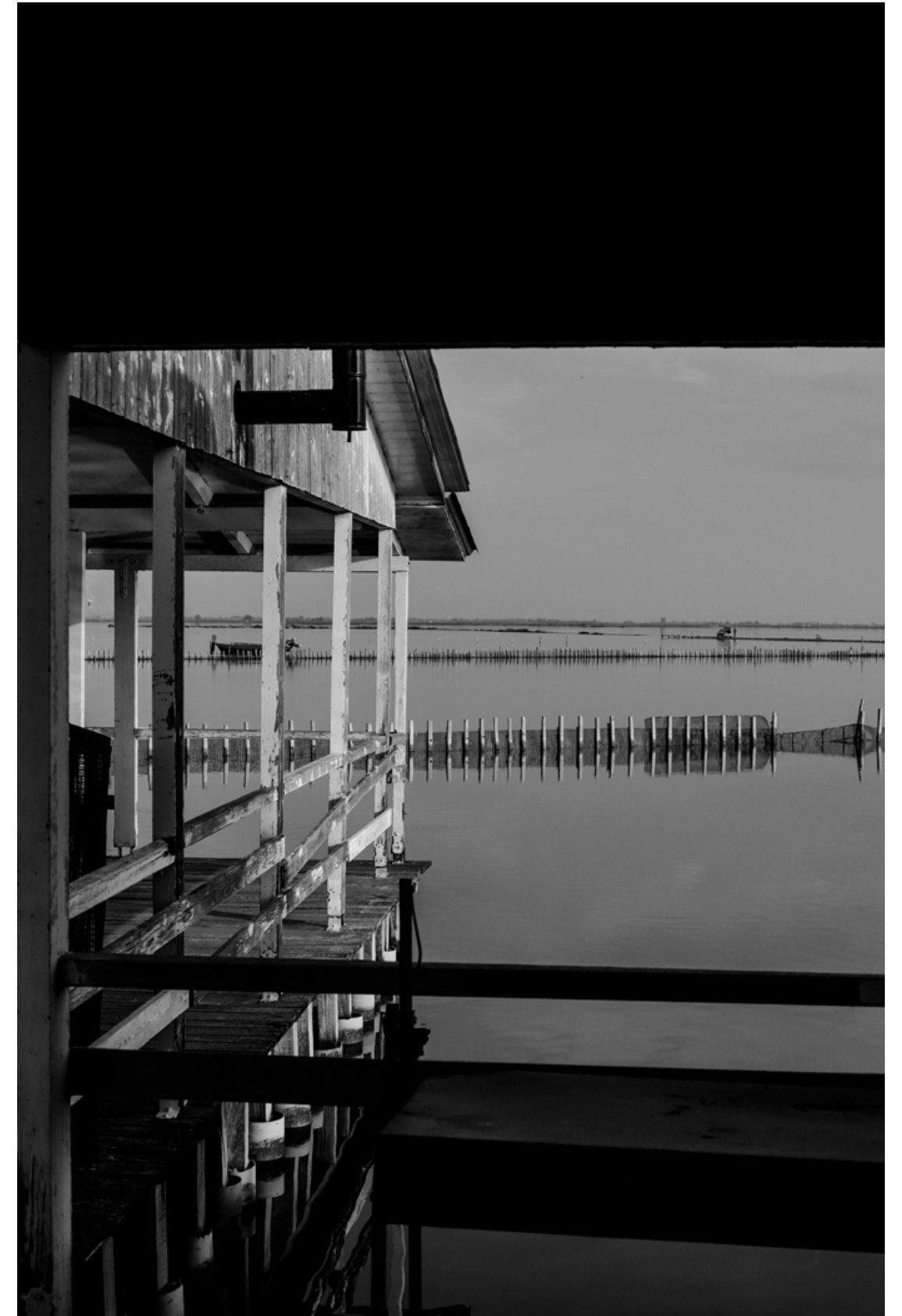
Σε όλες τις κατασκευές η απορροή των υδάτων γίνεται με φυσικό τρόπο.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι

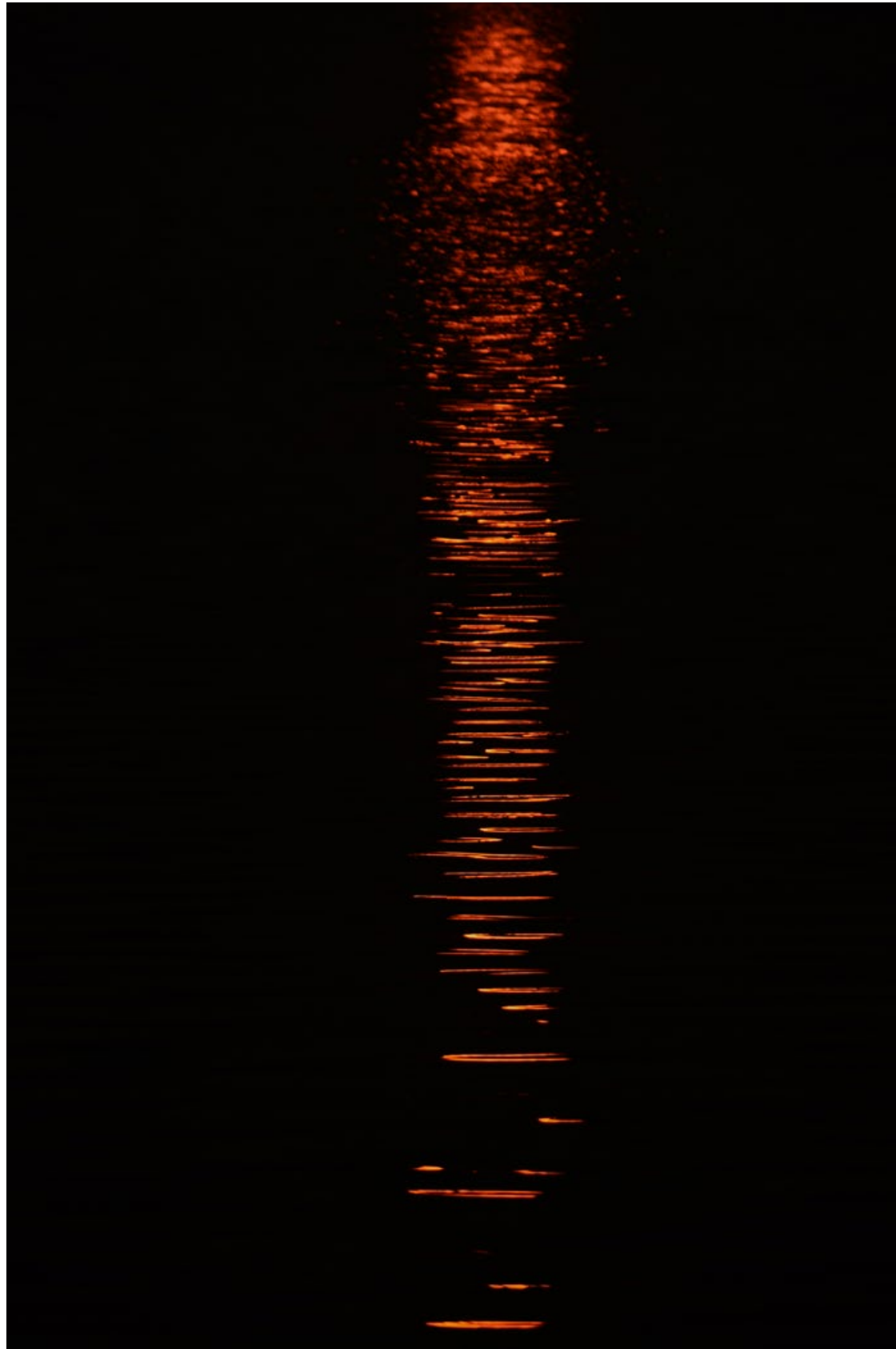
– λοιπό φωτογραφικό υλικό ομάδας

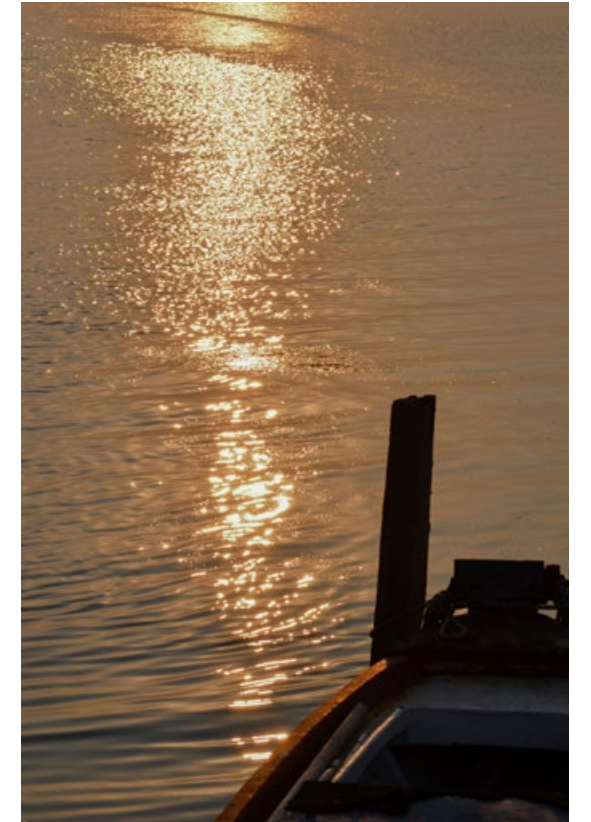

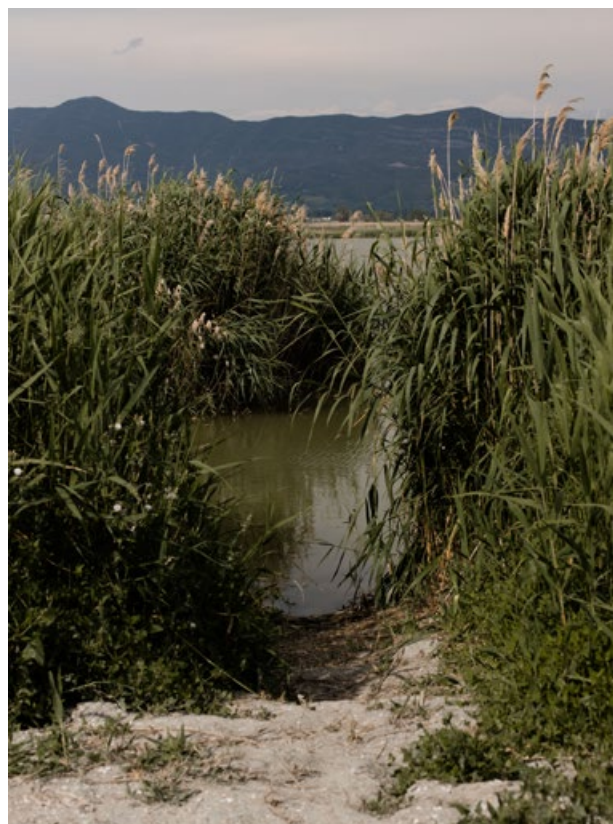

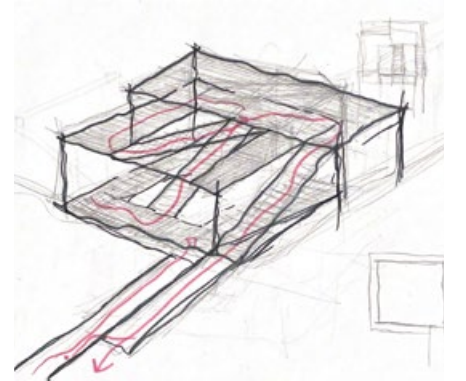
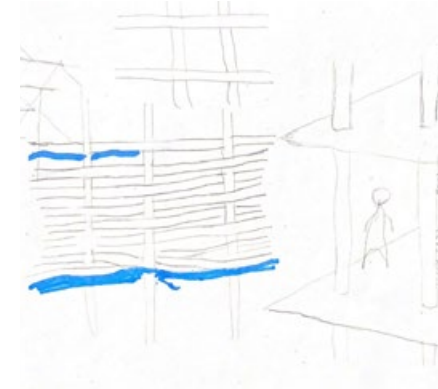
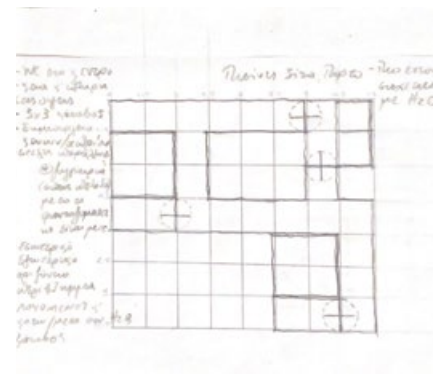
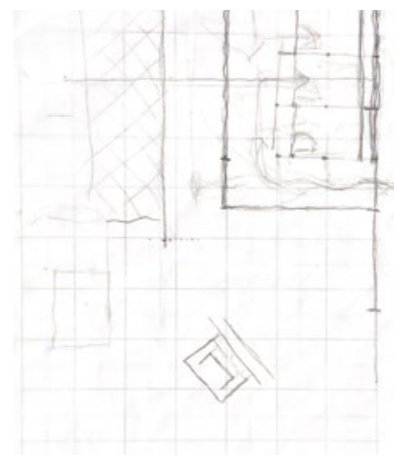
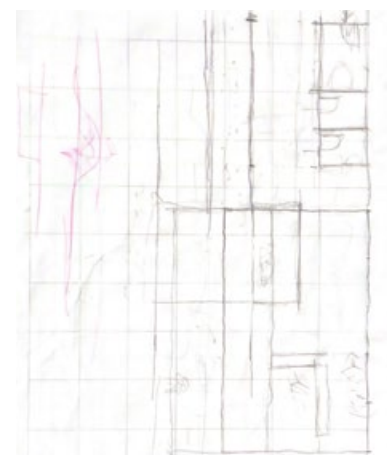
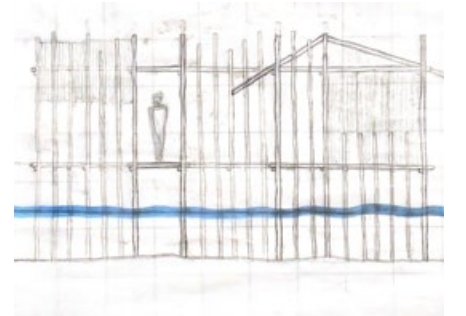
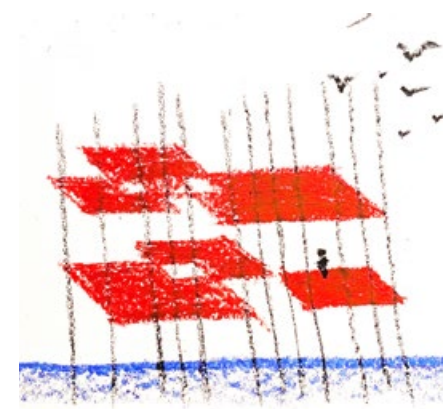
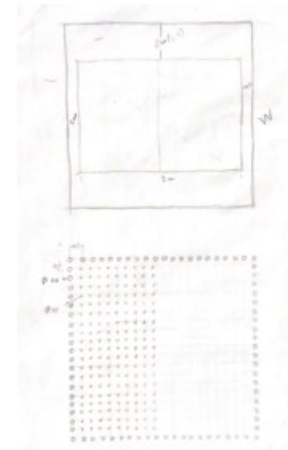
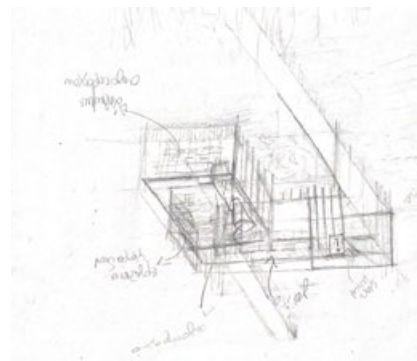
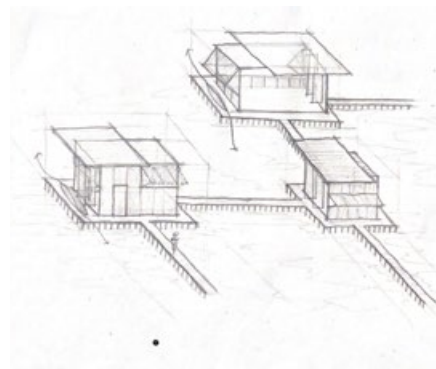
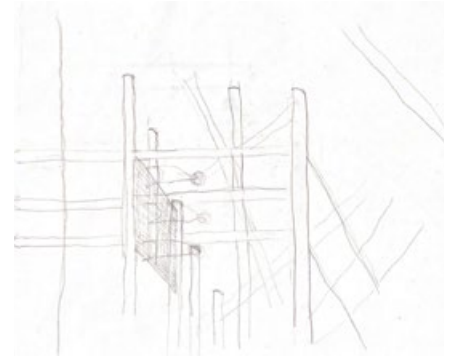
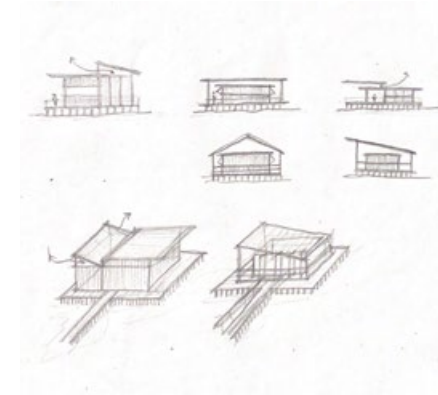
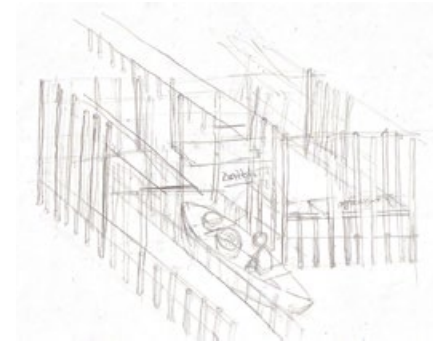
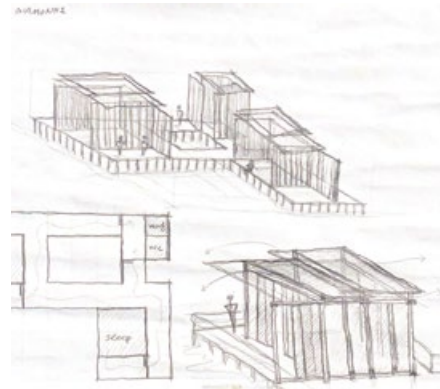
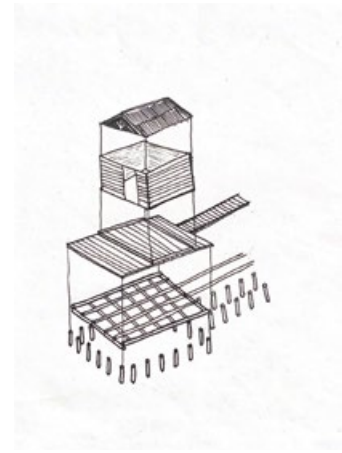

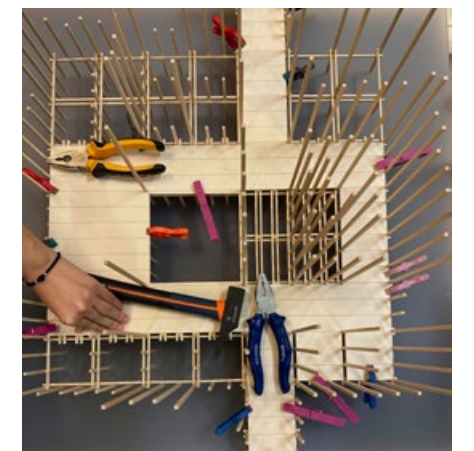
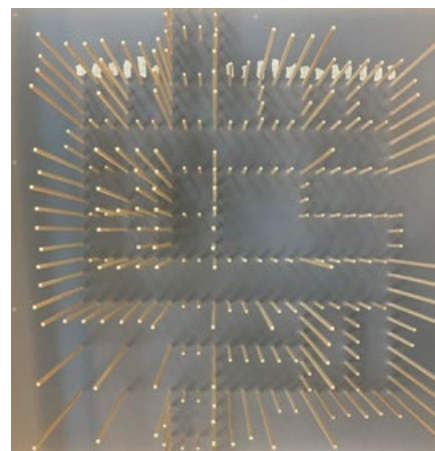
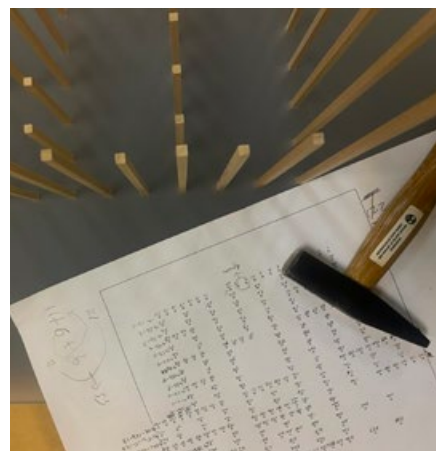
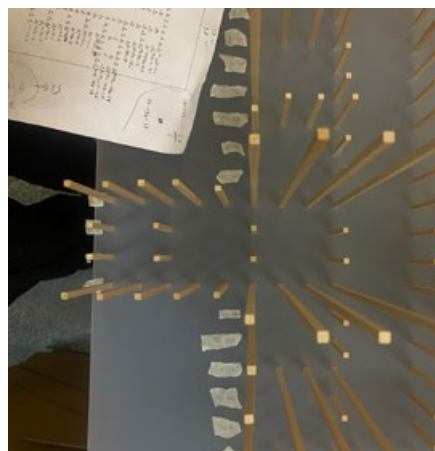
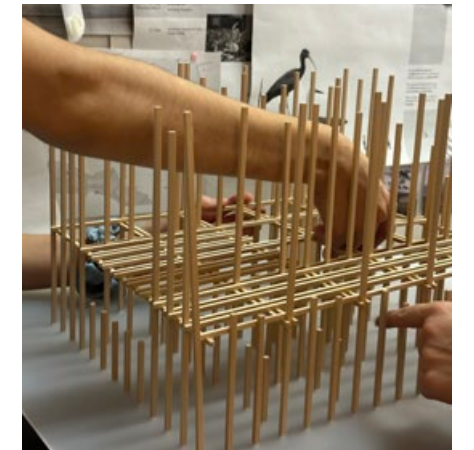
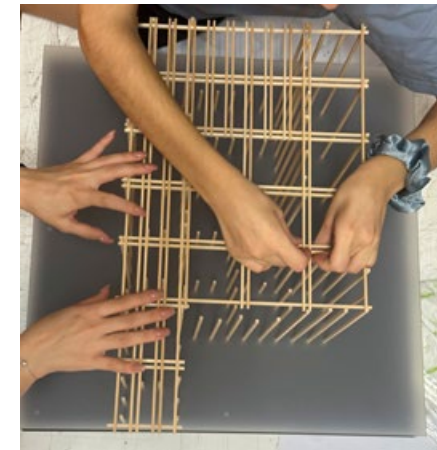
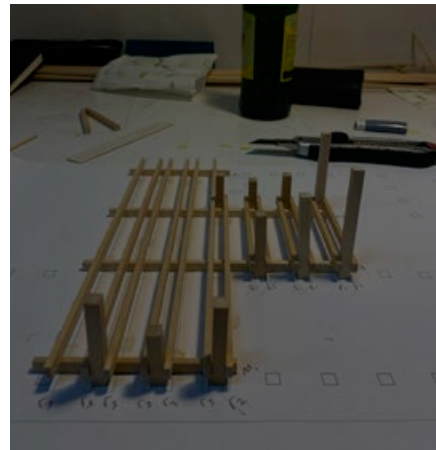
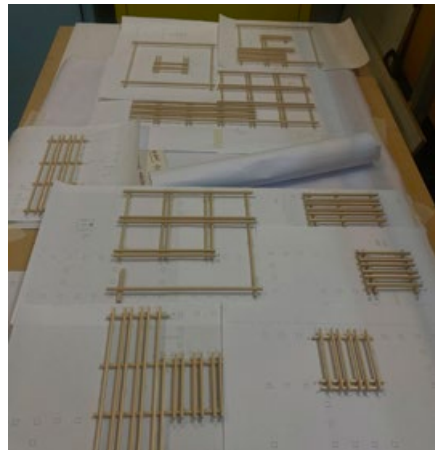
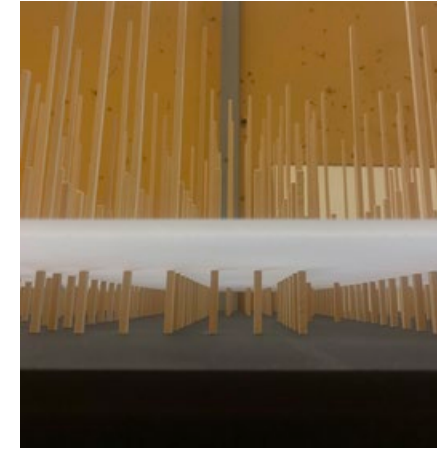
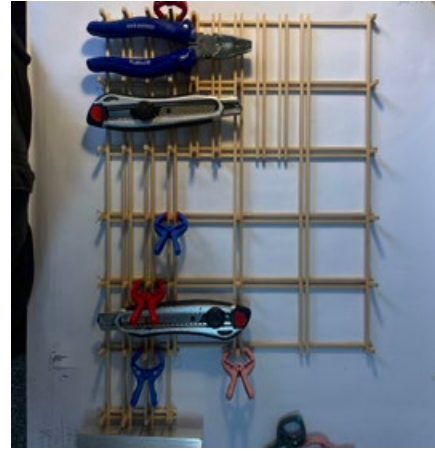

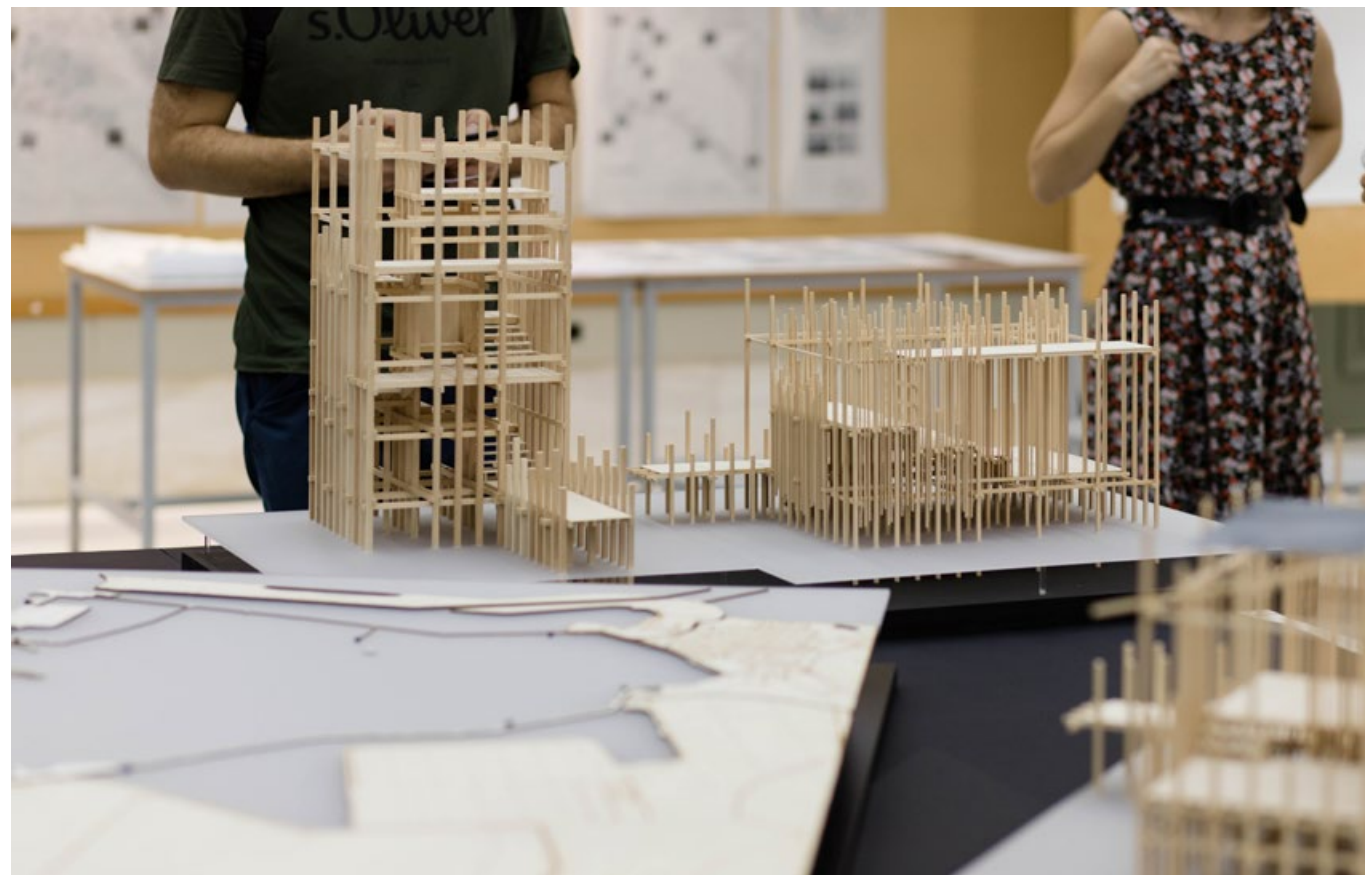
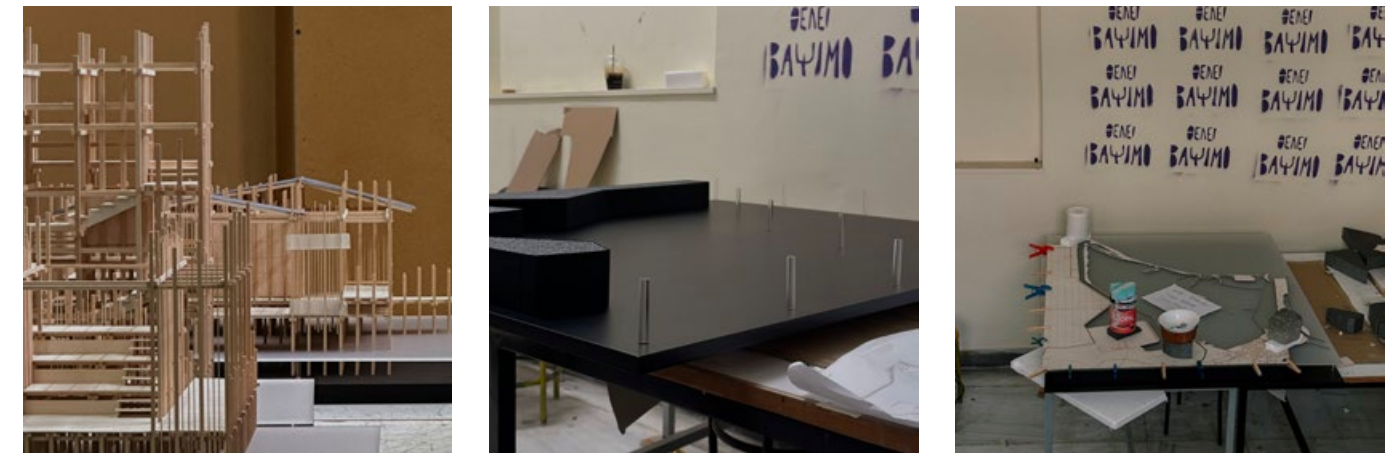
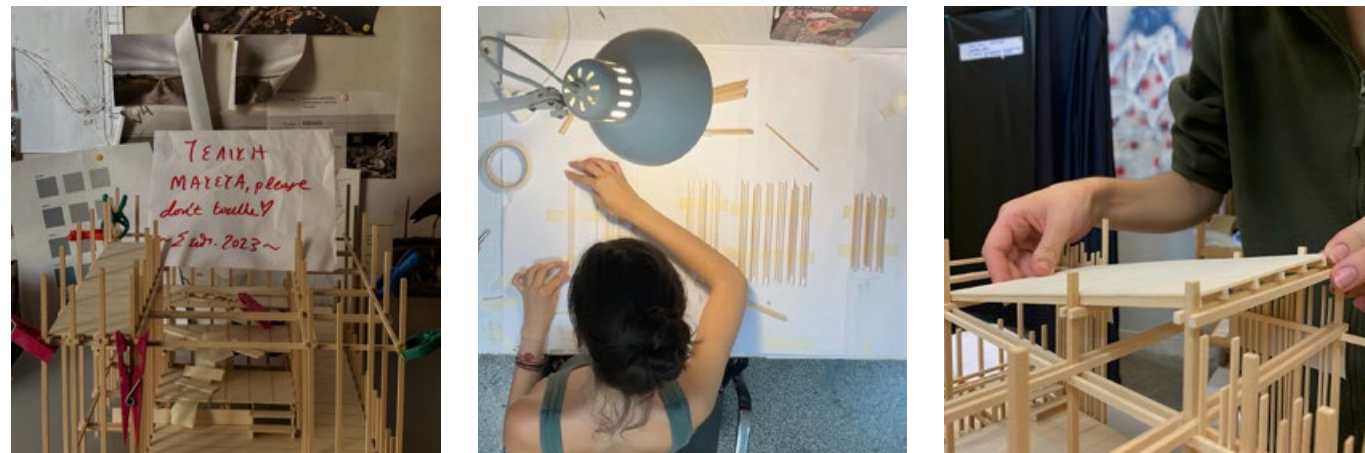
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ

– το ταξίδι

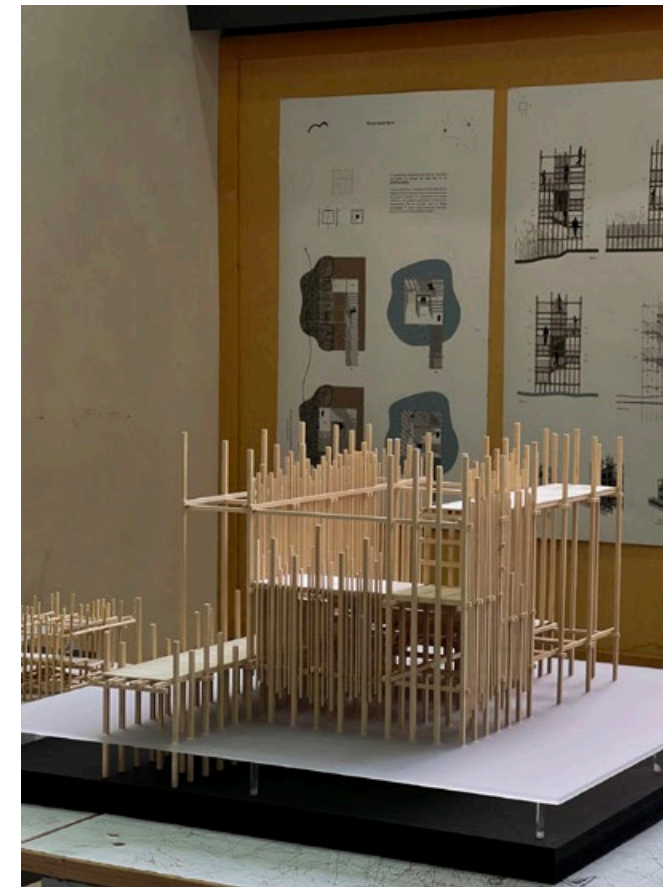
- διαδικασία κατασκευής μακετών

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙΙ

– ο επίλογος

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Ευχαριστούμε...

Για την καθοριστική βοήθεια και ψυχολογική υποστήριξη, ειδικά τις κρίσιμες ημέρες λίγο πριν το τέλος, τους:

Δήμητρα, Στάκη, Νίκο, Τζο, Τζι, Μαρ, Ραφ, Ανδρέα, Λου, Νικ

Για την φιλοξενία και τις πολύτιμες πληροφορίες, τους Μεσολογγίτες:

Κο Τζίμη, Κα. Λόρη, Σοφία, Νάντα, Παναγιώτη, τα παιδιά του Messolonghi by Locals

Για την πολύτιμη καθοδήγηση και εμπύχωση, τους καθηγητές μας:

Δ. Νικολάου, Κ. Μωραΐτη, Ε. Κλαμπατσέα

Για την υποστήριξη και τις συμβουλές πίσω από τα παρασκήνια, από τα πρώτα χρόνια των σπουδών μας μέχρι και την ολοκλήρωση τους, την μοναδική καθηγήτρια και μέντορά μας που η συμβολή της είχε καταλυτικό ρόλο:

Ε. Τσακανίκα

Τις οικογένειές μας, για τη στήριξη τους σε όλη τη διάρκεια της ακαδημαϊκής μας πορείας, και ιδιαίτερα τους γονείς μας:

Κωνσταντία, Αριστεΐδη, Γεωργία, Ελευθερία, Ανδρόνικο

Και τέλος, τους ευγενικούς χορηγούς μας, που συνέβαλαν στην επιβίωση μας σε αυτή τη σχολή:

Condande, White Turtle Coffee House (για την προμήθεια καυσίμου)

Art Center, Fast and Copy (για την προμήθεια υλικών και εκτυπώσεων υπό αντίξοες πάντα συνθήκες).

Βιβλιογραφία

Βιβλιογραφία

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βιβλιογραφία

Βιβλιογραφία

– Έντυπες Πηγές

Βιβλιογραφία

Miller, W. (1908). *Ιστορία της Φραγκοκρατίας εν Ελλάδι (1204-1566)*. Ελληνική Εκδοτική Εταιρία .

Βιβλιογραφία

Αρτίκος, Β. (2010). *Μεσολόγγι, Αλυσάχνης Μύρον*. Εκδόσεις Ασημακόπουλος.

Βιβλιογραφία

Αυγητίδης, Κ. (2006). *Τα Ορλωφικά 1770-1774*. Οι απόψεις των Ρώσων ιστορικών για την τελευταία ελληνική εξέγερση πριν από το 1821. Στο Ιστορικά Θέματα, τχ. 54 (σσ. 64-71). Ιστορικά Θέματα, τχ. 54.

Βιβλιογραφία

Βακαλόπουλος, Α. (1975). *Η Επανάσταση κατά το 1826, Ιστορία του Ελληνικού Έθνους (τόμος ΙΒ΄: Η Ελληνική Επανάσταση 1821-1832)*. Εκδοτική Αθηνών.

Βιβλιογραφία

Ευαγγελάτος, Χ. Γ. (2007). *Ιστορία του Μεσολογγίου*.

Βιβλιογραφία

Ζιάγκος, Ν. (1974). *Φεουδαρχική Ήπειρος και Δεσποτάτο της Ελλάδας*. Συμβολή στον Νέο Ελληνισμό. Αθήνα.

Βιβλιογραφία

ΙΕΕ. (1975). *Η Ελληνική Επανάσταση του 1821*. Εκδοτική Αθηνών.

Βιβλιογραφία

Καπόνης, Α. & Γιαννακογεώργου Ο. (2010). *Υγρότοποι Της Αιτωλοακαρνανίας. Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Αιτωλοακαρνανίας*.

Βιβλιογραφία

Κασομούλης, Ν. (2005). *Ενθυμήματα Στρατιωτικά της Επανάστασης των Ελλήνων 1821-1833*. Εκδόσεις Βεργίνα .

Βιβλιογραφία

Κλεισοβίτης, Α. (2010). *Μεσολόγγι, Ιερή Πόλη*. Διέξοδος.

Βιβλιογραφία

Κόκκινος, Α. (1974). *Η Ελληνική Επανάστασις*. Εκδόσεις Μέλισσα.

Βιβλιογραφία

Κορδόσης, Ν. (2015). *Το Μεσολόγγι που έφυγε*. Διέξοδος.

Βιβλιογραφία

Κορδόσης, Ν. (2022). *Οι Αλνκές Του Μεσολογγίου Και Οι Ανθρωποί Τους*. Διέξοδος.

Βιβλιογραφία

Κραντονέλλη, Α. (1994). *Η σημασία της Ναυμαχίας της Ναυπάκτου στην ανάπτυξη της Ελληνικής εμπορικής ναυτιλίας*. Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών-Κέντρο Βυζαντινών Ερευνών.

Βιβλιογραφία

Μάγερ, Ι. Ι. (2002). *Ημερολόγιο της Πολιορκίας του Μεσολογγίου 1825 – 1826*. Επιμέλεια Γεωργία Δροσίνη.

Βιβλιογραφία

Μάγερ, Κ. (1957). *Ιστορία του ελληνικού Τύπου, τόμος Α΄ (1821 - 1826)*. Αθήνα.

Βιβλιογραφία

Μπαδά, Κ. (2004). *Ο κόσμος της Εργασίας*. Πλέθρον.

Βιβλιογραφία

Βιβλιογραφία

Βιβλιογραφία

Βιβλιογραφία

Βιβλιογραφία

Βιβλιογραφία

Βιβλιογραφία

Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Αιτωλοακαρνανίας. (2010). *Υγρότοποι της Αιτωλοακαρνανίας*.

Βιβλιογραφία

Παλιούρας, Α. (2009). *Λιμνοθάλασσα Μεσολογγίου - Αιτωλικού: Διαδρομή Στο Χρόνο, Στο Χώρο, Στο Λόγο, Στις Τέχνες*. Φορέας Διαχείρισης Λιμνοθάλασσας Μεσολογγίου – ΥΠΕΧΩΔΕ.

Βιβλιογραφία

Παπαπανάγου, Ε. (2005). *Υγρότοποι Μεσολογγίου: Ας Τους Γνωρίσουμε*. Εκδόσεις Πανεπιστημίου Πατρών.

Βιβλιογραφία

Παπασταματίου, Α. & Κοτζαγεώργη , Φ. (2015). *Ιστορία του Νέου Ελληνισμού κατά τη διάρκεια της οθωμανικής πολιτικής κυριαρχίας*. ΕΣΠΑ.

Βιβλιογραφία

Πλουμίδης, Γ. (1990). *Το Μεσολόγγι και η Περιοχή του (17ος-18ος αιώνας)*. Φιλοσοφική Σχολή Ιωαννίνων, Τμήμα Ιστορίας & Αρχαιολογίας.

Βιβλιογραφία

Ρουσόπουλος, Ι. (2017). *Στο Μεσολόγγι, με τα Πουλιά!*. Εκδόσεις Ι.Β. Ρουσόπουλος.

Βιβλιογραφία

Σάθας, Κ. Ν. (1995). Τουρκοκρατούμενη Ελλάδα, Ιστορία των Ελλήνων απο την Άλωση ως το ΄21. Λιβάνης.

Βιβλιογραφία

Σκιαδάς, Ν. Ε. (1982). *Χρονικό της Ελληνικής Τυπογραφίας*, τόμοι Α΄ (1476 - 1828) & Γ΄ (1863 - 1909). Αθήνα.

Βιβλιογραφία

Τρικούπης, Σ. (1994). *Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασης (τόμος Γ΄)*. Εκδόσεις Νέα Σύνορα, α.α. λιβάνη.

Βιβλιογραφία

Φαμπρ, Α. (1999). *Η Ιστορία της Πολιορκίας του Μεσολογγίου*. Εκδόσεις Πολύπλευρο.

Βιβλιογραφία

Φίλλιπής, Α. (2005). *Στρατιώτης στη Ναυμαχία της Ναυπάκτου*. Καθημερινή.

Βιβλιογραφία

Φωτιάδης, Α. (1965). *Το Μεσολόγγι το έπος της Μεγάλης Πολιορκοίας*. Εκδόσεις Κυψέλη.

Βιβλιογραφία

Φωτιάδης, Α. (2018). *Η Επανάσταση του 1821 (τόμος Β΄)*. Ζαχαρόπουλος Σ.Ι.

Βιβλιογραφία

Θεοχάρη, Ελένη, Πανταζή, Ιωάννα, Τσίγκου, Γεωργία. (2021). *Μεσολόγγι - Τόπος Εν Μέσω Λιμνών*. Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο. Επιβλέπουσα: Θεοδωρά Γ.

Βιβλιογραφία

Βιβλιογραφία

– Ηλεκτρονικές Πηγές

Βιβλιογραφία

Copernicus Land Monitoring Service. (2018). *Corine Land Cover 2018: land.copernicus.eu/en/products/corine-land-cover/clc2018*.

Βιβλιογραφία

Δεληκάρη, Α. (2013). *Ιστορία Σλαβικών Λαών*. Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης: https://opencourses.auth.gr/courses/OCRS192/.

Παραπομπές

Ελλήνων Φως . (2015, Απρίλιος 10). *Έξοδος Μεσολογγίου (10 Απριλίου 1826) - Α΄ μέρος*. Ellinonfos.gr: https://ellinonfos.gr/exodos-mesolongiou-10-apriliou-1826-a-meros/.

ΕΛΣΤΑΤ. (2021). *Αποτελέσματα Απογραφής Πληθυσμού - Κατοικιών 2021*. Statistics.gr: www.statistics.gr/2021-census-pop-hous-results.

ΕΡΤ. (χχ). *Ο Μπάϊρον και η Ελλάδα*. Αρχείο EPT: https://archive.ert.gr/24688/.

Καρκαλιά, Χ. (2016). *Το Μεσολόγγι και ο Λόρδος Βύρωνας*. Μεσολόγγι, η Ιερά Πόλης Του Έθνους: http://xn--oxaaeshewb7a.xn--qxam/lordos_byron.htm.

Παραπομπές

Κοινή Υπουργική Απόφαση 33318/3028/1998 - ΦΕΚ 1289/Β/28-12-1989. (1989). *Καθορισμός μέτρων και διαδικασιών για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων (ενδιατημάτων) καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας*. e-nomothesia.gr: www.e-nomothesia.gr/kat-periballon/koine-upourgike-aporhase-33318-3028-1998.html.

Παραπομπές

Messolonghi by Locals. (χχ). *Χρονολόγιο της Πόλης του Μεσολογγίου και της περιοχής της*: https://messolonghibylocals.com/diadromes/to-chronologio-tis-polis-tou-mesolongiou/.

Παραπομπές

Νομοθετικό Διάταγμα 996/1971 - ΦΕΚ 192/Α/6-10-1971. (1971). *Περί αντικαταστάσεως και συμπληρώσεως διατάξεών τινων του Ν.Δ. 86/1969 «περί Δασικού Κώδικου» και Κωδικοποιήσεως των υπ’ αριθ. 871/1971 και 919/1971 Ν.Δ/των*. e-nomothesia.gr: www.e-nomothesia.gr/kat-dasos-thera/nd-996-1971.html.

Παραπομπές

Νόμος 1335/1983 - ΦΕΚ 32/Α/14-3-1983. (1983). *Κύρωση Διεθνούς Σύμβασης για τη διατήρηση της άγριας ζωής και του φυσικού περιβάλλοντος της Ευρώπης*. e-nomothesia.gr: www.e-nomothesia.gr/kat-periballon/nomos-1335-1983-phek-32a-14-3-1983.html.

Παραπομπές

Νόμος 1468/1950 - ΦΕΚ 169/7-8-1950. (1950). *Περί ιδρύσεως δημόσιας επιχειρήσεως ηλεκτρισμού*. e-nomothesia.gr: www.e-nomothesia.gr/energeia/n-1468-1950.html.

Παραπομπές

Νόμος 1650. (1986, Οκτώβριος 16). *Για την προστασία του περιβάλλοντος*. Εφημερίδα Της Κυβερνήσεως, vol. 1, no. 160. Kodiko.gr: https://www.kodiko.gr/nomologia/download_fek?f=fek/1986/a/fek_a_160_1986.pdf&t=dfc1efb47d8568e1e76451dfa8e4f373.

Παραπομπές

Νόμος 1650/1986 - ΦΕΚ Α 160/16-10-1986. (1986). *Για την προστασία του περιβάλλοντος*. Kodiko.gr: www.kodiko.gr/nomothesia/document/269310/nomos-1650-1986.

Παραπομπές

Νόμος 177/27-9-1975. (1975). *Περί αντικαταστάσεως και συμπληρώσεως διατάξεών τινων του Νομοθετικού Διατάγματος 86/1969 “περί Δασικού Κώδικος*. Anaconda S.A: www.anaconda.gr/gnwsiakí-basi/nomos-177-27-9-1975/.

Παραπομπές

Νόμος 2055/1992 - ΦΕΚ 105/Α/30-6-1992. (1992). *Κύρωση Σύμβασης διεθνούς εμπορίας ειδών της άγριας πανίδας και χλωρίδας που κινδυνεύουν να εξαφανισθούν με τα Παραρτήματα Ι και ΙΙ αυτής*. e-nomothesia.gr: www.e-nomothesia.gr/kat-periballon/nomos-2055-1992-phek-105-a-30-6-1992.html.

Παραπομπές

Νόμος 2204/1994 - ΦΕΚ 59/Α/15-4-1994. (1994). *Κύρωση Σύμβασης για τη Βιολογική ποικιλότητα*. e-nomothesia.gr: www.e-nomothesia.gr/kat-periballon/nomos-2204-1994-phek-59-a-15-4-1994.html.

Παραπομπές

Ρωμαφαία. (2020, Απρίλιος 13). *Ο Ρωγών Ιωσήφ και το τελευταίο προπύργιο των Μεσολογγιτών*. Romfea.gr: https://www.romfea.gr/afieromata/36458-o-rogon-iosif-kai-to-teleutaio-propurgio-ton-mesologgiton.

Παραπομπές

Υπαίθρος Χώρα ΑΕ. (2016, Ιούνιος 21). *Λιμνοθάλασσα Μεσολογγίου: Η Περικαλλέα Λίμνη*. Yraithros.gr: https://www.yraithros.gr/%CE%BB%CE%B9%CE%BC%CE%BD%CE%B F%CE%B8%CE%AC%CE%BB%CE%B1%CF%83%CF%83%CE%B1-%CE%BC%CE%B5%CF%83%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%B3%CE%AF%CE%BF%CF%85-%CE%B7-%CF%80%CE%B5%CF%81%CE%B9%CE%BA%CE%B1%CE%BB%CE%BB/.

Παραπομπές

Υπουργείο Πολιτισμού. (1950). *Νόμος 1469/1950 (ΦΕΚ 169/Α΄/7-8-1950), Άρθρα 1 - 6*: www.culture.gov.gr/el/ministry/SitePages/archeol_law.aspx?iID=197.

Παραπομπές

Σημαντική πηγή πληροφοριών αποτέλεσαν και έγγραφα που μας παρείχαν η Νομαρχεία Αιτωλοακαρνανίας και το Λιμεναρχείο Μεσολογγίου αλλά και η συζήτηση με τους κατοίκους της περιοχής, τις Δημοτικές Αρχές, και τους Mesolonghi by Locals.

Παραπομπές

– **Πηγές Εικόνων**

Παραπομπές

1-3. Φωτογραφικό Αρχείο Mesolonghi by Locals.

4–11. Προσωπικό Αρχείο.

12. Ρουσόπουλος, Ι. (2017). Στο Μεσολόγγι, με τα Πουλιά!. Εκδόσεις Ι.Β. Ρουσόπουλος.

13. Προσωπικό Αρχείο.

14. Προσωπικό Αρχείο.

15. Προσωπικό Αρχείο.

16. Παλιούρας, Α. (2009). Λιμνοθάλασσα Μεσολογγίου - Αιτωλικού: Διαδρομή Στο Χρόνο, Στο Χώρο, Στο Λόγο, Στις Τέχνες. Φορέας Διαχείρισης Λιμνοθάλασσας Μεσολογγίου – ΥΠΕΧΩΔΕ.

17. Μπαδά, Κ. (2004). Ο κόσμος της Εργασίας. Πλέθρον.

18. Μπαδά, Κ. (2004). Ο κόσμος της Εργασίας. Πλέθρον.

19. Παλιούρας, Α. (2009). Λιμνοθάλασσα Μεσολογγίου - Αιτωλικού: Διαδρομή Στο Χρόνο, Στο Χώρο, Στο Λόγο, Στις Τέχνες. Φορέας Διαχείρισης Λιμνοθάλασσας Μεσολογγίου – ΥΠΕΧΩΔΕ.

20. Αρτίκος, Β. (2010). Μεσολόγγι, Αλिसάχνης Μύρον. Εκδόσεις Ασημακόπουλος.

21. Κορδόσης, Ν. (2022). Οι Αλυκές Του Μεσολογγίου Και Οι Ανθρωποί Τους. Διέξοδος.

22. Αρτίκος, Β. (2010). Μεσολόγγι, Αλισάχνης Μύρον. Εκδόσεις Ασημακόπουλος.

23. Προσωπικό Αρχείο.

24. Προσωπικό Αρχείο.

25. Προσωπικό Αρχείο.

26. Παλιούρας, Α. (2009). Λιμνοθάλασσα Μεσολογγίου - Αιτωλικού: Διαδρομή Στο Χρόνο, Στο Χώρο, Στο Λόγο, Στις Τέχνες. Φορέας Διαχείρισης Λιμνοθάλασσας Μεσολογγίου – ΥΠΕΧΩΔΕ.

27–30. Προσωπικό Αρχείο.

31. Αρτίκος, Β. (2010). Μεσολόγγι, Αλισάχνης Μύρον. Εκδόσεις Ασημακόπουλος.

32. Προσωπικό Αρχείο.

33. Προσωπικό Αρχείο.

34. Φωτογραφικό Αρχείο Mesolonghi by Locals.

35–41. Προσωπικό Αρχείο.

42. Φωτογραφικό Αρχείο Mesolonghi by Locals.

43–117. Προσωπικό Αρχείο.

118. <https://www.agrinionews.gr/to-mesolongi-mesa-apo-palies-fotografies/>.

119. Μπαδά, Κ. (2004). Ο κόσμος της Εργασίας. Πλέθρον.

120. Προσωπικό Αρχείο.

121. Προσωπικό Αρχείο.

122. Μπαδά, Κ. (2004). Ο κόσμος της Εργασίας. Πλέθρον.

123. Μπαδά, Κ. (2004). Ο κόσμος της Εργασίας. Πλέθρον.

124–126. Προσωπικό Αρχείο.

127. Αρτίκος, Β. (2010). Μεσολόγγι, Αλισάχνης Μύρον. Εκδόσεις Ασημακόπουλος.

128. Κορδόσης, Ν. (2015). Το Μεσολόγγι που έφυγε. Διέξοδος.

X 1–14. Το σύνολο των χαρτών και του οπτικού υλικού (κολλάζ, διαγράμματα, σκίτσα, μακέτες) δημιουργήθηκε από την ομάδα.

